

ספר דברים
DEUTERONOMY

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
18	פרשת ואתחנן
36	פרשת עקב
54	פרשת ראה
75	פרשת שופטים
91	פרשת כי תצא
107	פרשת כי תבוא
125	פרשת נצבים
132	פרשת וילך
137	פרשת האזינו
148	פרשת וזאת הברכה
158	עשרת הדברות והאזינו
158	עשרת הדברות בטעם עליון
158	האזינו
161	הפטרות
161	הפטרת דברים
163	הפטרת ואתחנן
165	הפטרת עקב
167	הפטרת ראה
169	הפטרת שופטים

171	הפטרת כי תצא
172	הפטרת כי תבוא
174	הפטרת נצבים
176	הפטרת שובה
178	הפטרת האזינו
181	הפטרת וזאת הברכה
184	הפטרת שבת שובה
186	הפטרת האזינו
189	מפטיר לשבת ראש חודש
190	הפטרת שבת ראש חודש
192	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Tāj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munaḥ legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

<p>1 These are the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.</p>	<p>אֵלֶּיךָ פָּתַחְתִּי מִן־הַיַּרְדֵּן עַם כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֶבְרָא דִּירְדָנָא אוֹכַח יְתָהוֹן עַל דְּחָבּוּ בְּמִדְבָּרָא וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקַבִּיל יָם סוּף בְּפֶאֶרְן אֲתַפְּלוּ עַל מִנָּא וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵינֵל דְּדָהָב:</p>	<p>אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל-ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרות ודי זחב:</p>
<p>2 It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.</p>	<p>מִהֹרֵב חַד עֶשְׂרֵי יוֹמִין מַחוּרֵב אוֹרַח טוֹרָא דְשַׁעִיר עַד רְקִם גִּיאָה:</p>	<p>2 אחד עשר יום מחורב הר-שעיר עד קדש ברנע:</p>
<p>3 And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;</p>	<p>וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתִּי- עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל כֻּלָּ דְּפָקִיד יְיָ יְהִיָּה לְוַתְּהוֹן:</p>	<p>3 ויהי בארבעים שנה בעשתי- עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהם:</p>

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי מוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום זה, לפיכך סתם את הדברים והזכירן דרמו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבזקוק אומרים, אחס הייתם שומעים מנן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכן, אילו היינו שם היינו משיבין אותו, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא צמדצר היו אלא צערצות מואב, ומהו צמדצר, אלא צשציל מה שהכעיסוהו צמדצר, שאמרו מי יתן מויתנו וגו' (שמות טז, ג): בערבה. צשציל הערבה, שחטאו צבעל פעור צשטים צערצות מואב: מול סוף. על מה שהמרו צים סוף צזואס לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמצרים: (שם יד, יא), וכן צנסעס מתוך הים, שנאמר וַיִּמְרוּ עַל יָם צִים סוּף (תהלים קו, ז), כדאיתא צערצין (טו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרנו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרו וַיִּפְּשְׁנוּ קִנְיָה בְּלָקֶס הַקֶּלֶל (צמדצר כא, ה), ועל מה שעשו צמדצר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. צמחלקות של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים צחצרות צשציל לשון הרע (ספרי א), ואחס נצברתם צמקום: ודי זחב. הוכיחן על העגל, שעשו צשציל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וְקִסָּף הַרְצִיתִי לָהּ

4	after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;	אֶחָדִי הִכּוּ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹן וְיֵת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרֶת בְּאֶדְרֵי:	לוי
5	beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:	בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:	5
6	The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֶרֶב לֵאמֹר רַב-לָכֶם שָׁבַת בְּהַר הַזֶּה:	6
7	turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.	פָּנוּ וְסַעוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרַ הָאֲמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֹגֵב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוֹן עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרָת:	7
8	Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'	רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת-הָאֶרֶץ בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵתֶת לָהֶם וּלְיִרְעָם אַחֲרֵיהֶם:	ישראל

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלם לקנח ולמנוא עליה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניו והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגר יושב וגר. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרי בשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו הייתה עיר אחת וסיחון שרי צמורה, הייתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (ס): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון נוקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר ויפו את קפאים צעשלת קרנים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר ויצא הפליט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיחר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. התחיל, כמו הנה לא הולתי (בראשית יח, כז): שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלם לקנח ולמנוא עליה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניו והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגר יושב וגר. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרי בשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו הייתה עיר אחת וסיחון שרי צמורה, הייתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (ס): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון נוקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר ויפו את קפאים צעשלת קרנים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר ויצא הפליט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיחר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גדלה לכם ושכר, על ישיבתכם זהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קצלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושיר מאות:

(7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד וחממה: ובאו הר האמורי. כמשעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעי: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שזכר עם ארץ ישראל קורא גדול, משל הדיוט אומר, עזד מלך מלך, הדקק לשפוח וישתחוו לך, קרב לגבי דהינא ואידען (שבעות מז):

- 9 And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone; וְאָמַרְתִּי לָכֵן בְּעֵדְנָא הָהוּא לֹא אוּכַל לְבַדִּי שְׂאת אֶתְכֶם: 9
- 10 the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.— יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב: 10
- 11 The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!— יִהְיֶה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסִיף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: 11
- 12 How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife? אֵיכָה אֲשֶׁא לְבַדִּי טַרְחֲכֶם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם: 12
- 13 Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.' הָבּוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וַיָּדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: 13

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שזו ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כזר הצטיח הקצ"ה את אברהם אֶלְפָּר אֶס יוכל אֶיִשׁ לָמְנוֹת וגו' (בראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אבל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדִי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרת (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעממי אני אומר לכם אלא מפי הקצ"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נושא צדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דיינין: ומשאכם. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם לנאם, שמא אינו פְּפוּי בתוך ביתו, איחר לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאם, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עלות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מנות וחשבוניות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(8) ראה נחתי. צעייכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער צדק, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זין: לאבתיכם. למה הזכיר שזו לאצרהם ליצחק וליעקב, אלא אצרהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעממי אני אומר לכם, אלא מפי הקצ"ה: לא אוכל לבדִי וגו'. אפשר שלא היה יכול לדון את ישראל, אדם שהוֹיֵאֵם ממזרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל וְהָרִים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה, פִּי מִי יוכל לִשְׁפֹּט אֶת עַמְּךָ הַקָּדֵד הָאֵל (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב צו וְיָקֶם מִן הָאָדָם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין צדק כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין, נפשות אני נחבט, שנאמר וְקָצַעְתָּ לָהֶם קֶצֶעַיָהֶם קָשָׁה (משלי כב, כג):

14	And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.'	וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:	וַאֲתִיבְתוֹן יָתִי וַאֲמַרְתוֹן תְּקִין פְּתוּגָמָא דְּמַלְלִיתָא לְמַעַבְד:
15	So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.	וְאָקַח אֶת-רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיָּדְעִים וְאֶתָּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אַלְפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:	וּדְבַרְתִּי יָת רִישֵׁי שְׁבִטֵיכֶן גּוֹבְרִין חֲכִימִין וּמִדְּעִין וּמִנִּיתִי יִתְּהוֹן רִישֵׁין עֲלֵיכֶן רִבְנֵי אַלְפֵי וּרְבְנֵי מֵאוֹתָא וּרְבְנֵי חֲמִשִּׁין וּרְבְנֵי עֶשְׂרֵיתָא וְסֹדְרִין לְשִׁבְטֵיכֶן:
16	And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.	וַאֲצִוֶּה אֶת-שֹׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר שָׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין-אִישׁ וּבֵין- אֲחֵיו וּבֵין גֵּרוֹ:	וּפְקִידֵי יָת דִּינֵיכֶן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין אֲחֵיכֶן וּתְדַיְנוּן קוּשְׁטָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אֲחֵוְהִי וּבֵין גֵּיורָא:
17	Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'	לֹא-תִלְכִּירוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְדּוּרוּ מִפְּנֵי- אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו:	לֹא תִשְׁתַּמּוּדְעוּן אִפִּי בְּדִינָא מִלִּי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֶדֶם גּוֹבְרָא אַרְי דִּינָא דִּי הוּא וּפְתוּגָמָא דִּיקְשֵׁי מִנְכֶּן תִּקְרְבוּן לִּי וְאִשְׁמַעֲנִיה:

אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון חזה: אנשים חכמים ויודעים. אצל נבונים לא מנאחי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מנא אלא שלשה, אנשים לדיקים, חכמים, ויודעים (ספרי טו עיין בחזקוני): ראשים עליכם. שמהגו זהם כבוד, ראשים במקם, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מצינו לז"ה) אחרון ויוצא ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושושרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברכוה על פי הדיינין: (16) ואצוה את שפטיכם. אמרתי להם הווי מתונים בדין, אם בא דין לפניך פעם אחת שחיס ושלש, אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים זו (ספרי טז): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם בראשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים לצור (ספרי סז): שמוע. לשון הווי, אודנ"ט בלע"ז (הערענד), כמו זכור (שמות כז), וקשמו (להלן ה, יז): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר וצין גרו, אף על עסקי דירה, בין חלוקת אחים, אפילו בין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(13) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים. וחי מעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, לדיקים: חכמים. כסופים: ובבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זהו שאלו אלו אחי את ר' יוסי, מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמציין לו דינרין לראות רואה וכשצריך מציין לו יושב דומה לשולחני תגר, כשמציין לו מעות לראות רואה, וכשצריך מציין לו הוא מסור ומציא משלו: ויודעים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאל בא לפני מעוטף בטליתו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אצל אתם מכירין זו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהו נהגין זהם כבוד ויראה: ואשמם. חסר יו"ד, למד ששמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה: (14) ותענו אותי וגו'. חלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שננטעת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דייני הרבה, אם אין מכירנו אנו מציין לו דרון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם הייתי מתעלל, אתם אומרים עשה מהרה: (15) ואקח את ראשי שבטיכם. משפטים בדברים,

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וּפְקִידֹת יִתְּכֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא יֵת כָּל פְּתִגְמִיָּא דִּתְעַבְדּוּן:	וְאַצְוָה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנִטְלָנָא מִחוּרֵב וְהִלִּיכְנָא יֵת כָּל מַדְבָּרָא רַבָּא וְדַחִילָא הָהוּא דִּחְזִיתוּן אוֹרַח שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה כְּמָא דְפִקִּיד יי אֱלֹהֵנָא יִתְנָא וְאַתִּינָא עַד רָקִם גִּיאָה:	וְנִסַּע מִחוּרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הָהוּא אֲשֶׁר רָאִיתֶם דְּרֹךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאַמְרִית לְכוּן אֶתִּיתוּן עַד שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה דִּי אֱלֹהֵנָא יְחִיב לָנָא:	וְאַמַּר אֲלֵכֶם בְּאַתְם עַד-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	חֲזִי דִיתֵב יי אֱלֹהֵךְ קֳדָמְךָ יֵת אֲרַעָא סָק אַחֲסִין כְּמָא דְמַלִּיל יי אֱלֹהָא דְאַבְהָתְךָ לָךְ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְבַּר:	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶה רֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אַל-תִּירָא וְאַל-תַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וּקְרִיבְתוּן לְוִתִּי כּוֹלְכוּן וְאַמְרִתוּן נִשְׁלַח גּוֹבְרִין קֳדָמָנָא וְיַאֲלִלוּן לָנָא יֵת אֲרַעָא וְיִתִּיבוּן יִתְנָא פְתִגְמָא יֵת אוֹרַחָא דְנִסְק בְּהַּ וְיֵת קְרִינָא דְנִיעוֹל לְהוּן:	וְתִקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַחָה אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וְיִשְׁבּוּ אֲתָנוּ דְבַר אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה-בְּהַּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי 22

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיע הדיינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור או שיצנו דיין, איש פלוני קרובי או שיצנו דיין צעיר, והוא אינו זקי דיינין, נמלא מחייב את הזכאי ומוזכא את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאילו הכיר פנים דין (ספרי יז): כקטן בגדול תשמעון. שיהא חזיב עליך דין של פרוטה דין של מאה מנה, שאם קדם וצא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ט). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כתרומה, שלא תאמר, זה עני הוא, וחזירו עשיר ומצוה לפרנסו, אזכה את העני ונמלא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשינא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דבריך מפני איש, לשון

אָגַר צָקִין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מזיקני להחזיר לו, נמלא שְׂטִיטָה עלי המשפט (סנהדרין ט). תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט צנות ולפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול קִנְיָ הִרְאָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשצא למשוח את דוד, ויִרְאָה אֵת אֱלִיָּאָב וַיֹּאמֶר אֵלָּהּ נֶגֶד ה' מְשִׁיחוֹ (שם טז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרואה, אֵל פָּצַט אֵל מְרָאָהוּ (שם ז):

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י"ד דברים שצין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקרבים כקשתות:

23 And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;	וַיִּשְׂבַּע בְּעֵינַי הַדָּבָר וַאֲקַח מֵכֶם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:	וַיִּשְׂבַּע בְּעֵינַי הַדָּבָר וַאֲקַח מֵכֶם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:
24 and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:
25 And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
26 Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרֹוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרֹוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
27 and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.	וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:	וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:

(22) ותקרבון אלי כלכם. בערבוזיא, ולהלן הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, ותאמרו הן קראנו וגו' (לקמן ה, כ), אותה קריבה היתה הוגנת, ילדים מכזבים את הזקנים ושלחם לפנייהם, וזקנים מכזבים את הראשים ללכת לפנייהם, אבל כאן, ותקרבון אלי כולכם, בערבוזיא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. נאזנה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. תחלה לכבוש: (23) ויישב בעיני הדבר. בעיני ולא בעיני המקום, ואם בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, ונתנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, בהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו, בטוח הוא זה שלא אמנא בו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו מעתה, אף אני הודיתי לדברייכם, שמה תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב, ואם לא חזרתם בכם: ואקח מכם. מן הצוררים שבכם, מן המסלקים שבכם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט.

מגיד שלא היה שצט לוי עמהם (שם כא): (24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו בה ארבעה אומנים שתי וערב (שם כב): (25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע וכלב (שם כג): (26) ותמרו. לשון התרסה, התרסותם כנגד מאמרו: (27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דברי נקנן (משלי יח, ח), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דצלצל על רשקך מה דצלציה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה היתה, משל למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיא ואחת של צלל, למי שהוא אוהב נותן של שקיא, ולמי שהוא שונא נותן לו של צלל, ארץ מצרים של שקיא היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של צלל, והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

28	Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: 'The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'	אָנְהוּ אֲנַחְנוּ עַל־יָם אַחֲיוֹנוֹ הַמָּסוּ אֶת־לִבֵּנוֹ לֵאמֹר עִם גָּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׂמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:	28
29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־תִעַרְצוּן וְלֹא־ תִירָאוּן מֵהֶם:	29
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:	30
31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבְמִדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־בָּאֲכֶם עַד־ הַמָּקוֹם הַזֶּה:	31
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	32
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.'	וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְכֶם מִקּוֹם לְחַנּוּתְכֶם כַּאֲשֶׁר לִילָּה לְרֹאשׁתְּכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם:	33
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	34

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכמוצים שפירשתי אצל ויטע מלשון האלהים ההלך לפני משה ישראל לשון הדין: (29) לא תערצון. לשון שצירה כתרומה, ודומה לו צערון לשונות וכו': (30) ילחם לכם. שצילכם: (31) ובמדבר אשר ראית. מוסד על מקרא שלמעלה (32) וברבר הזה. שהוא מצטיינס להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים זו: (33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן להחכם הדבר (שם הימנו, ככל אשר עשה אחכם במצרים, ועשה אף צמדצ אשר יג, כא), וכן לשמע בקול תודה (תהלים כו, ז), וכן ללכת לגיד ראית אשר נשף וגו': כאשר ישא איש את בנו. כמו צינףאל (מלכים-ז ט, טו):

35	'Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשֵׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הַזֶּה הִנֵּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֶת לְאַבְתִּיכֶם:	אִם יִחְזִי גֹבֵר בְּגֹבְרֵיָה הָאֵלֶּיךָ דָּרָא בִישָׁא הָדִין יֵת אֲרַעָא טְבָתָא דְקִי־יִמִּית לְמַתָּן לְאַבְתִּיכֹן:
36	save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.'	וְלִטִי כָלֵב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא-אֶתָּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַד-בָּהּ וּלְבָנָיו יֵעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה:	אֶלְהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה הוּא יִחְזִינָה וְלִיה אֶתִּין יֵת אֲרַעָא דְדָרַד בָּהּ וּלְבָנֵיהִי חִלָּף דְּאֲשָׁלִים בְּתֵר דְּחִלָּתָא דִּי:
37	Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;	גַּם-בִּי הִתְאַפָּה יְהוָה בְּגִלְלִיכֶם לֵאמֹר גַּם-אַתָּה לֹא-תָבֹא שָׁם:	אִף עָלֵי הִנֵּה רָגַז מִן קֳדָם יי בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר אִף אַתָּה לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:
38	Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן הַעֹמֵד לְפָנַי הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֵק כִּי-הוּא יַנְחִילֶנָּה אֶת-יִשְׂרָאֵל:	יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נּוּן דְּקָאִים קֳדָמָי הוּא יִיעוֹל לְתַמָּן יִתִּיה תַּשְׁרִי אַרִי הוּא יִחְסְנֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל:
39	Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.	וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבִי יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הַמָּדָה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְּנֶנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ:	וְטַפְלִיכֹן דְּאִמְרַתִּין לְבָזָא יְהוָה וּבְנֵיכֹן דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנּוּן יִיעֲלוּן לְתַמָּן וְלֵהוּן אֶתְּנֶנָּה וְאִנּוּן יִירְשׁוּנָהּ:
40	But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.'	וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וּסַעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף:	וְאַתִּין אַתְּפְנוּ לְכוֹן וְטוּלוּ לְמִדְבָּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף:
41	Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.	וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאוּנָה לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיֵנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	וְאַתִּיבַתִּין וְאַמְרַתִּין לִי חֲבָנָא קֳדָם יי אֲנַחְנָא נִסְק וְנִלְחַמְנָא קָרִב כְּכֹל דְּפִקְדָנָא יי אֱלֹהֵנָּא וְזָרִיתִין גֹּבֵר יֵת מְאִנִּי קָרְבִּיה וְשָׂרִיתִין לְמַסַּק לְטוּרָא:

- (36) אשר דרך בה. חצרון, שנאמר ויצא עד קצרון (במדבר יג, כג):
 (37) התאנף. נתמלא רוגז:
 (40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רומז ארץ אדום לזד פנו ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכז: פנו לכם. לאחרים, ותלכו במדבר לזד ים סוף, שהמדבר שהיו
 הולכים צו לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק צין ים סוף להר שעיר, עמה המשכו לזד הים ותסבצבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:
 (41) ותהינו. לשון הגנו ועלינו אל המקום (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נודמנתם:

42	And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא-תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֲבִיבֵיכֶם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי אֵימַר לְהוֹן לֹא תִסְקֹון וְלֹא תִגִּיחוּן קֶרֶב אֲרִי לִית שְׂכִינֹתֵי בִינִיכֹון וְלֹא תִתְּבֹון קֶדֶם בְּעַלֵי דְבִיכֹון:
43	So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.	וְאִדְבַר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרֹו אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֶוּ הַהָרָה:	וּמַלִּילִית עִמָּכֹון וְלֹא קִבִּילְתֶּון וְסָרִיבְתֶּון עַל מִימְרָא דִּי וְאִרְשַׁעְתֶּון וְסָלִיקְתֶּון לְטוֹרָא:
44	And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.	וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֹתְכֶם בְּשֵׁעִיר עַד־ חֶרְמָה:	וַנִּפֹק אֲמוֹרָאָה דִּיתִיב בְּטוֹרָא הַהוּא לְקִדְמוּתְכֹון וַיִּרְדְּפוּ יָתְכֹון כְּמֹא דְנִתְּזֹון דְּבִרְיָתָא וַיִּטְרְדוּ יָתְכֹון בְּשֵׁעִיר עַד חֶרְמָה:
45	And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.	וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־ שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:	וַתִּתְּבֹון וּבְכִיתֶון קֶדֶם יְיָ וְלֹא קִבִּיל יְיָ צְלוּתְכֹון וְלֹא אֲצִית לְמַלִּיכֹון:
46	So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.	וַתָּשָׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כִּי־יָמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם:	וַיִּתִּיבְתֶון בְּרָקֶם יוֹמִין סְגִיֹאין כִּי־יָמִיֹא דִיתִיבְתֶון:
II	Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.	וַנִּפֹן וַנִּסָּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסָּב אֶת־הַר־שֵׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)	וַאֲתַפְּנִינָא וַנִּטְלָנָא לְמִדְבָּרָא אוֹרְחָ יָמָא דְסוּף כְּמֹא דְמַלִּיל יְיָ עִמִּי וְאֶשְׁפָּנָא יָת טוֹרָא דְשֵׁעִיר יוֹמִין סְגִיֹאין:
2	And the LORD spoke unto me, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לְמִימַר:
3	'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.	רַב־לָכֶם סָב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לְכֶם צָפֹנָה:	סְגִי לָכֹון דְאֶשְׁפָּתֶון יָת טוֹרָא הַדִּין אֲתַפְּנֹו לָכֹון לְצָפוֹנָא:

חמישי
ב

(42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם אלא ירידה:
(44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:
(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכור עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי:
(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר ויגיעם צמִדָּר (שם לז, יג). כך מנאמי בסדר עולם:
(1) ונפן ונסע המדברה. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לנפון, ובשזיל שקלקלו, הפכו לזד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יציאתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לזד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:
(3) פנו לכם צפנה. סובו לכם לרוח מזרחית, מן הדרום לנפון פניכם לנפון, נמלאו הולכין את רוח מזרחית, וזהו שנאמר ויצא ממִזְרַח שָׁמֶשׁ לָרֶךְ מוֹאָב (שופטים יא, יח):

4	<p>And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;</p>	<p>וְאֶת־הָעָם צִוֵּה לֵאמֹר אַתֶּם עֲבָרִים בְּגִבּוֹל אֶחֱיֵיכֶם בְּנֵי־עִשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:</p>	4
5	<p>contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.</p>	<p>לֹא תִתְגַּדְּרוּ בָהֶן אֲרִי לֹא אֶתֵּן לָכֵן מֵאֶרְצָם עַד מִדְרָךְ רֶגֶל כִּי־יִרְשֶׁהָ לַעֲשׂוֹ נָתַתִּי אֶת־הָר שִׁעִיר:</p>	5
6	<p>Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.</p>	<p>אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְנָאֳכַלְתֶּם וְגַם־מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְשָׁתִיתֶם:</p>	6
7	<p>For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.'</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרַכְךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתֹּךְ אֶת־הַמַּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אֲרַבְעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר:</p>	7
8	<p>So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.</p>	<p>וְנַעֲבֵר מֵאֵת אֶחֱיֵנוּ בְּנֵי־עִשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁעִיר מִדְרָךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעֲצִין גִּבְר (ס) וְנָפֶן וְנַעֲבֵר דֶּרֶךְ מִדְבַּר מוֹאָב:</p>	8
9	<p>And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּצְרֹאֲתָ מוֹאָב וְאַל־תִּתְגַּדְּרָ בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֵּן לָךְ מֵאֶרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:</p>	9

- (4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגדרו צם:
(5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל,
(6) תכברו. לשון מקח, וכן אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי (צראשית ג, ה),
שכן צברתי הים קורין למכירה בירה (ר"ה כו).
(7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפרו)
את עוצתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמכם
עשירים:
(8) ונפן ונעבור. לצד כפון, הפכנו פנים להלך רוח
מורחית:
- (4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגדרו צם:
(5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל,
(6) תכברו. לשון מקח, וכן אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי (צראשית ג, ה),
שכן צברתי הים קורין למכירה בירה (ר"ה כו).
(7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפרו)
את עוצתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמכם
עשירים:
(8) ונפן ונעבור. לצד כפון, הפכנו פנים להלך רוח
מורחית:

10	The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;	הָאֱמִיּוֹת לְפָנִים יָשְׁבוּ בָּהָ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:	אֵימָתָנִי מִלְּקַדְמִין יְתִיבוּ בָּהָ עַם רַב וְסָגִי וְתַקִּיף כְּגִבְרִיָּא:
11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	רִפְאִים יִחְשְׁבוּ אֹתָם כְּעֲנָקִים וְהַמּוֹאבִּים יִקְרְאוּ לָהֶם אֱמִיּוֹת:	גִּבְרִיָּא מִתְחַשְׁבִּין אֹתָם אֲנָנִי כְּגִבְרִיָּא וּמוֹאבֵי קֶרֶן לְהוֹן אֵימָתָנִי:
12	And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—	וּבְשֵׁעִיר יָשְׁבוּ הַחֹרִיִּים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כְּאִשְׁרֵי עֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יְרֵשָׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם:	וּבְשֵׁעִיר יְתִיבוּ חוֹרָאִי מִלְּקַדְמִין וּבְנֵי עֵשָׂו תִּרְכֻּנּוּ וַיִּשְׁחָדּוּם מִן קִדְמֵיהוֹן וַיְתִיבוּ בְּאֶתְרָהוֹן כְּמֹא דְעַבְדֵּי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ וְרוֹתְתִיהָ דִּיהָב יְיָ לְהוֹן:
13	Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.	עַתָּה קִמּוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זֶרֶד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחַל זֶרֶד:	כְּעַן קִימוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד וְעִבְרִנָּא יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד:
14	And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.	וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ מִקַּדֵּשׁ בְּרִנֶּעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרִנּוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־תָּם כָּל־הָדּוֹר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כְּאִשְׁרֵי נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:	וַיּוֹמְרָא דְהִלְכִּיכְנָא מִקַּדֵּשׁ בְּרִנֶּעַ עַד דְּעִבְרִנָּא יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד תְּלָתִין וְתַמְנֵי שָׁנִין עַד דְּסָפָא כָּל דְּרָא גִיבְרֵי מְגִיחֵי קִרְבָּא מִגּוּ מִשְׁרִיתָא כְּמֹא דִקְרִיִּים יְיָ לְהוֹן:
15	Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.	וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהַפְּסֵם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם:	וְאִף מַחָא מִן קֳדָם יְיָ הָיָה בְּהוֹן לְשִׁיחִייתָהוֹן מִגּוּ מִשְׁרִיתָא עַד דְּשָׁלִימוּ:
16	So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,	וַיְהִי כְּאִשְׁרֵי־תָמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: (ס)	וַהֲוָה כְּדִשְׁלִימוּ כָּל גִּיבְרֵי מְגִיחֵי קִרְבָּא לְמוֹת מִגּוּ עָמָא:

אצל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני בני לוט, והושבתי מחתם: (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמרים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמרים. על שם שאימתם מוטלת על הצריות, וכן ובשעיר ישבו החורים ונחתים לבני עשו: (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נחתי בהם כח שהיו מורשים אותם והולכים: (15) היתה בהם. למהר ולהומם בחוך מ' שנה, שלא יגרמו לבניהם עוד להטעב במדבר:

(9) ואל תתגר וגו'. לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אצל מִקְרָאִים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב וַיִּגְרַם מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם (במדבר כב, ג), שהיו שוללים ובזוזים אותם, אצל צבני עמון נאמר וְאֵל תִּתְּנָהּ בָּם (להלן פסוק יט), שום גרוי, בשכר נגיעות אדם, שלא פרסמה על אציה כמו שעשתה הצבירה, שקראה שם צנה מואב (צ"ק לח): ער. שם המדינה: (10) האמרים לפנים וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנחתי לו לאברהם, לפי שהאמרים שהם רפאים ישבו בה לפנים,

17	that the LORD spoke unto me saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	וּמִלִּיל יְיָ לִי לְמִימָר:
18	"Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;	אֵתְּהָ עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עַר:	אֵת עֹבֵר יוֹמָא דִּין יִת תְּחֹנִים מוֹאָב יִת לְחֵית:
19	and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—	וְקִרְבְּתָּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־תִּצָּרֵם וְאֶל־תִּתְגָּר בָּם כִּי לֹא־אֶתֶּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּיהָ יִרְשָׁה:	וְתִתְקַרֵּב לְקִבִּיל בְּנֵי עַמּוֹן לֹא תִצָּרֵם עֲלֵיהֶן וְלֹא תִתְגָּרֵם לָמַעַבְד עֲמֹהֶן קִרֵּב אֲרִי לֹא אֶתֶּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה אֲרִי לְבְנֵי לוֹט יִתְּבָתָה יִרְשָׁה:
20	That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,	אֶרֶץ־רִפְּאִים תִּחְשָׁב אֶף־הִוא רִפְּאִים יִשְׁבּוּ־בָהּ לִפְנִים וְהַעֲמִיזִם יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:	אֶרֶץ גְּבֵרִיא מִתְּחֻשְׁבָּא אֶף הִיא גְּבֵרִין וְיִתִּיבוּ בָּהּ מִלְּקִדְמִין וְעַמּוֹנָא קֶרֶן לְהוֹן חֲשָׁבְנִי:
21	a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;	עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם:	עַם רַב וְסָגִי וְתִקְוִי כְּגֵבֵרִיא וַיִּשְׁמִידֵם יְיָ מִן קִדְמֵיהֶן וְתִרְכֻּנּוֹן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהֶן:
22	as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;	כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בִּשְׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	כַּמָּא דַּעֲבַד לְבְנֵי עֲשׂוֹ דִּיתְּבִין בִּשְׁעִיר דְּשִׁיזִי יִת חוֹרֵאִי מִן קִדְמֵיהֶן וְתִרְכֻּנּוֹן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהֶן עַד יוֹמָא הַדִּין:
23	and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—	וְהַעֲוִים הַיִּשְׁבִּים בְּחִצְרִים עַד־עֵזָה כְּפַתְרִים הַיִּצְאִים מִכְּפַתֹּר הִשְׁמִידֵם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם:	וְעַוְאֵי דִּיתְּבִין בְּרַפִּיחַ עַד עֵזָה קַפְּטוֹרִקָאִי דִּנְפְּקוּ מִקַּפְּטוֹרִקָאִי שִׁיזִיאוֹנִין וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהֶן:

(16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אזל משינא המרגלים עד כאן לא נאמר צפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חנה פנים אל פנים וישנא הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מנן עשרים שנה היוצאים בצנא: (18) אתה עובר היום את גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון וגו'. מכאן שארץ עמון ללד לפון: (20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף

(16) היא, לפי שהרפאים ישנו זה לפנים, אזל לא זו היא שנתתי לאזרה: (23) והעוים היושבים בחצרים וגו'. עוים מפלשתיס, שמהם הם נחשבים צפרים יהושע, (יג, ג) שנאמר תַּמְשַׁח סָרְגִי פִלְשְׁתִּים וְהַשְׁדָּדִי הָאֶשְׁקֶלְוִי הַגָּסִי וְהַעֲקֶרְוִי וְקַעֲוִים, ומפני השבועה שנשבע אזרהם לאצמלך, לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם (חולין ס:), והצאתי עליהם כפתורים והשמידום וישנו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתם מידם:

24	<p>Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.</p>	<p>קומו סעו ועברו את־נחל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת־אֶרְצוֹ הַחֹל רֶשׁ וְהִתְגַּד בּוֹ מִלְחָמָה:</p>	24
25	<p>This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.'</p>	<p>הַיּוֹם הַזֶּה אֶחֱלִי תַת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֲתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וּרְגִזוּ וַחֲלֹו מִפְּנֶיךָ:</p>	25
26	<p>And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:</p>	<p>וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹן דְּבָרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר:</p>	26
27	<p>'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.</p>	<p>אֶעֱבֹר בְּאֶרְצְךָ בְּאֹרְחָא בְּאֹרְחָא אֵיזִיל לֹא אֶסְטִי לִימִינָא וְלִשְׁמָאלָא:</p>	27
28	<p>Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;</p>	<p>אֶכֶל בַּכֶּסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֵתִי וּמִים בַּכֶּסֶף תִּתֵּן־לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אֶעֱבֹרָה בְּרַגְלִי:</p>	28
29	<p>as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us.'</p>	<p>כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשֵׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:</p>	29

אף אני קדמתי את סיוחן בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח דרך אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתיני מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בָּמָחוּן: (29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארנֶס, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארץ:

(25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה זיוס מלחמת עוג (ס"א סיוחן), ונודע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"ז ה):
(26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיוחן לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן המורה שקדמה לעולם, כשצא הקב"ה לימנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקצלוה, ואעפ"כ פתח להם בשלום,

<p>30 But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.</p>	<p>וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ הַחֲשִׁבּוֹן הָעֵבֶרְנוּ בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת־לִבּוֹ לִמְעַן תִּתְּנוּ בְיָדְךָ כִּיּוֹמָא הַזֶּה: (ס)</p>	<p>30 וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ הַחֲשִׁבּוֹן הָעֵבֶרְנוּ בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת־לִבּוֹ לִמְעַן תִּתְּנוּ בְיָדְךָ כִּיּוֹמָא הַזֶּה: (ס)</p>
<p>31 And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי חֲזִי דְשִׁרִיתִי לְמַמְסַר קְדָמָךְ יֵת סִיחֹן וְיֵת אֶרְעֵיהָ שָׂרִי לְתַרְכוּתֶיהָ לְמִירַת יֵת אֶרְעֵיהָ:</p>	<p>ששי ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלְתִּי תֵת לְפָנֶיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אֶרְצוֹ הִחַל רֹשׁ לְרֶשֶׁת אֶת־אֶרְצוֹ:</p>
<p>32 Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.</p>	<p>וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקָרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻזָּה:</p>	<p>32 וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקָרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻזָּה:</p>
<p>33 And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.</p>	<p>וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ:</p>	<p>33 וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ:</p>
<p>34 And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מְתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שָׂרִיד:</p>	<p>34 וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מְתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שָׂרִיד:</p>
<p>35 only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.</p>	<p>רַק הַבְּהֵמָה בְּזוּנֵנוּ לָנוּ וּשְׁלָל הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַדְנוּ:</p>	<p>35 רַק הַבְּהֵמָה בְּזוּנֵנוּ לָנוּ וּשְׁלָל הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַדְנוּ:</p>
<p>36 From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.</p>	<p>מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קָרְיָהּ אֲשֶׁר שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:</p>	<p>36 מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קָרְיָהּ אֲשֶׁר שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:</p>

- (31) הִחַלְתִּי תֵת לְפָנֶיךָ. כָּפָה שֶׁר שֶׁל אֲמֹרִיִּים שֶׁל מַעֲלָה שֶׁהִיָּתָה חֲצִיצָה עֲלֵיהֶם וּבְזוּזִים אִישׁ לוֹ, וְכַשְׂבָּאוֹ לְבִזּוֹת עוֹג חַמַּת רִגְלָיו שֶׁל מֹשֶׁה וְהִדְרִיכוֹ עַל נְאֻרָּו:
- (32) וַיֵּצֵא סִיחֹן. לֹא שֶׁלֹּא כַּשְׂבָּאֵל עוֹג לַעֲזוֹר לוֹ, לְלַמֶּדְךָ שֶׁלֹּא הָיוּ אֲרִיכִין זֶה לָזֶה:
- (33) וְאֵת בְּנָיו. בְּנֵי כַמִּיב, שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן גִּבּוֹר כְּמוֹתוֹ:
- (34) מִתָּם. אֲנָשִׁים, בְּבִזּוֹת סִיחֹן נֶאֱמַר בְּזוּנוֹ לָנוּ, לַשּׁוֹן בִּזְיוֹה,

<p>37 Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.</p>	<p>רַק אֶל-אֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל-יָד נָחַל יַבְבֵּק וְעָרֵי הַהָר וְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>37 רק אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבבק וערי ההר וכל אשר-צוה יהוה אלהינו:</p>
<p>III Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.</p>	<p>וַתִּפְּנוּ וַתֵּלֶכְתֶּם לְדֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לִקְרַאתֵנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרָעִי:</p>	<p>III ונפנו ונעל דרך הבשן ויצא עוג מלך-הבשן לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה אדרעי:</p>
<p>2 And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל-תִּירָא אַתָּה כִּי בְיָדִי נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:</p>	<p>2 ויאמר יהוה אלי אל-תירא אתו כי בידך נתתי אותו ואת-כל-עמו ואת-ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון:</p>
<p>3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת-עֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד-בִּלְתִּי הֵשָׁאִיר-לוֹ שְׁרִיד:</p>	<p>3 ויתן יהוה אלהינו בידינו גם את-עוג מלך-הבשן ואת-כל-עמו ונכהו עד-בלתי השאיר לו שריד:</p>
<p>4 And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת-כָּל-עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא-לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׁשִׁים עִיר כָּל-חֶבֶל אֲרֻגָב מִמְּלֶכֶת עֹג בְּבָשָׁן:</p>	<p>4 ונלכד את-כל-עריו בעת ההוא לא היתה קריה אשר לא-לקחנו מאתם ששים עיר כל-חבל ארגוב ממלכת עוג בבשן:</p>
<p>5 All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwallled towns a great many.</p>	<p>כָּל-אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חֹמָה גְּבוּהָה דִּלְתִּים וּבָרִיחַ לְבָד מְעַרֵי הַפְּרָזִי הִרְבֵּה מְאֹד:</p>	<p>5 כל-אלה ערים בצרות חומה גבוהה דלתים וברייח לבד מערי הפרזי הרבה מאד:</p>

- (37) כל יד נחל יבב. כל אלל נחל יבב. וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:
- (1) ונפנו ונעל. כל צד נפנו הוא עלייה:
- (2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיוחן לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאצרהס, שנאמר ויצא הפליט (צראשית יד, יג), והוא עוג:
- (4) חבל ארגב. מתרגמינין בית פלך טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) צמגלת אסתר קורא פלטיין טרכונין, למדתי חבל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכים, אלל היכל מלך הָרְגוּ פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכים-ב טו, כה), למדתי שכך נקראת שם ההפרכיא:
- (5) מערי הפרזי. פרוזות ופתוחות בלא חומה, וכן פְּרָזוֹת פֶּשֶׁז יְרוּשָׁלַם (זכריה ב, ח):

6	And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.	וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרַם כָּל-עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:	6
7	But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.	וְכָל-הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים בְּזָנוּנוּ לָנוּ:	7
8	And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—	וַנִּקַּח בָּעֵת הַהוּא אֶת-הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד-הָר הֶרְמוֹן:	8
9	which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—	צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ-לוֹ שְׁנִיר:	9
10	all the cities of the plain, and all Gilead, and all Bashan, unto Salcah and Edrei, cities of the kingdom of Og in Bashan.—	כָּל עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל-הַגִּלְעָד וְכָל-הַבָּשָׁן עַד-סֹלְכָה וְאֶדְרֵי קָרְנוֹ מִמְּלַכְתּוֹ עֹג בְּבָשָׁן:	10
11	For only Og king of Bashan remained of the remnant of the Rephaim; behold, his bedstead was a bedstead of iron; is it not in Rabbah of the children of Ammon? nine cubits was the length thereof, and four cubits the breadth of it, after the cubit of a man.—	כִּי רַק-עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֹּתֵר הָרִפְאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ בַּרְזֶל הִלָּה הִוא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעַת אַמּוֹת אָרְכָּהּ וָאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת אִישׁ:	11
12	And this land we took in possession at that time; from Aroer, which is by the valley of Arnon, and half the hill-country of Gilead, and the cities thereof, gave I unto the Reubenites and to the Gadites;	וְאֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרַשְׁנוּ בָּעֵת הַהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר-עַל-נַחַל אַרְנוֹן וְחֲצֵי הַר-הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי:	12

(6) החרם. לשון הוה, הלון וכלות:
 (8) מיד. מרשות:
 (9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. וזמקום אחר הוא אומר ועד הר שיאן הוא קרמון (לקמן ד, מח), הרי לו ארבעה שמות, למה הוצרכו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכיות מתפארות בכך, זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא: שניר. הוא שלג בלשון אשכנז (שנעט) ובלשון כנען:
 (11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחציריו בעשמות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הפליט (בראשית יד, יג), זהו עוג (נדה סא). באמת איש. בלחמת עוג:
 (12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אבל לענין ירושה עד הר חרמון היה:

- 13 and the rest of Gilead, and all Bashan, the kingdom of Og, gave I unto the half-tribe of Manasseh; all the region of Argob—all that Bashan is called the land of Rephaim.
- 14 Jair the son of Manasseh took all the region of Argob, unto the border of the Geshurites and the Maacathites, and called them, even Bashan, after his own name, Havvoth-jair, unto this day.—
- 15 And I gave Gilead unto Machir.
- 16 And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;
- 17 the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.
- 18 And I commanded you at that time, saying: "The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.
- 19 But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;
- וַיִּתֵּר הַגִּלְעָד וְכָל-הַבָּשָׁן מַמְלַכַת עֹוג נָתַתִּי לַחֲצִי שְׁבֹט הַמְּנַשֶּׁשׁ כָּל חֶבֶל הָאָרֶגֶב לְכָל-הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רִפְאִים:
- יָאִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת-כָּל-חֶבֶל אֶרֶגֶב עַד-גִּבּוֹל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעַתִּית וַיִּקְרָא אֹתָם עַל-שְׁמוֹ אֶת-הַבָּשָׁן חַוּוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
- וְלַמַּכִּיר נָתַתִּי אֶת-הַגִּלְעָד:
- וְלַרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי נָתַתִּי מִן-הַגִּלְעָד וְעַד-נַחֲל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחֲל וּגְבֹל וְעַד יַבֶּק הַנַּחֲל גִּבּוֹל בְּנֵי עַמּוֹן:
- וְהָעֲרָבָה וְחִירְתָּן וּגְבֹל מַכְנִזַת וְעַד יַם הָעֲרָבָה יַם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזְרַחָה:
- וַאֲנִי אֶתְכֶם בָּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חֵיל:
- רְק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדְעֵתִי כִּי-מִקְנֶה רַב לָכֶם יִשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

(13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנתתי מעבר לשפמו עד כנרת, וזה שנאמר והירדן וגבול, הירדן לאצרהם: (14) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפמו, (15) ואצו אחכם. לצני ראובן וצני גד היה מדבר: כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן: (16) מבנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד שהיו צורים ואויבים נופלים לפניו, שנאמר וטקף ורועף מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדם ועוד קדקד (לקמן לג, כ):

<p>20 until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד אֲשֶׁר־יָנִית יְהוָה לְאַחֲיֵכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשָׁבְתֶם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: לְכֹן:</p>	<p>מפטיי</p>
<p>21 And I commanded Joshua at that time, saying: "Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>	<p>21</p>
<p>22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'</p>	<p>לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: (ס) לֹא תִדְחַלּוּן מִנְּהוֹן אֲרִי יי אֱלֹהֵיכֶם מִיִּמְרֵיהֶם מִגִּית לְכֹן:</p>	<p>קה פסוקים</p>

The Haftara is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 161. This is the Third Haftara of Rebuke.

<p>23 And I besought the LORD at that time, saying:</p>	<p>וְצִלִּיתִי קֶדֶם יי בְּעֶדְנָא הַהוּא לֵאמֹר:</p>	<p>וְאֶתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:</p>
<p>24 'O Lord God, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?</p>	<p>אֲדַגִּי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עֲבֹדְךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וּכְגִבּוֹרֹתֶיךָ:</p>	<p>24</p>

(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מחנה חנם, אע"פ שיש להם לנדיקים לחלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מחנה חנם, לפי שאמר לו וספתי את אשר חָנן (שמות לג, יט), אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הותר הגדר (ספרי שס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו:

(24) ה' אלהים. חוס צדין: אתה החלית להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרת לי ויעשה העיקר (שמות לב, י), וכי תופס הייתי בך, אלא לפתוח פתח שבי היה תלוי להתפלל עליהם (ספרי כז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, ויעשה יגדל נא פח גדלני (במדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימיך, שהיא פשוטה לכל צאי עולם: החזקה. שאתה כובש ברחמים את מידת הדין החזקה: אשר מו אל וגו'. איך דומה למלך צער ודם, שיש לו יועזין וסנקסדקין, הממחין בידו כשרואה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, אחה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלית להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב רָאֵה הַסֵּלֵתִי אֶת לִפְתָּיךָ (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

25	Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'	אֶעְבְּרֶה-נָּא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהִר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן: מִקְדָּשָׁא:	25
26	But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.	וַיְהִי רָגִז מִן קֳדָם יי עלי בְּדִילְכוֹן וְלֹא קִבִּיל מִנִּי וַאֲמַר יי לִי סִגִּי לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַלֵּל קֳדָמִי עוֹד בְּפִתְגָמָא הַדִּין:	26
27	Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.	סָק לְרִישׁ רִמְתָּא וְזָקַף עֵינֶיךָ לְמַעְרָבָא וּלְצָפוּנָא וּלְדָרוּמָא וּלְמִדְנָחָא וְחִזִּי בְּעֵינֶיךָ אֲרִי לֹא תַעְבֵּר יֵת יַרְדֵּן הַדִּין:	27
28	But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'	וּצְוֹ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי-הוּא יַעְבֹּר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	28
29	So we abode in the valley over against Beth-peor.	וַנֵּשֶׁב בְּגֵיא מִזֵּל בֵּית פְּעוֹר: (פ)	29
IV	And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל- הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבֹאתֶם יְרִישְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם: וְכַעַן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקִיּוּמָא וּלְדִינוּיָא דְאַנָּא מִלִּיף יִתְכוֹן לְמַעַבְדּ בְּדִיל דְּתִיחְיוּ וְתִשְׁלֹן וְתִירְתוּן יֵת אֶרְעָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְכוֹן יַהֲב לְכוֹן:	IV

(25) אעברה נא. אין נא אלא לשון בקשה: החר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מבטיחו אני, כי הוא יעבור והוא ינחלו: כי הוא יעבר. אם יעבור לפניו ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מואל כששלח מן העם אל העי, והוא נשע, ויבו מהם אנשי העי וגו' (יהושע ז, ה). וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כמי, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עובר עוצרין ואם לאו אין עוצרין: (29) ונשב בגיא וגו'. ונצמדחם לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועמה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו): (28) וצו את יהושע. על המרחות ועל המשאות, ועל

2	<p>Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.</p>	<p>לֹא תוֹסֵף עַל הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֶתְכֶם:</p>	<p>לֹא תוֹסֵף עַל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֶתְכֶם:</p>
3	<p>Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.</p>	<p>עֵינֶיכֶם חָזוּ אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי בַּעַל־פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מִקִּרְבְּךָ:</p>	<p>עֵינֶיכֶם חָזוּ אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי בַּעַל־פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מִקִּרְבְּךָ:</p>
4	<p>But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day.</p>	<p>וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:</p>	<p>וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:</p>
5	<p>Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it.</p>	<p>חֲזוּ דְאִלְפִית יִתְּכֹן קִמְיָן וְדִינִין כְּמֹא דְפִקְדֵי יְיָ אֱלֹהֵי לְמַעַבְד כֵּן בְּגו אֶרֶץ דְּאִתָּן עֲאֵלִין לְתַמָּן לְמִירְתָּה:</p>	<p>רָאִהוּ לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקִרְבִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
6	<p>Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.'</p>	<p>וְתִטְּרוּ וְתַעֲבְדוּ אֹרֵי הָיָא חֻקְמַתְכוֹן וּבִינַתְכוֹן לְעֵינֵי עַמְמֵי דִישְׁמַעוּן יִת כָּל קִימֵי הָאֵלִין וְיִימְרוּן לְחוּד עִם חֻקִּים וּסִיכְלָתָן עִמָּא רַבָּא הַדִּין:</p>	<p>וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻקְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם־חֻקֶּם וּנְבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
7	<p>For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him?</p>	<p>אֹרֵי מֵאן עִם רַב דְּלִיה אֱלֹהֵי קָרִיב לִיה לְקַבֵּל צְלוֹתֶיהָ בְּעֵדן עֲקִתִּיהָ כִּי אֱלֹהֵנָּא בְּכָל עֵדן דְּאַנְחָנָא מְצַלָן קְדָמוּהִי:</p>	<p>כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאָנוּ אֵלָיו:</p>
8	<p>And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day?</p>	<p>וּמֵן גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־חֻקֵּיהָ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>	<p>וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־חֻקֵּיהָ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. צוֹאת תִּקְשְׁצוּ חֻקִּים וּנְבוֹנִים צוֹלֵל, וחמש יצירות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פס): לעיני העמים: (6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי

- 9 Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children;
- 10 the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'
- 11 And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.
- 12 And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.
- 13 And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.
- 14 And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.
- 9 לֹךְ הַשְׁמַר לָךְ וְשָׁמַר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בָנֶיךָ:
- 10 יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהַל-לִי אֶת-הָעָם וְאֶשְׁמַעֵם אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עָלַי-תִּאֲדָמָה וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:
- 11 וַתֵּקַרְבוּ וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֹרָפָל:
- 12 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שָׁמָעִים וַתִּמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זִוְלָתִי קוֹל:
- 13 וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֲתָכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתֹּבם עַל-שְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים:
- 14 וְאֹתֵי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֲתָכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אֲתֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
- 10 יוֹמָא דְקַמְתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב כַּד אָמַר יְיָ לִי כְנוּשׁ קָדְמִי יְת עָמָא וְאֶשְׁמַעֲנוּן יְת פִּתְגָמֵי דִּילָפוּן לְמַדְחַל קָדְמִי כָּל יוֹמָא דְאָנוּן קִיָּמִין עַל אֶרְעָא וְיֵת בְּנֵיהוֹן יִלְפוּן:
- 11 וְקָרִיבְתוּן וְקַמְתוּן בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא וְטוּרָא בָּעַר בְּאִשְׁתָּא עַד צִית שְׁמַיָּא חֲשׁוּכָא עָנָא וְאִמְטָא:
- 12 וּמִלִּיל יְיָ עָמְכוּן מִגֹּז אִשְׁתָּא קַל פִּתְגָמִין אֲתוּן שָׁמְעִין וְדִמּוּ לִיתִּיכוּן חֲזֹן אֱלֹהִין קָלָא:
- 13 וַחַוִּי לָכוּן יְת קִיָּמִיָּה דְּפָקִיד וַחֲכוּן לְמַעַבְד עֲשֶׂרָא פִּתְגָמִין וּכְתַבְנוּן עַל תַּרְיִן לִוְחֵי אֲבָנִיָּא:
- 14 וַיְתִי פָקִיד יְיָ בְּעֵדְנָא הַהוּא לְאַלְפָּא יַחֲכוּן קִיָּמִין וְדִינִין לְמַעַבְדְּכוּן יְתַהוּן בְּאֶרְעָא דְאֲתוּן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגוים ומקוצלים: ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם
(9) רק השמר לך וגוי פן תשכח את הדברים. את הקולות ואת הפידים: ילמדו. ילפון לעצמם:
אז, כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם, תחשזו חכמים ילמדו. ילפון לאחרים:
ונצונים, ואם פעומו אותם מתוך שכחה, תקשזו שוטים: (14) ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. תורה
(10) יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה בעלפה:

15	Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—	וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא לְנַפְשַׁתְכוֹן אֲרִי לֹא חֲזִיתוֹן כָּל דְּמוּ בְיוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עִמָּכוֹן בְּחוֹרֵב מְגוּ אִישְׁתָּא:
16	lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,	פֶּן־תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־סִמָּל תְּבִנִית זָכָר אִו נְקֵבָה:	דְּלִמָּא תַחֲבִלוּן וְתַעֲבְדוּן לְכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכָר אִו נְקֵבָא:
17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תְּבִנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תְּבִנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תַּעֲוֶף בַּשָּׁמַיִם:	דְּמוּת כָּל בְּעִירָא דְּבָאָרְעָא דְּמוּת כָּל צִפּוֹר גִּפָּא דְּפִרְחָא בָּאֲוִיר רָקִיעַ שְׁמַיָּא:
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth;	תְּבִנִית כָּל־רֶמֶשׂ בָּאֲדָמָה תְּבִנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	דְּמוּת כָּל רֶחֶשָׂא דְּבָאָרְעָא דְּמוּת כָּל נוֹיֵי דְּבַמַּיָּא מְלַרְעָא לָאֲרַעָא:
19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרִאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כָּל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל־הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:	וְדִלְמָא תִּזְקוּף עֵינֶךָ לְשָׁמַיָּא וְתַחֲזִי יָת שְׁמֵשׁ וְיָת סִיְהָרָא וְיָת כּוֹכְבֵּיָא כָּל חִילֵי שְׁמַיָּא וְתַטְעִי וְתִסְגּוֹד לַהוֹן וְתַפְלַחְנִין דְּזַמִּין יְיָ אֱלֹהֶךָ יִתְּהוֹן לְכָל עַמֻּמַּיָּא תַּחֲוֹת כָּל שְׁמַיָּא:
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	וְאַתְּכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֹתְכֶם מִמִּצְרַיִם הַבְּרָזָל לִהְיוֹת לִי לְעָם נַחֲלָה כִּיּוֹם הַזֶּה:	וְיִתְכוֹן קָרִיב יְיָ לְדַחֲלָתִיהָ וְאַפִּיק יִתְכוֹן מִכּוּרָא דְּבִרְזָלָא מִמִּצְרַיִם לְמַהְנִי לִיְהִי לְעָם אַחְסָנָא כִּיּוֹמָא הַדִּין:
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	וַיִּהְיֶה הַתְּאַנָּף־בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת־הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:	וּמִן קָדָם יְיָ הָיָה רְגִזִּי עָלַי עַל פְּתֻגְמִיכוֹן וְקִיָּים בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְרִי יָת יַרְדֵּנָא וּבְדִיל דְּלֹא לְמִיעֵל לָאֲרַעָא טְבַתָּא דִּי־יִי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ אַחְסָנָא:

(16) סמל. זורה: כִּי הִסְלִיק אֶלְיוּ צְעִינְיוּ לְמַצָּא עֲוֹנוֹ לְשָׂנֹא (תהלים לו, ג):
 (19) ופן תשא עיניך. להסמל צדצר, ולמת לצ לשוץ (20) מכור. הוא כלי שמזקקים צו את הזהב:
 למטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דצר (21) התאנף. נמלא רוגז: על דבריהם. על
 אחר, לא להיות, לא מנעו מלמטעות אחריהם, אלא החליקם אודותיהם על עסקיהם:
 צדצרי הצליהם לטרדם מן העולם (ע"ז נה), וכן הוא אומר,

22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֲנִי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וְיִרְשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:	22
23	Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.	הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	23
24	For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קָנָא: (פ)	24
25	When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;	כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנֶתֶם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:	ד*
26	I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.	הָעִידְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבֹד תֵּאבְדוּן מִהָרַץ מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשִּׁמְד תִּשְׁמְדוּן:	26
27	And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.	וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנוֹשְׁאֲרֶתֶם מִתִּי מִסָּפָר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:	27

- (22) כי אנכי מת וגו' איני עובר. מאחר שמת מהיכן לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לוֹנוֹשְׁנֶתֶם, יעבור, ללא אף עֲלֻמוֹתֵי אִינֶס עוֹזְרִין:
- (23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ה'. אשר ה' על הָרַע וְיִצְאָה עָלֵינוּ כִּי צָדִיק ה' אֱלֹהֵינוּ (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להצילה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח):
- (24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט צלע"ו (אייפער) (26) העידתי בכם. הנני מזמנים להיות עדים התריתי מקטרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:
- (25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות שנים: (25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלס

28 And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.	וְעַבַּדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִרְחֹן:	28 ועבדתם־שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון:
29 But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.	וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה וְהִתְבַּעַדְתֶּם מִתּוֹכָם יְת דַּחֲלֹתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִשְׁכַּח אַרִי תַבְעֵי מִן קַדְמוֹהִי בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:	29 ובקשתם משם את־יהוה והתבעדְתם מתוכם ית דחלותא די אלהי ותשכח ארי תבעי מן קדמוהי בכל לבך ובכל נפשך:
30 In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;	בְּצָר לְךָ וּמִצָּאוֹיָה כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ:	30 בצר לך ומצאויך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד־יהוה אלהיך ושמעת בקלו:
31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.	כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:	31 כי אל רחום יהוה אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את־ברית אבותיך אשר נשבע להם:
32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?	כִּי שָׁאַל־נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לִפְנֵיךָ לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קֶצֶה הַשָּׁמַיִם הַגְּדוֹלָה כְּדַבֵּר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הִנִּשְׁמַע כְּמֹהוּ:	32 כי שאל־נא לימים ראשונים אשר־היו לפניך למן־היום אשר ברא אלהים אדם על־הארץ ולמקצה השמים ועד־קצה השמים הגדולה כדבר הגדול הזה או הנשמע כִּמֹּהוּ:
33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?	הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיַּחֲיֵי:	33 השמע עם קול אלהים מדבר מתוך־האש כאשר־שמעת אתה ויחי:

(28) ועבדתם שם אלהים. כחרגומו, משאתם עוזדים לעוזדיהם, כאלו אתם עוזדים להם: (31) לא ירפך. מלהחזיק בך צידיו, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יחן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן יִסְוֹאִיו וְלֹא חָרְפָנוּ (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד חָרְפָנוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו חָרְפָנוּ לֹא (מלכים־ד ז, כו), תן לה רפיון, חָרְפָנוּ מִנִּי (לקמן ט, יד), (32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצדדים אשר מקצה אל קצה, זהו פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהייה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו':

<p>Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?</p>	<p>או נסין עבד יי לאתגללה למפרק ליה עם מגו עם בנסין פאתין ובמופתין ובקרבא ובדי תשיפא ובדרעא מרממא ובחזנין רברבין ככל דעבד לכון יי אלתכון במצרים לעיניך:</p>	<p>או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה ובדי חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך:</p>
<p>Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.</p>	<p>את אתחזיתא למדע ארי יי הוא אלהים לית עוד בר מניה:</p>	<p>אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו:</p>
<p>Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.</p>	<p>מן שמיא אשמעך ית קל מימריה לאלפותך ועל ארעא אחזיך ית אישתיה רבתא ופתגמוהי שמעתא מגו אישתא:</p>	<p>מן השמים השמיעך את-קלו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:</p>
<p>And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,</p>	<p>וחלף ארי רחים ית אבתך ואתרעי בכניהון בתריהון ואפקד במימריה בחיליה רבא ממצרים:</p>	<p>ותחת כי אהב את-אבותיך ויבחר בזרעו אחרי ויוצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים:</p>
<p>to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;</p>	<p>לתרעא עממין רברבין ותקפין מנך מן קדמך לאלותך למתן לך ית ארעהון אחסנא כיומא הדין:</p>	<p>להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הזה:</p>
<p>know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.</p>	<p>ותדע יומא דין ותתיב ללבך ארי יי הוא אלהים דשכינתיה בשמיא מעליא ושליש על ארעא מלרע לית עוד:</p>	<p>וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:</p>

(34) הנסה אלהים. הכי עשה נסים שום אלוה לצא לקחת לו גוי וגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן בחט"ף פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנסה, השמע: במסורת. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון התפאר עלי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. צסימנין, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מה זה זיךך (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. צים, שנאמר פי ה' נלקס לָהֶם (שם יד, כה): (35) הראת. כתרגומו אֶתְּצִיטָא, כשנתן הקצ"ה את התורה פתח להם שצעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את המחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת

(37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג בנו לפניו, שנאמר ויפסע מלאך ה' עליו, ויגדל וגו' ויגדל מאתריהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך בפניו, צפני אבותיו, כמו שנאמר נגד אֲבוֹתָם עָשָׂה פָּלָא (תהלים עח, יז), ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד, ויצא זרעו אחריו:

(38) מנך מפניך. סרסרו ודרשהו, להוריש מפניך, גוים גדולים ועזומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום:

40	<p>And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטָב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תִּאָּרֶיךָ יָמִים עַל־ הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל־הַיָּמִים: (פ)</p>	40
41	<p>Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrise;</p>	<p>אִזּוּ יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ: בְּכִין אֶפְרַיִם מִשֶּׁה תֵּלֶת קָרְיוֹן בְּעֵבְרָא דִּירְדְנָא מִדְּנַח שָׁמָשׁ:</p>	41
42	<p>that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:</p>	<p>לָנֶס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנָס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָי: לְמַעַרְק לְתִמְנָן קְטוֹלָא דִּיקְטוֹל יֵת חֲבֵרִיָּה בְּלֹא מִדְּעִיָּה וְהוּא לֹא שְׂנִי לִיה מֵאַתְּמָלִי וּמִדְּקִמּוּהִי וְיַעְרוֹק לְחֵדָא מִן קְרִינָא הָאֵלֶּין וְיִתְקַיֵּים:</p>	42
43	<p>Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.</p>	<p>אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאֲמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמַנַּשֶּׁה: יֵת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּרָא בְּאֶרֶע מִישָׁרָא לְשִׁיבֵט רְאוּבֵן וְיֵת רָאֲמֹת בְּגִלְעָד לְשִׁיבֵט גָּד וְיֵת גּוֹלָן בַּמַּתָּנָן לְשִׁבְטָא מַנַּשֶּׁה:</p>	43
44	<p>And this is the law which Moses set before the children of Israel;</p>	<p>וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְדָא אוֹרִיתָא דְסִדְר מֹשֶׁה קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	44
45	<p>these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;</p>	<p>אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם: אֵלֶּין סִהֲדוּתָא וְקִימָא וְדִינָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִפְקֵהוֹן מִמִּצְרַיִם:</p>	45
46	<p>beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;</p>	<p>בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנִיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם: בְּעֵבְרָא דִּירְדְנָא בְּחֻלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶע סִיחֹן מֶלְכָּא אֲמֹרִיָּא דִּי־חֵיב בְּחֻשְׁבּוֹן דְּמָחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִפְקֵהוֹן מִמִּצְרַיִם:</p>	46

(41) אז יבדיל. נתן לז להיות חרד לצַר שיצדילס, מזרח שמש. לפי שהוא דבוק נקודה רי"ש צחטף, מזרח ואף על פי שאין קולטות עד שיצדלו אותם שצאָרָן כנען, אמר של שמש, מקום זריחת השמש: (44) וזאת התורה. זו שהוא עתיד לסדר אחר פרשה זו: משה, מלוא שאפשר לקיימה, אקיימה (מכות י). בעבר (45) אלה העדות וגר אשר דבר. הם הם אשר דבר הירדן מזרח שמש. צאָמו עזר שצמורחו של ירדן: נלאתם ממזרים, חזר ושנאה להם צערנות מואב:

47	and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrising;	וַיִּירְשׁוּ אֶת-אֲרָצוֹ וְאֶת-אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן שְׁנֵי מְלָכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָח שֶׁמֶשׁ:	47
48	from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—	מֵעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחַל אֲרֹנִן וְעַד-הָר שִׂיָּאן הוּא הָרְמוֹן:	48
49	and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.	וְכָל-הָעֲרָבָה עֹבֵר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יַם הָעֲרָבָה תַּחַת אֲשֶׁר־הַפְּסִגָּה: (פ)	49
V	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:	רביעי
2	The LORD our God made a covenant with us in Horeb.	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:	2
3	The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.	לֹא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת- הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה הֵם הַיּוֹם כָּלֵנוּ חַיִּים:	3
4	The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	4
5	I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .	אֲנִי עָמַד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דִּבְרֵי יְהוָה כִּי יִרְאֹתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)	5

- (47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמזמרת, שהעצר השני תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהסרסור עושה היה צמערצ:
(3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אחנו:
(4) פנים בפנים. אמר רבי צרכיה, כך אמר משה, אל אנכי ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:
(5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם צהר מתוך האש לאמר

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 158.

6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנַי:	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנַי:
8	Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.	לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
9	Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תַעֲבֹדָן אֲרֵי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעֵר חֹבֵי אָבִיהֶן עַל בְּנֵיהֶן מִרְדִּין וְעַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רְבִיעִיאִ לְשֹׂנְאֵי כַד מְשַׁלְמִין בְּנֵיאִ לְמַחֲטֵי בְּתֵר אֲבֹהֵיהֶן:	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תַעֲבֹדָן אֲרֵי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעֵר חֹבֵי אָבִיהֶן עַל בְּנֵיהֶן מִרְדִּין וְעַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רְבִיעִיאִ לְשֹׂנְאֵי כַד מְשַׁלְמִין בְּנֵיאִ לְמַחֲטֵי בְּתֵר אֲבֹהֵיהֶן:
10	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לֹא-הָבִי וְלִשְׁמֵרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי] (ס):	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לֹא-הָבִי וְלִשְׁמֵרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי] (ס):
11	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (ס)	לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (ס)
12	Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.	שָׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צֻוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	שָׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צֻוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
13	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתֶךָ:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתֶךָ:

(7) על פני. ככל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחד וצמיצה אחת נאמרו, ובשמיעה אחת נשמעו (מכילתא אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתי: צדש פ"ו): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שבת (12) שמור. ונראשונות הוא אומר זכור, שניהם בדבור (פז):

14	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.	וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֹתָא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶתְּ וּבָרְךָ וּבְרִיתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דְּבִקְרִנְךָ בְּדִיל דִּינִיחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כְּנוֹתְךָ:	וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ-וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל-בְּהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ:
15	And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.	וְתִדְכַּר אֲרִי עַבְדָּא הוּיָתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְקֶךָ יי אֱלֹהֶךָ מִתַּמֶּן בִּיד תְּקִיפָא וּבִדְרַע מְרִמָּם עַל כֵּן פִּקְדְּךָ יי אֱלֹהֶךָ לְמַעַבְד ית יוֹמָא דְּשְׁבֹתָא:	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְצָן מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשְּׁבֹתָה: (ס)
16	Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.	יִסַּר ית אָבוּךָ וַיִּת אִמָּךָ כְּמָא דְּפִקְדְּךָ יי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל דִּי־יִרְכֹּן יוֹמָךָ וּבְדִיל דִּי־יִיטֵב לְךָ עַל אֲרֻעָא דִּי־אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ:	כְּבָד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יָאָרִיכֶן יָמֶיךָ וְלִמְעַן יִיטֵב לְךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס)
17	Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.	לֹא תַקְטוּל נַפְשׁ וְלֹא תַגּוֹף וְלֹא תִּגְנוֹב וְלֹא תִסְהִיד בְּחִבְרְךָ סְהִידוּתָא דְּשִׁקְרָא:	לֹא תִרְצַח (ס) וְלֹא תִנְאַף (ס) וְלֹא תַגְנוֹב (ס) וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עַד שְׁוֹא: (ס)
18	Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.	וְלֹא תַחְמִיד אִתָּת חִבְרְךָ וְלֹא תַרְוַג בֵּית חִבְרְךָ חֲקִלְיָה וְעַבְדִּיָּה וְאִמָּתִיָּה תוֹרִיָּה וְחִמְרִיָּה וְכָל דְּלַחֲבִרְךָ:	וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁת רֵעֶךָ וְלֹא תַתְּאוּהָ בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרֹו וְחִמְרֹו וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)
19	These words the LORD spoke unto all your assembly in the mount out of the midst of the fire, of the cloud, and of the thick darkness, with a great voice, and it went on no more. And He wrote them upon two tables of stone, and gave them unto me.	ית פְּתִגְמָא הָאֵלִין מְלִיל יי עִם כָּל קְהֵלְכוֹן בְּשׁוּרָא מְגוֹ אִישְׁתָּא עֲנָא וְאִמָּטָא קָל רַב וְלֹא פְסִיק וּכְתַבְנוֹן עַל תְּרִין לוחֵי אֲבָנִיָּא וַיַּהֲבִנוֹן לִי:	אֶת-תְּהִלָּתוֹ בְּרִים הָאֵלָה דְּבַר יְהוָה אֶל-כָּל-קְהֵלְכֶם בְּהָר מֹתָן הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרָפֹל קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל-שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלָי:

(15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, שמהיה (17) ולא תנאף. אין לשון ניאוף אלא באשת איש:
 לו עבד ותשמור מצותיו:
 (16) כאשר צוך. אף על כיצוד אז ואם ננטו צמרה נחמד למרקה (בראשית ב, ט), דמרגמינ דמרגג למתו:
 (סנהדרין נו:), שנאמר שם שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה):

20	And it came to pass, when ye heard the voice out of the midst of the darkness, while the mountain did burn with fire, that ye came near unto me, even all the heads of your tribes, and your elders;	וַיְהִי כַשְׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל וַיָּהֲרֹא חֹשֶׁךְ וַתִּהְיֶה בָּעֵר בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּנִי כָל־רִאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:	20
21	and ye said: 'Behold, the LORD our God hath shown us His glory and His greatness, and we have heard His voice out of the midst of the fire; we have seen this day that God doth speak with man, and he liveth.	וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאֵנוּ וַהֲלֹא אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קוֹל שְׁמֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:	21
22	Now therefore why should we die? for this great fire will consume us; if we hear the voice of the LORD our God any more, then we shall die.	וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפְּיוּ אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ:	22
23	For who is there of all flesh, that hath heard the voice of the living God speaking out of the midst of the fire, as we have, and lived?	כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּמֵנוּ וַיַּחֲי:	23
24	Go thou near, and hear all that the LORD our God may say; and thou shalt speak unto us all that the LORD our God may speak unto thee; and we will hear it and do it.'	קִרְב אֶתְּה וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:	24
25	And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בַּדְּבָרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דְּבָרוּ אֵלַיךָ הִיטִיבוּ כָל־אֲשֶׁר דְּבָרוּ:	25
26	Oh that they had such a heart as this alway, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!	מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וּלְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטֵב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:	26

(19) ולא יסף. מחרגמין ולא פסק, [לפי שמדת זשר (24) ואת תדבר אלינו. הפסוקים את כח כנקה, ודס אינו יכול לדבר כל דבריו דנשימה אחת, ואריך להפסיק. שנטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים ומדת הקצ"ה אינו כן, לא היה פוסק, ומשל לא היה פוסק לא להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי היה מוסף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, הגזירה, ולא ללמוד ממני: ולא הוסיף להקלות בזה פומבי:

27	Go say to them: Return ye to your tents.	לך אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהֱלֵיכֶם:	אֵיזִיל אֵימַר לָהֶן תּוֹבוּ לָכוֹן לְמִשְׁכְּנֵיכֶן:
28	But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'	וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֶדְבַּרְתָּ אֵלַיךְ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּלְמַדֵם וַעֲשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:	וְאַתָּה הֵכָא קוּם קִדְמִי וְאֶמְלִיל עִמָּדִי יֵת כָּל תַּפְסִידָתָא וְקִמְיָא וְדִינְיָא דְתַלְפָּנוֹן וְיַעֲבִדוּן בְּאֶרֶץ דְּאָנָא יְהִיב לָהֶן לְמִירְתָּהּ:
29	Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.	וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל:	וְתִטְרוּן לְמַעַבַּד כְּמָא דְפִקִּיד יִי אֱלֹהֵכֶן יִתְכוֹן לֹא תִסְטוּן לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא:
30	Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.	בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תִּחְיִין וְטוֹב לָכֶם וְהֵאָרְכְּתֶם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן:	בְּכָל אֹרְחָא דְפִקִּיד יִי אֱלֹהֵכֶן יִתְכוֹן תִּהְכוּן בְּדִיל דְּתִיחוּן וְיִטֵּב לָכוֹן וְתִירְכוּן יָמִין בְּאֶרֶץ דְּתִירְתוּן:
VI	Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—	וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְזֹא תַפְסִידָתָא קִמְיָא וְדִינְיָא דְפִקִּיד יִי אֱלֹהֵכֶן לְאַלְפָּא יִתְכוֹן לְמַעַבַּד בְּאֶרֶץ דְּאִתּוֹן עֲבִרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
2	that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.	לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכּוּ יְמֶיךָ:	בְּדִיל דְּתַדְחַל קֳדָם יִי אֱלֹהֶךָ לְמַטַּר יֵת כָּל קִמְיָהּ וּפְקוּדוּהּ דְּאָנָא מְפִקִיד לָךְ אֹת וּבְרָךְ וּבְרָךְ כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ וּבְדִיל דְּיִירְכוּן יָמֶךָ:
3	Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.	וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבוֹן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (פ)	וְתִקְבִּיל יִשְׂרָאֵל וְתִטַּר לְמַעַבַּד דִּיִּיטֵב לָךְ וְדִתְסַגּוֹן לְחֻדָּא כְּמָא דְמְלִיל יִי אֱלֹהָא דְאַבְהָתְךָ לָךְ אֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:
4	HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR GOD, THE LORD IS ONE.	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יִי אֱלֹהֵנָּא יִי חֵד:

5	And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְתָרַחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לֵבָבְךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:
6	And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶה הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ:
7	and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשֹׁבְתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבִלְכַתְךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ:
8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ:
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: (ס)
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ:

ש"ס ישאלך אדם דבר, לא תהא נרץ לגמגם בו, אלא אומר לו מיד (ספרי לז. קידושין ל.). לבניך. אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אֶתְּם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם (לקמן יד, א), ואומר צני הנציאים אֶתְּר בֵּית אֵל (מלכים-ב, ג, יג), וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם צנים, שנאמר צני עָהָל אֵל תִּשְׁלֹו (דברי הימים-ב, כט, יא), וכשם שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אֶתְּם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם, כך הרצ קרוי אב, שנאמר אָבִי אָבִי רָקֵב יִשְׂרָאֵל וגו' (מלכים-ב, ג, יז): ודברת בם. שלא יהא עיקר דבורך אלא צם, עָשָׂם עיקר ואל תִּשְׁעָשֶׂם טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שבצ צחצי היום, תלמוד לומר ובקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר בשבתך צביתך ובלכתך צדריך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי שם), וזמן שכביה וזמן קימה: (8) וקשרתם לאות על ירך. אלו תפילין שצורוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין שצראש, ועל שם מנין פשיטותיהם נקראו טטפת, טט כחפשי שחיס, פת צאפריקי שחיס (סנהדרין ד:): (9) מזוזות ביתך. מזוזת כתיב, שאין נרץ אלא אחת: ובשעריך. לרבות שערי חצרות ושערי מדנות ושערי עיירות (יומא יא.):

(4) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה, ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר כי אֵל אֶחָד וְאֵל עֲמִים שָׁפָה צְרוּרָה לְקַרֵּא כָל־שֵׁם ה' (זפניא ג, ט), ונאמר ציון ה' ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט): (5) ואהבת. עָשָׂה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אצל רצו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לב): בכל לבבך. בשני יריך. דבר אחר בכל לבבך, שלא יהיה לבך חלוק על המקום (ספרי שם): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאודך. בכל ממונך, יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר וכלל מאדך (זכריה טא): דבר אחר וכלל מאדך, בכל מדה ומדה שמודד לך, צין צמדה טובה צין צמדת פורענות, וכן צדוד הוא אומר, פוס ישיעות אֶשָׂא וגו' (תהלים קטז, יג) קָרָה וְגִזָּן אֶמְלֵא וגו' (שם ג): (6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אחת מכיר בהקצ"ה ומדצק צדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צעניך צִדְיִטְגָמָא ישנה שאין אדם סופָנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שם). צִדְיִטְגָמָא מצות המלך הבאה צמכתב: (7) ושננתם. לשון חדוד הוא, שיהיו מחודדים צפין,

<p>and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—</p>	<p>וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מָלֵאתָ וּבְרֶת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נָטַעְתָּ וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ:</p>
<p>then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.</p>	<p>הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.</p>	<p>אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:</p>
<p>Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;</p>	<p>לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם:</p>
<p>for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.</p>	<p>כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן-יִחַר אַף-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)</p>
<p>Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.</p>	<p>לֹא תִנְסּוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה:</p>
<p>Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.</p>	<p>שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדּוֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:</p>
<p>And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,</p>	<p>וַעֲשֵׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּבָאתָ וִירַשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם:</p>
<p>to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.</p>	<p>לְהִדָּחַף אֶת-כָּל-אֹיְבֶיךָ מִפְּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>

- (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל זו (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא לשון חציצה:
- (12) מבית עבדים. כמרגומו מזית עצמותא, ממקום אחריהם, הולך להזהיר עליהם ציורם:
- (13) ובשמו תשבע. אם יש כך כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוזד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:
- (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרחוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך מועים אחריהם, הולך להזהיר עליהם ציורם:
- (15) ואתה ירא את שמו ועוזד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:
- (16) במסדה. כשיצאו ממזרים שנסוהו צמים, שנאמר הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-יִחַר אַף-יְהוָה בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס) ה' בְּקִרְבְּךָ (שמות יז, ז):
- (17) ואתה ירא את שמו ועוזד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:
- (18) הישר והטוב. זו פשרה לפנינו משורת הדין:

20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:	20
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:	21
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיֵּתֶן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:	22
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶרֶץ לָאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:	23
24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַצִּדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יִבְיָאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם־רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ:	שביעי

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי שם כל העם וגו' (1) ונשל. לשון השלכה והחזה, וכן ונשל הצרזל (לקמן יט, שמוח כג, כז):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש ממחר שהוא אחר זמן:

<p>2 and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;</p>	<p>וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמָךְ וְתִמְחִינֵנּוּ גִמְרָא תִגְמַר יְתִהוֹן לֹא תִגְזֹר לָהֶוּן קָנִים וְלֹא תִרְחִים עֲלֵיהֶוּן:</p>	<p>2 וַנִּתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהַכִּיתָם הַחֲרֹם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם:</p>
<p>3 neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.</p>	<p>וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּהֶוּן בְּרִיתְךָ לֹא תִתִּין לְבָרִיָּה וּבְרִיתִיָּה לֹא תִסָּב לְבָרְךָ:</p>	<p>3 וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא-תִתֵּן לְבָנוֹ וּבִתּוֹ לֹא-תִקַּח לְבָנְךָ:</p>
<p>4 For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.</p>	<p>אֲרִי וְשִׁעֲנִין יֵת בְּרַךְ מִבִּתֵּר פּוֹלְחֵנִי וַיִּפְלְחוּן לְשָׁעוֹת עֲמִמָּא וַיִּתְקַף רוּגְזָא דִּי בָכוֹן וַיִּשְׁיַצִּינָךְ בְּפָרִיעַ:</p>	<p>4 כִּי-יִסִּיר אֶת-בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַחֲרָה אִפְיָהוּהָ בָכֶם וְהִשְׁמִידָךְ מִהֵר:</p>
<p>5 But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.</p>	<p>אֲרִי אִם כְּדִין תַּעֲבֹדוּן לָהֶוּן אִיגוּרֵיהֶוּן תִּתְרַעֲוּ וְקִמְתִּיהֶוּן תִּתְבָּרוּן וְאַשִּׁירֵיהֶוּן תִּקְצְצֻן וְצִלְמֵיהֶוּן תִּיקְדוּן בְּנוֹרָא:</p>	<p>5 כִּי-אִם-כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאַשִּׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ:</p>
<p>6 For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>אֲרִי עַם קָדִישׁ אֶתְךָ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּךְ אֶתְרַשִּׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַחְנֵי לִיָּה לְעַם חֲבִיב מִכָּל עַמֻּמָּא דְעַל אֲפִי אֲרֻעָא:</p>	<p>6 כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּךְ בָּחַרְוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהָיוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:</p>
<p>7 The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—</p>	<p>לֹא מִדְּסֻגִּיָּאִין אֶתוֹן מִכָּל עַמֻּמָּא צָבִי יְיָ בָכוֹן וְאַתְרַשִּׁי בָכוֹן אֲרִי אֶתוֹן זַעֲרִין מִכָּל עַמֻּמָּא:</p>	<p>7 לֹא מִרְבְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים חֶשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחָר בָּכֶם כִּי- אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל-הָעַמִּים:</p>

- (2) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה בארץ (עבודה זרה כ:).
- (4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר חלד לו בתוך מאחרי, למדנו שכן בתך הזא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הזא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בנה, לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח:).
- (5) מזבחתיהם. של בנין; ומצבותם. אבן אחת: יִשְׁצְפִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמם ואשיריהם. חילנות שעובדין אותן (עבודה זרה מה:). כלשון דהא:

8	but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.	כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הַנְּצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם:	8
9	Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;	וַיַּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנָּאֲמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֵלֶיךָ דֹּר:	מפסיר
10	and repayeth them that hate Him to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.	וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז לְשֹׂנְאֹו אֶל־פָּנָיו יִשְׁלַם־לוֹ: וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל־פָּנָיו עֹבְדֵי קְדְמוֹתָי בְּחַיֵּיהֶן לְאוֹבְדֵיהֶן לֹא מֵאַחֵר עֹבֵד טָב לְשֹׂנְאָו טָבֵן דְּאֵנִן עֹבְדֵי קְדְמוֹתָי בְּחַיֵּיהֶן מִשְׁלָם לָהֶן:	10
11	Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)	קכז פסוקים

The Haftara is Isaiah 40:1 - 40:26 on page 163. This is the First Haftara of Consolation.

12	And it shall come to pass, because ye hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,	וְהָיָה עִקֵּב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֲסֵד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:	עקב ז
----	--	---	-------

- (8) כי מאהבת ה' הרי כי משמש כלשון אלה, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה: (9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לאלפים (לעיל ה', י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושים מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאוהבי העושים מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (קוטה לא):
- (10) ומשלם לשנאיו אל פניו. צחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הבא: (11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם: (12) והיה עקב תשמעון. אם המצוות הקלות שאדם עש עקביו תשמעון: ושומר ה' וגו'. ישמור לך בצטחמו:

13 and He will love thee, and bless thee,
and multiply thee; He will also bless
the fruit of thy body and the fruit of
thy land, thy corn and thy wine and
thine oil, the increase of thy kine
and the young of thy flock, in the
land which He swore unto thy
fathers to give thee.

14 Thou shalt be blessed above all peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.

15 And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.

16 And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.

17 If thou shalt say in thy heart: ‘These nations are more than I; how can I dispossess them?’

18 thou shalt not be afraid of them;
thou shalt well remember what the
LORD thy God did unto Pharaoh,
and unto all Egypt:

19 the great trials which thine eyes saw,
and the signs, and the wonders, and
the mighty hand, and the
outstretched arm, whereby the
LORD thy God brought thee out; so
shall the LORD thy God do unto all
the peoples of whom thou art afraid.

וְאֶתְכֶם וּבִרְכָּהּ וְהִרְבָּהּ וּבִרְכָּהּ
 פָּרִי-בְטָנָהּ וּפְרִי-אֲדָמָתָהּ וְהִנֵּה¹³
 וְתִירְשֶׁנָּה וַיִּצְהָרָה שְׁגֵר-אֶלְפִיָּהּ
 וַעֲשֹׂתָתָה צֹאנָה עַל הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֵת לָךְ
 וַיִּרְחַמְנָהּ וַיְבָרְכֶנָּה וַיִּסְגִּינָהּ
 וַיְבָרֶיךָ וּלְדָא דַּמְעָה וְאֶבְרָ
 דְּאַרְעָה עֲבוּרָה וְחִמְרָה
 וּמִשְׁחָה בְּקָרִי תוֹרָה וְעִדְרִי
 עֶנְהּ עַל אֲרֻעָא דְּקַיִים
 לְאַבְתְּךָ לְמִתָּן לָךְ

14 פֶּרֶךְ תְּהִיָּה מִכָּל־הָעַמִּים פֶּרֶךְ תְּהִי מִכָּל עַמּוּיָא
לֹא־יְהִיָּה בֶן עַקֵּר וְעַקְרָה לֹא יְהִי בֶן עַקֵּר וְעַקְרָה
וּבְבִעֲרֵךְ:

וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּנָּה כָּל-חֲלִי
 15 וְכָל-מַדּוּנֵי מַצְלִים הָרָעִים אֲשֶׁר
 יַדְעָתָ לֹא יִשְׁמְעוּ בָּךְ וְנִתְּנוּ
 בְּכָל-שְׁנֵאֵיךְ:

וְיַעֲדֵי יְיָ מִנָּה כָּל מַרְעִין
 וְכָל מַכְתְּשֵׁי מַצְרִים בִּישׂא
 דִּידְעָתָ לֹא יִשְׁמְעוּ בָּךְ
 וְיִתְּנוּ בְּכָל שְׁנֵאֵיךְ:

וְאָכַלְתָּ אֶת־כָּל־הָעֵצִים אֲשֶׁר־
יִהְיֶה אֲלֵהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא־
תָחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד
אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא
לָךְ: (ס)

כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים אֲרֵי תִימַר בְּלִבְּךָ סִגְיִין
 הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכַל עִמָּמָא הָאֵלִין מִנִּי
 לְהוֹרִישָׁם: אֲכוּל לְתַרְכּוּתָהוֹן:

18 לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר
אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֵלֶיךָ
לְפָרְעָה וּלְכָל-מִצְרַיִם:
לֹא תִדְחַל מִנְהוֹן אֲדֹכְרָא
תִּדְכֹּר יְת דַּעְבֵּד יי אֱלֹהֶךָ
לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָא׃

הַמִּסֵּת הַגְּדֹלָת אֲשֶׁר־רָאוּ
עֵינֶיהָ וְהָאֵתָת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד
הַחֲזָקָה וְהַזֶּרַע הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר
הוּצְאָה יְהוָה אֱלֹהֶיהָ כִּן־יַעֲשֶׂה
יְהוָה אֱלֹהֶיהָ לְכָל־הָעַמִּים
אֲשֶׁר־אֵתָה יֵרָא מִפְּנֵיהֶם:

(13) שגר אלפיך. ולדי בקרך, שהנקבה משגרת ממעיה: (14) עקר. שאינו מוליד: (17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמה תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא יתכן לפרשו באחת משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם:

20	Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.	וְגַם אֶת־הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֲלֵהֶם בָּם עַד־אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיהֶם׃	20
21	Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.	לֹא תִפְחָד מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֲלֵהֶם בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל רָבָא וְדַחֲלֵא׃	21
22	And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.	וְנִשְׁלַח יְהוָה אֲלֵהֶם אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיהֶם מַעֲט מַעֲט לֹא תֹכֵל כֻּלָּם מִיָּד פֶּן־תִּרְבֶּה עֲלֵיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה׃	לוי
23	But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.	וְנָתַנָּם יְהוָה אֲלֵהֶם לְפָנֶיךָ וְהִמָּל מְהִימָה גְדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם׃	23
24	And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.	וְנָתַן מְלָכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהִאֲבֹדְתָם אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־ יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ אֲתָם׃	24
25	The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not cover the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.	פָּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא־תִחַמְדוּ כֶסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּנְקַשׁ בּוֹ כִּי תֹעֲבָת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא׃	25
26	And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.	וְלֹא־תָבִיא תֹעֲבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרָם כְּמֹהוּ שִׁקָּץ וְהָיִיתָ חָרָם וְהָיִיתָ חָרָם וְהָיִיתָ חָרָם חָרָם הוּא׃ (פ)	26

(19) המסות. נסיונות: והאותות. כגון ו'הי (22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין רצוני לנקש (שמות ד, ג), וְהִי לָקֵס צִיָּצָה (שם ט): והמפותים. של מקום אין מחיראין מן החיה, שנאמר וְסִיחַ הַשָּׂדֶה הַשָּׂלֵמָה לך (איוב ה, כג), אלא גלוי היה לפניו שעמידין לחטוא: (23) והמים. נקוד קמ"ץ כולו, לפי שאין מ"ס אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אוחס, אבל וְהָיִיתָ חָרָם וְהָיִיתָ חָרָם (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ח, כשאר פעל של שלש אותיות: (סוטה ל).

VIII

All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.

כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן
תַּחְיוּ וְיִרְבְּתֶם וּבִאתֶם יְרִשְׁתֶּם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְתִּיכֶם:

VIII

2

And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldst keep His commandments, or no.

וְזָכַרְתָּ אֶת־כָּל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
הוֹלִיכָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה
אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן
עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת־אֲשֶׁר
בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם־
לֹא:

2

3

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.

וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֵבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת־
הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ
אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא
עַל־הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם
כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִי־יְהוָה
יַחְיֶה הָאָדָם:

3

4

Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.

שְׂמַלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מֵעָלֶיךָ
וְרַגְלְךָ לֹא בָצְקָה זֶה אַרְבָּעִים
שָׁנָה:

ישראל

5

And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.

וַיַּדַּעַת עִם־לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר
יִסֵּר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מוֹסְרֶךָ:

5

6

And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִלְכֹת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ:

6

(1) כל המצוה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו: (3) אם תחלל מצוה גמור אותה, שאינה נקראת המצוה (4) שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפין צנכותם אלא על שם הגומרה, שנאמר ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם (יהושע כד, לב), והלא משה נצדו נעמק צהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה לא בצקה. לא נפחה כנף, כדרך הולכי יסף שרגליהם וגמורה ישראל, נקראת על שם:

7	For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;	כִּי יִהְיֶה אֲלֶיךָ מִבְּיֶאֱד אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינֹת וְתַהֲמֹת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָרִים:	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מַעֲלֶיךָ לְךָ לְאַרְעָא טַבְתָּא אֶרֶע נָגְדָא נַחֲלִין דְּמִיִּין מִבּוּשֵׁי עֵינִינִין וְתַהֲמִין נִפְקִין בְּבִקְעָן וּבְטוּרִין:
8	a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;	אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֶרֶת וּגְפֹן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדִבְשׁ:	אֶרֶע חֲטִין וְשַׁעֲרִין וּגּוֹפְנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אֶרְעָא דְּזִיתָהָא עֲבָדִין מִשְׁחָא וְהִיא עֲבָדָא דִּבְשׁ:
9	a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בֶּה לֶחֶם לֹא-תִחְסַר כָּל בֶּה אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַּרְזֶל וּמִהַרְרֶיהָ תַחצֹב נְחֹשֶׁת:	אֶרְעָא דְּלֹא בְּמִסְכִּינוּ תִּיכּוֹל בֶּה לְחֵמָא לֹא תִחְסַר כָּל מִדְּעָם בֶּה אֶרְעָא דְּאַבְנֵהָא בְּרִזְלָא וּמִטוּרֵהָ תַפְסוּל נְחָשָׂא:
10	And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.	וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ:	וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַיִךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל אֶרְעָא טַבְתָּא דִּיהֵב לְךָ:
11	Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;	הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:	אַסְתָּמַר לְךָ דְּלִמָּא תִתְנָשִׁי יְיָ דִּחְלֵתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטַּר פְּקוּדֵיהִי וְדִינוּהִי וְקִימוּהִי דְּאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין:
12	lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;	פֶּן-תֹאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים טוֹבִים תִּבְנֶה וְיָשַׁבְתָּ:	דְּלִמָּא תִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וּבָתִּין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתַתִּיב:
13	and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;	וּבִקְרֶךְ וּצְאֻנֶיךָ יִרְבּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה-לְךָ וְכָל אֲשֶׁר-לְךָ יִרְבֶּה:	וְתוּרֶךְ וְעֻגָּה יִסְגּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִסְגִּי לְךָ וְכָל דְּלְךָ יִסְגִּי:
14	then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;	וְרָם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	וְיִרָם לְבָבְךָ וְתִתְנָשִׁי יְיָ דִּחְלֵתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאַפְקֶיךָ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהֶם:

(8) זית שמן. זיתים העושים שמן:

15	who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;	הַמּוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נַחֵשׁ וְשָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ:	15
16	who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;	הַמֵּאֲכִילְךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-יָדָעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךְ לְהִיטֵבְךָ בְּאַחֲרִיתְךָ:	16
17	and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'	וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כַּחַי וְעֵצָם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה:	17
18	But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.	וְזָכַרְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי הַזֶּה: (פ)	18
19	And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.	וְהָיָה אִם-שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעָדָתִי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְרָא תִאבְדּוּן:	19
20	As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.	כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מֵאַבִּיד מִפְּנֵיכֶם כֹּן תִּאבְדּוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)	20
IX	Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,	שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם:	ח
2	a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'	עַם-גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יְתִיצֵב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק:	2

(1) גדולים ועצומים ממך. אתה ענוס, והם ענומים ממך:

<p>Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא־העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p> <p>ותדע יומא דין ארי יי אלהיך הוא עבר קדמך מימריה אישא אכלא הוא ושיצנינו והוא יתברנון קדמך ותתריכנון ותובידנון בפריע כמא דמליל יי לך:</p>	<p>וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא־העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p>
<p>Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.</p>	<p>אל־תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את־הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p> <p>לא תימר בלבבך בדיתבר יי אלהיך יתהוון מן קדמך למימר בזכותי אעלני יי למירת ית ארעא הדא ובחובי עממיא האלן יי מתריד להון מן קדמך:</p>	<p>אל־תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את־הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p>
<p>Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לא בצדקתך וביישר לבבך אתה בא לרשת את־ארצם כי ברשעתו הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את־הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p> <p>לא בזכותך ובקשיטות לבך את עליל למירת ית ארעהון ארי בחובי עממיא האלן יי אלהיך מתריד להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דקיים יי לאברהם ליצחק וליעקב:</p>	<p>לא בצדקתך וביישר לבבך אתה בא לרשת את־ארצם כי ברשעתו הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את־הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p>
<p>Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.</p>	<p>וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את־הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה־ערף אתה:</p> <p>ותדע ארי לא בזכותך יי אלהיך יחייב לך ית ארעא טבתא הדא למירתה ארי עם קשי קדל את:</p>	<p>וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את־הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה־ערף אתה:</p>
<p>Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.</p>	<p>זכר אל־תשכח את אשר־הקצפת את־יהוה אלהיך במדבר למן־היום אשר־יצאתו מארץ מצרים עד־באכם עד־המקום הזה ממרים הייתם עם־יהוה:</p> <p>הוי דכיר לא תתנשי ית דארגיותא קדם יי אלהיך במדברא למן יומא דנפקתא מארעא דמצרים עד מתיכון עד אתרא הדין מסרבין הויתון קדם יי:</p>	<p>זכר אל־תשכח את אשר־הקצפת את־יהוה אלהיך במדבר למן־היום אשר־יצאתו מארץ מצרים עד־באכם עד־המקום הזה ממרים הייתם עם־יהוה:</p>
<p>Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.</p>	<p>ובחרב הקצפתם את־יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם:</p> <p>ובחורב ארגיותון קדם יי ותקיף רוגזא דיי בכון לשיצאה יתכון:</p>	<p>ובחרב הקצפתם את־יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם:</p>

(4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו: הגוים. הרי כי משמש כלשון אלה:

(5) לא בצדקתך וגו' אתה בא לרשת וגו' כי ברשעת

<p>9 When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.</p>	<p>בְּעֲלֵתִי הַהִרָה לָקַחַת לִוְחֹת הָאֲבָנִים לִוְחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וְאָשָׁב בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:</p>	<p>9 בְּעֲלֵתִי הַהִרָה לָקַחַת לִוְחֹת הָאֲבָנִים לִוְחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וְאָשָׁב בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:</p>
<p>10 And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת-שְׁנֵי לִוְחֹת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַלֵּיהֶם כָּכָל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל:</p>	<p>10 וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת-שְׁנֵי לִוְחֹת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַלֵּיהֶם כָּכָל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל:</p>
<p>11 And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.</p>	<p>וַיְהִי מִסֹּף אַרְבָּעִים יָמִין וְאַרְבָּעִים לַיְלָן יָהֵב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לִוְחֵי אֲבָנִיָּא לִוְחֵי קִנְמָא:</p>	<p>11 וַיְהִי מִסֹּף אַרְבָּעִים יָוִם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת-שְׁנֵי לָחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית:</p>
<p>12 And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי קוּם חֲזֹק בְּפָרִיעַ מִקֵּא אֲרִי חֲבִיל עֲמָד דְּאִפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אֹרְחָא דְּפִקִּידְתִּנּוּן עֲבָדוּ לָהּ מִתְּכָא:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רָד מִהָר מִזֶּה כִּי שָׁתַת עֲמֹד אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֻּכָּה:</p>
<p>13 Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לְמִימַר גְּלִי קִדְמִי עֲמָא הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמַר רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם-קָשֶׁה-עָרָף הוּא:</p>
<p>14 let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'</p>	<p>אֲנֹחַ בְּעוֹתִיד מִן קִדְמִי וְאֲשִׁיצִינּוּן וְאֲמַחִי יֵת שׁוּמְהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאֲעֲבִיד יִתְדִי לְעַם תַּקְרִי וְסִגִּי מִנְהוֹן:</p>	<p>14 הָרַף מִמֶּנִּי וְאֲשַׁמִּידֵם וְאֲמַחֶה אֶת-שְׁמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֲעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי-עָצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ:</p>
<p>15 So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.</p>	<p>וְאֲפֹן וְאָרַד מִן-הָהָר וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ וּשְׁנֵי לִוְחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:</p>	<p>15 וְאֲפֹן וְאָרַד מִן-הָהָר וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ וּשְׁנֵי לִוְחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:</p>

(9) ואשב בהר. אין ישיבה אלא לשון עכזה (מגילה כא.): (10) לוּחַת. לחם כתיב, ששתייהן שוות:

16 And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.

וַיֹּאמֶר וַתֵּגֶה חֲטֹאתֶם לַיהוָה
אֲלֵהֶיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֹגֶל
מִסֶּכֶה סֶרְתֶּם מָהָר מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֲתֶכֶם:

וַחֲזִיתָ וְהָא חֲבֵתוֹן קָדָם יי
אֲלֵהֶכֶן עֲבַדְתוּן לָכֹן עֵיגֵל
מִתְקָא סְטִיתוֹן בְּפִרְעַ מִן
אוֹרְחָא דְּפִקִּיד יי יִתְכֹּון:

17 And I took hold of the two tables,
and cast them out of my two hands,
and broke them before your eyes.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בְּשֵׁנֵי הַלַּיְלָה וַאֲשַׁלְּחֶם
מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וַאֲשַׁבְּרֶם
לְעֵינֵיהֶם:
וְאַחֲדִית בְּתָרִין לִוְחֵיָא
וְרַמִּיתֵנּוּ מֵעַל תַּרְתִּין יָדֵי
וְתַבְרַתֵנּוּ לְעֵינֵיכֹן:

18 And I fell down before the LORD, as
at the first, forty days and forty
nights; I did neither eat bread nor
drink water; because of all your sin
which ye sinned, in doing that
which was evil in the sight of the
LORD, to provoke Him.

וְאֶתְנַפֵּל לְפָנָי יְהוָה כְּרֹאשׁוֹנָה
אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה
לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמָוִם לֹא
שָׁתִיתִי עַל כָּל־חַטֹּאתֶכֶם אֲשֶׁר
חֲטִאתֶם לַעֲשׂוֹת הִרְעָה בְּעֵינַי
יְהוָה לַחֲכִיעֵסוֹ:

וְאֶשְׁתַּחֲוִית קִדְּשׁ יי פד
בְּקִדְּמִיתָא אֲרַבְּעִין יְמִין
וְאַרְבָּעִין לַיְלָוֹן לַחֲמָא לֹא
אָכַלְתִּי וּמָוִם לֹא שָׁתִיתִי
עַל כָּל חֻבֹּתְכוֹן וְחֻבֹּתוֹן
לְמַעַבְד דְּבִישׁ קִדְּשׁ יי
לֹא רְגִזָּא קִדְּמוֹחִי:

19 For I was in dread of the anger and
hot displeasure, wherewith the
LORD was wroth against you to
destroy you. But the LORD
hearkened unto me that time also.

כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְתַחֲמָה
אֲשֶׁר קִצָּף יִהְיֶה עֲלֵיכֶם
לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֱלֹהֵי גַם בַּפֶּעַם הַהוּא:

אָרִי דְחִילִית מִן קֶדֶם רוּגְזָא
וְחַמְתָּא דִּרְגִזִּי יְיָ עֲלִיכֹן
לְשִׁיזָאָה יִתְכּוֹן וּקְבִיל יְיָ
צְלוֹתֵי אֲפִי בְזֻמְנָא הַהוּא:

Moreover the LORD was very angry
20 with Aaron to have destroyed him;
and I prayed for Aaron also the
same time.

וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף יִהְיֶה מֵאָד
לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם-בְּעַד
אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא:

וְעַל אַהֲרֹן יִהְיֶה רִגְזוֹ מִן מִקְדָּם
יִי לַחֲדָא לְשִׁיזְיוֹתֶיהָ וְצִלִּיתִי
אִף עַל אַהֲרֹן בַּעֲדָנָא הַהוּא:

21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—

וְיָת חֹבְתָכוֹן דַּעְבְּדִתוֹן יֵת
עֲגֵלָא נְסִיבִית וְאַזְקִידִית יֵתִיה
בְּנוֹרָא וְשִׁפִּית יֵתִיה בְּשׁוּפִינָא
יֵאוּת עַד דִּהְיָה דָקִיק לַעֲפְרָא
וּרְמִית יֵת עֲפְרִיה לְנַחְלָא
דְּנַחֲת מִן טוֹרָא:

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר ועשה לעלה אל ה' אולי תכפרה (שמות לב, ל), בזאתה עלייה נחשכבתי ארבעים יום, נמצאו פלים בכ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, בו זיוס נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פקל לך שני לחם (שם לב, א), עשה עוד (ט): ואתנפל גם בעד אהרן. והעילה תפלתי לכפר מחצה, ומחו שנים ושאלו השנים:

22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.	ובתבערה ובמסה ובקברת התאוה מקצפים ה' אתם את-יהוה: ובדליקתא ובנסיתא ובקברי דמשאלי מרגזין הויתון קדם יי:	22 ובתבערה ובמסה ובקברת התאוה מקצפים ה' אתם את-יהוה:
23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: 'Go up and possess the land which I have given you'; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.	ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את-הארץ אשר נתתי לכם ותמרו אתפי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו: וכד שלח יי יתכון מרקם גיאה למימר סקו ואחסינו ית ארעא דיהבית לכון וסריבתון על מימרא דיי אלהכון ולא הימנתון ליה ולא קבילתון למימריה:	23 ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את-הארץ אשר נתתי לכם ותמרו אתפי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו:
24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—	ממרים ה' אתכם עם-יהוה מיום דעתי אתכם: מסרבין הויתון קדם יי מיומא דידיעת יתכון:	24 ממרים ה' אתכם עם-יהוה מיום דעתי אתכם:
25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.	ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום ואת-ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי-אמר יהוה להשמיד אתכם: ואשתטחית קדם יי ית ארבעין ימין וית ארבעין לילון דאשתטחית ארי אמר יי לשיצאה יתכון:	25 ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום ואת-ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי-אמר יהוה להשמיד אתכם:
26 And I prayed unto the LORD, and said: 'O Lord God, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.	ואתפלל אל-יהוה ואמר אדני יהוה אל-תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר-הוצאת ממצרים בגיד חזקה: וצליתי קדם יי ואמרית יי אלהים לא תחביל עמך ואחסנתך דפרקתא בתוקףך דאפיקתא ממצרים ביד תקיפא:	26 ואתפלל אל-יהוה ואמר אדני יהוה אל-תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר-הוצאת ממצרים בגיד חזקה:
27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;	זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל-תפן אל-קשי העם הזה ואל-רשעו ואל-חטאתו: אדכר לעבדך לאברהם ליצחק וליעקב לא תתפני לקשיות עמא דדין ולחוביהון ולחטאיהון:	27 זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל-תפן אל-קשי העם הזה ואל-רשעו ואל-חטאתו:
28 lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.	פן-יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל-הארץ אשר-דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר: דלמא יימרו דייירי ארעא דאפיקתנא מתמן מדלית יוכלא קדם יי לאעלותהון לארעא דמליל להון ומדשני יתהון אפיקנן לקטלותהון במדברא:	28 פן-יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל-הארץ אשר-דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר:

(21) טחון. לשון הווה, כמו קלון (צראשית יב, ט) וקלות כאן, לפי שכתוב כאן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת (דברים כח, לב). מולאני"ט בלע"ו:
(25) ואתנפל וגר. אלו הן ענמם האמורים למעלה, וכפלן

29	Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'	וְהֵם עַמֶּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכֹחַךָ הַגָּדֹל וּבְזְרֹעַךָ הַנְּטוּיָה: (פ)	וְאֵינוֹן עַמֶּךָ וְאֶחְסֹנֶתְךָ דֹּאפִיקְתָּא בְּחִילְךָ רַבָּא וּבְדֶרֶעְךָ מְרַמָּא:
X	At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.	בַּעֲתָ הַהוּא אָמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשֹׁנִים וְעֵלָה אֵלַי הַהָרָה וַעֲשֵׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ:	בְּעֵדְנָא הַהוּא אָמַר יי לִי פֶסֶל לְךָ תְּרִין לוחֵי אֲבָנִיא כְּקֶדְמָאִי וְסָק לְקֶדְמִי לְטוֹרָא וְתַעֲבִיד לְךָ אֲרוֹנָא דִּיאָא:
2	And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'	וְאֶכְתֹּב עַל-הַלֹּחֹת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֹּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשָׂמַתָּם בְּאֲרוֹן:	וְאֶכְתֹּב עַל לוחֵיא יֵת פְּתֻגְמָאִי דִּיהוּ עַל לוחֵיא קֶדְמָאִי דִּתְבַרְתָּא וְתַשְׁוִּינוּן בְּאֲרוֹנָא:
3	So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.	וַאֲעַשׂ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וְאֶפְסַל שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשֹׁנִים וַאֲעַל הַהָרָה וּשְׁנֵי הַלֹּחֹת בְּיָדִי:	וַעֲבַדִּית אֲרוֹנָא דִּיאָעִי שִׁטִּין וּפְסַלִית תְּרִין לוחֵי אֲבָנִיא כְּקֶדְמָאִי וְסַלִיקִית לְטוֹרָא וְתְרִין לוחֵיא בְּיָדִי:
4	And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.	וַיִּכְתֹּב עַל-הַלֹּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֵת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתֶּנָּם יְהוָה אֵלַי:	וְכָתַב עַל לוחֵיא כְּכַתְּבָא קֶדְמָאִי יֵת עֲשָׂרָא פְּתֻגְמִין דְּמַלִּיל יי עֲמֻכּוֹן בְּטוֹרָא מִגּוֹ אִישְׁתָּא בְּיוֹמָא דִּקְהָלָא וַיִּתְּבִנוּן יי לִי:
5	And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—	וַאֲפֹן וְאֶרְדֹּ מִן-הָהָר וְאֶשֶׁם אֶת-הַלֹּחֹת בְּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּנִי יְהוָה:	וְאֶתְפַּנִּיתִי וְנַחֲתִית מִן טוֹרָא וְשׁוּיִיתִי יֵת לוחֵיא בְּאֲרוֹנָא דִּעֲבַדִּית וְהוּוּ תַמָּן כְּמָא דִּפְקֻדְנִי יי:
6	And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל גָּסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי-יַעֲקֹב מוֹסֶרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֶּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַחְתָּיו:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ מִבְּאֵרוֹת וּבְנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסֶרָה תַמָּן מֵת אַהֲרֹן וְאֶתְקַבֵּר תַמָּן וְשְׁמִישׁ אֶלְעָזָר בְּרִית תַּחֲוֹתוֹהִי:

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נתרצה לי, ואמר לי פסל מן ההר וזה להם על מלאכת המשכן, וצלאל עשה משכן תחלה לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, כששאלני ואמר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזה שהיה יוצא והלוחות בידי היכן אתנס, ולא זה הוא הארון שעשה צלאל, עמדה למלחמה, ואותו שעשה צלאל לא יצא למלחמה אלא שהרי משכן לא נעמקו צו עד לאחר יום הכפורים, כי צדדו בימי עלי, ונענשו עליו ונשקה:

7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה. צו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסב לענין הראשון: מה ענין זה לכאן, ועוד וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות צאו לבני יעקן, שנאמר וַיֵּסְעוּ מִמּוֹסְרוֹת וְגו' (במדבר לג, לא), ועוד שם מת אהרן, והלא זהר ההר מת, לא וחסו ותמלא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן זהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, וְרָאִיתָ לָכֵן מַלְאֲכַת מֶלֶךְ עַד, וַיִּקְרָא שֵׁם רֹאשׁ לַחֲזוֹר לַמִּצְרִיִּם, וחזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואחם מהם, עד שהחזירו אחכם בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגו'. ובמוסרה עשיתם אצל כד על מיתחו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתחו של צדיקים לפני הקצ"ה כיום שנשתברו צו הלוחות, ולהודיעך שהוקשה לו מה שאמרו נחנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו

(11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שפרסתם מאחוריו וטעיתם בעגל, אמר לי ה' נחמה את הָעָם וְגו' (שמות לב, ד):

<p>12 And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;</p>	<p>וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמּוֹךְ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבֹד אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>	<p>חמישי</p>
<p>13 to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?</p>	<p>לְשׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת חֻקָּתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:</p>	<p>13</p>
<p>14 Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.</p>	<p>הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:</p>	<p>14</p>
<p>15 Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.</p>	<p>רַק בְּאַבְרָהָם חֶשֶׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּיִצְחָק אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>	<p>15</p>
<p>16 Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.</p>	<p>וּמִלֹּתֶם אֶת עֶרְלַת לִבְבְּכֶם וְעָרַפְכֶם לֹא תִקְשּׁוּ עוֹד:</p>	<p>16</p>
<p>17 For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יֵשֵׁא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:</p>	<p>17</p>
<p>18 He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.</p>	<p>עֹשֶׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאוֹהֵב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה:</p>	<p>18</p>
<p>19 Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.</p>	<p>וְנָאֲהַבְתֶּם אֶת-הַגֵּר כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>19</p>

(12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו היום הזה: וחצנו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראהו: כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, (17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להגיל אחס הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים (צרכות לג:): (13) לשמור את מצות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שחקננו שכן: (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואע"כ רק בצוותך חשק ה' לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה התפלל, ונשן לי לקם לאכל וצדק ללבוש (צראשית כח, כ:): (15) בכב. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים

20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה תַעֲבֹד וּבֹו תִדְבֹק וּבְשֵׁמוֹ תִשָּׁבַע:	20
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	21
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִם וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	22
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, alway.	וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:	XI
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וַיַּדְעֵתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה:	2
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֶרֶצוֹ:	3
4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבֹו אֲשֶׁר הֲצִיף אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרָדָפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	4
5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד־בָּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	5

(19) כי גרים הייתם. מוס שצנ אל תאמר לחצנך; (20) וידעתם היום. תנו לצ לדעת ולהצין ולקבל מוכחתי: (20) את ה' אלהיך תירא. ומעזד לו ומדצק צו, ולאחר כי לא את בניכם. אני מדצר עכשיו, שיוכלו לומר אנו לא שיהיו צך כל המדות הללו, אז צשמו משצע: ידענו ולא ראינו צכל זה:

6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְעָבַד לַדָּתָן וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת־בְּתִיחֵם וְאֶת־אֶהֱלִיחֵם וְאֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר בְּרִגְלֵיהֶם בִּקְרֹב כָּל־יִשְׂרָאֵל:	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לַדָּתָן וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת־בְּתִיחֵם וְאֶת־אֶהֱלִיחֵם וְאֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר בְּרִגְלֵיהֶם בִּקְרֹב כָּל־יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	אֲרִי עֵינֵיכֶם חָזְאוּ יֵת כָּל עֹבְדָא דִּי רַבָּא דְעָבַד:	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וְתִטְּרוּן יֵת כָּל תַּפְקִידָתָא דְאֵנָא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל דְתַתְּקִפוּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתוּן יֵת אֲרֵעָא דְאֵתוּן עֲבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַמַּעַן תִּחְזְקוּ וּבֹאֲתֶם וִירְשֶׁתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּבְדִיל דְתִירְכוּן יוֹמִין עַל אֲרֵעָא דְקַיִים יֵי לְאַבְהָתְכוֹן לְמַתָּן לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן אֲרֵעָ עֲבָדָא חֵלֶב וְדַבֵּשׁ:	וּלְמַעַן תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדַבֵּשׁ: (ס)
10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	אֲרִי אֲרֵעָא דְאֵת לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא כְאֲרֵעָא דְמִצְרַיִם הִיא דְנִפְקִתוּן מִתַּמָּן דְתִזְרַע יֵת זֶרַעַךְ וּמִשְׁקִיתָ לִיהָ בְּרִגְלֶךָ כְּגַנֵּת יִרְקָא:	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֲרֵץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת־זֶרַעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ כְּגֶן הָיִרְק:

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורח, מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הצקיעה: ואת כל הארץ נזקעת מתחתיו וזולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וַתִּפְסַח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ (צמדצר טו, לז), ולא פיוחיה, אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד

(7) כי עיניכם הרואות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הרואות וגו':

11	but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down;	וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעוֹת לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מָּיִם: וְאֶרְעָא דְאַתּוּן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ אֶרֶע טוּרִין וּבִקְעָן לְמַטֵּר שָׁמַיָא שְׁתֵּיָא מַיָּא:	11
12	a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year.	אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרִשִּׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס)	12
13	And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul,	וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וַיְהִי אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּן לְפָקוּדֵי דְאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יִי אֱלֹהֵיכֶם וּלְמַפְלַח קִדְמוּתֵי בְּכָל לְבָבְכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן:	13
14	that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.	וְנָתַתִּי מִטֶּר-אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָעְכוֹן בְּעֵדְנִיהּ בְּפִיר וּלְקִישׁ וְתַכְנוּשׁ עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ:	14

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה בטובה זו לישראל ציאתם ממצרים, שהיו אומרים שמה לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכתוב מדבר, וכך אמר להם לא כארץ מצרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וסִבְרוֹן שָׁעָה שָׁנִים גְּזִנְתָּהּ לִפְנֵי וְגו' (במדבר יג, כז), אדם אחד בנאן, ואם בנה זוען למצרים בנו וסִבְרוֹן לכנען, דרך ארץ אדם בונה את הנאה ואחר כך בונה את הקעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן בשני, ובכל מקום החציב קודם, הא למדת שסִבְרוֹן יפה מזוען, ומצרים משוּבַח מכל הארצות, שנאמר קָנָן ה' קָאֶרְץ מַלְכִּים (בראשית יג, י), וזוען שצח מצרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיָה צֹעֵן שָׁרְיָה (ישעיה ל, ד), וסִבְרוֹן פסולתה של ארץ ישראל, לכן הקצוה לקבורת מתים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכתובות (דף קיב). דרשו בענין אחר, אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואח"כ לבנו הגדול, אלא שִׁמְצוּנָה על אחד משערה בזוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה, והיא במיטב ארץ מצרים, שנאמר צְמִיטָב הָאֶרֶץ וְגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מצרים היית צריך להביא מים מנילוס ברגליך, ולהשקותה צריך אתה לנדד מִשְׁתַּקָּךָ ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אצל זו למטר השמים תשטה מים, אתה יסן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי וסִיִּינו גלוי, כאלה: כגן הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותו ברגל וכתף: (11) ארץ הרים ובקעות. משונה ההר מן המישור,

- 15 And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ: וְאֶתִּין עֵשֶׂב אֶתְּמוֹל לְכֹן דְּלִמָּא יִטְעִי לְבַעִירְךָ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע:
- 16 Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them; וְהִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם וְסָרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: אִסְתְּמְרוּ לְכֹן וְתִסְטֹנוּ וְתִפְלַחוּן לְטִעוֹת עַמּוּזָא וְתִסְגְּדוּן לַהוֹן:
- 17 and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you. וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וְעָצָר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְיִתְקַף רוּגְזָא דִּי בְכוּן וְיִיחּוּד יֵת שְׁמַיָא וְלֹא יְהִי מִטְרָא וְאַרְעָא לֹא תִתֵּן יֵת עַל־לֶתֶה וְתִיבְדוּן בְּפָרִיעַ מֵעַל אֲרָעָא טָבְתָא דִּי יְהִיב לְכֹן:
- 18 Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes. וְשַׁמַּתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לְבַבְכֶּם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל־יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְתִשְׁנוּן יֵת פְּתֻגְמֵי אֱלִין עַל לְבַבְכוּן וְעַל נַפְשְׁכוּן וְתִקְטְרוּן יְתָהוּן לְאוֹת עַל יָדְכוּן וְיִהְיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכוּן:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו. צלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר בעתו, צלילי שצחות (ספרי מז), שהכל מצויין צבתיסה: יורה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שפירוש את הארץ ואת הזרעים (תענית ו). ומלקוש רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאוחר, כדמתרגמין והיה העשפים ללצן (בראשית ל, מז), לקשיא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הבית ולא אויבך, כענין שנאמר אם קשן את דגנך וגו' כי מאספיו יאכלוהו (ישעיה סז, חט), ולא כענין שנאמר וקיה אם זרע יאכל וגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטרח להוליכה למדצרות. דבר אחר, שמהיה גוזו תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מדגנה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הריזו צרכה אחרת, שתהא צרכה מצויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שיהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שביעה, שנאמר פן תאכל ופגעך (דברים ח, יז), ופגעך ופגעך ופגעך (שם יד):

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וקשם הקצה וקצה מקט (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח בנו לבית המשתה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר ממצרכך שתצא נקי לביתך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושמה יותר ממצרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידיו וזרגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם קרפא, ואם תאמרו והלא נתנה קרפא לדור המבול, שנאמר וקיו ימיו מאה ופשישים שנה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואחם יש לכם ממי ללמוד (ספרי שם):

(18) ושמחתם את דברי. אף לאחר שתגלו היו מצויינים צמחות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשחזרו, וכן הוא אומר הצידי לך צינים (ירמיה לא, כ ספרי שם):

19	And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְלַמְדֵתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:	וְתִלְפֹן יְתָהוֹן יֵת בְּנִיכֹן לְמַלְלָא בְּהוֹן בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְךָ וּבְמִתְבָּךְ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכְּבְךָ וּבְמִקְוִימְךָ:
20	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;	וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:	וְתַכְתֹּבְנֹן עַל מְזוּזִין וְתַקְבְּעֹנֹן בְּסַפֵּי בֵיתְךָ וּבַתְרָעָךְ:
21	that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.	לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּי־יָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: (בספרי תימן הָאָרֶץ: בַּצִּדִּי גְדוּלָה) (ס)	בְּדִיל דִּי־סְגֹן יוֹמִיכֹן וְיוֹמֵי בְנִיכֹן עַל אֶרֶץ דְּשִׁיִּים יִי לַאֲבֹתְכֹן לְמַתָּן לְהוֹן כִּי־יָמֵי שְׁמַיָא עַל אֶרֶץ:
22	For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,	כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהָ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִלְכֹּת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָה־בּוֹ:	אֲרִי אִם מִשְׁר תִּשְׁרוּן יֵת כָּל תַּפְסִידִתָא הָדָא דְאֵנָא מְפָסִיד יִתְכֹּן לְמַעֲבָדָה לְמַרְחָם יֵת יִי אֱלֹהִיכֹן לְמַתָּן בְּכָל אוֹרְחָן דִּתְקַנֵּן קְדָמוּהִי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ:
23	then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.	וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשַׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִכֶּם:	וְיִתְרִיךְ יִי יֵת כָּל עַמֻּמְיָא הָאֵלִין מִן קְדָמִיכֹן וְיִתְרִתֹן עַמֻּמִּין רַבְרָבִין וְתַקִּיפִין מִנְכֹּן:
24	Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.	כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן־הַנָּהָר נָהַר־פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:	כָּל אֶתְרָא דִּתְדִרְוּךָ פִּרְסַת רַגְלְכֹן בֵּיה דִּילְכֹן יִהִי מִן מִדְבָּרָא וּלְבָנוֹן מִן נְהַרָא נְהַרָא פִּרַת וְעַד יָמָא מַעֲרִבָאָה יִהִי תַחֲוִיכֹן:

צתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחוס ואהה תהא רחוס, הוא גומל חסדים ואהה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק צתלמידים וצחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדצקת זו:

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אחס גזורים והם גזורים מכם, שאם לא שישאל גזורים, מה השבח ההוא שמשבח את האמוריים לומר ועצומים מכם, אלא אחס גזורים משאר האומות, והם גזורים מכם:

(19) לדבר בם. משעה שהצן יודע לדבר למדה תורה צוה לנו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהצנוק מתחיל לדבר, אציו מסיח עמו צלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את צניכם לדבר צם וגו':

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירצו, ואם לאו לא ירצו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרו. אזרת שמירות הרצה, להזהר

25	There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.	לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם לֹא יִתְעַתֵּד אָנֹשׁ קִדְמֵיכֶם פַּחַדְכֶם וּמֹרָאכֶם יִתֵּן יְהוָה יִחַלְתְּכוּן וְאִמְתְּכוּן וַיִּתֵּן יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ־בָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס) לָכֶם:	קיא פסוקים
26	Behold, I set before you this day a blessing and a curse:	רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם חַיּוֹ דֹּאֲנָא יְהִיב קִדְמֵיכֶם יוֹמָא בְּרָכָה וּקְלָלָה: דִּין בְּרַכָּן וּלְנִשְׁתִּין:	רהא
27	the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;	אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־ מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם: יְיָ בְּרַכָּן אִם תִּשְׁקַבְּלוּן לְפִקּוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵיכֶם דֹּאֲנָא מְפָשִׁיד יִתְּכוּן יוֹמָא דִּין:	27
28	and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.	וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אֲחֵרִי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעֶתֶם: (ס) וּלְנִשְׁתִּין אִם לֹא תִשְׁקַבְּלוּן לְפִקּוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵיכֶם וְתִסְטֹן מִן אוֹרְחָא דֹּאֲנָא מְפָשִׁיד יִתְּכוּן יוֹמָא דִּין לְמַהֲד בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָא דְּלֹא יַדְעִתּוּן:	28
29	And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.	וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אָתָּה בָא־ שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וּנְתַתָּה אֶת־ הַבְּרָכָה עַל־הַר גְּרִזִּים וְאֶת־ הַקְלָלָה עַל־הַר עִיבָל: וַיְהִי אַרְי יַעֲלִינָהּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא דְּאָתָּה עַל־לִיל לְתַמּוֹן לְמִירְתָּהּ וְתַתִּין יְיָ מְבָרְכִיא עַל טוֹרָא דְּגִרִּזִּין וְיִתְּ מְלִטְיָא עַל טוֹרָא דְּעִיבָל:	29

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה נכשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, אי"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הבשן (ספרי נז): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון נעיתת פחאוס: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, את אימתי לשלח לפניך וגו' (שמות כג, כז): (26) ראה אנכי נותן. ברכה וקללה. האמורות בהר גריזים ובהר עיבל:

(27) את הברכה. על מנת אשר תשמעו: (28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. ה' למדת, שכל העוֹד עֲבֹדַת אֱלִילִים, הרי הוא סר מכל הדרך שנִשְׁטוּ ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעבודת אֱלִילִים כְּכֹפֶר בְּכָל הַתּוֹרָה כֹּלָה (ספרי נד): (29) ונתתה את הברכה. כמרגומו, ית מצריקא, את המצריקים: על הר גריזים. כלפי הר גריזים. הפכים פניהם, ופתחו בצרכה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל הארורים שצפרשה אמרו מחלה בלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

30	Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?	הֲלֹא־הֵמָּה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה מִזֶּל הַגִּלְגָּל אֶצְלֵי אֱלוֹנֵי מֹרֶה:	30
31	For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.	כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וַיִּרְשֶׁתֶם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ:	31
32	And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.	וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	לוי
XII	These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.	אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לָרֶשֶׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה:	XII
2	Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.	אֲבָד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל־הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רֹעֵן:	2
3	And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.	וְנִצַּצְתֶּם וּשְׁבַרְתֶּם וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:	3

(30) הלא המה. נתן צהם סימן: אחרי. אחרי העזרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזר מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקודו בשני טעמים, אחרי נקוד בפשטא, ודרך נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי במשפל שזופר הפוך, ודרך בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שכם, שנאמר עד מקום שכם עד אלון מורה (בראשית יב, 1): כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותרשו את הארץ: (2) אבד תאבדון. אבד, ואח"כ תאבדון, מכאן לעוקר עבודת גלולים שצריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:

4	Ye shall not do so unto the LORD your God.	לֹא-תַעֲשֶׂון כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם:
5	But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;	כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל-שְׁבִיטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת-שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: אֱלֹהֵינָּה לְאֶתְרָא יי אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִיטֵיכֶם לְאֶשְׁרָא שְׁכִינְתִּיהָ תִמְן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִתְבַּעֲנוּ וְתִיתּוֹן לְתִמְן:
6	and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;	וּבָאתֶם שָׁמָּה עֲלֵיכֶם וּזְבִיחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי תִיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם: וְתִיתּוֹן לְתִמְן עֲלֹתֵיכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֵי תוֹרֵיכֶם וְעִנְכֶם:
7	and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.	וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יָדְכֶם אֲתֶם וּבְתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּרַכָּהּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: וְתִיכְלוּן תִּמְן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם וְתַחֲדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְכֶם אַתֶּן וְאִנֹּשׁ בְּתֵיכֶם דְּבָרְכֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ:
8	Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;	לֹא תַעֲשֶׂון כָּכָל אֲשֶׁר אַנְחֲנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל-הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו: לֹא תַעֲבֹדוּן כָּכָל דְּאֲנַחְנָא עֹבְדִין כָּא יוֹמָא דִּין גְּבַר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעֵינֵיהּ:
9	for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	כִּי לֹא-בָאתֶם עַד-עֲתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: אַרִי לֹא אֲתִיתּוֹן עַד כַּעַן לְבֵית נִיחָא וְלֹא-חֲסִנְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:

(3) מזבח. של אזנים הרצה: מצבה. של אֶזְנֵי אֶחָד, (ד): ובכרת בקרבם. למחם לכהן ויקריצו שם: והיא צימוס ששנויה צמשה (שם מו:), אֶזְנֵי שְׁחִיזָה מִתְחַלְתָּה (7) אשר ברכך ה'. לפי הצרכה הָאָה (ספרי סד): לצימוס: אשרה. אֵילִן הַנֶּעֱצָד (שם מח:). ואבדתם את שמים. לננות להם שם לגנאי, בית גליא קורין לה בית כריא, עין כל עין קוץ (שם מו:).

(4) לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר ונתחם את מוצחוס ואצדתם את שמים לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותן אֶזְנֵי מן המוצח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נותנין את המוצחוס, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיהם למקדש אצותיהם שיחרצ (ספרי סא):

(5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סב):

(6) זבחיכם. למים של חוצה: מעשרותיכם. מעשר צהמה ומעשר שני לאכול לפני מן החומה: תרומת ידכם. ירושלים: אלו הזכורים, שנאמר צהם וְלָקַח הַפֶּהן הַעֲנָא מִיָּדְךָ (לקמן כו),

<p>10 But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;</p>	<p>וְעָבַרְתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם וַיִּשְׁבְּתֶם־בְּטָחָה׃</p>	<p>10 ועברתם את־הירדן וישבתם בארץ אשר־יהוה אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מכל־אויביכם וישבתם־בטח:</p>
<p>11 then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.</p>	<p>וַיְהִי אֲתֵרָא דִּיתְרַעִי יִי אֱלֹהֵכֶם בֵּיהּ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינִתְהָ תָמָן לְתָמָן תִּיתֹן יָת כָּל דְּאָנָא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן עֲלֻתְכֹן וְנִקְסַת קוּדְשִׁיכֹן מַעֲשְׂרֵיכֹן וְאַפְרָשׁוֹת יִדְכֹן וְכָל שְׁפָר נְדָרֵיכֹן דְּתִדְרֹן קָדָם יִי׃</p>	<p>11 ויהי המקום אשר־יבחר יהוה אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל־אשר אנכי מצוה אתכם עולותיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו ליהוה:</p>
<p>12 And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.</p>	<p>וּתְחַדְּוּ קָדָם יִי אֱלֹהֵכֶם אַתְּוֹן וּבְנֵיכֹן וּבְנֹתְכֹן וְעַבְדֵיכֹן וְאִמָּהֶתְכֹן וְלִיּוֹאֵה דְּבִקְרָוִיכֹן אֲרִי לִית לִיה חוּלָק וְאַחְסָנָא עִמְכוֹן׃</p>	<p>12 ושמחתם לפני יהוה אלהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם וחלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם:</p>
<p>13 Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּסִּיק עֲלוּתְךָ בְּכָל אֲתֵרָא דְּתַחְוִי׃</p>	<p>13 השמר לך פן־תעלה על־תיך בכל־מקום אשר תראה:</p>
<p>14 but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.</p>	<p>אֱלֹהִין בְּאַתְרָא דִּיתְרַעִי יִי בְּחֵדָא מִן שְׁבֻטְךָ תָּמָן תִּסִּיק עֲלוּתְךָ וְתָמָן תַּעֲבִיד כָּל דְּאָנָא מִפְּשִׁיד לָךְ׃</p>	<p>14 כי אם־במקום אשר־יבחר יהוה באתר שבטיך שם תעלה על־תיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה:</p>

(10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ליתן היתר צין זו לזו, משחרצה שילה וצאו לנוז וחרצה נוז ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כצו וחלוק ומנוחה הגוים אשר הגיח ה' לנפשות צם את יִשְׂרָאֵל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז: (11) והיה המקום וגו'. צנו לכס בית הצחירה צירושלים, וכן הוא אומר צדוד, ויהי כי ישב המלך צציתו וה' הגיח לו מסצצ מכל אציו, ויאמר המלך אל קטן הנציא ראה נא אנכי יושב צצית לקצים ופרון המלחים ישב צמוך היריעה (שמואל־ב ז, א־ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכך חלקם הכמוצ:

ליתן היתר צין זו לזו, משחרצה שילה וצאו לנוז וחרצה נוז ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כצו וחלוק ומנוחה הגוים אשר הגיח ה' לנפשות צם את יִשְׂרָאֵל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז: (11) והיה המקום וגו'. צנו לכס בית הצחירה צירושלים, וכן הוא אומר צדוד, ויהי כי ישב המלך צציתו וה' הגיח לו מסצצ מכל אציו, ויאמר המלך אל קטן הנציא ראה נא אנכי יושב צצית לקצים ופרון המלחים ישב צמוך היריעה (שמואל־ב ז, א־ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכך חלקם הכמוצ:

<p>Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.</p>	<p>רַק בְּכָל־אַנְתָּ נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְפֹּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:</p>	<p>15</p>
<p>Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.</p>	<p>רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּנוּ כַּמַּיִם:</p>	<p>16</p>
<p>Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;</p>	<p>לֹא־תֹאכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מִעֹשֶׂר דִּגְגָךָ וּמִתֵּירְשֶׁךָ וּמִצִּתְּךָ וּבִכּוֹרֵי תוֹרֶךָ וְצִאֲנֶךָ וְנִדְבָתֶךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן וְנִדְבָתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ:</p>	<p>17</p>
<p>but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֻנוּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>	<p>18</p>
<p>Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.</p>	<p>הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־חִלּוֹי כָּל־יָמֶיךָ עַל־אַדְמָתְךָ: (ס)</p>	<p>19</p>

(15) רק בכל אות נפשך. צמה הכמוצ מדצר, אם צצר תאזה, להמירה להם צלל הקרצת אימורים, הרי אמור במקום אחר, כי ירשיז ה' מלךיך את גזלך וגו' ומקדש אכלה גזר וגו' (פסוק כ), צמה זה מדצר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו ככל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עוצר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גיזה וקלצ, אלא אכילה על ידי זביחה (זכורות טו:). הטמא והטהור. לפי שצאו מכה קדשים שנאמר צהם והגזר אשר יגע צל טמא לא יאכל (ויקרא א, יט), הולך להמיר צו שטמא וטהור אוכלין צקערה אחת (יצמות עג:). כצבי וכאיל. שאין קרצן צא מהם: כצבי וכאיל. לפוטמן מן הזרוע והלחיים והקצה:

(16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמזמא, לא תאכלו: תשפכו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דצר אחר, הרי הוא כמים

להכשיר את הזרעים (ספרי עא):

(17) לא תוכל. צא הכמוצ ליתן לא תעשה על הדצר: לא תוכל. רצי יהושע צן קרחה אומר, יכול אמה, אצל אינך רשאי. כיולא צו, ואת היצוסי יושצי ירושלם לא יכלו צגי יהודה להורישם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאין רשאים, לפי שכרת להם אצרהם צריית כשלוקה מהם מערת המכפלה, ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר שמהם יצום, כך מפורש צפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר כי אם תסירך העורים והפסחיים (שמואל א-ב ו, א), כלמים שכתצו עליהם את השצועה: ובכרת בקרך. אזהרה לכהנים: ותרומות ידך. אלו הצכורים:

(18) לפני ה'. לפני מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לחת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:

(19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדצר: על אדמתך. אצל צגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל:

20	When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.	כִּי־יִרְחֹב יְהוָה אֶל־הָיָה אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכָלָה בָּשָׂר כִּי־תִאֲוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אַנְתָּ נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:	יֵא
21	If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.	כִּי־יִרְחֹק מִמּוֹךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֶל־הָיָה לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׂעָרֶיךָ בְּכָל־אַנְתָּ נַפְשְׁךָ:	21
22	Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.	אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יִחְדּוּ יֹאכְלֶנּוּ:	22
23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	רַק חֲזֹק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:	23
24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם:	24
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבִנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:	25

(20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאווה אדם לאכול בשר, אלא מתוך רחצת ידים ועושר (חולין פד):
בכל אות נפשך וגו'. אכל צמדצר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:
(21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כח):
(22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מוזהר לאכלן בטירה, אי מה צזי ואל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר, תלמוד לומר אך:
(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אמה למד שהיו שטופים צדס לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דצרי צזי יהודה, צזי שמעון צן עזאי אומר, לא צא הכחוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אמה צריך להסתחזק בצמות, אם הדס שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך בצזהרתו, ק"ו לשאר מצות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קצ):
(24) לא תאכלנו. אזהרה לדס התמנית:
(25) לא תאכלנו. אזהרה לדס האיכריס: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצות, אם הדס שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו וזכה לו ולצניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

<p>26 Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;</p>	<p>רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר יהוה:</p>	<p>26 רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר יהוה:</p>
<p>27 and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.</p>	<p>ועשית על תיך הבשר והדם על מזבח יהוה אלהיך ודם זבחיך ישפך על מזבח יהוה אלהיך והבשר תאכל:</p>	<p>27 ועשית על תיך הבשר והדם על מזבח יהוה אלהיך ודם זבחיך ישפך על מזבח יהוה אלהיך והבשר תאכל:</p>
<p>28 Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>שמר ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוה למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני יהוה אלהיך: (ס)</p>	<p>28 שמר ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוה למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני יהוה אלהיך: (ס)</p>
<p>29 When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossesest them, and dwellest in their land;</p>	<p>כייבכרית יהוה אלהיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך וירשת אתם וישבת בארצם:</p>	<p>שלישי כייבכרית יהוה אלהיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך וירשת אתם וישבת בארצם:</p>
<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמים מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני:</p>	<p>30 השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמים מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני:</p>

(26) רק קדשיך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הביאם לבית הבחירה: (27) ועשית על תיך. אם עולות הם, מן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח מחלה, ואח"כ הבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עז) רק קדשיך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו (זכורות יד): ועל ולדות קדשים שיקריבו (זכורות יד): (28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטק שלא תשכח, כענין שנאמר, כי נעים כי תשמרם צצטקך (משלי כז, יח), ואם שני, אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהם חביצה עליך מלוא קלה כמלוא חמורה (ספרי שס): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם:

<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:</p>	<p>31</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>אֵת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ מִצְוַת יְהוָה תִּשְׁמְרוּ לִמַּעַבְדֹּת לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְרֹף עָלֶיךָ וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>	<p>XIII</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלָיךְ אוֹת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>יא*</p>
<p>3 and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: ‘Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them’;</p>	<p>וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלָיךְ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבָדָם:</p>	<p>3</p>
<p>4 thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.</p>	<p>לֹא תִשְׁמָע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסֶה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם לִדְעַת הֲיִשָּׁכֶם אֹהֲבִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:</p>	<p>4</p>

וחייב, אבל זכות וקטור ונסוך והשתחויה, אפילו שלא כדרכה חייב: (30) כן הנקש. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מנינו נ"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מנינו נ"ן, וארכזתה דא לְדא נָקֶשׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם, פן תטרף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן ינקש נוֹשֶׂה לְכָל אֲשֶׁר לוֹ (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושעים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממנו: אחרי השמדם מפניך. אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לכת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיקהם, אף אחת לא תעשה כן, שלא יצאו אחריים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא עש על עבודת אלילים, אלא על זכות וקטור ונסוך והשתחויה, כמו שכתב בלְמִי לְהַלְכִּי לְדָוִד (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגבוה, בל ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעצדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקולים, זו היא עבודתה

וחייב, אבל זכות וקטור ונסוך והשתחויה, אפילו שלא כדרכה חייב: (31) כי גם את בנייהם. גם, לרבות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכפתו לאביו לפני כלבו, ואכלו: (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים צפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא חסך עליו. חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע זרקות בצרכת כהנים (ספרי פב): (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שגאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי נָא חֶזֶק לְךָ הַגָּזָה וגו' (שם לט): או מופת. בארץ, דכתיב אִם עַל יְהִיָּה עַל הַגָּזָה לְצַדִּיק וְעַל כָּל הָרָצָח חֶזֶק) אע"פ כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם:

After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

בְּתֵר פּוֹלְחָנָא דִּי אֱלֹהִיכֹן
תִּהְיוּ וְיִתִּיה תִּדְחִלוּ וְיִת
פְּקוּדוֹתֵי תִּטְרוּ וְלִמִּימְרֵיהֶ
תִּקְבְּלוּ וְקִדְמוֹתֵי תִּפְלְחוּ
וְלִדְחִלְתִּיה תִּתְקַרְבוּ:

אֲחֵרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ
וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו
תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹל׃ תִּשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ
תַעֲבֹדוּ וְכֹן תִּדְבָּקוּ:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

וְהַנְּבִיא הַהוּא אִם חֵלֶם הִחְלוֹם
הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶד מִבֵּית
עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת
בָּהּ וּבַעֲרֹת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: (ס)

וְהַנְּבִיא הַהוּא אִם חֵלֶם הִחְלוֹם
הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶד מִבֵּית
עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת
בָּהּ וּבַעֲרֹת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: (ס)

If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

אֲרִי יִמְלִכְנָה אֲחוּי בֶר אִמִּי
אוֹ בֶרֶךְ אוֹ בִּרְתִּי אוֹ אֶת
קִימִי אוֹ חֲבֵרִי דִּכְנַפְשִׁי
בְּסִתְרָא לִמְיַמְרֵי נִהַךְ וְנִפְלַח
לְטַעוֹת עַמִּמִּיא דְּלֹא יָדַעְתָּ
אֶת וְאַבְהֵתִי:

כִּי יִסְתִּיךְ אֲחִיךָ בֶן־אִמִּי אוֹ
בֶּנֶךְ אוֹ־בִרְתִּי אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקִיךָ
אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשְׁךָ בְּסִתְרָא
לֹא־מֵר גִּלְכָּה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים
אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֶתְּ
וְאַבְהֵתִי:

of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;

מִטַּעוֹת עַמִּמִּיא דְּבִסְחָרְנִיכֹן
דְּקִרְבִּיךָ לְךָ אוֹ דְּרַחֲקִיךָ
מִנְּךָ מִסְּפִי אֶרֶעָא וְעַד סְפִי
אֶרֶעָא:

מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר
סְבִיבְתֵיכֶם הַקְרִיבִים אֵלֶיךָ אוֹ
הַרְחֻקִּים מִנְּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ
וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:

thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;

לֹא תִיבִי לִיה וְלֹא תִקְבִּיל
מִיָּה וְלֹא תַחוּס עֵינְךָ עָלוּהִי
וְלֹא תִרְחִים וְלֹא תִכְסִי
עָלוּהִי:

לֹא־תֵאָבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו
וְלֹא־תַחוּס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא־
תַחְמֹל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:

(5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו כנפשו. זה אציק, פירש לך הכתוב את המצוה לך, ק"ו תשמעו. צקול הנציח (ספרי פה): ואותו תעבדו. לאחרי: בסתר. דבר הכתוב דהוה, שאין דברי מסית במקדשו: ובו תדבקו. הדבק דרכיו, גמול חסדים, אלא בסתר, וכן הוא אומר, בְּנֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ יוֹם בְּאִשׁוֹן לִלְלָה קצור מחס, בקר חולים, כמו שפשה הקצ"ה (סוטה יד): וְאֶפְלָה (משלי, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך: (8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד מטיבין של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולזנה וצא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו כנפשו. זה אציק, פירש לך הכתוב את המצוה לך, ק"ו תשמעו. צקול הנציח (ספרי פה): ואותו תעבדו. לאחרי: בסתר. דבר הכתוב דהוה, שאין דברי מסית במקדשו: ובו תדבקו. הדבק דרכיו, גמול חסדים, אלא בסתר, וכן הוא אומר, בְּנֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ יוֹם בְּאִשׁוֹן לִלְלָה קצור מחס, בקר חולים, כמו שפשה הקצ"ה (סוטה יד): וְאֶפְלָה (משלי, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך: (8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד מטיבין של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולזנה וצא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

10	but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	כִּי הָרֶגְתָּ תְּהַרְגֵנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:	אֲרִי מִקְטֹל תִּקְטְלֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בְּקֶדְמִיתָא לְמִקְטְלֵהוּ וְיָדָא דְכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא:
11	And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וּסְקַלְתוּ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְיָיֶךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	וְתִרְגְּמֶנּוּ בְּאֲבָנִים וְיָמוּת אֲרִי בְּעָא לְאַטְעִייתְךָ מִדְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְאַפְקֶךָ מֵאֶרֶא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא:
12	And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִירָאוּ וְלֹא־יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כַּדְּבָר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)	וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִירָאוּ וְלֹא יִסְפּוּ לַמַּעֲבֹד כַּפְתָּגְמָא בִישָׂא הָדִין בִּינְךָ:
13	If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	כִּי־תִשְׁמָע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתָּ שָׁם לֵאמֹר:	אֲרִי תִשְׁמָע בְּחֶדָא מִן קִרְוֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לְמִתְבַּת תִּמְנָן לְמִימַר:
14	‘Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known’;	יֵצְאוּ אָנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיַּדְיָחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נִלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם:	נִפְקוּ גּוֹבְרִין בְּנֵי רִשְׁעָא מִבִּינְךָ וְאַטְעִיאוּ יָת יֹתְבֵי קִרְתְּהוֹן לְמִימַר נַהֲךְ וְנַפְלַח לְטַעוֹת עַמְמָא דְלֹא יָדַעְתּוּ:
15	then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;	וְדַרְשַׁת וַחֲקַרְתָּ וּשְׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הַדְּבָר נַעֲשִׂיתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:	וְתִתְבַּע וְתִבְדּוּק וְתִשְׁאַל יָאוֹת וְהָא קוֹשְׁטָא בִּינּוֹן פְּתָגְמָא אֲתַעֲבִידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּינְךָ:

- (9) לא תאבה לו. לא תהא תאז לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר וְאֶהְיֶה לְרֶעֱךָ כְּמוֹךָ (ויקרא יט, יח), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. זה תחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֹזֶב עַצְמוֹ עָמּוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעוז: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תעמד על דם רַעֲךָ (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכות: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשחוק: (10) כי הרג תהרגנו. (אם יא מצ"ד זכאי החזירהו לחובה) יא מצ"ד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מזה ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':
- (13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נחנה לדירה (ספרי 35): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יצאו וגו': (14) בני בליעל. צלי עול, שפרקו עולו של מקום (ספרי ג): אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא): (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שבע חקירות, מריבוי המקרא, כאן ישג', דרישה וחקירה והיטב, ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו צדיקות, וצמקוס אחר הוא אומר ודָּרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הַיָּטֵב (דברים יט, יח), ועוד צמקוס אחר הוא אומר ודָּרְשׁוּ הַיָּטֵב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שוה, ליתן האמור של זה צוה:

16	<p>thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.</p>	<p>מִמָּחָא תִמְחִי יָת יִתְבֵּי קִרְתָּא הֵיא לְפִתְגָם דְּחָרֵב גְּמַר יִתְה וְיָת כָּל דְּבֵה וְיָת בְּעִירָה לְפִתְגָם דְּחָרֵב:</p>	<p>הִכָּה תִּכָּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי־חָרֵב הַחֲרֹם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־ בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חָרֵב:</p>
17	<p>And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.</p>	<p>וְיָת כָּל עֲדָא תִכְנוּשׁ לְגו פְּתָאָה וְתוֹקִיד בְּנוֹרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָא גְמִיר קָדָם יי אֱלֹהֶיהָ וְתִהִי תֵל חָרוֹב לְעָלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>	<p>וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִקְבֹּץ אֶל־ תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת־ הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לִיהוָה אֱלֹהֶיהָ וְתִהְיֶה תֵל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>
18	<p>And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;</p>	<p>וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֲרָמָא בְּדִיל דִּיתוּב יי מִתְקוֹף רוּגְזָהּ וְיִתֵּן לְךָ רַחֲמִין וִירְחִים עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינֶיךָ כְּמָא דְּקִיָּים לְאַבְהָתְךָ:</p>	<p>וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־ הַחֲרָם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרֹן אָפוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמָנָהּ וְהִרְבָּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ:</p>
19	<p>when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּיי אֱלֹהֶיךָ לְמַטַּר יָת כָּל פְּקוּדֵיהִי דְּאֵנָא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְד דְּכִשֵּׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>
XIV	<p>Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.</p>	<p>בְּנִין אַתֶּן קָדָם יי אֱלֹהֵיכֶם לֹא תַתְּמִמוּן וְלֹא תִשְׁוֶן מְרֵט בֵּין עֵינֵיכֶם עַל מוֹת:</p>	<p>בְּנִים אַתֶּם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמוֹת:</p>
2	<p>For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>אֲרִי עָם קָדִישׁ אַתָּה קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ אֶתְרַעֲי יי לְמַהְיוֹ לִיהָ לְעָם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים דְּעַל אֲפִי אֶרֶעָא:</p>	<p>כִּי עָם קָדוֹשׁ אַתָּה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּתֵר יְהוָה לְהִיֹּת לְךָ לְעָם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)</p>
3	<p>Thou shalt not eat any abominable thing.</p>	<p>לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמִרְחָק:</p>	<p>לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה:</p>

- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם צמיתה הכתובה ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין זהם, המיתם צאחרת (צא מצאעא לא):
 (17) לה: אלהיך. לשמו וצצילו:
 (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבודת אלילים צעולס, חרון אף צעולס:
 (1) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט צצצרכס על מת, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם צניו של מקום,
 (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאבותיך, ועוד וכן צמר ה':
 ענייכם. אלל הפדחת, וצמקום אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקה צלאשם (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש צנין העינים:
 שכל זמן שעבודת אלילים צעולס, חרון אף צעולס:
 (1) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט צצצרכס על מת, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם צניו של מקום,

4	These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat,	זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים: דין בעירא דתיכלון תורין אמרין דרחלין וגדין דעזין:	4
5	the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר: אילא וטביא ויחמורא ויעלא ורמא ותורבלא ודיצא:	5
6	And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו: וכל בעירא דסדיקא פרסתה ומטלפן טלפין תרתין פרסתה מסקא פשרא בבעירא ותה תיכלון:	6
7	Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	אך את־זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את־הגמל ואת־ הארנבת ואת־השפן כי־מעלה גרה תמה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם: ברם ית דין לא תיכלון ממפסי פשרא ומסדיקי פרסתא מטלפי טלפין ית גמלא וית ארנבא וית טבזא ארי מסקי פשרא אנון ופרסתהון לא סדיקא מסאבין אנון לכון:	7
8	and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.	ואת־החזיר כי־מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו: (ס) ות חזירא ארי סדיק פרסתא הוא ולא פשר מסאב הוא לכון מבשרהון לא תיכלון ובנבילתהון לא תקרבון:	8
9	These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;	את־זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת תאכלו: ית דין תיכלון מכל דבמיא פל דליה ציצין וקלפין תיכלון:	9
10	and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.	וכל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם: (ס) וכל דלית ליה ציצין וקלפין לא תיכלון מסאב הוא לכון:	10

- (3) כל תועבה. כל שחשבוני לך, כגון צרם און צכור כדי לשחטו צמדינה, הרי דבר שחשבוני לך כל מוס לא יהיה צו, ובא ולמד כאן שלא ישחטו ויאכלו על אותו המוס, בשל דבר צחלב הרי דבר שחשבוני לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה בכלל צממה (שם עא), ולמדנו שהצממה וחיה טמאה מרובה מן הטמאה, שכל מקום פורט את המועט (שם סג):
- (5) ואקו. מתורגם יעלא, יעלי קלע (איז לט, א), הוא אשטנצו"ק: ותאו. תורבלא, תור היער, באלא יער בלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כמרגומו: פרסה. פלאנט"ה:
- ושסעת. חלוקה צמתי פפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמלא בצממה אכול, מכאן אמרו (חולין סט). שהשליל נותר בשחיטת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני גצין ושני שדראות (נדה כד), אמרו רבותינו, למה נשנו צממות מפני השסועה, ובעופות מפני הראה (חולין סג), שלא נאמרו צמ"כ:
- (8) ובנבלתם לא תגעו. רבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטהר את עצמו צרגל, יכול יהיו מזהרים בכל השנה, תלמוד לומר אמר קל הפהגים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה עז):

11	Of all clean birds ye may eat.	כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ:	כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:	11
12	But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the osprey;	וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעֲזָנִיָּה:	וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְּהוֹן נִשְׂרָא וְעֵר וְעֲזִיָּא:	12
13	and the glede, and the falcon, and the kite after its kinds;	וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָּה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ:	וּבֵת כְּנָפָא וְטִרְפִּיתָא וְדִיתָא לְזִנָּהּ:	13
14	and every raven after its kinds;	וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינֹו:	וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנָּהּ:	14
15	and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;	וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשֹּׁחַר וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵהוּ:	וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיָּצָא וְצִפּוֹר שִׁחָא וְנֶצֶץ לְזִנָּהּ:	15
16	the little owl, and the great owl, and the horned owl;	אֶת־הַכּוֹס וְהַתְּנַשְׁמֶת:	וְאֶת־הַיִּנְשׁוֹף וְקִדְיָא וְקַפּוּפָא וְכוֹתָא:	16
17	and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;	וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשִּׁלָּד:	וְקִתָּא וְיִרְקִיקָא וְשִׁלְיִינוּא:	17
18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהָעֵטְלָף:	וְחִנְרִיתָא וְאֵבֹו לְזִנָּהּ וְנֶגֶד טוֹרָא וְעֵטְלִיפָא:	18
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ:	וְכָל רִחְשָׁא דְעוֹפָא מְקַאֵב הוּא לָכֹון לֹא יִתְאֲכְלוּן:	19
20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹאכְלוּ:	כָּל עוֹף דְּכִי תִיכְלוּן:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָל־נֶבֶלָה לְגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ תִתְּנֶנָּה וְאָכְלָהּ אֹו מִכֹּר לְנִכְרִי כִי עִם קְדוּשָׁה אֲתָה לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)	לֹא תִיכְלוּן כָּל נִבְלָא לְתוֹתֵב עֵרֵל דְּבִקְרוּךְ תִּתְּנֶנָּה וְיִיכְלֶנָּה אֹו תִזְבְּנֶנָּה לְבֵר עַמּוּיִן אֲרִי עִם קְדִישׁ אֲתָה קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכְלוּן בֶּשֶׂר בַּחֲלֵב:	21

- (11) כל צפור טהורה תאכלו. להמיר משולחת (16) התנשמת. קלצ"א שוריץ:
 שצמזרע (קידושין נז):
 (12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוטת: (17) שלך. השולה דגים מן הים (שם):
 (13) והראיה ואת האיה וגו'. היא ראה, היא איה, היא כפולה:
 דיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ציור, ולמה זוהירך (19) שרץ העוף. הם הגמזים הרחשים על הארץ, כגון זבובים וזרעים וזרעים וזרעים וזרעים, הם קרויים שרץ:
 האוסרה קורא אותה ראה, והצא להמיר אומר, זו דיה שמה (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, צא ליתן עשה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, על לא תעשה, וכן צבהמה אותה תאכלו ולא צבהמה טמאה, לאו ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג):

22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: זֶרְעֶךָ דִּפְסִיק חֲקֹלָא שָׁנָא שָׁנָא: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר ית כָּל עֲלֵלָת	חמישי
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֵשֶׂר דִּגְנוֹךְ תִּירֶשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בִּקְרֶךָ וּצֹאנְךָ לִמְעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְיִיכֹל קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָתְרֵי לֹא־שָׂרָא שְׁכִינִתָּה תָמֹן מֵעֵשֶׂר עֲבוּרְךָ חֲמֹרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוּרֵי תוֹרְךָ וְעֶנְךָ בְּדִיל דְּתִילַף לְמַדַּחַל קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמָיו:	23
24	And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;	וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּךָ תִּדְרֹךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְאִרִי יִסְגִי מִנֶּךָ אוֹרְחָא אֲרִי לֹא תִכּוּל לְמַטְלִיָּה אֲרִי יִתְרַחַק מִמֶּךָ אַתְרָא דִּיתְרֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא־שָׂרָא שְׁכִינִתָּה תָמֹן אֲרִי יִבְרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	24
25	then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.	וְנִתְּתָה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וְתִתִּין בַּכֶּסֶף וְתַצּוּר כֶּסֶף בִּידְךָ וְתֵהָד לֹא־תֵרָא דִּיתְרֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּית:	25
26	And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.	וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תִּאֲוֶה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַלֵּין וּבַשֶּׂכֶר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחִיתָ אֹתָהּ וּבֵיתָךְ: וְתִתִּין כֶּסֶף בְּכֹל דְּתִתְרֵי נַפְשְׁךָ בְּתוֹרֵי וּבַעֲנָא וּבַחֲמֹר חֲדַת וְעֵתִיק וּבְכֹל דְּתִשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְיִיכֹל תָּמֹן קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְתִתְּחִי אֹת וְאִנְשׁ בֵּיתְךָ:	26
27	And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.	וְהַלְוִי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס) וְלִיוְאֵה דְּבִקְרוּךְ לֹא תִרְחַקְנִיה אֲרִי לִית לִיה חוּלָק וְאַחְסָנָא עִמָּךְ:	27

(21) לגר אשר בשעריך. גר חושש שקצלו עליו וכן לענין צדק: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן שלא לעבוד עבודה אלילים ואוכל נזלות: כי עם קדוש אתה לה'. קדש את עצמך צדק (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נזהרים צדק איסור, אל תחירם צדק: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולזהמה טמאה (חולין קיג): (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אל זה, אמר להם הקדש לישראל, אל תגרמו לי לצל גדיים של תצוה עד שהן צמעי אמותיהן, שאם אין אחס מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצטל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר ויִשְׁדָּפָה לִפְנֵי קָמָה (מלכים ב', כו), וכו' (עירובין כו):

(23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כִּי תִקְחוּ מֵאֵת צִנְיִי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכֹל מְקוֹם (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא: (24) כי יברכך. שמהא התצוה מרובה לשאת: (26) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירובין כו):

28	At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.	מקצתו שלש שנים תוציא את-כל-מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך: מסוף תלת שנים תפיק ית כל מעסר עללתך בשתא ההיא ותצנע בקרנך:	28
29	And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.	ובא הלוי כי אין-לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו וישבעו למען יברכך יהוה אלהיך בכל-מעשה ידך אשר תעשה: (ס) וייתי ליוֹאֵה אֲרִי לית ליה חולק ואחסנא עמך וגיוֹרֵא ויתמא ואדמלתא דבקרנך וייכלון וישבעון בדיל דיברכך יי אלהך בכל עובדי ידך דתעביד:	29
XV	At the end of every seven years thou shalt make a release.	מקץ שבע-שנים תעשה שמטה: מסוף שבע שנים תעביד שמטתא:	שס
2	And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD's release hath been proclaimed.	וזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא-יגש את-רעהו ואת-אחיו כי-קרא שמטה ליהוה: ודין פתגם שמטתא דישמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחוהי ארי קרא שמטתא קדם יי:	2
3	Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	את-הנכרי תגש ואשר יהיה לך את-אחיו תשמיט ידך: מן בר עממין תתבע ודיהי לך עם אחיו תשמיט ידך:	3
4	Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	אֲפֹס כי לא יהיה-בך אביון כי-ברך יברכך יהוה בארץ אשר יהנה אלהיך נתן-לך נחלה לרשתה: לחוד ארי לא יהי בך מסכניא ארי ברכא יברכך יי בארעא דיי אלהך יהיב לך אחסנא למירתה:	4

(27) וחלוי וגר לא תעזבנו. מליטין לומעשר ראשון: כי (1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה שאף הוא יש לו חלק עמך צהן כמון, ואינן חייצין צמעשר: (28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיצערס מן הצית צשלישית: (29) ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה צירושלים כדרך שנוקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו וישבעו. תן להם כדי שצנע, מכאן אמרו אין פוחתין לעני צגורון וכו', ואתה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהשקדים, ומתקדש צערקשי הקדש מן הצית (דברים כו, יג), כמו שמפורש כדי תכלה לעשר (שם יב): תאצל לכל דבר:

(1) את הנכרי תגש. זו מלות עשה (ספרי קיג): (2) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל צעל משה: (3) את הנכרי תגש. זו מלות עשה (ספרי קיג): (4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אציון, אלא צזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים צאחרים ולא צצם, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אציונים צצם: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאצל לכל דבר:

5 if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	לְחֹדֹד אִם קִבַּלְתָּ תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטָּר לְמַעַבְדֵּי יְתָ כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא דְאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	רַק אִם־שָׁמָעַתְּ תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:
6 For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	אֲרִי יִי אֱלֹהֶיךָ בִּרְכֶךָ כְּמָא דְּמִלִּיל לָךְ וְתוֹזִיף לְעַמּוּמִין סְגִיֵּאִין וְאַתָּה לֹא תִזִּיף וְתִשְׁלֹט בְּעַמּוּמִין סְגִיֵּאִין וְכָךְ לֹא יִשְׁלֹטוּן:	כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכֶךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְהָעֶבְטִי גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעֲבֹט וּמִשְׁלֶתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וְכָךְ לֹא יִמְשְׁלוּ: (ס)
7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;	אֲרִי יְהִי כֶּךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחֶיךָ בְּחִדָּא מִקְרוֹךְ בְּאַרְעֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לָךְ לֹא תִתְקַיֵּיף יְתָ לְכָךְ וְלֹא תִקְפּוּץ יְתָ יָדְךָ מֵאַחֶיךָ מִסְכִּינָא:	כִּי־יְהִיֶּה כֶּךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אֶחָיֶיךָ בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִאֲמָץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחֶיךָ הָאֶבְיוֹן:
8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.	אֲרִי מִפְּתַח תִּפְתַּח יְתָ יָדְךָ לִיה וְאוֹזְנָא תוֹזְנִינָה כְּמַסַּת חוֹסְרִינָה דְחֹסֶר לִיה:	כִּי־פִתַּח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהָעֶבֶט תַּעֲבִיטְנוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:
9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: "The seventh year, the year of release, is at hand"; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.	אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא יְהִי פִתְגָם עִם לְכָךְ בִּרְשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשִׁבְעִיתָא שְׁתָּא דְשִׁמְטָתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תִתִּין לִיה וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יִי וְיְהִי כֶּךָ חוֹבָא:	הִשָּׁמַר לָךְ פֶּן־יִהְיֶה דְבַר עִם־ לְבָבְךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קְרִיבָה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעָה עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֱלֹהֵיךָ וְיִתְּנָה כֶּךָ חֲטָא:

(5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צך אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרצה:
(6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צרוף אפסה צעיר (לקמן כח, ג): והעבשת. כל לשון הלואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלוי, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שמהא ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבט: ומשללת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר וכך לא ימשלו:
(7) כי יהיה בך אביון. התאז תאז קודם: מאחד אחיד. אחיד מאצין קודם לאחיד מאמך: שעריך. עניי עריך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם

שפושט את ידו וקופצה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אציון:
(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הרי כי משמש בלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא רצה צמתנה תן לו צהלואה: די מחסורו. ואי אתה מצווה להעשירו (כתובות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו (שם): לו. זו אשה, וכן הוא אומר אַעֲשֶׂה לוֹ עֹזר כְּגֹדֹדוֹ (צראשית ז, יח) שם
(9) וקרא עליך. יכול מצוה, תלמוד לומר וְלֹא יִקְרָא (לקמן כד, טו ספריקין): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממחר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou putteth thy hand unto.</p>	<p>מִתֵּן תִּתֵּן לּוֹ וְלֹא יִבְאֵשׁ לְבָבְךָ בְּתִתֵּנָהּ לּוֹ כִּי בְּגִלְגַּל הַדְּבָר הַזֶּה יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>	<p>10 נָתַתָּה תִתֵּן לּוֹ וְלֹא־יִבְאֵשׁ לְבָבְךָ בְּתִתֵּנָהּ לּוֹ כִּי בְּגִלְגַּל הַדְּבָר הַזֶּה יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אֲרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מִגּוֹ אֶרֶצָא עַל כֵּן אֲנִי מְפַקֵּיד לָךְ לְמִימַר מִפְתַּח תִּפְתַּח יָדְךָ לְאֶחָד לְעֵנִיךָ וּלְמִסְכִּינְךָ בְּאֶרֶץ:</p>	<p>11 כִּי לֹא־יִחְדָּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאֶחָיִךָ לְעֵנִיךָ וּלְאֲבִינְךָ בְּאֶרֶץ: (ס)</p>
<p>12 If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.</p>	<p>אֲרִי יִזְדָּבֵן לָךְ אֶחָד בֶּרֶ יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל וַיִּפְלְחֶנְךָ שִׁשַּׁת שָׁנִים וּבִשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא תִּפְטְרֶנִּיהּ בֶּר חוֹרִין מִעַמְּךָ:</p>	<p>12 כִּי־יִמְכַר לָךְ אֶתִּיךָ הֶעֱבְרִי אוֹ הֶעֱבֹרִיָּה וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חָפְשִׁי מִעַמְּךָ:</p>
<p>13 And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;</p>	<p>וְאֲרִי תִּפְטְרֶנִּיהּ בֶּר חוֹרִין מִעַמְּךָ לֹא תִּפְטְרֶנִּיהּ רִיקָן:</p>	<p>13 וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חָפְשִׁי מִעַמְּךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם:</p>
<p>14 thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.</p>	<p>אֶפְרָשָׁא תִּפְרִישׁ לִיה מִעֲנָךְ וּמִאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרֶתְךָ דְּבִרְכָךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ תִּתֵּן לִיה:</p>	<p>14 הָעֵנִי תַעֲנִיךָ לּוֹ מִצֹּאֲנֶךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לּוֹ:</p>
<p>15 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.</p>	<p>וְתִדְכַּר אֲרִי עֲבָדָא הָוִיתָא בְּאֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם וּפְרִקְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ עַל כֵּן אֲנִי מְפַקֵּיד לָךְ יְת פִּתְגָמָא הַדִּין יוֹמָא דִּין:</p>	<p>15 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:</p>

(10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. זינו וזינק: כי בגלגל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אמה נוטל שכן האמירה עם שכן המעשה: (11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני משׁיך (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה אה, לעני: לעניך. ציו"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך בשני יודיין שני ענייך: (12) כי יזכר לך. על ידי אחרים, צמכרוהו צית דין צגנצתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר פי תקנה עֶזְרָה עֶזְרִי (שמות כא, ז) וצמכרוהו צית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב או העצירה אף היא תלא בשש, ולא שמכרוהו צית דין שאין (10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. זינו וזינק: כי בגלגל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אמה נוטל שכן האמירה עם שכן המעשה: (11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני משׁיך (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה אה, לעני: לעניך. ציו"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך בשני יודיין שני ענייך: (12) כי יזכר לך. על ידי אחרים, צמכרוהו צית דין צגנצתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר פי תקנה עֶזְרָה עֶזְרִי (שמות כא, ז) וצמכרוהו צית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב או העצירה אף היא תלא בשש, ולא שמכרוהו צית דין שאין

16	And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;	וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ בִּיְתֶךָ אֲרִי טֹב לִיְהוָה עִמָּךְ:	16
17	then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.	וְלָקַחְתָּ וְנָתַתָּה בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֹתָ וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאָף לְאִמָּתְךָ תַּעֲשֶׂה־כֵן:	17
18	It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.	לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶךָ בְּשַׁלְּחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכֶּךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)	18
19	All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.	כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בַּבֶּקֶרֶךָ וּבַצֹּאֲנָה הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בַּבֶּכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ:	שביעי
20	Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.	לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנָה בְּשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:	20
21	And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.	וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסֶחַ אֹז עִוֵּר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	21

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר וְשָׁפַטְסָאִישׁ אֶל חֲמִצּוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפָּחָתוֹ קָשָׁבוּ (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרעייה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואִם אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד (שמות כה, ה). עבד נרעו ואין אִמָּה נרעו:

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עבד עברי עבד צין ציוס וצין צלילה, וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום, ומהו עבודתו צלילה, רצו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו):

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. ובמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אֶף צָכוֹר אֶשֶׁר יִצְפָּר לְה' וגו' (ויקרא כו, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמזוה לומר הרי אמה קדוש לצבורה. דבר אחר, א"א לומר מקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר מקדיש,

22	Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.	בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יִחְדּוּ כַצִּי וְכֹאִיל: בְּקִרְוֶךָ תִּכְלֶנּוּ מִסְּאֵבָא וּדְבָיָא כַחֲדָא כַבֶּשֶׂר טָבִיא וְאִילָא:	22
23	Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.	רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַמַּיִם: (פ) לֶחֶד יִתְּ דָּמִיהָ לֹא תִיכּוֹל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁדִּנֶּנּוּ כַמַּיִא:	23
XVI	Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.	שְׁמֹר לַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעֲשֵׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֲדָשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: טַר יִתְּ יִרְחָא דְאַבִּיבָא וְתַעֲבִיד פֶּסַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אַרְי בִּירְחָא דְאַבִּיבָא אַפְקֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַבְדְּ לָךְ נִסִּין בְּלֵילָא:	XVI
2	And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.	וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: וְתַכּוּס פֶּסַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִן בְּנֵי עֵזָא וּנְכַסְתָּ קוֹדֶשֶׁיָא מִן תּוֹרֵי בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִתִּיהָ תַּמָּן:	2
3	Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.	לֹא תֹאכַל עִלּוֹי חֲמִיעַ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִי בַחֲפוּזֹן יֵצְאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יֵצְאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: לֹא תִיכּוֹל עִלּוּהֵי חֲמִיעַ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל עִלּוּהֵי פְטִירָא לֶחִים עֲנִי אַרְי בְּבַהִילוֹ נִפְקָתָא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתִדְכּוֹר יִתְּ יוֹם מִפְקֶךָ מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם כֹּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:	3
4	And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.	וְלֹא־יִרְאָה לָךְ שְׂאֵר בִּכְל־וּבִלָּה שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יֵלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבָּקָר: וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיר בְּכָל־תַּחֲוֹמֶיךָ שִׁבְעָא יוֹמִין וְלֹא יִבִּית מִן בָּשָׂרָא דְּתַכּוּס בְּרִמְשָׂא בַּיּוֹמָא קֳדָמָאָה לְצַפְרָא:	4

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. לילה וגו' (שמות יב, לא): חזר וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל (2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מן הכזשים מום שזגלוי ואינו חוזר: (23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הבא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל: (1) שמור את חדש האביב. מקודם צוה שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו עבר את השנה: ממזרים לילה. והלא ציוס ילאו, שנאמר מִמִּצְרַת הפסח ילאו צני יִשְׁרָאֵל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שכלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. לילה וגו' (שמות יב, לא): חזר וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל (2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מן הכזשים מום שזגלוי ואינו חוזר: (23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הבא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל: (1) שמור את חדש האביב. מקודם צוה שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו עבר את השנה: ממזרים לילה. והלא ציוס ילאו, שנאמר מִמִּצְרַת הפסח ילאו צני יִשְׁרָאֵל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שכלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן

<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תֹכֵל לְזַבֵּחַ אֶת־הַפֶּסַח לִית לָךְ רֶשׁוֹ לְמִכְס יֵת פֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>5 לֹא תֹכֵל לְזַבֵּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>6 כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְגִיטָּה בַּבֶּקֶר וְהִלַכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ:</p>	<p>7 וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְגִיטָּה בַּבֶּקֶר וְהִלַכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שִׁשַּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>	<p>8 שִׁשַּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>
<p>9 Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.</p>	<p>שִׁבְעָה שָׁבָעַת שְׁבֻעִין תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירֵי־תֵבַל מִגֵּלָא בַּחֲצַד עֲמָרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שִׁבְעָה שְׁבֻעִין:</p>	<p>9 שִׁבְעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר־לָךְ מִהַחֲלֵל חֲרִמֶשׁ בַּקִּמָּה תַחֲלֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שְׁבָעוֹת:</p>

- (4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזוהרה למומיר צפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא צפסח מזרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאחא אמר אף ציוס דראשון פשציתו שאר מצפיקס (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מצות ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש צאיו וציחה הוא מזוהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבל תותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ציוס הראשון. דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, דבר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקר של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (עא:):
- (6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, בערב משש שעות ולמעלה וצוהו,
- וכצוא השמש תאכלהו, ומועד צאתך אחה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לבית השריפה (ספרי קלג):
- (7) ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי צישול: ופגית בבקר. לבקרו של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):
- (8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שבעת ימים (שמות יב, טו), שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מצה שציעי שאינה חוצה, ומכאן אחה למד לששת ימים, שהרי שציעי צכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מצה צו חוצה אלא רשות, ולא ללמד על ענמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שציעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קצעו חוצה, שנאמר צעק צכלל מלל מלל (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזר עזמך מן המלאכה. דבר אחר, פנוציא של מאכל ומשתה, לשון נעקרה גא אוקס (שופטים יג, טו):
- (9) מהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו:):

10	<p>And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>10 וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
11	<p>And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וְתִחַדִּי קִדְּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבָרְכֶךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְלִוְיָאָה דְּבִקְרִינֶךָ וְגִיּוֹרָא וַיְתָמָא וְאַדְמֹלְתָא דְּבִינֶךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תָּמִן:</p>	<p>11 וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:</p>
12	<p>And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.</p>	<p>וְתִדְּכַר אֲרִי עֲבָדָא הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְתִשְׁמְרֵם וְעָשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (ב)</p>	<p>12 וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבַד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרֵתָ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (ב)</p>
13	<p>Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.</p>	<p>חַג דְּמִטְלִיא תַעֲבִיד לָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּמִכְנָשְׁךָ מֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעְצְרֶיךָ:</p>	<p>מפטיר חַג הַסֻּכּוֹת תַעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפְּךָ מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּיךָ:</p>
14	<p>And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.</p>	<p>וְתִחַדִּי בְּחַגְךָ אַתָּה וּבָרְכֶךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְלִוְיָאָה וְגִיּוֹרָא וַיְתָמָא וְאַדְמֹלְתָא דְּבִקְרִינֶךָ:</p>	<p>14 וְשִׂמַּחְתָּ בְּחַגְךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>
15	<p>Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיחַוֵּג קִדְּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֲרִי יְבָרְכֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֲלֻלְתְּךָ וּבְכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתִהְיֶי בְּרַם חֲדִי:</p>	<p>15 שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְתִהְיֶי אִךְ שְׂמֵחַ:</p>

(10) מסת נדבת ידך, הכל לפי הצרכה, באספך. בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הזא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:
 (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בנך ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
 (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתך טוב האחרון לשמחה:
 (13) באספך. בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יב):
 (15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה, ולפי תלמודו (שם מח). למדו מכאן, לרבות לילי יום שמשמור ומעשה את החקים האלה:

<p>Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;</p>	<p>שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹרְךָ אֶת-פָּנָיו יְהוָה אֶל-הָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשִּׁבּוּעֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת- פָּנָיו יְהוָה רִיקִים:</p>	<p>16</p>
<p>every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.</p>	<p>אִישׁ כַּמַּתְנֵת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֶל-הָיָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: (ס) גִּבֹּר כַּמַּתְנֵת יְדֵיךָ כְּבִרְכַּתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּיתֵב לָךְ:</p>	<p>קבו פסוקים</p>
<p><i>The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 167. This is the Third Haftara of Consolation. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 189. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.</i></p>		
<p>Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.</p>	<p>שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֶל-הָיָה נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק:</p>	<p>שופטים יד</p>
<p>Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.</p>	<p>לֹא-תִטָּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים:</p>	<p>19</p>
<p>Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדָּף לְמַעַן תַּחְיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֶל-הָיָה נָתַן לָךְ: (ס) קוּשָׁט קוּשָׁט תִּרְדּוּף בְּדִיל דְּתִיחֵי וְתִירֶת יַת אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:</p>	<p>20</p>

(16) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הבא עולות ראיה ושלמי חגיגה:
(17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובים, יביא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח):
(18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלות, שמכין וכופתין צמקל וצרנועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. בכל עיר ועיר (סנהדרין טז): לשבטיך. מוסב על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לשבטיך בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיצין דיינין לכל שבט ושבט וכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים ודיקים לשפוט צדק:

(19) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף צעמט הטענות, אזורה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכרואה שהדיין מכבד את חבירו, מסתמין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפוט צדק (ספריקמד): כי השחד יעור. משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אל זה הפך בזכותו (כתובות קה): דברי צדיקים. דברים המאזקים, משפטי אמת: (20) צדק צדק תרדף. הלך אחר צית דין יפה (ספרי קמד סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן (שם):

21	Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.	לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל־עֵץ אֲצֵל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: לֹא תִצְּבֹב לְךָ אֲשֵׁרֹת כָּל אֵילָן בְּסֹטֵר מִדְּבַחַת דֵּיךְ אֱלֹהֶיךָ דִּתַּעֲבִיד לְךָ:	לוי
22	Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.	וְלֹא־תָקִים לְךָ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) וְלֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס)	22
XVII	Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.	כִּי־יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׂעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹד בְּרִיתוֹ: לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: לֹא תִצְּבֹב לְךָ אֲשֵׁרֹת כָּל אֵילָן בְּסֹטֵר מִדְּבַחַת דֵּיךְ אֱלֹהֶיךָ דִּתַּעֲבִיד יֵת דְּבִישׁ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבְרַת עַל קִימִיהָ:	XVII
2	If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,	וְנִלְךָ גִּיעַבְדֹּת אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיֵּרֶחַ אוֹ לְכָל־צִבָּא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: וְהִגַּדְתָּ לְךָ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־ שְׂעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־ הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:	2
3	and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;	וְנִלְךָ גִּיעַבְדֹּת אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיֵּרֶחַ אוֹ לְכָל־צִבָּא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: וְהִגַּדְתָּ לְךָ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־ שְׂעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־ הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:	3
4	and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;	וְהִגַּדְתָּ לְךָ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־ שְׂעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־ הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:	4
5	then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.	וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־ שְׂעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־ הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:	5

- (21) לא תטע לך אשירה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עצדה, עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשירה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולצונה בית צהר הבית:
- (22) ולא תקים לך מצבה. מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שנא. מצבת אבנים ומזבח אדמה לזה לעשות, ואת זו שנא, כי חק היתה לכנעניים, ואע"פ
- שהיתה אהובה לו צימי האצות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאה אלו חק לעבודת אלילים:
- (1) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"י דבור רע (ספרי קמז). ועוד נדרשו זו שאר דרשות בשחיטת קדשים (זבחים לו.):
- (2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבוד אלילים:
- (3) אשר לא צוית. לעדס (מגילה ט):
- (4) נכון. מכוון העדות:

6 At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.

על־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמָּת לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אֶחָד:

6 על־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמָּת לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אֶחָד:

7 The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.

יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)

7 יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)

8 If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.

אִרִּי וַתִּפְרֹשׁ מִנֶּךָ פִּתְגָמָא דִּינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמַכְתָּשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמֵי פְלֹוגַת דִּינָא בְּקִרְבְּךָ וַתִּקּוּם וַתִּסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּיה:

8 כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין־דָּם וְלְדָם בֵּין־דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וּקְמַת וְעֹלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

9 And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.

וּבֹאֲתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

9 וּבֹאֲתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

10 And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.

וַעֲשִׂיתָ עַל־פִּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹךְ:

10 וַעֲשִׂיתָ עַל־פִּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹךְ:

11 According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.

עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹךְ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדְּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל:

עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹךְ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדְּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל:

ישראל

נזדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנז): בין דין לדין. בין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבות. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהב: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז): (9) הכהנים הלויים. הכהנים שילאו משצט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אחת צריך לשמוע לו (ספרי קנז), אין לך אלא שופט שצמיך (כ"ה כה):

(5) והוצאת את האיש ההוא וגו' אל שערך והמתרגם אל שערך, למעט צית דינק, טועה, שכן שנינו אל שערך זה שער שעצד זו, או אינו אלא שער שגדון זו. נאמר שערך למטה ונאמר שערך למעלה, מה שערך האמור למעלה שער שעצד זו, אף שערך האמור למטה שער שעצד זו, ותרגמו לקרן: (6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזמו כולם (מכות ה): (8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הצדלה ופרישה, שהדבר

<p>12 And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבָלְתִּי שְׁמִי אֶל-הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֹׁרֶת שְׁם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אוֹ אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>12 וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבָלְתִּי שְׁמִי אֶל-הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֹׁרֶת שְׁם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אוֹ אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
<p>13 And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל-הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן עוֹד: (ס)</p>	<p>13 וְכָל-הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן עוֹד: (ס)</p>
<p>14 When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>אֲרִי תִעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָּהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימַר אֲמֵנִי עָלַי מֶלֶכָא כְּכָל עַמְמֵי דְבִסְחָרְנִי:</p>	<p>כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וִירְשָׁתָהּ וְיָשַׁבְתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי:</p>
<p>15 thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>מִנְּאָה תִמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא דִּי-תִרְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיתָּ מִגּוֹ אַחֶיךָ תִמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאָה עָלֶיךָ גִּבּוֹר נִכְרִי דְלֹא אַחֶיךָ הוּא:</p>	<p>שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֵּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תֹכֵל לִתֵּת עָלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אַחֶיךָ הוּא:</p>
<p>16 Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>לְחוֹד לֹא יִסְגִּי לִיָּה סוּסִין וְלֹא יְתִיב יָת עַמָּא לְמַצְרַיִם בְּדִיל לְאַסְגָּאָה סוּסִין וְיִי אָמַר לְכוּן לֹא תִסְפוּן לְמִתָּב בְּאוֹרְחָא הַדָּא עוֹד:</p>	<p>16 רֶק לֹא-יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרָיִמָּה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִינָה אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:</p>
<p>17 Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִסְגִּי לִיָּה נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לְבִיָּה וְכִסְפָּא וְזָהָב לֹא יִסְגִּי לִיָּה לְחֻדָּא:</p>	<p>17 וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לְבָבוֹ וְכִסֵּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:</p>

(11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:
(12) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממתינין אותו צגל (סנהדרין פט).
(13) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכצתו, שלא ישיג את העם מזרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה,
(14) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:
(15) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממתינין אותו צגל (סנהדרין פט).
(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכצתו, שלא ישיג את העם מזרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה,
(17) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממתינין אותו צגל (סנהדרין פט).
(18) לא ירבה לו נשים. אלא כדי מרכצתו, שלא ישיג את העם מזרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה,
(19) לא ירבה לו כסף וזהב. אלא כדי מרכצתו, שלא ישיג את העם מזרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה,
(20) לא ירבה לו כסף וזהב. אלא כדי מרכצתו, שלא ישיג את העם מזרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה,

18	<p>And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.</p>	<p>וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:</p>	18
19	<p>And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;</p>	<p>וְהָיָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאֶה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשַׁמֹּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:</p>	19
20	<p>that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.</p>	<p>לִבִּלְתִּי רוּם־לִבּוֹ מֵאֲחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶךְ יָמָיו עַל־מַמְלָכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	20
XVIII	<p>The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.</p>	<p>לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שִׁבְט לֶנִּי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּ:</p>	שלישי

קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. זו נחלת שאר. בקרב אחיו, זו נחלת (גירסת הרמב"ן: שצעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיחון ועוג שני עממים, אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקניזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לנחלת על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקניזי וקדמוני (ספרי קרח קיט). שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שצעה, נחלת חמשה שצטים ונחלת שצעה שצטים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שצטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחזי שצט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחזי שצט מנשה, ושצעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לצד ושצעה לצד:

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בצית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין סס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פסר משנה לשון שנין ודבור: (19) דברי התורה. כמשמעו: (20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נביא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שצעת ימים תוכל עד צאי אל ידי (שמואל א' ח), להעלות עלות וגו', וכתב ויחל שצעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נספול לא שמר וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצציל מצוה קלה של נביא, נעשו: הוא ובניו. מגיד שאם בנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא): (1) כל שבט לוי. בין תמימין בין בעלי מומין: חלק. צניזה: ונחלה. צאריך: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א)

2	And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנָחֳלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יִהְיֶה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו: (ס)	וְנָחֳלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יִהְיֶה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו: (ס)	2
3	And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶה:	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶה:	3
4	The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רִישׁ עֲבוֹרֶךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחֶךָ וְרִישׁ גִּזְתְּ עֶגְדָּה תַתִּין לֵיהִ:	רִאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירְשָׁנָה וּצְהָרְךָ וּרִאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן־לָו:	4
5	For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)	כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)	5
6	And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;	וְכִי־יָבֹא תֹלֵי מֵאַחַד שַׁעְרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹתָהּ נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:	וְכִי־יָבֹא תֹלֵי מֵאַחַד שַׁעְרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹתָהּ נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:	רביעי
7	then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.	וְשִׁמֵּשׁ בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:	וְשִׁמֵּשׁ בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:	7

מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך בכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז:) נתנו זה שיעור אי מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וְקָמַשׁ צֹאן עֶשְׂרִיזֹת (שמואל"א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז שטים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש: (5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד: (6) וכי יבא הלוי. יכול צבן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יצא לוי שצאן ראוי לשירות (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגוי ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרבנות נדבתו או חובצתו ואפילו במשמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הבאים לרגל, שמקריבין במשמר ועובדין בקרבנות הבאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:

(2) כאשר דבר לו. צאנך לא תנקל גוי אפי' חלקך (במדבר יח, כ): (3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שקורין אשפלדון: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר ויקח למח צידו (במדבר כה, ז). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פניקס ויפלל (תהלים קו, ל). והקבה, תחת האשה אל קבקה (במדבר כה, ח חולין קלד): (4) ראשית דגנך. זו תרומה, ולא פירש זה שיעור, אבל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, זינוגית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר וְשִׁמֵּשׁ הָאִיפָה מֵאֶמֶר הַשָּׁעִרִים (יחזקאל מה, יג). ששית האפיה חצי סאה, כשאתה נותן חצי סאה לכור הרי אי

8	They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses.	חֶלֶק כַּחֲלֵק יֹאכְלוּ לְבָד מִמֶּכְרֵיוֹ עַל־הָאָבוֹת: (ס) חֶלֶק כַּחֲלֵק יֹאכְלוּ לְבָד מִמֶּכְרֵיוֹ עַל־הָאָבוֹת: חֶלֶק כַּחֲלֵק יֹאכְלוּ לְבָד מִמֶּכְרֵיוֹ עַל־הָאָבוֹת:
9	When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.	כִּי אָתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־ תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם: כִּי אָתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־ תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם:
10	There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,	לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קִסָּם קִסָּמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמַכְשֵׁף: לֹא יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קִסָּם קִסָּמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמַכְשֵׁף:
11	or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.	וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעָנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים: וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעָנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים:
12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֵבֹת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהֶ וּבִגְלָל תְּתוֹעֵבֹת הָאֱלֹהֶ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: כִּי־תוֹעֵבֹת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהֶ וּבִגְלָל תְּתוֹעֵבֹת הָאֱלֹהֶ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ:
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שְׁלִים תִּהְיֶה בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ: תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שְׁלִים תִּהְיֶה בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָתָּה יֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מְעַנְנִים וְאֶל־ קִסָּמִים יִשְׁמְעוּ וְאָתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָתָּה יֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מְעַנְנִים וְאֶל־ קִסָּמִים יִשְׁמְעוּ וְאָתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

חמישי
טו*

נחמתי עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פחו נפלה מפיו, כזי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו (סנהדרין שס):
(11) וחבר חבר. שמנרף נחשים או עקרצים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעצ): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקיו ומעלה את המת בצית השחי שלו: וידעוני. מכנים עש חיה ששמה ידוע לחוך פיו, ומדבר העש ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והנשאל בגלגולת:
(12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):
(13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותאפה לו, ולא תחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:

(8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין צעורות וצנשר שעירי חטאות, יכול אף בדברים הצאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שבת וגדרים ונדבות, תלמוד לומר לצד ממכריו על האצות, חוץ ממה שמכרו האצות בימי דוד ושמואל, שנקצעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אתה שצפד ואני אטול שצתי:
(9) לא תלמוד לעשות. אצל אתה למד להצין ולהורות (סנהדרין סה), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלן, ולהורות להצין לא תעשה כך וכך שזה הוא חוק העובדי כוכבים:
(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצודת המולך, עושה מדורות אש מאכן ומכאן, ומעבירו צין שתייהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אס אלך אס לא אלך, וכן הוא אומר עמי צעלו יקאל ומקלו יגיד לו (הושע 7, יצ): מעונן. רבי עקיבא אומר, אלו

15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן׃	נָבִיא מִבְּיִנְךָ מֵאַחֶךָ דְּכֹתִי יָקִים לְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ מִנִּי תִשְׁמָעוּן׃
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁאֵלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֶסָּפֶה לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת׃	כָּכָל דְּשָׁאֵלְתָּא מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָא דְקָהָל לְמִימַר לֹא אוֹסִיף לְמִשְׁמַע יְת קל מִימְרָא דִי אֱלֹהֵי וְיִת אִישְׁתָּא רַבְתָּא הָדָא לֹא אֶחְזִי עוֹד וְלֹא אָמוּת׃
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ׃	וַאֲמַר יְיָ לִי אֶתְקִינִי דְמַלְלִילִי׃
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבֵּי אֲחֵיהֶם כָּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְבָרִי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנוּ׃	נָבִיא אֲקִים לָהֶן מִגֹּו אֲחֵיהֶן כְּוָתְךָ וְאֶתִּין פִּתְגָמִי בְּוֹאֵתִי בְּפִוְמִיָּה וְיַמְלִיל עִמָּהֶן יְת כָּל דְּאֶפְקִדְנִיָּה׃
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשִׁמִּי אֲנִי אֶדְרֹשׁ מֵעַמּוֹ׃	וְיְהִי גוֹבְרָא דִלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמִי דִימַלִּיל בְּשִׁמִּי מִימְרֵי יִתְבַּע מִנִּי׃
20	But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'	אִךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יִזְדֹּר לְדַבֵּר דְּבָר בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמָת הַנָּבִיא הַהוּא׃	בְּרַם נָבִיא דִירְשַׁע לְמַלְלָא פִתְגָמָא בְּשִׁמִּי יְת דִלֹא פְשִׁידְתִּיה לְמַלְלָא וְדִימַלִּיל בְּשׁוֹם שְׁעֻת עַמָּמָא וְיִתְקַטִּיל נָבִיא הַהוּא׃
21	And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'	וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה׃	וְאֶרִי תִימַר בְּלִבְּךָ אֵיכָדִין נֵדַע יְת פִתְגָמָא דִלֹא מַלְלִיָּה יְיָ׃

(14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השירה שכינה על הנביאים ואורים ותומים: (15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך תחתי, וכן מנביא לנביא: (20) אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתי לחזירו (סנהדרין פט.). ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחק, שלשה מיתחן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחזירו, והמתנבא בשם

עבודת אלילים. אבל הכוזב את נבואתו, והעוזר על דברי נביא, והעוזר על דברי עזמו, מיתחן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג): (21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר, כשיבא חגיגה בן עזר ומתנבא, הנה קלי צית ה' מושגים מנבואה עתה מהרה (ירמיה כז, טו), וירמיהו עומד וזוהל קל העמדים ועל הים, ועל יקר הכלים (שם יט) שלא גלו עס יכניה, נבואה יוצא (שם כז) עס גלות נדקיהו:

22	When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.	אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בִשְׁם יְהוָה וְלֹא-יִהְיֶה דְּבָרָו וְלֹא יָבֹא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא-דִבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)	22
XIX	When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;	כִּי-יִכְרֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת- הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת-אַרְצָם וַיִּרְשָׁתָם וַיִּשְׁכְּתָם בְּעָרֵיהֶם וּבְכִתְיֵיהֶם:	XIX
2	thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.	שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְנֶה לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:	2
3	Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.	תִּכְּוֵן לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלֶּשְׁתָּ אֶת- גְּבוּל אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְגוֹס שְׁמָה כָּל- רֹצֵחַ:	3
4	And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;	וְזֶה דְּבַר הַרֹצֵחַ אֲשֶׁר-יָנוּס שָׁמָּה וְחָי אֲשֶׁר יָבֹא אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלְיַדְעַת וְהוּא לֹא-שָׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם:	4
5	as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;	וְכַיֵּיכּוֹל עִם חֲבֵרִיהּ בְּחוּרְשָׁא לְמַשְׁךְ אֶשְׁרֵי וְתַתְּמִירֵי יָדֵיהּ בְּבִרְזָלָא לְמַקְצִיָּה אֶשְׁרֵי וַיִּשְׁתַּלֵּךְ בְּרִזָּלָא מִן אֶשְׁרֵי וַיִּשְׁכַּח יָת חֲבֵרִיהּ וַיָּמוּת הוּא יַעְרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרִינָא הָאֵלֵין וַיִּחְיֶי:	5

תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עזמך מללמד עליו חוצה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו: (3) תכין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כמוז על פרשת דרכים (מכות י:): ושלשת את גבול ארצך. שיהא מחללת הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לבא עליכם (ספרי קעח), ומראש לא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אומרו. ואם תאמר, זו צמתנא על העמידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקצ"ה אני אומר, כבר נאטוו, שאם צא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא כ"כ מומחה הוא לך שהוא נדיק גמור, כגון אליהו בזה הכרמל, שהקריב צמח בשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרנה. לכך נאמר אליו

- lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.
- 6
- Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'
- 7
- And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—
- 8
- if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;
- 9
- that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.
- 10
- But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;
- 11
- פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ כִּי־יָחַם לִבּוֹ וְהַשִּׁיגוֹ כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכְהוּ נַפְשׁוֹ וְלֹא־אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמוּל שְׁלֹשׁוֹם:
- 6
- עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:
- 7
- וְאם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתֶּיךָ:
- 8
- כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וְיִסְפְּתָ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל־הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:
- 9
- וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בִקְרִיב אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)
- 10
- וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ נַפְשׁוֹ וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:
- 11
- דְּלָמָּא יִרְדֹּף גֹּאֵל דָּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרְי יִחַם לְבִיָּה וְיִדְבַק־פִּיָּה אַרְי יִסְגִי אוּרְחָא וְיִקְטֹלֶנְיָה נַפְשׁוֹ וְלִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרְי לֹא שְׁנִי הוּא לִיָּה מֵאַתְמָלִי וּמִדְּקַמּוּהִי:
- 6
- עַל כֵּן אֲנָא מְפַקִיד לָךְ לְמִימַר תִּלַּת קְרוּוִין תִּפְרִישׁ לָךְ:
- 7
- וְאם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תַּחֲנוּמָךְ כְּמָא דְּרִשִּׁים לְאַבְהֶתְךָ וְיִתִּין לָךְ יֵת כָּל אֶרְעָא דְּמִלִּיל לְמַתָּן לְאַבְהֶתְךָ:
- 8
- אַרְי תַּטֵּר יֵת כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעֲבָדָה דְּאֲנָא מְפַקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּלְמַהֲדָה בְּאוּרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמֵיָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תִּלַּת קְרוּוִין עַל תִּלַּת אֵלִין:
- 9
- וְלֹא יִשְׁתַּפִּיךְ דָּם זָכָאי בְּגוּ אֶרְעָךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לָךְ אַחֲסָנָא וְיִהִי עָלֶיךָ חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל:
- 10
- וְאִרְי יְהִי גִבֵּר שְׁנִי לְחִבְרִיָּה וְיִכְמֹן לִיָּה וְיִקּוּם עָלֻהִי וְיִקְטֹלֶנְיָה נַפְשׁוֹ וְיִמּוֹת וְיַעֲרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין:
- 11

(5) ונדחה ידו. כשנא להפיל הגרון על העץ, ומרגומו וקדמוני:
(6) פן ירדף גאל הדם. לכך אני אומר להכין לך הדרך וערי מקלט רבים:
(7) ואם ירחיב. כאשר נשבע לנתן לך ארץ קני וקנוי וקדמוני:
(8) ואם ירחיב. כשנא להפיל מכת הגרון על העץ, ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שבעבר הירדן, וג' שבארץ כנען, וג' לעתיד לבא:
(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שבעבר הירדן, וג' שבארץ כנען, וג' לעתיד לבא:
(10) ויחב לו. מכאן אמרו, עבר אדם על מנוה קלה סופו לעבור על מנוה חמורה, לפי שעבר על לא תשא (ויקרא יט, ז), סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחזר וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
(11) וכי יהיה איש שונא לרעהו. ע"י שנאמו הוא צא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מנוה קלה סופו לעבור על מנוה חמורה, לפי שעבר על לא תשא (ויקרא יט, ז), סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחזר וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:

12	then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.	וְשִׁלְחוּ זֶקֶנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתַנּוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָתָה:	וְיִשְׁלַחוּן סְבִי קִרְתִּיהָ וַיִּדְבְּרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל דָּמָא וַיָּמוּת:
13	Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.	לֹא-תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלָיו וּבִעֲרַתָּ דָם-הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לְךָ: (ס)	לֹא תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלֹהֵי וּתְפַלִּי אֲשֶׁר־יָדָם זָכָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּטַּב לְךָ:
14	Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.	לֹא תִסֹּג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁימִים בְּנַחֲלַתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	לֹא תִשְׁנִי תְּחֻמָּא דְּחִבְרָךְ דְּתַחֲמִימוֹ קְדָמָא בְּאַחֲסִנְתְּךָ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ:
15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא-יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת בְּכָל-חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל-פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל-פִּי שְׁלֹשָׁה-עֵדִים יָקוּם דָּבָר:	לֹא יָקוּם סְהִיד חַד בְּגִבְרָא לְכָל עֲוִיָּן וּלְכָל חֻבִּין בְּכָל חַטָּא דִּיחַטִּי עַל מִימַר תְּרִין סְהִדִין אוֹ עַל מִימַר תְּלַתָּא סְהִדִין יַחֲסִיִּים פְּתִיגָא:
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי-יָקוּם עַד-חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:	אֲרִי יָקוּם סְהִיד שָׁקֵר בְּגִבְרָא לְאַסְהֵדָא בֵּיהּ סְטִיָּא:
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-לֵהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:	וַיָּקוּמוּן תְּרִין גֻּבְרִיא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יִי קָדָם פְּתִיגָא וְדִינָא דִּיהוֹן בְּיוֹמֵיָא הָאֵלֶּיךָ:

(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמנעו שני ישראלים הרועים (ספרי קפז):

(14) לא תסוג גבול. לשון נסוגו אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חצירו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסוג, למד על העוקר תחוס חצירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

(15) עד אחד. זה בנה אב, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך בו אחד (סוטה ז): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אלא קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה

שהלוייתך, א"ל אין לך צידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לז"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (סס):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כיצד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם צאותו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר קָרָב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א): אשר יהיו בימים ההם. יפתח צדורו כשמואל צדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג בו כבוד:

18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיָּטֵב וְהָנָה עַד־שֹׁקֵר הָעֵד שֹׁקֵר עָנָה בְּאִחֲיוֹ:	18
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאִחֲיוֹ וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ:	19
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִסְבּוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדְּבַר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:	20
21	And thine eye shall not pity: life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot.	וְלֹא תַחֲסֹם עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: (ס)	21
XX	When thou goest forth to battle against thine enemies, and seest horses, and chariots, and a people more than thou, thou shalt not be afraid of them; for the LORD thy God is with thee, who brought thee up out of the land of Egypt.	כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַיֵּרְאֶיךָ סוּס וּרְכָב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	XX
2	And it shall be, when ye draw nigh unto the battle, that the priest shall approach and speak unto the people,	וְהָיָה בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־הָעָם:	2

(18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזמין אותם, שזודקים וחוקרים את הצאים להזימם דדרישה וחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, בשנים הכתוב מדבר: (19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אינן נהרגין (מכות ה:): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צת כהן נשואה שאינם בשריפה, אלא צמיסת הבועל שהוא צחנק, שנאמר צֶאֱשׁ תִשָּׂרֶף (ויקרא כא, ט), היא ולא בועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחותו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיסתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים צהן הזמה כמיתת הבועל: (20) ישמעו ויראו. מכאן שזריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמו צ"ד:

(21) עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו': (1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יצאת למלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אם עשית משפט נדק, אתה מוצטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְנָדָק צַל פְּנִימִי לְעֶשְׂקִי (תהלים קיט, קכא): על אויבך. יהיו צעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעיני כולם כסוס אחד, וכן הוא אומר וְהִפִּיטָה אֶת מִדְּיָן פְּאִישׁ אֶקֶד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פִּי צֶאֱסוּם פְּרָעָה (שמות טו, יט): עם רב ממך. צעיניך הוא רב, אבל צעיני אינו רב:

(2) בקרבכם אל המלחמה. סמוך לנאחכם מן הספר מגבול ארצכם: ונגש הכהן. המשותף לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז:). ודבר אל העם. כלשון הקודש (שם):

and shall say unto them: ‘Hear, O
Israel, ye draw nigh this day unto
battle against your enemies; let not
your heart faint; fear not, nor be
alarmed, neither be ye affrighted at
them;

וַיִּמְרָ לָהוֹן שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל אֶת־וְיָ
מִתְקַדְּבֵין יוֹמָא דִּין לֹא־נָחָא
קָרְבָא עַל בְּעָלֵי דְבִכּוֹן לֹא
יוֹזֵעַ לִפְכוֹן לֹא תִדְחִלוֹן וְלֹא
תִתְבַּעְתּוֹן וְלֹא תִתְבַּרְוִין מִן
קִדְמֵיהוֹן:

וַאֲמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָם
 קָרְבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-
 אִיְיָכֶם אֵל-יִרְדָּה לְבַבְכֶּם אֵל-
 תִּירָאוּ וְאֵל-תַּחֲפֹזוּ וְאֵל-תַּעֲרְצוּ
 מִפְּנֵיהֶם:

4 for the LORD your God is He that
goeth with you, to fight for you
against your enemies, to save you.’

אָרִי יי אֶלְהֶכּוֹן דִּמְדַּבֵּר
קְדַמִּיכּוֹן לְאַנְחָא לְכוֹן קָרֵב
עִם בְּעָלִי דְבִיכּוֹן לְמַפְרָק
יִתְכּוֹן:

4 בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תְּהִלָּךְ
עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־
אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

And the officers shall speak unto the
people, saying: ‘What man is there
5 that hath built a new house, and
hath not dedicated it? let him go
and return to his house, lest he die
in the battle, and another man
dedicate it.

וַיִּמְלֹכוּן סָרְכִיָּא עִם עֵמָא
לְמִימַר מִן גּוֹבְרָא דְבִנָּא
בִּיתָא חֲדָתָא וְלֹא תִנְכִּיָּה יְהִד
וַיִּתּוֹב לְבִיתִיהָ דְלֵמָא יִתְקַטִּיל
בְּקֶרְבָּא וְגַבְר אַחֲרָן יִתְנַכְנִיָּה:

וּדְבָרוֹ הַשְּׁטָרִים אֶל־הָעַם
לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בֵּית־חֶדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וְיֵשֵׁב
לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אֲחֵר יִחַנְכֵנוּ:

6 And what man is there that hath
planted a vineyard, and hath not
used the fruit thereof? let him go
and return unto his house, lest he
die in the battle, and another man
use the fruit thereof.

וּמִן גּוֹבְרָא דְנֻצֵב כְּרָמָא וְלֹא
אֲחֵלִיָּה יִהְיֶה וְיִתּוֹב לְבֵיתָהּ
דְּלָמָא יִתְקַטִּיל בְּקֶרְבָּא וְגַבְר
אֲחֵרָן יַחֲלִנֶיהּ:

וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־נָטַע כְּרֶם וְלֹא
חָקְלָהוּ יִלְדוֹ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־
יָמוּת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר
יַחֲלֶנּוּ:

7 And what man is there that hath
betrothed a wife, and hath not
taken her? let him go and return
unto his house, lest he die in the
battle, and another man take her.

וּמִן גִּבְרָא דְאַרְשׁ אֶתְתָּא וְלֹא
נִסְבֵּה יְהִי וּיְתִיב לְבִיתִיהּ
דְּלָמָּא יִתְקַטִּיל בְּקֶרְבָּא וּגְבַר
אַחֲרֵן יִסְבֵּה:

וַיִּמְהַרְאֵשׁ אֶשֶׁר-אֶרֶשׁ אִשָּׁה וְלֹא
לְקַחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-
יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר
יִקְחָנָה:

ומיני משמיעי קול (סוטה שס): אל ירך לבבכם.
מזהלת סוקסים: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל
תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הצווחה:

(4) כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וגו'. הם באים בנצחוננו של צדק וחסד ואמת, פלשתיים באו בנצחוננו של גילוי, מה היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מב.): ההולך עמכם. זה מנהג הארון:

(5) ולא חנכו. לא דרבו, חנוך לשון התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:

(6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות מעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים:

(7) פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאס לא ישמע לדברי הנהן, כדאי הוא שימות:

(3) שמע ישראל. (סס) אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אחס שיושע אחסס (סס): על אויביכם. אין אלו אחיסס, שאס תפלו דידס אינס מרחמיס עליכם, אין זו מלחמת יהודה עס ישראל, שנאמר ויגמו הפלגשים אשר נקדבו בשמות ויפזיקו בצבניה וכל מערמייהם הלבישו מן השלל וילבשוים וינעלוים ויחבלוים וישקוים ויטכוים וינהלוים צחמריס וילכלכל פושל ויביאויס ירחו עיר התמריס אכל אחיהם וישבזו שתמרן (דברי הימים-ב כה, טו), אלא על אויביכם אחס הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בחריסייהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם ויונסו, ורומסיס בסוקייה ומנהילין אותם, להשמיע קול שעטת פרסות סוקייה, וזווחין בקולס ומקעזין בשופרות

8	And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'	וַיִּסְפּוּ הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַזֶּה וְכִךְ הֵלֵכְבּ יֵלֶךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לִבְּבִי אֲחִיו כְּלִבְבוֹ:	8
9	And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.	וַיְהִי כִכְלֵת הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַיִּפְקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)	9
10	When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.	כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:	שניעי טז
11	And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.	וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנָּה וּתִפְתָּח לָךְ וְהָיָה כָּל עַמָּא דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַס וְעַבְדֶּיךָ:	11
12	And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.	וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיהָ:	12
13	And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;	וּנְתַתָּהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זָכוֹרָהּ לְפִי-חָרֶב:	13

(8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שובו אל המלחמה ולא מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג.): (10) כי תקרב אל עיר. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, כן פשט ללך הערים הרחוקות וגו': (11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מואל זה משצעה אומות שננטויות להחרימם, אתה רשאי לקיימם (ספרי ר): למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד (שם): (12) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מצערך, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם בך אם תניחנה ומלך: וצרת עליה. אף להרעיבה ולהאמיה ולהימיתה מיתת מחלואים: (13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:

- 14 but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.
- 15 Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.
- 16 Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,
- 17 but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;
- 18 that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.
- 19 When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?
- 14 רק הנָשִׁים והַטָּף והַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בָעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֹתָהּ שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:
- 15 כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֵקֶת מִמֶּנּוּ מֵאֲדָר אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנֵּה:
- 16 רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה לֹא תַחַתֶּיהָ כָּל־נִשְׁמָה:
- 17 כִּי־הַחֲרֵם תַּחְרִימֵם הַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
- 18 לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטֹאתֵם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)
- 19 כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְנֹדֶת עָלֶיהָ גֵּרֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תַכְרֵת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנֵיךָ בַּמָּצוֹר:
- לְחֹד מִנְּשִׂא וְשָׂפָלָא וּבְעִירָא וְכָל דִּיהִי בִקְרָתָא כָּל עֲדָאָה תִּבְזוּ לָךְ וְתִכּוּל יֵת עַדִּי סְנַאָךְ דִּיהִב יי אֱלֹהֶךָ לָךְ:
- כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קְרִינָא דִּרְחִיקִין מִנֶּךָ לְחֹדָא דְלֹא מִקְרִי עַמִּינָא הָאֵלִין אֲנִין:
- לְחֹד מִקְרִי עַמִּינָא הָאֵלִין דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ אַחֲסָנָא לֹא תִקְיִים כָּל נִשְׁמָא:
- אֲרִי גִמְרָא תְּגַמְרִנּוּן חֲתָאִי וְאֱמֹרָאִי כְּנַעֲנָאִי וּפְרִזָּאִי חִוָּאִי וַיְבוּסָאִי כְּמָא דְּפִסְקִידִי יי אֱלֹהֶךָ:
- כִּדִּיל דְּלֹא יִלְפּוּן יִתְכּוּן לְמַעַבְד כָּכָל תּוֹעִיבִתְהוֹן דְּעַבְדִּין לְטַעוֹתְהוֹן וְתַחֲבוּבִין קִדָּם יי אֱלֹהֵכֹן:
- אֲרִי תִצּוֹר עַל קְרָתָא יוֹמִין סְגִיאִין לְאַחָא קְרָבָא עָלֶיהָ לְמַכְבֶּשָׁה לֹא תַחֲפִיל יֵת אִילָנָה לְאַרְמָא עֲלוּהִי בְרוּלָא אֲרִי מְנִיה תִּכּוּל וְיִתִּיהָ לֹא תִקּוּץ אֲרִי לֹא כְּאִנְשָׁא אִילָן חֲקֵלָא לְמִיעַל מִן גְּדָמָךְ בְּצִירָא:

- (14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את (רג). ולמד, שפותח בשלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, כל זכורה, בגדולים:
- (17) כאשר צוה. לרצות את הגרגשי:
- (18) למען אשר לא ילמדו. הא אם עשו תשובה הרי כי משמש בלשון דלמא, שמא האדם עץ השדה להכנס בהם המצור מפניך להתיישר בסיורי רעב ואמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:
- (19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן אמרו, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלושה ימים קודם לשבת (ספרי

20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	לֹא עֵץ אֲשֶׁר-תֵּדַע כִּי-לֹא-עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכָרַתְּ וּבְנִיתָ מִצֹּר עַל-הָעִיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי-יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נִפֹּל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדָע מִי הִכָּהוּ:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ וּשְׁפֹטֶיךָ וּמַדְדוּ אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחָלָל:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִבָּה אֶל-הַחָלָל וְלִקְחֹו זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא-עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בָּעַל:	3
4	And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.	וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת-הָעֹגֶלָה אֶל-נָחַל אִיתָן אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ שָׁם אֶת-הָעֹגֶלָה בַּנָּחַל:	4
5	And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.	וְנִגְשׂוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרָךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל-פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל-רִיב וְכָל-נִגַע:	5
6	And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.	וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְּרָבִים אֶל-הַחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת-יְדֵיהֶם עַל-הָעֹגֶלָה הָעָרוּפָה בַּנָּחַל:	6

(20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך: וערפו. קוצן ערפה בקופיץ, אמר הקצ"ה מצא עגלה צמ (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שזקניך (סוטה מד:), אלו שמהא שלא עשה פירות, ומערך במקום שאינו עושה פירות, סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכב: אל לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחורו לעשות פירות (שם מו:). הערים אשר סביבות החלל. לכלל, לידע איזו קרובה: (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעזל (סוטה מה:):

7	And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.	וַעֲנוּ וַאֲמָרוּ יָדֵינוּ לֹא (כ') שָׁפְכוּ (ק') שְׁפָכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: וַיִּתְּבוּ וַיִּמְרֹנוּ יָדָא לֹא אַשְׁדָּא יָת דָּמָא הָדִין וְעֵינָא לֹא חֲזָא:	מפטיר
8	Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.	כַּפֹּר לַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־ פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תֵּתֵן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם: כַּחֲנִיא יִמְרוּן כַּפֹּר לַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל דְּפָרְקֵתָא יְיָ וְלֹא תִתֵּן חֹבֶת דָּם זָכַאי בְּגוֹ עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּכַפֵּר לָהוֹן עַל דָּמָא:	8
9	So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס) וְאַתָּה תִּפְלִי אֲשֶׁדִי דָם זָכַאי מִבִּינְךָ אֲרִי תַעֲבִיד דְּכָשָׁר קָדָם יְיָ:	15 פסוקים

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 169. This is the Fourth Haftara of Consolation.

10	When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,	כִּי־תֵצֵא לִמְלָחְמָה עַל־אִיְבֹיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ: אֲרִי תִפּוֹק לְאַנְחָא קָרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ וַיִּמְסְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְתִשָּׁבִי שְׁבִיָּהוֹן:	כי תצא טז*
11	and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;	וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת יָפֶת־תָּאָר וַחֲשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה: וְתַחֲזִי בְּשִׁבְיָא אִתְּתָא שְׁפִירָת רִיו וְתַתְּרַעִי בָּהּ וְתִסְבֶּה לָּךְ לְאִתּוּ:	11
12	then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;	וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צַפְרָנֶיהָ: וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וְתַגְלַח יָת רִישָׁהּ וְתַרְבִּי יָת טוֹפְרָהּא:	12
13	and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.	וְהִסִּירָהּ אֶת־שִׁמְלַת שְׁבִיָּהּ מֵעָלֶיהָ וַיִּשָּׁבֶה בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבַעֲלֹתָהּ וְהָיְתָה לָּךְ לְאִשָּׁה: וְתַעֲדִי יָת פְּסוּת שְׁבִיָּהּ מִנָּה וְתַחֲבִי בְּבֵיתְךָ וְתַבְכִּי יָת אֲבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וּבְתָר כֵּן תִּיעוֹל לְנֹתָהּ וְתַבְעֲלֶנָּה וְתִהְיִי לָּךְ לְאִתּוּ:	13

(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לצ שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרונוהו בלא מזונות ובלא לוי (שם מה:). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
(8) ונכפר להם הדם. הכחז מצרם, שמעשו כן יכופר להם העון (שם מו:).
(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כמוצות לו:), והוא הישר בעיני ה':
(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכחז מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר

לא תסיהן כל נשמה (לעיל כ, טז): ושבית שביו. לרבות כנענים שצמלחמה, ואע"פ שהן משבעה אומות:
(11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שוגאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכן נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא:):
(12) ועשתה את צפרניה. תגדלם כדי שתמנוול:

<p>14 And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.</p>	<p>וְהָיָה אִם-לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְיָהִי אִם לֹא תִתְרַעַי בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס)</p>	<p>14 וְהָיָה אִם-לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס)</p>
<p>15 If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;</p>	<p>אִרִי יִהְיוּן לְגִבֹר תִרְמִין נָשִׁים חָדָא רְחוּמָתָא וְחָדָא שְׁנוּאָתָא וְיִלְדוּן לִיה בְּנִין רְחוּמָתָא וְשְׁנוּאָתָא וְיָהִי בְרָא בּוֹכְרָא לְשְׁנוּאָתָא:</p>	<p>לוי כִּי-תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וְיִלְדוּ-לּוּ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְׁנוּאָה וְיִהְיֶה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׁנוּאָה:</p>
<p>16 then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;</p>	<p>וְיָהִי בְיוֹמָא דִּינְחָסִין לְבְנוֹהֵי יִתְּ דִּיהֵי לִיה לִית לִיה רְשׁוֹ לְבְכְרָא יִתְּ בֶר רְחוּמָתָא עַל אִפִּי בֶר שְׁנוּאָתָא בּוֹכְרָא:</p>	<p>16 וְהָיָה בְיוֹם הַנְּחִילֹתָ אֶת-בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר-יִהְיֶה לוֹ לֹא יוֹכֵל לְבְכֹר אֶת-בֶּן-הָאֲהוּבָה עַל-פְּנֵי בֶן-הַשְׁנוּאָה הַבְּכֹר:</p>
<p>17 but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.</p>	<p>אִרִי יִתְּ בּוֹכְרָא בֶר שְׁנוּאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתֵּן לִיה תִּרְמִין חֹלְקִין בְּכָל דִּישְׁתַּבַּח לִיה אִרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חֲזִיא בְּכִירוּתָא:</p>	<p>17 כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְׁנוּאָה יִפֹּר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר-יִמְצָא לוֹ כִּי-הוּא רִאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)</p>
<p>18 If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;</p>	<p>אִרִי יִהִי לְגִבֹר בֶּר סָטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מְקַבִּיל לְמִימַר אָבוּהִי וּלְמִימַר אִמִּיהּ וּמִלְפָּיִן יִתִּיה וְלֹא מְקַבִּיל מִנְהוֹן:</p>	<p>ישראל כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרּוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:</p>
<p>19 then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;</p>	<p>וְיִחַדּוּן בֵּיה אָבוּהִי וְאִמִּיהּ וְיִפְקֹון יִתִּיה לְקֹדֶם סְבִי קְרָתִיָּה וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרִיָּה:</p>	<p>19 וְתִפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-שַׁעַר מְקוֹמוֹ:</p>

(13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צנוחיהם מתקשטות צמלחמה, צשציל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צנית שמשתמש צו, נכנס ונתקל זה, יוצא ונתקל זה, רואה צנחיה, רואה צנוולה, כדי שמתגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שתהא צת ישראל שמחה וזו עצבה, צת ישראל מתקשטת וזו מתנוולת:

(14) והיה אם לא חפצת בה. הכמוצ מצערך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשתמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רצי משה הדרשן למדתי כן:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צנא צתרא קנצ): בכל

מכאן שאין הצכור נוטל פי שנים, צראוי לצא לאחר מיתת האב, צכמוצוק:

(18) סורר. סר מן הדרך: ומורה. מסר צדצרי אציו, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו (סנהדרין עא.). צן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר צשר וישמה חצי לוג יין, שנאמר וזלל וסוצא, ונאמר אל פהי צסצאי יין צזללי צצשר למו (משלי כג, כ), וצן סורר ומורה נהרג על שס סופו (סנהדרין עב.), הגיעה תורה לסוף דעמו, סוף שמכלה ממון אציו ומצקש לימודו ואינו מוצא, ועומד צקצקשת דרכים ומלססם את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

20	and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'	וַיִּמְרוּ לִסְבִּי קִרְתִּיהָ בֶרֶקָא דִּין סְטִי וּמְרֹד לִיתְהִי מְקַבִּיל לְמִמְרָא זֶלִיל בָּשָׂר וְסָבִי חֲמֹר:	וְאָמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירָו בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֵה אֵינְנוּ שְׁמַע בְּקִלְנוּ זוֹלָל וְסָבָא:	20
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וְיִרְגְּמוּנִיהָ כָּל אַנְשֵׁי קִרְתִּיהָ בְּאֲבָנִים וַיָּמוּת וּתְפִלֵּי עֶבֶד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ:	וְיִרְגְּמוּהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירָו בְּאֲבָנִים וַיָּמוּת וּבְעֶרְתְּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ וְכָל- יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ: (ס)	21
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְאִרִי יְהִי בְּגֹבֶר חוֹבֶת דִּין דְּקָטוּל וַיִּתְקַטֵּל וְתִצְלֹב יְתִיהָ עַל צְלִיבָא:	וְכִי-יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט- מָוֶת וַהֲוִמָּת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל-עֵץ:	שני
23	his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא תֵבִית נְבִילָתָהּ עַל צְלִיבָא אִרִי מִקְבֵּר תִּקְבְּרֶנָּה בְּיוֹמָא הַהוּא אִרִי עַל דְּחָב קֳדָם יְיָ אֲצַטְלִיב וְלֹא תִסְאִיב יְת אֶרְעָךָ דִּי אֶלֶהָךְ יְהִיב לָךְ אֲחֻסָּנָא:	לֹא-תֵלִין נְבִילָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי- קְבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ בְּיוֹם הַהוּא כִּי- קָלָלַת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: (ס)	23
XXII	Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.	לֹא תַחְזִי יְת תּוֹרָא דְּאֲחֻיךָ אוֹ יְת אֲמָרִיהָ דְּטָעַן וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֲתִבָּא תִּתִּיבְנוּן לְאֲחֻיךָ:	לֹא-תִרְאֶה אֶת-שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת-שֵׂיוֹ נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָם מֵהֶם הֶשֶׁב תִּשְׁיָבָם לְאֲחִיךָ:	XXII
2	And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.	וְאִם לֹא קָרִיב אֲחֻיךָ לְוִתְךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לִיהָ וְתִכְנַשְׁנֶיהָ לְגו בֵּיתְךָ וַיְהִי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אֲחֻיךָ יְתִיהָ וְתִתִּיבְנֶיהָ לִיהָ:	וְאִם-לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִסְפַּתּוּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרִשׁ אֲחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבֹּתוּ לוֹ:	2

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שזריך הכרזה צ"ד, פלוגי נסקל על שהיה צן סורר ומורה (עיין סנהדרין סט.).

(22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שינא לתרבות רעה ויעבור עזירות ויחייב מיתה צבית דין: ותלית אותו על עץ. רבותינו אמרו (סנהדרין מה): כל הנסקלין נחלין, שנאמר כי קללת אלהים תלוי, והמזכר ה' בסקילה:

(23) כי קללת אלהים תלוי. ולולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם בניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס

ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שצמקרא לשון הקל וזולזל, כמו והוא קללני קללה נמרצת (מלכים-א 3, ח):

(1) והתעלמת. כוזב עין כאילו אינו רואה: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוט. ורבותינו אמרו, (בבא מציעא ל). פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנץ שיתנהו לו קודם שידרשהו, אלס דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח): והשבותו לו. שתהא צו השצה, שלא יאכל צביתך כדי דמיו ותצטעם ממנו, מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

<p>And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.</p>	<p>וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלֹתָיו וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־ אֲבֵדֹת אֲחִידָאֲשֶׁר־תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאֵתָהּ לֹא תוּכַל לְהַתְעַלֵּם: (ס)</p>	<p>וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלֹתָיו וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־ אֲבֵדֹת אֲחִידָאֲשֶׁר־תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאֵתָהּ לֹא תוּכַל לְהַתְעַלֵּם: (ס)</p>
<p>Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.</p>	<p>לֹא תִחְזֶי יֵת חֲמֹרָא דְאַחִידָא תּוֹרִיהָ רָמֵן בְּאוֹרְחָא וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶקְמָא תְּקִים עִמֶּיהָ:</p>	<p>לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמֹר אֲחִידָא שׁוֹרֹ נִפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם תְּקִים תְּקִים עִמּוֹ: (ס)</p>
<p>A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא יִהְיֶה כְּלִי־גִבֹר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גִּבֹר שְׁמֹלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיהָ כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה: (פ)</p>	<p>לֹא־יִהְיֶה כְּלִי־גִבֹר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גִּבֹר שְׁמֹלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיהָ כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה: (פ)</p>
<p>If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>אֲרִי תִּעְרַע קִנָּא דְצִפֹּרָא קִדְמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֲרֻעָא אֶפְרוּחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רַבִּיעָא עַל אֶפְרוּחִין אוֹ עַל בִּיעִין לֹא תִסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהָ:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קו בקרף גדולה) קִנ־צִפֹּר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֶפְרוּחִים אוֹ בִיצִים וְהָאִם רַבִּצָּת עַל־הָאֶפְרוּחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאִם עַל־הַבָּנִים:</p>
<p>thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת־הָאִם וְאֶת־ הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת־הָאִם וְאֶת־ הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>
<p>When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>אֲרִי תִבְנֶי בֵּיתָא חֲדָשָׁא וְתַעֲבִיד תִּקְאָא לְאַגְרֵךְ וְלֹא תִשְׁוִי חֹבֶת קְטוֹל בְּבֵיתְךָ אֲרִי יִפּוֹל דְנִפְּל מִנֶּיהָ:</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְּךָ וְלֹא־תִשִּׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:</p>

- (3) לא תוכל להתעלם. לנכוש עינך כאילו אינך רואה ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב צד צדן אוחז:
- (4) הקם תקים. זו טעינה (צדא מצינא לז.), להטעין כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לנכוש המציא לידי תועבה: משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב (6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על לו, ואמר לו הואיל ועליך מזוה, אם רצית לטעון, טעון, פטור צניה (חולין קמ:):
- (7) למען ייטב לך וגו'. אם מזוה קלה שאין זה חסרון (צדא מצינא סס):
- (5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר כדי שמלך צדן האנשים (ספרי רכוז ניר נט.), שאין זו אלא לשם למתן שכרן של מזנות חמורות (חולין קמז):

9	Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.	לֹא־תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פָּן־ תִּקְדָּשׁ הַמְלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם: (ס)	לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ עִירוּבִין דְּלִמָּא תִּסְתָּאב דְּמַעַת זֶרַעא דְּתִזְרַע וְעִלְלַת כְּרָמָא:
10	Thou shalt not plow with an ox and an ass together.	לֹא־תַחְרֹשׁ בַּשּׁוֹר־וּבַחֲמֹר יַחְדָּו:	לֹא תַרְדִּי בְּתוֹרָא וּבַחֲמֹרָא כִּחְדָּא:
11	Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together.	לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעָטָנִי צִמְרֹם וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)	לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעָטָנִיָּא עֶמֶר וּכְתָן מְחוּבָר כִּחְדָּא:
12	Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: (ס)	כְּרוּסְפָדִין תַּעֲבִיד לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְּסוּתְךָ דְּתַתְּכִסִּי בָּהּ:
13	If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וּשְׂנָאָהּ:	אִרִי יִסֵּב גִּבֵּר אֶתְתָּא וַיֵּיעוֹל לְוְתָהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:
14	and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשָׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים:	וַיִּשְׁנִי לָהּ תִּסְקוּפֵי מִלִּין וַיִּפְּיֵק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּמָּר יֵת אֶתְתָּא הָדָא נָסִיבִית וְעִלִּית לְוְתָהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:
15	then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָ וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָ אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשֹּׁעֲרָה:	וַיִּסֵּב אָבוּהָא דְּעוּלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיִּפְּקוּן יֵת בְּתוּלֵי עוּלִימָתָא לְקִדָּם סְבִי קִרְתָּא וְלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרָא:
16	And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָ אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא־שָׂנָאָהּ:	וַיִּמָּר אָבוּהָא דְּעוּלִימָתָא לְסַבִּיא יֵת בְּרַתִּי יְהִיבִית לְגִיבְרָא הַדִּין לְאִתּוּ וּשְׂנָאָהּ:

- (8) כי תבנה בית חדש. אס קיימת מלות שלוח הקן, סופך לזנות בית חדש ומקיים מלות מעקה, שמזוה גוררת מלוא, ומגיע לכרס ושדה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס מרגס תִּקְאָה, כגון תיק שמשמר מה שבתוכו: כי יבול הנופל. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תחגלגל מיתתו על ידך, שמגלגלן זכות ע"י זכאי וחוצה ע"י חייב:
- (9) כלאים. חטא ושעורה ומרען צמפולת יד (קידושין לט. חולין פז:): פן תקדש. כתרומתו תסתאב, כל דבר הנחשב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תִּשָּׂא בְּיָדֶיךָ קִדְשִׁיךָ (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהורע מוסיף:
- (10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שצעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים צהולכת שום משא:
- (11) שעטנז. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי ונוז: (12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכתוב (יצמות ד. ספרי רלג:):
- (13) ובא אליה ושנאה. סופו: (14) ושם לה עלילת דברים. עצירה גוררת עזירה, עבר על לא תִּשָּׂא (ויקרא יט, יז) סופו לצא לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא צפני בעל דין (ספרי רלז:):
- (15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יחזו עליה (שם רלה:):
- (16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר צפני האיש (שם):

17	and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהִנֵּה-הוּא שֹׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא-מִצָּאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפָרְשׁוּ הַשְּׂמֹלֶה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וְיִסְרוּ אוֹתוֹ:	וְהִנֵּה-הוּא שֹׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא-מִצָּאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפָרְשׁוּ הַשְּׂמֹלֶה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וְיִסְרוּ אוֹתוֹ:
18	And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וְיִדְבְּרוּן סְבִי קִרְתָּא הַהִיא יָת גּוֹבְרָא וְיִלְקֹון יְתִיהָ:	וְיִדְבְּרוּן סְבִי קִרְתָּא הַהִיא יָת גּוֹבְרָא וְיִלְקֹון יְתִיהָ:
19	And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.	וְיִגְבוּן מִנִּיה מֵאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף וְיִתְּנוּן לְאִבּוּהָא דְּעוֹלִימְתָא אַרְי אַפִּיק שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלְתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהָ תְּהִי לְאִתּוּ לִית לִיהָ רֶשׁוּ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהָ:	וְעִנְשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאִבִּי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִכָּל לְשַׁלְּחָה כָּל-יָמֶיהָ: (ס)
20	But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;	וְאִם קוּשְׁטָא הָיָה בְּתִגְמָא הָדִין לֹא אֲשַׁכְּחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלִימְתָא:	וְאִם-אִמֶּת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא-נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לְנַעֲרָה:
21	then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וְיִפְקֹון יָת עוֹלִימְתָא לְתַרְע בֵּית אֲבוּהָא וְיִרְגְּמוּנָה אַנְשֵׁי קִרְתָּא בְּאֲבָנִיא וְתִמּוּת אַרְי עֲבַדַּת קִלְנָא בִּישְׁרָאֵל לְזִנְאָה בֵּית אֲבוּהָא וְתַפְּלִי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:	וְהוֹצִיאוּ אוֹתָהּ-הַנַּעֲרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אֲבִיהָ וְסִקְלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בִּישְׁרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אֲבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: (ס)
22	If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.	אַרְי יִשְׁתַּכַּח גִּבֵּר שָׂכִיב עִם אִתְתָּא אִתְתָּא גִּבֵּר וְיִתְקַטְלוּן אַף תְּרוּיָהוּן גּוֹבְרָא דְּשָׂכִיב עִם אִתְתָּא וְאִתְתָּא וְתַפְּלִי עָבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:	כִּי-יִמָּצֵא אִישׁ שֹׂכֵב עִם-אִשָּׁה בְּעֻלַּת-בַּעַל וּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׂכֵב עִם-הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)
23	If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;	אַרְי תְּהִי עוֹלִימְתָא בְּתוּלְתָא דְּמֵאֲרָסָא לְגִבֵּר וְיִשְׁכַּחנָה גּוֹבְרָא בְּקִרְתָּא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה:	כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֲרֻשָּׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׂכֵב עִמָּה:

- (17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים (מה): וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה כשמלה (שם רלז):
 (18) ויסרו אותו. מלקות:
 (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והמראה, שזנתה שאין האשה נהנית מהם: גס. לרצות הצאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גס שניהם, לרצות את הולד, שאם לאחד אירוסין (כמוצות מד):
 (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלתם (שם היתה מעוצרת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).

24	then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.	וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וְסָקַלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנֶּעֱרָ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־צָעָקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעוּהוּ וּבָעִרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (ס)	24
25	But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.	וְאִם בַּשָּׂדֶה יִמָּצֵא הָאִישׁ אֶת־הַנֶּעֱרָ הַמְאֻרְשָׁה וְהִחְזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבָדּוֹ: וְאִם בַּחֲקֵלָא יִשְׁכַּח גּוֹבְרָא יֵת עוֹלִימָתָא דְּמֶאֲרָסָא וְיִתְקַיֵּי בָּהּ גּוֹבְרָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּהּ וְיִתְקַטֵּיל גּוֹבְרָא דְּשָׁכִיב עִמָּהּ בְּלַחֲדוּדָהּ:	25
26	But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.	וְלַנֶּעֱרָ לֹא־תַעֲשֶׂה דְּבָר אֵין לַנֶּעֱרָ חַטָּא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וְרָצָחוּ נָפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה: וְלַעֲוִילִימָתָא לֹא תַעֲבִיד מִדַּעַם לִית לַעֲוִילִימָתָא חוּבָת דִּין דְּקַטּוּל אַרִי קָמָא דִּיקוּם גּוֹבְרָא עַל חֲבֵרִיהּ וְיִקְטֹלֶיהּ נֶפֶשׁ בֶּן פִּתְגָמָא הַדִּין:	26
27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	כִּי בַשָּׂדֶה מִצָּאָהּ צָעָקָה הַנֶּעֱרָ הַמְאֻרְשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָּהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ נֶעֱרָ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֻרְשָׁה וּתְפָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ: אַרִי יִשְׁכַּח גִּבֵּר עוֹלִימָתָא בְּתוּלָתָא דְּלֹא מֶאֲרָסָא וְיִחְדָּנָה וְיִשְׁכּוּב עִמָּהּ וְיִשְׁתַּכְּחוּ:	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וְנָתַן הָאִישׁ הַשָּׁכַב עִמָּהּ לְאָבִי הַנֶּעֱרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יִכָּל שְׁלִיחָה כָּל־יָמָיו: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִּנְיָ אָבִיו: (ס)	XXIII

(23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכנע עמה, פרעה קוראה כי אנוסה היא ובחזקה עמד עליה, כאדם העומד על חצירו לגנב, הא אלו ישנה צניתה לא אירע לה (ספרי רמז): להרגו. ורבותינו דרשו זו, (סנהדרין עג. פסחים כה:): הרי (26) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זהו משמעו, זה צא ללמד ונמצא למד וכו':

2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא יִדְכִי דַפְסִיק וְדִמְחַבֵּל לְמִיעֵל בִּקְהָלָא דִּי:	לֹא־יָבֹא בְּצוּע־דָּבָא (ברוב ספרי אשכנז דָּבָה) וּבְרִוּוֹת שְׂפָכָה בִּקְהָל יְהוָה: (ס)	2
3	A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.	לֹא יִדְכִי מִמְזִירָא לְמִיעֵל בִּקְהָלָא דִּי אִף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְכִי לִיהָ לְמִיעֵל בִּקְהָלָא דִּי:	לֹא־יָבֹא מִמְזֵר בִּקְהָל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בִּקְהָל יְהוָה: (ס)	3
4	An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;	לֹא יִדְכּוֹן עֲמוֹנָי וּמוֹאָבָי לְמִיעֵל בִּקְהָלָא דִּי אִף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְכִי לְהוֹן לְמִיעֵל בִּקְהָלָא דִּי עַד עָלְמָא:	לֹא־יָבֹא עֲמוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהָל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהָל יְהוָה עַד־עוֹלָם:	4
5	because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.	עַל עֵיסַק דְּלֹא עָרְעוּ יִתְכוֹן בְּלַחֲמָא וּבִמְיָא בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקָכוֹן מִמִּצְרַיִם וְדֹאגֵר עֲלֵךְ יֵת בִּלְעָם בֶּר בַּעֲזֹר מִפְתּוֹר אֲרַם דְּעַל פֶּתַת לְלִטְוֹתָךְ:	עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קָדְמוּ אֲתָכֶם בְּלַחֲמִים וּבִמְיָם בְּדַרְךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עֲלֵיךְ אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בַּעֲזֹר מִפְתּוֹר אֲרַם נִתְּרִים לְקַלְלֶךְ:	5
6	Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.	וְלֹא אָבֹא יִי אֱלֹהֶךְ לְקַבְּלָא מִן בִּלְעָם וַחֲפֹךְ יִי אֱלֹהֶךְ לֵךְ יֵת לְוִשׁוֹן לְבִרְכָן אֲרִי רִיחֲמֶךְ יִי אֱלֹהֶךְ:	וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמַע אֶל־בִּלְעָם וַיַּחֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵךְ אֶת־הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֲהַבֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	6
7	Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.	לֹא תִתְּבַע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶךָ לְעָלַם:	לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)	7
8	Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.	לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִי אֲרִי אֲחוֹךְ הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאִי אֲרִי דִּיִּר הָיִיתָ בְּאֶרְעֵיהָ:	לֹא־תִתְּעֵב אֲדָמִי כִּי אֲחוֹיךָ הוּא לֹא־תִתְּעֵב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאֶרְצוֹ:	רביעי

- (1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין תופסין זה (4) לא יבא עמוני. לא ישא ישראלי: (קידושין סז): ולא יגלה בנף אביו. שומרת יצם של (5) על דבר. על העצה (ספרי רנ) שיעזו אחכם אציו הראויה לאציו, והרי כבר מוזהר עליה משום עֲרֻת נָחִי אָבִיךָ (ויקרא יח, יד), אלא לעבור על זו צנני לאוין, ולסמוך לה לא יצא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ד"ד, שאין בעריות מיתת ד"ד שאין זה כרת: (נא): (2) פצוע דכה. שנפגעו או נדכאו צינים שלו (יצמות עה): וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושזו אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותת (שם): ואינו מוליד: (3) לא יבא ממזר בקהל ד'. לא ישא ישראלי:
- (4) לא יבא עמוני. לא ישא ישראלי: (5) על דבר. על העצה (ספרי רנ) שיעזו אחכם להחטיאכם: בדרך. כשהייתם צטירוף: (7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עֲמָךְ יֵשֶׁב בְּקֶרְבְּךָ (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרוש שלום (שם רנא): (8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעבו שאלו חמור לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו זכריכם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא צשעת הדחק. לפיכך:

9	The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.	9 בָּנִים אֲשֶׁר-יֻלְּדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהָל יְהוָה: (ס)
10	When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.	יח כִּי-תֵצֵא מַחֲנֶה עַל-אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע:
11	If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.	11 כִּי-יְהִי בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יְהִי טָהוֹר מִקֶּרֶה-לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
12	But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.	12 וְהָיָה לַפְּנוֹת-עֶרֶב יִרְתֵּץ בַּמַּיִם וְכָבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
13	Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.	13 וְיָדָה תְּהִיָּה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:
14	And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.	14 וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לְךָ עַל-אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וַחֲפַרְתָּה בָּהּ וּשְׁבַתָּ וְכִסִּיתָ אֶת-צִאֲתָהּ:
15	For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.	15 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא-יֵרָאֶה בְךָ עֲרֹנָת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)
16	Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;	16 לֹא-תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל-אֲדֹנָיו אֲשֶׁר-יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:

(9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר שכינה (פסחים סח). האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוליאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם צמרז לא נחשב, וכן מצרים שטבעו, ואילו שהמטיאוס נחשב: (10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: (11) מקרה לילה. דיצר הכמז צהווה: ויצא אל זינק: (12) ויהיה לפנות ערב. סמוך להערצ שמשו יטבול, שאינו טהור בלא הערצ השמש: (13) ויד תהיה לך. כמרגומו, כמו איש על ידו (צמדצר 3, יז): מחוץ למחנה. מוץ לענן: (14) על אונך. לצד משאר כלי תשמישך: אונך. כמו כלי (15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר: מחוץ למחנה. זו מלות עשה: לא יבא אל תוך המחנה. (15) הקצ"ה, ערות דבר: זו מלות לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לויא וכל שכן למחנה

17	he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him.	עִמּוֹ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר בְּאַחַד שְׁעֵרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)	עִמּוֹ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר בְּאַחַד שְׁעֵרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ:
18	There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel.	לֹא-תִהְיֶה קְדִשָּׁה מִבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-יִתְּנָה קִדָּשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	לֹא תִהְיֶה קְדִשָּׁה מִבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִתְּנָה קִדָּשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
19	Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God.	לֹא-תָבִיא אֶתְנֵן זוֹנָה וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-נֶדֶר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם-שְׁנֵיהֶם: (ס)	לֹא תַעֲיֵל אָגֶר זָנוּתָא וְחוּלְפָן כָּלֵבָא לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר אֲרִי מְרַחֵק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִף תִּרְוִיחוּן:
20	Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.	לֹא-תִשְׁיַךְ לְאֹחִיךָ גִּשְׁךְ כֶּסֶף גִּשְׁךְ אֶכֶל גִּשְׁךְ כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁיַךְ:	לֹא תִרְבִּי לְאֹחִיךָ רִבִּית כֶּסֶף רִבִּית עֲבוֹר רִבִּית כָּל מַדְעָם דִּמְתַּרְבִּי:
21	Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.	לְנֹכְרִי תִשְׁיַךְ וּלְאֹחִיךָ לֹא תִשְׁיַךְ לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	לְכָר עַמּוּיִן תִּרְבִּי וּלְאֹחִיךָ לֹא תִרְבִּי בְּדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֲרֶעָא דְאַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
22	When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.	כִּי-תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי-דָרֵשׁ יִדְרֹשְׁנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעֲמָךְ וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:	אֲרִי תִדָּר נֶדֶר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹתֶיהָ אֲרִי מִתְבַּע יִתְבַּעֲנִיהָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנֶּךָ וַיְהִי בְּךָ חוּבָא:
23	But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.	וְכִי תִחְדָּל לְנָדֵר לֹא-יִתְּנָה בְּךָ חַטָּא:	וְאֲרִי תִתְמַנֵּעַ מִלְמַדָּר לֹא יְהִי בְּךָ חוּבָא:

(16) לא תסגיר עבד. כתרוממו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוצה לארץ לארץ ישראל (גיטין מה).
(18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזומן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אחתא מזנת ישראל לגבר עבדא, שאף זו מופקרת לבעילות זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר שבו לְכָס פה עַם הַחֲמֹר (צראשית כב, ה), עַם הַדּוּמָה לחמור. ולא יסב גברא מזני ישראל אחתא אמא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל בעילותיו צעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו זה:

(19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאחנה פסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף שם כלכל: גם שניהם. לרבות שנוייהם (צבא קמא סה:), כגון חטים ועשאן סלת:
(20) לא תשיך. אזהרה ללווה שלא יתן רבית לללוה (צבא מציעא עה:), ואח"כ אזהרה לללוה, קַם פִּסְפֻּף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִשְׁךָ (ויקרא כה, לז ספרי רסצ):
(21) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צבא מציעא ע:), לאו הכא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו צעני לאוין ועשה:
(22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:):

<p>24 That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.</p>	<p>24 מוֹצֵא שְׁפִתָּיךָ תִּשְׁמָר וְעָשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)</p> <p>אִפְקוֹת שְׁפּוֹתֶיךָ תִּטַּר וְתַעֲבִיד כִּמָּא דְנִדְרָתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ נִדְבָתָא דְמִלִּילָתָא כְּפּוּמָךְ:</p>	<p>24</p>
<p>25 When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.</p>	<p>חמשי כִּי תָבֵא בְכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנִפְשְׁךָ שִׁבְעָה וְאַל-כְּלִיֶּךָ לֹא תִתֵּן: (ס)</p> <p>אַרִי תִתְּגַר בְּכֶרֶם דְּחִבְרָךְ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כְּנִפְשְׁךָ שִׁבְעָה וְלִמְנָךְ לֹא תִתֵּן:</p>	<p>חמשי</p>
<p>26 When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.</p>	<p>26 כִּי תָבֵא בְקִמְתִּי רֵעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מִלִּילֹת בִּידְךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תָנִיף עַל קִמְתִּי רֵעֶךָ: (ס)</p> <p>אַרִי תִתְּגַר בְּקִמְתָּ דְּחִבְרָךְ וְתִקְטוֹף דְּמִלִּין בִּידְךָ וּמַגְלָא לֹא תָרִים עַל קִמְתָּ דְּחִבְרָךְ:</p>	<p>26</p>
<p>XXIV When a man taketh a wife, and marrieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house,</p>	<p>XXIV כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֻלָּה וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי-מֵצָא בָּהּ עֲרֹנָת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתוֹ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ:</p> <p>אַרִי יִסֵּב גִּבְר אֶתְתָּא וַיְבַעֲלָנָה וַיְהִי אִם לֹא תִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיהִי אַרִי אִשְׁכַּח בָּהּ עֲבִירַת פְּתָגָם וַיִּכְתּוֹב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרָנָה מִבֵּיתָהּ:</p>	<p>XXIV</p>
<p>2 and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife,</p>	<p>2 וַיֵּצֵאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ-אַחֵר:</p> <p>וְתִפּוֹק מִבֵּיתָהּ וְתֵהָד וְתֵהִי לְגִבְר אַחֲרִין:</p>	<p>2</p>
<p>3 and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;</p>	<p>3 וַיִּשְׁנֶאֱהָ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתוֹ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר-לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:</p> <p>וַיִּשְׁנִינָה גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה וַיִּכְתּוֹב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרָנָה מִבֵּיתָהּ אוֹ אַרִי יָמוּת גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה דְּנִסְבָּה לִיהָ לְאִתּוֹ:</p>	<p>3</p>

- (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה (שם) (26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכתוב מדבר (1):
- (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכתוב מדבר (צנא מניעא פז): כנפשך. כמה שמרנא: שבעך. ולא אכילה גסה (שם): ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הצנר, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית (שם), אכל אס צא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שם פט):
- (1) כי מצא בה ערות דבר. מצא עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (ס"א מצא שלא תמצא חן בעיניו):
- (2) לאיש אחר. אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה (גיטין ז):
- (3) ושנאה האיש האחרון. הכתוב מצטט שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרנו, שנאמר או כי ימות:

4	her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא-יִוָּכַל בְּעֻלָּהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר-שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיטָהּ לֹא לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמֵאָה כִּי-תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחְטִיאוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)
5	When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֵּבָא וְלֹא-יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל-דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת-אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר-לָקַח: ששי
6	No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.	לֹא-יִחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי-נֶפֶשׁ הוּא חֶבֶל: (ס)
7	If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	כִּי-יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרָבוּ וּמָכְרוּ וּמֵת הַגֹּנֵב הַהוּא וּבְעֵרְתָה הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (ס)
8	Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.	הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע-הַצֹּרֶעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:
9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (ס)

- (4) אחרי אשר השמאה. לרצות סוטה שנסתרה (יצמות יא:)
- (5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד:). ולא יעבור עליו. דבר הנצב: לכל דבר. הוא לורך הנצב, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנוכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון וממקנין את הדרכים (ספרי רע"א סוטה מד:). יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי שס:). יהיה. לרצות את כרמו: ושמח. ישמח את אשמו, ותרגומו ויחדי ית אשתה, והמתרגם ויחדי
- (6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חוצו צד"ד, לא ימשכנו צדדים שעושים צהן אוכל נפש (צצא מניעא קיג:). רחיים. היא התחמונה: ורכב. היא העליזונה:
- (7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצחורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:
- (8) השומר בנגע הצרעת. שלא תחלוש סימני טומאה ולא תקון את הצרעת (מכות כז:). ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטהר:

10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי־תַשֶּׁה בְּרֵעֲךָ מַשְׁאֵת מֵאֻמָּה לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ לִעֲכָט עִבְטוֹ:	אֲרִי תִרְשִׁי בַּחֲבֻרָךְ רְשׁוֹת מִדָּעַם לֹא תִעוֹל לְבֵיתָהּ לְמַסֵּב מִשְׁכּוֹנֶיהָ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֶבֶט הַחוּצָה:	בְּבָרָא תָקוּם וּגִבְרָא דָּאֵתָ רְשִׁי בֵּיהּ יִפִּיק לָךְ יֵת מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם־אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ:	וְאִם גִּבְר מַסְכִּין הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּמִשְׁכּוֹנֶיהָ:
13	thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.	הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעֶבֶט כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָךְ וְלֹךְ תַּתִּיחַ צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	אֵתָבָא תְתִיב לֵיהּ יֵת מִשְׁכּוֹנָא כְּמִיעַל שֶׁמֶשׁ וְיִשָּׁכַב בְּכִסּוּתֶיהָ וּיְבָרְכְךָ וְלָךְ תַּהִי זְכוּ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
14	Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.	לֹא־תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עֲנִי וְאֶבְיֹן מֵאֲחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:	לֹא תַעֲשׂוֹק אֲגִירָא עֲנִיא וּמַסְכִּינָא מֵאֲחָדְךָ אוֹ מִגֵּיּוֹרְךָ דְּבִאֲרָעָךְ בְּקִרְוֶיךָ:
15	In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.	בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֵטָא: (ס)	בְּיוֹמִיהּ תִּתִּין אֲגִרִיהּ וְלֹא תִעוֹל עַל־וִי שֶׁמֶשׁ אֲרִי עֲנִיא הוּא וְלֵיהּ הוּא מָסָר יֵת נַפְשִׁיהּ וְלֹא יִקְרִי עַלְךָ קָדָם יי וְיִהִי בְּךָ חוּבָא:
16	The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.	לֹא־יּוּמָתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יּוּמָתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוּמָתוֹ: (ס)	לֹא יָמוּתוּן אֲבָהֶן עַל פּוּם בָּנִין וּבָנִין לֹא יָמוּתוּן עַל פּוּם אֲבָהֶן אִנְשׁ בְּחֻוּבֵיהּ יָמוּתוּן:

- (9) זכור את אשר עשה ה' אליהך למרים. אם זאת להוהר שלא חלקה בזרעם, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באלחיה ולקחה צננים (ספרי רעה):
- (10) כי תשה ברעך. תחזר צנצנך: משאת מאומה. חוז של כלום:
- (12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב בעבטו אללך:
- (13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו צנצנך, וכבר כתוב באלה המשפטים עד לא השמש קשיצו לו (שמות כז, כה), כל היום חשיצו לו, וכבר השמש תקחנו (צא מניעא קיד): וברכך. ואם אינו מצנצנך, מכל מקום ולך תהיה צדקה:
- (14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, חלל לעצור על
- האצין צנני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואצין, ועל העשיר כבר הוהר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. המאז לכל דבר (ויקרא רצה לז, ו): מוגרך. זה גר צדק: בשעריך. זה גר מושב האוכל נזילות: אשר בארצך. לרבות שכר בהמה וכלים:
- (15) ואליהו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בצנצנך ונתלה באילן (צא מניעא קיד): והיה בך חטא. מכל מקום, חטא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):
- (16) לא יומתו אבות על בנים. עדות צנים, ואם תאמר צנני צנני, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צנני צנני, והקטנים מתים צנני אבותם צנני שמים:

17	Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד אִלְמָנָה:	לֹא תִצְלִי דִין גֵּיזוֹר יִיתָם וְלֹא תִסָּב מִשְׁכּוֹנָא כְּסוּת אִרְמְלָא:
18	But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֵת הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וּפְדִיָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנִי מְפַקֵּיד לְךָ לַמַּעֲבָד יֵת פְּתִיגְמָא הַדִּין:
19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בַּשָּׂדֶךְ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹא־לְאִמָּנָה יְהִיָּה לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ: (ס)	אֲרִי תַחְצוֹד חֲצִדְךָ בַּחֲקִלְךָ וְתִתְנָשִׁי עוֹמְרָא בַּחֲקִלָא לֹא תָתוּב לְמִסְבִּיָּה לְגִיזְרָא לִיתְמָא וְלֹא־רְמִלְתָּא יְהִי בְדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יְדֶךָ:
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחבֹּט זֵיתָךְ לֹא תַפְאֵר אַחֲרָיֶךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹא־לְאִמָּנָה יְהִיָּה:	אֲרִי תַחבּוֹט זֵיתָךְ לֹא תַפְלִי אַחֲרָיֶךָ לְגִיזְרָא לִיתְמָא וְלֹא־רְמִלְתָּא יְהִי:
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פְּרֻמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל אַחֲרָיֶךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹא־לְאִמָּנָה יְהִיָּה:	אֲרִי תַקְטוֹף פְּרֻמְךָ לֹא תַעֲלִיל בְּתֶרֶךְ לְגִיזְרָא לִיתְמָא וְלֹא־רְמִלְתָּא יְהִי:
22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֵת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָיִיתָ בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנִי מְפַקֵּיד לְךָ לַמַּעֲבָד יֵת פְּתִיגְמָא הַדִּין:
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	כִּי-יְהִיָּה רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוֹם וְהַצְדִּיקוּ אֶת-הַצְדִּיק וְהָרְשָׁעוּ אֶת-הָרָשָׁע:	אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיָא וְיִתְקַרְבוּן לְדִינָא וְיִדְיִנוּנוּן וְיִזְכְּאוּ יֵת זַכָּאָה וְיַחֲיִיבוּן יֵת חַיִּיבָא:

שצאת לידו שלא צמחכין, ק"ו לעושה צמחכין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומצאה עני ונחפרנס זה, הרי הוא מתצרך עליה (ספרי רפג):
(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם):
(21) לא תעזולל. אם מצאת צו עוללות לא תקחנה. ואיו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לבעל הבית (פאה פ"ז מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ז ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזכר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעצור עליו צעני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה: (18) וזכרת. על מנת כן פדיתיך, לשמור חוקותי אפילו יש חסרון כס דצד: (19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, שכחה מקתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ

- 2 then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.
- 3 Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.
- 4 Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.
- 5 If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.
- 6 And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.
- וְהָיָה אִם־בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילּוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכּוּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעוֹתָיו בְּמִסְפָּר:
- אָרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יוֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ עַל־אַלְה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינֶיךָ:
- לֹא־תִחָסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)
- כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לִּי לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה:
- וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַח שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
- וְהָיָה אִם־בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילּוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכּוּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעוֹתָיו בְּמִסְפָּר:
- אָרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יוֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ עַל־אַלְה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינֶיךָ:
- לֹא־תִחָסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ:
- כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לִּי לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה:
- וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַח שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים צמלאכה שהיא צדצר מאכל (צבא מצינא פט), א"כ למה נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמו מבוחר, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיי' שם 5:), ולמה נאמר דש, לומר לך, מה דש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשר ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יצא החולצ והמגבן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יצא הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הצדל צתמרים וצגורגורות, שנגמרה מלאכתן למעשר (שם פט):

(5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו (יבמות 10:). יחדו. המיוחדים צחלה, פרט לאחיו מן האם (שם): ובן אין לו. עיין עליו (צבא מצינא 3:), בן או צת, או בן הצן, או צת הצן, (או בן הצת), או צת הצת:

(6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצג אותה: אשר תלד. פרט לאילוניות שאינה יולדת (צבא מצינא 1:). יקום על שם אחיו. זה שייצג את אשתו, יטול נחלת המת צנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שם):

(1) כי יהיה ריב. סופס להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרס ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אומר זו מריבה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור צדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג):

(2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטה (מכות 3:). לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שם): במספר. ואינו נקוד צמסר, למד שהוא צדוק לומר צמסר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שם), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:

(3) לא יוסיף. מכאן אזכרה למכה את חזירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיד:

(4) לא תחסום שור בדישו. דצר הכמוצ צהווה,

<p>7 And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'</p>	<p>וְאִם לֹא יִצְבִּי גֹבֶרָא לְמִסְבֵּי יָתִי וּבִמְתִּיָּה וְתִסָּק וּבִמְתִּיָּה לְתַרְעֵי בֵּית דִּינָא לְקִדְּם סְבִינָא וְתִימַר לֹא צָבִי יָבְמִי לְאַקְמָא לְאַחֵיהִי שְׁמָא בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבָא לְיָבְמוֹתַי:</p>	<p>7 וְאִם לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לִקְחָתָא אֶת־יָבְמָתּוֹ וְעַלְתָּהּ וּבִמְתּוֹ הַשְׁעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יָבְמִי לְהָקִים לְאַחֵיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבָה יָבְמִי:</p>
<p>8 Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';</p>	<p>וְקִרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וּדְבָרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לִקְחָתָהּ:</p>	<p>8 וְקִרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וּדְבָרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לִקְחָתָהּ:</p>
<p>9 then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'</p>	<p>וְנִגְשָׁה וּבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רַגְלוֹ וּיִרְקָה בַּפָּנִי וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכֶּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:</p>	<p>9 וְנִגְשָׁה וּבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רַגְלוֹ וּיִרְקָה בַּפָּנִי וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכֶּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:</p>
<p>10 And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.</p>	<p>וְנִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנֶּעַל: (ס)</p>	<p>10 וְנִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנֶּעַל: (ס)</p>
<p>11 When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;</p>	<p>כִּי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים יַחֲדוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשָּׁתְּ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכְּהוֹ וְשָׁלְתָה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָה בַּמַּבְשָׁיו:</p>	<p>11 כִּי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים יַחֲדוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשָּׁתְּ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכְּהוֹ וְשָׁלְתָה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָה בַּמַּבְשָׁיו:</p>
<p>12 then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.</p>	<p>וְקָצַתָּהּ אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחוּס עֵינֶךָ:</p>	<p>12 וְקָצַתָּהּ אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחוּס עֵינֶךָ: (ס)</p>
<p>13 Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.</p>	<p>לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסֶּךָ מִתְּקַל וְגָדוֹלָה וְקִטְנָה:</p>	<p>13 לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסֶּךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:</p>
<p>14 Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.</p>	<p>לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:</p>	<p>14 לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:</p>

- (7) השערה. כחרגומו לקרע צית דיקא: (8) ועמד. צעמידה: ואמר. בלשון הקודש, ואף היא (12) וקצתה את כפה. ממון דמי צשמו, הכל לפי המציא והמחצא, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדים זוממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון: (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשכחשת את הקטנה, שלא יהא נוטל צג גדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רלד): (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום: (7) השערה. כחרגומו לקרע צית דיקא: (8) ועמד. צעמידה: ואמר. בלשון הקודש, ואף היא (12) וקצתה את כפה. ממון דמי צשמו, הכל לפי המציא והמחצא, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדים זוממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון: (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשכחשת את הקטנה, שלא יהא נוטל צג גדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רלד): (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:

15	A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה-לָּךְ אִיפֹה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה-לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:	15
16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל- עֲשֵׂה אֱלֹהֶיךָ כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ)	16
17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָּךְ עַמְלֶק בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:	מפטיר
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדַרְךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶיךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	18
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בַּהֲנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָּךְ מִכָּל-אִיבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹחַ אֶת- זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	ק' פסוקים

The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10 on page 171. This is the Fifth Haftara of Consolation. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבֶתָ בָּהּ:	כי תבוא כא
------	---	---	---------------

(15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצון:
(17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמשקלות, הוי דואג מגריו האויז, שנאמר מאיני מרמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צמריה צא וידון ויצא קלון (שם ב):
(18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קריטומאה, שהיה מטמאן צמשכז זכור. דבר אחר, לשון קור וחום, נגנך והפסירך מרמיחתך, שהיו האומות יראים להלחם בכס, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי

רומחת שאין כל צריה יכולה לירד צמוכה, צא בן צליעל אחד קפץ וירד לחוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אומה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחרריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף צלמא, דכתיב ויזמא פס דעס למיס (שמות יז, ג), וכתיב אחריו, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. צדק: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:
(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שם (שמואל א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר צהמה זו משל עמלק היתה:

that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.

וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁיתוֹ כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרָא מֵאֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בַסֵּלַת וְהֵלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:

וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁיתוֹ כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרָא מֵאֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בַסֵּלַת וְהֵלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:

And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'

וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:

וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:

And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.

וְלָקַח הַכֹּהֵן הַסֵּלַת מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

וְלָקַח הַכֹּהֵן הַסֵּלַת מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.

וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתֵּי מַעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וְרַב:

וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתֵּי מַעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וְרַב:

And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.

וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנֻנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:

וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנֻנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:

And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.

וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לִחְצָנוּ:

וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לִחְצָנוּ:

- (1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נמחצו ציבורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לז:).
- (2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין ציבורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטטה ושמעך וגוי' (לעיל ט, ח), מה להלן משבעת המינין שנשתבחה צה ארץ ישראל, אף כאן שבה ארץ ישראל, שהן שבעה מינין (מנחות פד:). זאת שמן. זאת אגורי, ששמנו אגור צחוכו (צרכות טז:). ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסיומן, ואומר הרי אלו ציבורים (צבורים פ"ג מ"ח:).
- (3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצריך כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה (ספרי רט:). הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם:).
- (4) ולקח הכהן השנא מידך. להניף אותו (ספרי טז, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:)).
- (5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לכן בקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, ובשציל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עוזדי אלילים חושב להם הקצ"ה מחשבה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרי כן עליו לבלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שבעים נפש:

8	<p>And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה וּבְמֵרָא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹת:</p>
9	<p>And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וַיְבִאֵנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּתֶן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>
10	<p>And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנְחֵתוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
11	<p>And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.</p>	<p>וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר-נָתַן-לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אִתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר-בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p>
12	<p>When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,</p>	<p>כִּי תִכְלֶה לְעֹשֶׂר אֶת-כָּל-מַעְשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעְשֶׂר וְנָתַתָּה לַלְוִי לַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאִלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:</p>

שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין זו, וזהו פסח, שהרצה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמלאו מעשרות של שלישית כלין צפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לצערו מן הצית: שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר פי תקחו מִמֶּנֶּה בְּיָדְכֶם לְאִת הַמַּעְשֶׂר (במדבר יב, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאָכְלָתָם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעְשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירָשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, ובא ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ותחתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
(10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי שא):
(11) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמונו, אכל מהחג ואילך, מביא ואינו קורא (בכורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אתה והגר אשר בך. בביכורים אס נטעו בתוך עריהם: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותיו (שם מ"ד):
(12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצת זמן הדיעור והוידוי צער הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מִקְנֶה עֲלֵשׁ עֲנִים תוֹצִיא וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע עָנִים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של

then thou shalt say before the LORD thy God: 'I have put away the hallowed things out of my house, and also have given them unto the Levite, and unto the stranger, to the fatherless, and to the widow, according to all Thy commandment which Thou hast commanded me; I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten them.

I have not eaten thereof in my mourning, neither have I put away thereof, being unclean, nor given thereof for the dead; I have hearkened to the voice of the LORD my God, I have done according to all that Thou hast commanded me.

Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'

This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לְלוֹי וְלִגֵּר לִיתוֹם וְלֵאלֶמְנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

לֹא־אָכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל־אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:

הַשְׁקִיפָה מִמַּעֲוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמּוֹךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לֹא־בִתְנוּנוֹ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ:

הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקודש שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רצעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותי של שמי שנים ולא העלם לירושלים, שזריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזיכוריס: ולגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחמים כסדרך, לא הקדמתי תרומה לזכוריס, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתיב מְלֹאֲתָךְ וְדִמְעָךָ לֹא תִסָּחַר (שמות כב, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוצר ולא מן המחוצר על התלוש): ולא שכחתי. מלצרכך על הפרשת מעשרות: (14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לְלוֹי וְלִגֵּר לִיתוֹם וְלֵאלֶמְנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

לֹא־אָכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל־אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:

הַשְׁקִיפָה מִמַּעֲוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמּוֹךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לֹא־בִתְנוּנוֹ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ:

הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

בערתי ממנו בטמא. צין שאני טמא והוא טהור, צין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא תוכל ללכלל צִנְעָרֶיךָ (דברים יב, יז) וזו אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צִנְעָרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטָּהוֹר וגו' (שם טו, כב), אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שזריך האמור צמקום אחר (יצמות עג: מכות יט): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון ותכריכין (מעשר שני פ"ה מ"י): שמעתי בקול ה' אלהי. הביאותי לזבית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שְׁמַעְתִּי וְשִׁמְחָתִי צו (שם): (15) השקיפה ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות (שם מ"ג), שאמרת אִם צִנְעָרֶיךָ תֹאכְלוּ וגו' וְנִסְתִּי גִשְׁמִיכָם צִנְעָרֶיךָ (ויקרא כו, ג-ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ צמח חלזודש:

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקודש שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רצעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותי של שמי שנים ולא העלם לירושלים, שזריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזיכוריס: ולגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחמים כסדרך, לא הקדמתי תרומה לזכוריס, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתיב מְלֹאֲתָךְ וְדִמְעָךָ לֹא תִסָּחַר (שמות כב, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוצר ולא מן המחוצר על התלוש): ולא שכחתי. מלצרכך על הפרשת מעשרות: (14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא

<p>17 Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldst walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.</p>	<p>את־יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי ו לשמע בקלו:</p> <p>17 ית יי חטבת יומא דין למהני לך לאלה ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי ולמטר קימוהי ופקודוהי ודינוהי ולקבלא למימריה:</p>	<p>17 ויהוה האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו:</p>
<p>18 And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldst keep all His commandments;</p>	<p>18 ויהוה האמירך היום להיות לו לעם חביב כמא דמליל לך ולמטר כל פקודוהי:</p>	<p>18 ויתתך עליון על כל־הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדש ליהוה אלהיך כאשר דבר: (פ)</p>
<p>19 and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.</p>	<p>19 ולמתנך עלאי על כל עממיא דעבד לתושבחה ולשום ולרבו ולמהך עם קדיש קדם יי אלהך כמא דמליל:</p>	<p>19 ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר שמר את־כל־המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום:</p>
<p>XXVII And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.</p>	<p>XXVII ופקיד משה וסבי ישראל את עמא למימר טרו ית כל תפקידתא דאנא מפקיד יתכון יומא דין:</p>	<p>XXVII והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושדת אתם בשיר:</p>
<p>2 And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.</p>	<p>2 ויהי ביומא דתעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהך יתיב לך יתקים לך אבנין רבין וחסוד יתהון בסידא:</p>	<p>2 וכתבת עליהן את־כל־דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר יהוה אלהי־אבותיך לך:</p>
<p>3 And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.</p>	<p>3 ותכתוב עליהון ית כל פתגמי אורייתא דא דמערבך בדיל דתיעול לארעא דיי אלהך יתיב לך ארע עבדא חלב ודבש כמא דמליל יי אלהא דאברהםך לך:</p>	<p>3 (16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צענין חדשים, כאילו צו זיום נטויות עליהם: ושמרת ועשית אותם. צת קול מצרכמו, הצאת זכורים היום פשנה לשנה הצאה:</p> <p>(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח זמקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והצלה, הצלתי לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומאמתי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמר קל פעלי און (מהלים זד, ד):</p>

(16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צענין חדשים, כאילו צו זיום נטויות עליהם: ושמרת ועשית אותם. צת קול מצרכמו, הצאת זכורים היום פשנה לשנה הצאה:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח זמקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והצלה, הצלתי לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומאמתי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמר קל פעלי און (מהלים זד, ד):

(18) כאשר דבר לך. וקייסם לי סגולה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. וקייסם לי קדשים אותם. (ויקרא כ, כו):

(1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדניט זלע"ז:

(2) והקמות לך. זירדן, ואחר כך מוליאו משם אחרות וחצו מהן מזבח זהר עיזל, נמצאת אחת אומר שלשה מיני אבנים היו, שנים עשר זירדן, וכנגדן זגלגל, וכנגדן זהר עיזל, כדאיתא זמסכת סוטה (דף לה:):

4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיְהִי בְּמַעֲבְרְכֶם יֵת יִרְדְּנָא תְקִימוּ יֵת אֲבִנֵיָּא הָאֵלִין דְּאִנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין בְּטוֹרָא דְעֵיבַל וְתַסּוּד יִתְהוּן בְּסִידָא:	וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיְהִי בְּמַעֲבְרְכֶם יֵת יִרְדְּנָא תְקִימוּ יֵת אֲבִנֵיָּא הָאֵלִין דְּאִנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין בְּטוֹרָא דְעֵיבַל וְתַסּוּד יִתְהוּן בְּסִידָא:	4
5	And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנָּהף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:	וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנָּהף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:	5
6	Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	6
7	And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	7
8	And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.	וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיָּשָׁב: (ס)	וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיָּשָׁב: (ס)	8
9	And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסָּכֶת וְשִׁמַּע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסָּכֶת וְשִׁמַּע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	9
10	Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.	וְשִׁמַּעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: (ס)	וְשִׁמַּעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: (ס)	10
11	And Moses charged the people the same day, saying:	וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:	וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:	חמישי
12	'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלֶּה יִקְוֹמוּן לְבָרֵךְ אֶת־עָמָּא עַל טוֹרָא דְּגִרְזִיזִין בְּמַעֲבְרְכֶם יֵת יִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכָּר וַיּוֹסֵף וּבִנְיָמִן:	אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־תֵּר גִּרְזִים בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכָּר וַיּוֹסֵף וּבִנְיָמִן:	12

יוס יהיו צעינין כאילו היום זאת עמו צצית:

(8) באר הישב. צצעים לשון (שם ל.צ.):

(9) הסכת. כתרגומו: היום הזה נהיית לעם. ככל

13	and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל-הַקְּלָלָהּ בְּתֹרַיִם עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וַאֲשֶׁר וַזְבּוּלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי:	13
14	And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְעָנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל-כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֶם: (ס)	14
15	Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חֲרָשׁ וְשֵׁם בְּסֵתֶר וְעָנּוּ כָל-הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)	15
16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַקְלֵה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס)	16
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס)	17
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַשְׁגֶּה עֵוֶר בַּדֶּרֶךְ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס)	18
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפַּט גֵּר-יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׁה סתומה בכתר ארם צובה)	19
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם-אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה כְנָף אָבִיו וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס)	20
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם-כָּל-בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס)	21
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם-אֶחָתָו בֶּת-אָבִיו אוֹ בֶּת-אִמּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס)	22

(12) לברך את העם. כדאיתא במסכת סוטה (דף וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים: (ל. ששה שצטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיזל, והכהנים והלוים והאחרון למטה באמצע, הפכו לויס פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בצרכה, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עוין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיזל ופתחו בקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל

23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֶׁכַּב עִם־חַתָּנָתּוֹ וְאָמַר לֵיט דִּישְׁכּוּב עִם חַמָּתִיהָ כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	23
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֵתֶר וְאָמַר לֵיט דִּימַחִי חֲבֵרִיהָ בְּסֵתֶרָא כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	24
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר לֹקַח שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	25
26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)	26
XXVIII	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָעַתָּ תִשְׁמַע בְּקוֹלִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלֶיךָ כָּל־גּוֹי וְהָיָה אַתָּה גָּדוֹל מֵכָל־הָעָרִים:	כב
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת וְהָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָה כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹלִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ:	2
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בְּרִנָּה אַתָּה בָּעִיר וּבְרִנָּה אַתָּה בַּשָּׂדֶה:	3
4	Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בְּרִנָּה פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ וּפְרִי־בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ:	4
5	Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בְּרִנָּה סִלְךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:	5
6	Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בְּרִנָּה אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרִנָּה אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	6

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי (4) שגר אלפיך. ולדות צקרק, שהצהמה משגרת ממעיה: זיסודו של רבי משה הדרשן, י"א ארורים יש כאן כנגד י"א ועשרות צאנך. כתרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד): שצטים, וכנגד שמעון לא כתב ארור, לפי שלא היה צלצול לצרכו, לפני מותו כשצדק שאר השצטים, לכך לא רצה לקללו: אולם, כעשרות הללו שהן סלעים חזקים: (26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקצולה (5) ברוך טנאך. פירותין. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה עליהם צלה וצטועה: מסנן צלסים: ומשאריתך. דבר יצש, שנשאר צכלי ואינו זצ:

<p>7 The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.</p>	<p>שעי יתן יהוה את־אֹיְבֶיךָ תַּקְמִים עָלֶיךָ נִגְפִים לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבַע דְּרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֵיךָ:</p>	
<p>8 The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou putteth thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>יצו יהוה אתה אתה בְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְרָכָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>8</p>
<p>9 The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.</p>	<p>יְקִימֶךָ יְהוָה לְזֶה לְעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדֶרֶכָיו:</p>	<p>9</p>
<p>10 And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.</p>	<p>וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ:</p>	<p>10</p>
<p>11 And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.</p>	<p>וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפִרְי בְּטָנְךָ וּבְפִרְי בְּהֶמְתֶּךָ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבְתֶּיךָ לָתֵת לָךְ:</p>	<p>11</p>
<p>12 The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.</p>	<p>יִפְתַּח יְהוָה לְךָ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מָטָר אֲרָצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרְכָךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהָלִוִית גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:</p>	<p>12</p>
<p>13 And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;</p>	<p>וְנִתְּנָךְ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רֶגֶל לְמַעֲלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמִטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:</p>	<p>13</p>

(6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא (7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנזהלים יראתך מן העולם כלא חטא כזאתך לעולם (בזא מציא קו). לזרות, להיות מתפורין לכלל:

14	and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them.	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמָאוֹל לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לַעֲבֹדָם: (פ)	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל פְּתֻמָּיָא דְאַנָּא מִפְּקִיד יִחְכּוֹן יוֹמָא דִּין לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא לְמַהֲךָ בְּתֵר טַעוֹת עַמּוּמָא לְמַפְלַחְהוֹן:
15	But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.	וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגוּךָ:	וְהָיָה אִם לֹא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַטֵּר לְמַעֲבַד יְת כָּל פְּקוּדוֹתֵי וּקְיֻמוֹתֵי דְאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין וְיִיתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל לְנִשְׂיָא הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּנֶךָ:
16	Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.	אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בְּשָׂדֶה:	לִיט אַתָּה בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתָּה בְּחַקְלָא:
17	Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.	אָרוּר טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:	לִיט סִלְךָ וְאַצְוֶתְךָ:
18	Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנְךָ:	לִיט וְלִדָּא דְמַעֲךָ וְאַבָּא דְאַרְעֶךָ בְּקִרְי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֲנָךָ:
19	Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.	אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	לִיט אַתָּה בְּמֵיעָלְךָ וְלִיט אַתָּה בְּמַפְקֶךָ:
20	The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou puttest thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.	יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת-הַמָּאֲרָה אֶת-הַמְּהוּמָה וְאֶת-הַמּוֹעֵרֶת בְּכָל-מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָךָ וְעַד-אַבְדֶּךָ מִחֵר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עָזַבְתָּנִי:	יִשְׁלַח יְיָ בְּךָ יְת מְאִירְתָּא יְת שְׁגוּשִׂיָא וְיְת מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דְתַעֲבִיד עַד דְתַשְׁתִּיבִי וְעַד דְתִיבִיד בְּפִרְיעַ מִן קֳדָם בִּישׁוֹת עוֹבְדֶךָ דְשִׁבְקַתָּא דְחִלְתִּי:
21	The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.	יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת-הַדָּבָר עַד כָּלְתוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	יִדְבִיק יְיָ בְּךָ יְת מוֹתָא עַד דִּישְׁיִצִי יְתָךְ מֵעַל אֲרֶעָא דְאַתָּה עָלִיל לְחֻמֵּן לְמִירְתָּהּ:
22	The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.	יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדָחַת וּבִדְלָקַת וּבְחֶרְחָר וּבְחֶרֶב וּבְשִׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד אַבְדֶּךָ:	יִמְחִינֶךָ יְיָ בְּשַׁחֲפָתָא וּבְקִדְחָתָא וּבְדִלְקָתָא וּבְחֶרְחוּרָא וּבְחֶרֶבָא וּבְשִׁדְפָנָא וּבִירְקָנָא וּרְדִפוּנֶךָ עַד דְתִיבִיד:

(20) המארה. חסרון, כמו נרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. טגוּש, קול צהלות:

23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי שָׁמַיָא אֲשֶׁר עַל-רָאשֵׁי חֲסִינִין כְּנֹחָשׁ מִלְּאֲחָתָא מִטְרָא וָאֲרֶעָא דִּתְחֹתָךְ תְּקִיפָא כְּבָרְזֵלָא מִלְּמַעְבַּד פִּירִין:	וְהָיוּ שָׁמַיָא אֲשֶׁר עַל-רָאשֵׁי נֶחֱשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזָל:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	יִתֵּן יְיָ יַת מִטְרַת אֲרֶעֱךָ אֲבָקָא וְעִפְרָא מִן שָׁמַיָא יִיחֹת עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ:	יִתֵּן יְהוָה אֶת-מִטְרֵי אֲרֶעֶךָ אֲבָק וְעִפְרָא מִן-הַשָּׁמַיִם יִרְדּוּ עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ:	24
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	יִתְּנֶנּוּ יְיָ תְּבִירָא קֳדָם שְׂנְאֶיךָ בְּאַוְרְחָא חֶדָא תִּפּוֹק לְנִתְיָה וּבִשְׁבַע אֲוָרְחִין תִּעְרוֹק מִן קֳדָמוּהִי וְתִהְיֶה לְזִיעַ לְכָל מַלְכוּת אֲרֶעָא:	יִתְּנֶנּוּ יְהוָה נִגְף לִפְנֵי אִיְבֹיךָ בְּדַרְךָ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׁבַע דְּרָכִים תִּנּוֹס לִפְנֵי וְהָיִיתָ לְזִעוּה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְתִהְיֶה נְבִילָתְךָ מְשֻׁגָּרָא לְמִיכַל לְכָל עוֹפָא דְשָׁמַיָא וּלְבִיעִירָא דְּאֲרֶעָא וְלֹית דְּמִנִּיד:	וְהָיְתָה נְבִילָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל- עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחֲרִיד:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	יִמְחִינֶנּוּ יְיָ בְּשַׁחֲנַיָא דְּמִצְרַיִם וּבִטְחוּרִין וּבְגִרְפָּא וּבַחֲרָס וּבִישׁ דְּלֹא תִפּוֹל לְאַתְסָא:	יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲתִין מִצְרַיִם (כ' ובעפלים) [ק' ובטחורים] וּבְגִרְבּ וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפֹּא:	27

(22) בשחפת. שזשור נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון
פי אש קדחה צאפי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווי
צלע"ז שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת,
ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו מוך הגוף
וזמא חמדי למים, וצלע"ז אשרינגמ"ט, לשון ועממי סרה מני
חרב (איזל ל, ל), קמר מפח מאש (ירמיה ו, כט): ובחרב.
יצא עליך גייסות: ובשדפון ובידקון. מכות חזאה
ששדות. שדפון. רוח קדים אשילדה צלע"ז. ירקון.
יוצש, ופני החזאה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ז:
עד אבדך. מרגום עד דמיצד, כלומר עד אבד אותך,
שחכלה מאלך:
(23) והיו שמך אשר על ראשך נחשת. קללות
הללו משה מפי עצמו אמרן, ושצהר סיני מפי הקצה אמרן
כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם
פלו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק
ה' בך, וככה ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן צלשון יחיד, וגם
כן בקללה זו הקל, שזראשונות הוא אומר את שמיקם פצול

28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	וַיַּחֲנִיף יְיָ בְּטִשְׁבוֹתָא וּבְשִׁמְמוֹת וּבְתַמְהוֹן לִבְּךָ:	וַיַּכְּךָ יְהוָה בְּשִׁגְעוֹן וּבְעִוְרוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבְּךָ:	28
29	And thou shalt grope at noonday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.	וְהָיִיתָ מִמְשֵׁשׁ בַּצֹּהְרִים כְּאִשֶּׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת-דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ עָשׂוּק וְגִזּוּל כָּל-הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:	וְהָיִיתָ מִמְשֵׁשׁ בַּצֹּהְרִים כְּאִשֶּׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת-דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ עָשׂוּק וְגִזּוּל כָּל-הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:	29
30	Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.	אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבָנָהּ בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא-תִשָּׁב בּוֹ כִּי תִטֵּעַ וְלֹא תַחֲלִלְנָהּ:	אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבָנָהּ בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא-תִשָּׁב בּוֹ כִּי תִטֵּעַ וְלֹא תַחֲלִלְנָהּ:	30
31	Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.	שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גִּזּוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:	שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גִּזּוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:	31
32	Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.	בָּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל-הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יָדְךָ:	בָּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל-הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יָדְךָ:	32
33	The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:	פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל-יִגְיעֶךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׂוּק וְרָצוּץ כָּל-הַיָּמִים:	פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל-יִגְיעֶךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׂוּק וְרָצוּץ כָּל-הַיָּמִים:	33
34	so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.	וְהָיִיתָ מִשְׁגָּע מִפְּרֹאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	וְהָיִיתָ מִשְׁגָּע מִפְּרֹאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	34
35	The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.	וַיַּחֲנִיף יְיָ בְּשִׁחָנָא בִישָׂא עַל רַכּוּבִין וְעַל שָׁקֵן דְּלֹא תִכּוּל לְאַתְסָאָה מִפְּרֶסֶת רִגְלְךָ וְעַד מוֹחְךָ:	וַיַּכְּךָ יְהוָה בְּשִׁתִּין רַע עַל-הַבְּרָכִים וְעַל-הַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר לֹא-תִכּוּל לְהַרְפָּא מִכָּף רִגְלְךָ וְעַד קְדָמְךָ:	35

(28) ובתמהוון לבב. אוטס הלצ, אשטורדישו"ן צלע"ז: צשנה הרציעית לאכול פריז:

(29) עשוק. צכל מעשין יהיה ערעור: (32) וכלות אליהם. מפפות אליהם שישצו ואינס שצים,

(30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחוצ כינהו לשצח כל תוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:

ישכצנה, (מגילה כה): ומקון סופרים הוא זה: תחללנו.

36	The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.	יֹאמֶר יְהוָה אֶתְּךָ וְאֶת־מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:	גְּלִי יְיָ יִתְּךָ וְיֵת מֶלֶכְךָ וְתָקִים עָלֶיךָ לְעַם דֹּלָא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:
37	And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָנָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהֹגֶךָ יְהוָה שָׁמָּה:	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָנָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהֹגֶךָ יְהוָה שָׁמָּה:
38	Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.	זָרַע רַב תּוֹצִיאַהּ הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּקְטֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה:	זָרַע רַב תּוֹצִיאַהּ הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּקְטֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה:
39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	כִּרְמִים תִּטְעַע וְעַבַּדְתָּ וְיֵין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִקְטֹף הַגֵּרֵם וְהַתְּלָעַת:	כִּרְמִים תִּטְעַע וְעַבַּדְתָּ וְיֵין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִקְטֹף הַגֵּרֵם וְהַתְּלָעַת:
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשַׁל זֵיתְךָ:	זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשַׁל זֵיתְךָ:
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׁבִי:	בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׁבִי:
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַחֲצִלָל:	כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַחֲצִלָל:
43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמָּוֶלָה מִמָּוֶלָה וְאַתָּה תִרָּד מִמָּוֶלָה:	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמָּוֶלָה מִמָּוֶלָה וְאַתָּה תִרָּד מִמָּוֶלָה:
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:

(37) לשמחה. אש"י אשטורדישו"ן כל הרואה אותך יאום (40) כי ישר. ישר פירותיו, לשון וְנָשַׁל הַצִּדְקָה (שם יט, ה): עליך: למשל. כשתבא מכה רעה על אדם, יאמרו וזו מה (42) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש מן הפר: יירש. למכת פלוגי: ולשנינה. לשון וְשִׁנְיָנָה (דברים ו, ז), ידברו יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון כך, וכן תרגומו וְשִׁנְיָנָה, לשון ספור, ואשטעי: ירשה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הִקְצָה וגרושין, (38) יחסלנו. ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את שא"כ היה לו לכתוב יוריש: הכל (ירושלמי חענית פ"ג ה"ו):

<p>And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.</p>	<p>וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-תְּקֵלָלוֹת הָאֵלֹהִים וּרְדִפוּנָה וְהִשְׁגִּיחוּ עֲדָהּ וְהִשְׁמְדוּךָ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךָ:</p>	<p>45</p>
<p>And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>46</p>
<p>because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>47</p>
<p>therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>48</p>
<p>The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>49</p>
<p>a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>50</p>
<p>And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>51</p>

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב;
(49) כאשר ידאה הנשר. פחאוס, ודרך מנלחם ויקלו (כג), אינטינדר"י צלע"ו:
סוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע

<p>52 And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>וְהִצָּר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ תִּגְבְּהוּ וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אָתָּה בִטַּח בָּהֶן בְּכָל-אֶרֶץךָ וְהִצָּר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ בְּכָל-אֶרֶץךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>	<p>52 והצר לך בכל-שעריך עד רדת חמותיך תגבנה והבצרות אשר אתה בטח בהן בכל-ארצך והצר לך בכל-שעריך בכל-ארצך אשר נתן יהוה אלהיך לך:</p>
<p>53 And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וּלְדָא דְּמַעַךְ בָּשָׂר בָּנְךָ וּבָנֹתֶיךָ דִּיהֲב לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאךָ:</p>	<p>53 ואכלת פרי-בטנך בשר בְּנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר-יֵצִיק לָךְ אִיבֶךָ:</p>
<p>54 The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>גוּבְרָא דְּרַכִּיף בָּךְ וְדַמְפָּנָא לְחָדָא תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאִתָּת קִימִיהּ וּבְשָׂאָר בְּנוֹהֵי דִּישָׂאָר:</p>	<p>54 האיש הרך בך והענג מאד תלע עינו באחיו ובאשת חיקו ובינתר בניו אשר יותר:</p>
<p>55 so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>מִלְּמַתָּן לְחָד מִבָּשָׂר בְּנוֹהֵי דִּיִּכּוֹל מִדְּלָא אֲשֶׁתָּאָר לִיה פּוֹלָא בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאךָ בְּכָל קַרְוֶךְ:</p>	<p>55 מתתו לאחד מהם מבשר בניו אשר יאכל מבלי השאיר-לו כל במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בכל-שעריך:</p>
<p>56 The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>דְּרַכִּיכָא בָּךְ וְדַמְפָּנָא דְּלָא נְסִיאַת פְּרַסַּת רַגְלָהּ לְאַחְתָּא עַל אֶרֶעָא מִמְּפוֹנָקוּ וּמִרַכִּיכּוּ תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּגִבְרָא קִימִיהּ וּבְבָרָהּ וּבְבָתְּתֵיהּ:</p>	<p>56 הרכה בך והענגה אשר לא-נסתה כר-רגלה הענג על-הארץ מהתענג ומרך תלע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה:</p>

(52) עד רדת חמותיך. לשון רדוי וכזוש:
(53) ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מזוק עקת רעזון:
(54) הדרך בך והענגו. הוא הדרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהתענג ומרך מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעתו קלה דבר מאוס, ימתק לו לרעזונו בשר בניו
(55) וזנותיו, עד כי תרע עינו צנניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאכל. דבר אחר הדרך בך, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעזנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר צניהם השחוטים לצניהם הנותרים:
(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

57	and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.	וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבְנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֶם בַּחֲסֶר־כָּל בִּסְתָר בַּמְצוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיךָ לָךְ אֵיבֶךָ בְּשַׁעְרֶיךָ: וּבְזַעִיר בְּנֶהָא דִּי־פִקּוֹן מִנָּה וּבְבְנֶהָא דִּתְלִיד אֲרִי תִיכְלֹנּוּ בַּחֲסִירוֹת כּוֹלָא בִּסְתָרָא בְּצִינְרָא וּבְעֻקְתָּא דִּיעִיב לָךְ שְׁנֹאן בְּקִרְנֶךָ:
58	If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;	אִם־לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־ כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בִּסְפָר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אִם לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־ כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בִּסְפָר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
59	then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.	וְהַפְּלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּךְ וְאֶת־ מִכּוֹת זֶרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֹלָה וְנֹאֲמָנוֹת וְחִלִּים רָעִים וְנֹאֲמָנִים: וְיַפְרִישׁ יְיָ יֵת מִכְתָּךְ וְיֵת מִכַּת בְּנֶךָ מִכּוֹן רַבְרָבָן וּמִהִימָנָן וּמִכְתָּשִׁין בִּישִׁין וּמִהִימָנִין:
60	And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.	וְהָשִׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מִדְּוָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בְּךָ: וְיָבִיב בְּךָ יֵת כָּל מִכְתָּשִׁי מִצְרַיִם דִּדְחִילָתָא מִן קְדָמִיהוֹן וְיִדְבְּקוּן בְּךָ:
61	Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.	גַּם כָּל־חִלִּי וְכָל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְתוּב בִּסְפָר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשְׁמָדְךָ: אִף כָּל מָרַע וְכָל מִחָא דְלֹא כְּתִיב בִּסְפָר אֲוִרִיתָא הָדָא יִתִּינּוּ יְיָ עָלֶךָ עַד דִּתְשְׁתִּיצִי:
62	And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.	וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מְעֻט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מְעֻט זַעִיר חֲלָף דִּחְוִיתוֹן כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסִגִּי אֲרִי לֹא קִבִּילְתָּא לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ:

(57) ובשלייתה. צנייה הקטנים, צכולן תהא עינה צרה כשמאכל את האחד, מלייתן לאשר אכלה מן הצער: יצואו גם עליהם, תדע, שכן כתיב וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְגו' כל המעלה אשר שמתי צמִצְרִים לא אֲשִׁים עָלֶיךָ (שמות טו, כו), אין מִצְרָאִין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו: (59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוצלות מאשר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך: (60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הצאות על מצרים, היו יראים מהם שלא מרובין: (61) יעלם. לשון עלייה: (62) ונשארתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוק

And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיְטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יֵשִׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּם בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיְטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יֵשִׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּם בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.

וַיִּבְדָּרְנֶךָ יְיָ בְּכָל עַמּוּמֵי מִסְפִּי אֶרֶץ וְעַד סִפִּי אֶרֶץ וְתַפְלַח תִּמְנֶן לְעַמּוּמֵי פְלִחֵי טְעוֹתָא דְּלֹא יָדַעְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר וְאֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר וְאֲבֹתֶיךָ:

וַיִּבְדָּרְנֶךָ יְיָ בְּכָל-הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עַץ וָאֶבֶן:

And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.

וּבְעַמּוּמֵי הָאֻנּוֹן לֹא תִנוּחַ וְלֹא יְהִי מְנוּחַ לְכַף-רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאבּוֹן נַפֶּשׁ:

וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ וְלֹא יְהִי מְנוּחַ לְכַף-רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאבּוֹן נַפֶּשׁ:

And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.

וַיִּהְיֶה חַיֶּיךָ תְּלֵיף תִּלְוֶן לְךָ מִקְבִּיל וְתִהְיֶה תְּנוּה בְּלִילִיָּא וּבִימָמָא וְלֹא תִהְיֶימִין בְּחַיֶּיךָ:

וַיִּהְיֶה חַיֶּיךָ תְּלֵאִים לְךָ מִנְּגִיד וּפְחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיֶּיךָ:

In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.

בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחַד לִבְבְּךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחַד לִבְבְּךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

(63) כן ישיש ד'. את אויביכם (מגילה י'): עליכם להאבד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יסח ה' (משלי טו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרוממו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגולות לכומרי עבודת אלילים:

(65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כח, יב): לב רגז. לב חרד, כתרוממו דקיל, כמו שאל מוספת רגזה לך (שם יד, ט), שמוע עמים ירגזון (שמות טו, יד), מוקדות השמים ירגזו (שמואל-ב כב, ח): וכליון עינים.

(66) חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמה אמות היום צמרצ הצאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג): זה הלוקח תצוה מן השוק: ולא תאמין בחייד. זה הסומך על הפלטר (שם):

(67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט).: ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שחרית, שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפניה (שם):

And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.

68

וְהִשְׁבֵּךְ יְהוָה אֶתְּךָ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֵאמֹר לֹא-תִסֹּף עוֹד לְרַאֲתָהּ וְהִתְמַכְרְתָם שָׁם לְאִיבֵיהֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאִין קָנָה: (ס)

68

These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.

69

אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לְכַתֹּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּתַת אִתָּם בְּחֶרֶב: (פ)

69

And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;

XXIX

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אֶרְצוֹ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהוֹן אַתּוֹן חֲזִיתוֹן יֵת כָּל דַּעַבְדֵּי לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֵּיהֶי וּלְכָל אֶרְשִׁיהָ:

שביעי

the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;

2

הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵתָּה וְהַמִּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם: נִסִּין רַבִּרְבֹּן דַּחֲזוּאָה עֵינֶיךָ אֵתִיא וּמוֹפְתִיא רַבִּרְבִּיא הָאֵנִין:

2

but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.

3

וְלֹא-נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לֵדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאִזְנִים לִשְׁמָעַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלֹא יָהֵב יְיָ לָכֹון לְבָא לְמַדַּעַע וְעֵינִין לְמַחֲזִי וְאִזְדִּין לְמִשְׁמָעַע עַד יוֹמָא הַדִּין:

3

And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.

4

וְאוֹלָךְ אַתְּכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא-בָלוּ שְׁלִמְתִּיכֶם מַעַלְיָכֶם וְנַעֲלָךְ לֹא-בָלְתָה מַעַל רַגְלֶךָ: וְדַבְרִית יִתְכוֹן אַרְבָּעִין שָׁנִין בַּמִּדְבָּרָא לֹא בְלִיאַת פְּסוּתִיכֶון מִנְּכוֹן וּמִסָּנֶךְ לֹא עָדוּ מַעַל רַגְלֶךָ:

4

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדצק צו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנחן משה ספר התורה לצני לוי, כמ"ש וַיִּסְתַּח וַיִּתְּנֵם לְעַלְפֵּיהֶם צְנִי לְיָ (לקמן לא, ט), באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדתו צנינו וקצננו את התורה ונתנה לנו, ומה אהה משליט את צני שצטן עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נחנה, לנו נחנה, ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם, היום הָיָה נְהִיִּיתָ לְעָם וְגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דצקים וחפלים צמקים:

(68) באניות. צספיות צסציה: והתמכרתם שם לאויבך. אחס מצקסים להיות נמכרים להם לעצדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגורו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. צלע"ז איפורונדריץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם צלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה: (69) לכרות את בני ישראל. שיקצנו עליהם את התורה צאלה וצסצועה: מלבד הברית. קללות צצמורת כהנים שנאמרו צסניי:

5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָּר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	5
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וּתְבָאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וַנִּכֵּם:	מפטיר
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וַנִּקַּח אֶת-אֲרָצָם וַנַּתְּנָה לַנַּחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שִׁבְט הַמְנַשֵּׁי:	7
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכִּילוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ:	קכב פסוקים
		(פ)	

The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 172. This is the Sixth Haftara of Consolation.

9	Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,	אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	נצבים כג
10	your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;	טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצִיךָ עַד שֹׁאֵב מִיַּמֵּיךָ:	10
11	that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;	לְעִבְרְךָ בַּבְּרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:	11

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תצטוו צמקום ואל ירום לצדכם, ושמרתם את דברי הברית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לצדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'.

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקד"ה ציוס מותו להכניסם צדקת: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטים: זקנים ושטריכם. החשוב חסוד קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו גבעונים צימי יהושע, וזהו האמור צימי משה כדרך שצאו גבעונים צימי יהושע, וזהו האמור גבעונים, ויעשו גס הקמה צערמה (יהושע ט, ד), ונתנס משה חוטבי עלים ושואצי מים (תנחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

12	that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.	לִמְעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם לֹא לְעַם וְהוּא יְהִי־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיַּעֲקֹב: כְּדִמּוּהִי לְעַם וְהוּא יְהִי לְךָ לֵאלֹהִים כְּמָא דְמַלִּיל לְךָ וְכַמָּא דְקִיָּים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיַּעֲקֹב:	שני
13	Neither with you only do I make this covenant and this oath;	וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי כֹרֵת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֲלֹהִים הַזֹּאת: וְלֹא עִמָּכֶם בְּלַחְדֵיכֶם אֲנִי גֹזֵר יֵת קִימָא הַדִּין וְיֵת מוֹמְתָא הַדָּא:	13
14	but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—	כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ עַמָּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם: אֲרִי יֵת מִן דְּאִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא קָאִים יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְיֵת מִן דְּלֹא אִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא יוֹמָא דִּין:	14
15	for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;	כִּי־אַתֶּם יָדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בָאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם: אֲרִי אַתּוֹן יָדַעְתּוֹן יֵת דִּיתִיבְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיֵת דְּעַבְרָנָא בֵּינֵי עַמֵּימָא דְּעַבְרָתּוֹן:	שלישי
16	and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—	וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְיֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: וְחִזִּיתּוֹן יֵת שְׁקוּצֵיהוֹן וְיֵת טִעֻנְתֵּיהוֹן אֲשֶׁא וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב דְּעַמְהוֹן:	16

(11) לעברך. להיות עוזר בצרית. ולא יתכן לפרשו כמו להעזיך, אלא כמו לַעֲשֹׂתְכֶם אֶתֶם (דברים 7, ד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי בריתות עושין, מחילה מכאן ומחילה מכאן ועוזרים צנתיים, כמו שנאמר הַעֲגֵל אֲשֶׁר פָּרְתוּ לָשָׁנִים וַיַּעֲבְדוּ בֵּין צִקְרָיו (ירמיה לז, יח):

(12) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדברך לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם בצאמה אחרת, לכן הוא חוסר אחכם בשצועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להצדל מכס, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נצבים פ"א), למה נקמכה פרשת אחס נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שמים חוץ ממ"ט שצטורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אחס נצבים היום, הרבה הכעסם למקום ולא עשה אחכם כלייה, והרי אחס קיימין לפניו: היום.

כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומציין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אחס ראייתם את כל וגו'. דבר אחר אחס נצבים, לפי שהיו ישראל יושבין מפרנס לפרנס, ממשלה ליהושע, לפיכך עשה אחס מצבה כדי לזרזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקניזי וְאִשְׁפָטָה אֶתְכֶם (שמואל-א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאלו:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עס דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותרואו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עובדי אלילים, ושמא השיא לב אחד מכס אותו ללכת אחריהם:

(16) ותרואו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גלוייהם. שמוסרחים ומאוסין כגללי: עץ ואבן. אותן של עזים ושל אנשים ראייתם בגלוי, לפי שאין העובדי אלילים יראים שמא יגנזו, אבל של כסף וזהב עמהם צדדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנזו:

lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;	פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אִוְ-אִשָּׁה אִוְ מִשְׁפַּחַתָּה אִוְ-שִׁבְטָאֲשֶׁר לְבָבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרִיָה רָאשׁ וְלַעֲנָה:	17
and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';	וַיְהִי בְּמִשְׁמְעֵיהּ יֵת פְּתִגְמִי מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבִּיהּ לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אֲרִי בְּהִרְהוּר לְבִי אֲנָא אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיָּה חֲטָאִי שְׁלוּתָא עַל זִידְנוּתָא:	18
the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;	לֹא יִיבִי יְיָ לְמִשְׁפָּק לִיָּה אֲרִי בְּכֹן יִתְקַף רִגְזָא דִּי וְחִמְתִּיהּ בְּגוֹבְרָא הָהוּא וַיִּדְבֹּקוֹן בִּיהּ כָּל לְוִטִּיא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין וַיַּחֲמִי יְיָ יֵת שְׁמִיהּ מִתַּחַת שְׁמַיָּא:	19
and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.	וַיִּפְרֹשְׁנִיהּ יְיָ לְבִישָׁא מְכַל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרָא הַתּוֹרָה הַזֶּה:	20

(17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בכם. שמא יש צדק, אשר לצדו פנה היום מלקבל עליו הצדק: שרש פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשז מר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרצה רשע צקרצכס: (18) והתברך בלבבו. לשון צרכה, יחשוב צלצו צרכה שלום לעצמו לחמר, לא יצואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. צנדי"א שו"א צלע"ז כמו והתגלגל, והתפגלגל: בשרירות לבי אלך. צמרצות לבי, כמו גשורני ולך קרוב (צמדצר כד, יז), כלומר מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרוח. לפי שאוסף לו פורענות על מה שעשה עד הנה צשווג, והייתי מעביר עליהם, וגורם עמה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן מרגס אונקלוס צדיל לאוסקא ליה חטאי שלוקא על זדנוקא, שאוסף לו אני השגנות על הזדונות: הרוח. שוגג, שהוא עושה כאדם שפור, שעושה

שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת וצמאה: (19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עלה עשן צאפו (שמואל-ב כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקבאתו. לשון חמה אנפרטמנ"ט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה: (20) הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת, גם כל חלי וכל מקה וגו' (לעיל כח, טא), הזאת לשון נקבה מוסב על התורה, הזה לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נתונה תחת צספר, והתורה הזאת דצוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נתונה תחת התורה, נמצא ספר התורה דצוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

<p>21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;</p>	<p>וַיֹּמַר דָּרָא בְּתִרְאָה בְּנֵיכֹן דִּיקוּמוֹן מִבְּתִרְכֹּן וּבִר עַמְּמִין דִּי־יִתִּי מֵאַרְעֵי רַחִיקָא וַיַּחֲזִין יָת מַחֲתָה דְאַרְעָא הָהִיא וַיִּת מַרְעָה דְאַמְרֵי יי בָּהּ:</p>	<p>21 וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנֹּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־ תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:</p>
<p>22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;</p>	<p>גּוֹפְרִיתָא וּמִלְחָא תְּהִי יִקְדָּא כָּל אֲרַעָה לֹא תִזְדַּרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב כַּהֲפִיכְתָּא דְסֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם דִּהֲפָךְ יי בְּרוּגְזָהּ וּבְחִמָּתֶיהָ:</p>	<p>22 גִּפְרִית וּמֶלַח שָׂרָפָה כָּל־ אֲרָצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כַּמִּהְפֹּכֶת סֻדּוֹם וְעִמְרֹה אֲדָמָה וְצִבְיִים אֲשֶׁר הִפָּךְ יְהוָה בְּאַף וּבְחִמָּתוֹ:</p>
<p>23 even all the nations shall say 'Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?'</p>	<p>וַיִּמְרוּ כָּל עַמְּמֵינָא עַל מָא עֲבָד יי כִּדִּין לְאַרְעָא הָדָא מָא תִּקּוּף רוּגְזָא רַבָּא הָדִין:</p>	<p>23 וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה יְהוָה כִּכֶּה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מָה חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
<p>24 then men shall say: 'Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;</p>	<p>וַיִּמְרוּ עַל דְּשִׁבְקוּ יָת קִיּוּמָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְהוֹן דִּגְזַר עִמָּהוֹן בְּאַפְקוּדֵיהּ יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;</p>	<p>וַאֲזָלוּ וּפְלַחוּ לְטַעֲנוֹת עַמְּמֵינָא וּסְגִידוּ לָהֶון דִּחְלָן דְּלֹא יַדְעוּנִין וְלֹא אוּשִׁיבָא לָהֶון:</p>	<p>25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:</p>
<p>26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;</p>	<p>וַתִּקּוּף רוּגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הָהִיא לְאַיְתָאָה עֲלֶיהָ יָת כָּל לְוִטִּיָּא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין:</p>	<p>26 וַיַּחֲרֹאֶף יְהוָה בְּאַרְץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה:</p>
<p>27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day'.—</p>	<p>וַטְלִיגוּנִין יי מֵעַל אֲרַעָהוֹן בְּרִגּוֹ וּבְחִמָּא וּבְתִקּוּף רַב וַאֲגִלִּינוּן לְאַרְעֵי אוּחָרֵי כִּיּוּמָא הָדִין:</p>	<p>27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֵף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>

(25) לא ידעום. לא ידעו זהם גזירת אלהות: ולא חלק להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: להם. לא נמסר לחלקם. ואנוקלס מרגס ולא אוטיצא להון, (27) ויתשם ה'. כמרגמו וטלעלינון, וכן הנגי נקשם מעל לא המיזו להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלו שזמרו לִמְקָם (ירמיה יז, ד):

28	The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.	הַסֵּתֵרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַגִּלֹּת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)	ע"ככול
XXX	And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,	וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל- הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל-לִבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:	רביעי
2	and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;	וּשְׁבַתְּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ כְּכָל אֲשֶׁר-אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:	2
3	that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.	וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרָחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל- הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:	3
4	If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.	אִם-יִהְיֶה נִדְחָךָ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:	4
5	And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers.	וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל- הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָהּ וְהִטְבֵּךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:	5

גרוזים וצחר עיכל, ונעשו ערצים זה לזה:
(3) ושב ה' אליך את שבותך. היה לו לכחז
והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.). כביכול
שהשכינה שרויה עם ישראל בצרפת גלותם, וכשנגאלין הקציב
גאולה לעצמו שהוא ישוב עמם. ועוד י"ל שגדול יוס קבוצ
גליות, ובקושי, כאילו הוא עצמו זריך להיות אחוז בידיו ממש
איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִסְפוּ קְלָקטוּ לְאִסְדָּד צְנִי
יִשְׂרָאֵל (ישעיה כז, יז), ואף בגליות שאר האומות מנינו כן,
יִשְׂפָטֵנִי אֶת שְׁבוֹת מְרָרִים (יחזקאל כט, יד):

(28) הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה צדינו
לעשות, אתה מעניש את הרצים על ההורי היחיד, שנאמר
(לעיל כא) פן יש צבס איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ
ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חזירו, אין אני
מעניש אחכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע
מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו,
ואם לא נעשה דין צהם, יענוש את הרצים. נקוד על לנו
ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענוש את הרצים עד שעברו
את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השצועה צחר

6	And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.	וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:	6
7	And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.	וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֲלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:	חמישי
8	And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.	וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:	8
9	And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;	וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בְּטָנוֹךָ וּבְפִרְי בְּהֶמְתָּךָ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּיּו יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:	9
10	if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.	כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ס)	10
11	For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.	כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאָת הוּא מִמּוֹךְ וְלֹא רְחֹקָה הוּא:	ששי כד
12	It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:	12

(11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו (12) לא בשמים היא. שאלו היתה צשמים היית לריך שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), גרי יתפסי, וסרד פלאים לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה).
(איכה א, ט), וסרד צמטוניות, מכוסה, חנושה צמטון:

13	Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	וְלֹא־מֵעֵבֶר לָיָם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶתָּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנִשְׁמָעָהּ:	13
14	But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.	כִּי־קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס)	14
15	See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,	רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:	שביעי 15
16	in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.	אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֵאמֹר כֹּה אַתְּ־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹת בְּדַרְכָיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְתִינִית וּרְבִית וּבִרְכָךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	16
17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם־יִפְגַּח לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדְחֶתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	17
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדְּ תֵאבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	18
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הַעֲדֵתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבִחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תְּחִיָּה אַתָּה וְזָרְעֶךָ:	19

(14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכם צמתצוצעלפה: (16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב וצו (15) את החיים ואת הטוב. זה מלוי צוה, אם מעשה מלוי: וחייך ורביית. הרי המיט: טוב הרי לך חיים ואם מעשה רע הרי לך המות, והכמוצמפרש (17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע: והולך היאך: (18) כי אבד תאבדון. הרי המות:

20 to love the LORD thy God, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)
לְמַרְחֵם יָתִי אֶל־הָיָה לְקַבֵּל לְמִימְרֶיהָ וּלְאַתְקַרְבָּה לְדַחֲלִיתָהּ אֲרִי הוּא חַיֶּיךָ וְאוֹרְכֹת יוֹמֶךָ לְמַתָּב עַל אֶרֶץ דְּשָׁנִים יִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּב לְהוֹן:

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)

ל פסוקים

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 174. This is the Seventh (and final) Haftara of Consolation, and is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI And Moses went and spoke these words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

וילך

2 And he said unto them: 'I am a hundred and twenty years old this day; I can no more go out and come in; and the LORD hath said unto me: Thou shalt not go over this Jordan.

וַיֹּאמֶר לְהוֹן בֶּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אֲנִי וְיָמָא דִּין לִית אֲנִי יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעַל נִי אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יָת יַרְדֵּנָא הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אֲנִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבוֹא וַיִּהְיֶה אָמַר אֵלָי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

2

3 The LORD thy God, He will go over before thee; He will destroy these nations from before thee, and thou shalt dispossess them; and Joshua, he shall go over before thee, as the LORD hath spoken.

יִי אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר קִדְמָךְ הוּא יְשִׁיעֲךָ יָת עַמִּמֶּיךָ הָאֵלֶּין מִן קִדְמָךְ וְתִירְתֵנּוּן יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר קִדְמָךְ כְּמָא דְמִלִּיל יִי:

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא־יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירִשְׁתָּם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

3

4 And the LORD will do unto them as He did to Sihon and to Og, the kings of the Amorites, and unto their land; whom He destroyed.

וַיַּעֲשֶׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִית וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

וַיַּעֲשֶׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִית וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

שני

(19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתצרכו שיהיו עדים שאתם חיים, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת. דבר אחר העידותי בכם היום את השמים וגו', אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שצבאתי לשמש אתכם, שמה שנו את מדחם, שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וַיֵּרָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ (קהלת א, ה), הסתכלו צאריך שצבאתי לשמש אתכם, שמה שנתה מדחם, שמה זרעתם אותה ולא נמחה, או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שנו את מדחם, אתם, שאתם זכיתם תקבולו שכר ואם חטאתם תקבולו פורענות, על אמת

כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתצרכו שיהיו עדים שאתם חיים, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת. דבר אחר העידותי בכם היום את השמים וגו', אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שצבאתי לשמש אתכם, שמה שנו את מדחם, שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וַיֵּרָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ (קהלת א, ה), הסתכלו צאריך שצבאתי לשמש אתכם, שמה שנתה מדחם, שמה זרעתם אותה ולא נמחה, או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שנו את מדחם, אתם, שאתם זכיתם תקבולו שכר ואם חטאתם תקבולו פורענות, על אמת

(2) וילך משה וגו' אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ציון זה נולדתי וציון זה אמות (סוטה יג:). וד' אמר אלי. זה פירוש לא אוכל עוד ללכת ולצוא לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבווא. יכול שתשש כח, תלמוד לומר לא כהקסה עינו ולא נס לזה (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני ראוי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, ללכת ולצוא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיות החכמה (שם):

<p>5 And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.</p>	<p>וַיִּמְסְרוּנוּ יְיָ קִדְמִיכֹן וְתַעֲבֹדוּן לְהֹן כָּכָל תַּפְקִידָא דְּפַקִּידִית יִתְכֹּן:</p>	<p>5 וַנִּתְּנֵם יְהוָה לִפְנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אַתֶּם:</p>
<p>6 Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.'</p>	<p>תַּקְפּוּ וְעִילְמוּ לֹא תִדְחַלּוּ וְלֹא תִתְבַּרְוּ מִן קִדְמֵיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ מִימְרֵיהָ מְדַבֵּר קִדְמָךָ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִרְחַקְךָ:</p>	<p>6 חֲזָקוּ וְאַמְצּוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל- תִּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)</p>
<p>7 And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.</p>	<p>וַקָּרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לִיה לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל תַּקְרָא וְעִילַם אֲרִי אֶת תִּיעוּל עִם עַמָּא הַדִּין לְאַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְהִתָּהוֹן לְמִתָּן לְהוֹן וְאַתָּה תַּחֲסִנְנָה לְהוֹן:</p>	<p>שלישי 7 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאַמֶּץ כִּי אַתָּה תִּבּוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם:</p>
<p>8 And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither forsake thee; fear not, neither be dismayed.'</p>	<p>יְיָ הוּא מְדַבֵּר קִדְמָךָ מִימְרֵיהָ יְהִי בְּסַעֲדָךָ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִרְחַקְךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְבַּר:</p>	<p>8 וַיְהִי־לָהּ הוּא הַהֹלֵךְ לִפְנֵיךָ הוּא יְהִיָּה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:</p>
<p>9 And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.</p>	<p>וַכָּתַב מֹשֶׁה יֵת אוֹרִיתָא הָדָא וַיִּהְבֶּה לְכַהֲנָיָא בְּנֵי לֵוִי דְּנִשְׁלִין יֵת אֲרוֹן קִימָא דִּי וְלְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתֵּןָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׁאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,</p>	<p>וּפְקִיד מֹשֶׁה יְתַהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שְׁבַע שָׁנִין בְּזִמָּן שְׁתָּא דְּשִׁמְטָתָא בְּחֻגָא דְּמִטְלִיא:</p>	<p>רביעי 10 וַיֹּצֵו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:</p>
<p>11 when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.</p>	<p>בְּמִיתִי כָל יִשְׂרָאֵל לְאַתְחַזָּא קִדָּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעִי תַקְרִי יֵת אוֹרִיתָא הָדָא קִדָּם כָּל יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁמַעְנוּ:</p>	<p>11 בִּבּוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת- פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תַּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

(7) כי אתה תבוא את העם הזה. ארי את פעול עס עמא (9) ויכתוב משה וגר ויתנה. כשנגמרה כולה נחנה לצני שצטו:

(10) מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמטה שהיא שנה שמינית, ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדיין שביעית נהגת צה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית (ראש השנה יצ):

12	<p>Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>הַקָּהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וְיִרְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>	12
13	<p>and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.'</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־חַיְתָּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	ע"כ כחול
14	<p>And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּנִי יִמּוֹד לָמוּת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וְיִלָּךְ מֹשֶׁה וְיִהְיוּשָׁע וְיִתִּיצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	חמישי כה
15	<p>And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	15
16	<p>And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ וְאַחֲרָיו אֱלֹהֵי נֹכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפָּל אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	16

- (11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת למה באו, למה שכן למציאיהם (חגיגה ג.).
אלה הדברים, כדאיתא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של (14) ואצונו. ואזרזנו:
ען שהיו עושין צעורה: (16) נכר הארץ. גויי הארץ:
(12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף.

- 17 Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?
- 18 And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.
- 19 Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.
- 20 For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;
- 21 then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'
- 22 So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.
- וַיִּתְקַף רוּגְזִי בַּהּוֹן בְּעֵדְנָא
הָהוּא וְאֶרְחִיקוֹנוֹ וְאֶסְלִיק
שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמִבְּזִי
וַיַּעֲרֶעַן וַיִּתְּהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן
וַעֲקָן וַיִּמָּר בְּעֵדְנָא הָהוּא
הֲלֹא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי
בֵּינִי עָרַעְנִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:
- וְאֵנָּה סִלְקָא אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי
מִנְּהוֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא עַל כָּל
בִּשְׁתָּא דְעֵבְדוּ אֲרִי אֶתְפְּנִיאוּ
בְּתַר טַעֲוֹת עַמִּמָּא:
- וְכַעַן כְּתוּבוּ לְכוֹן יֵת
תּוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא וְאַלְפָּה לְבִנֵּי
יִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵה בְּפִוְמָהוֹן בְּדִיל
דְּתִהִי קֳדָמִי תּוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא
לְסִיחִיד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:
- אֲרִי אֶעֱלִנֹן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית
לְאַבְהָתָהוֹן עֲבָדָא חֻלְבִּי וְדָבֶשׁ
וַיִּכְלוּן וַיִּסְבְּעוּן וַיִּתְפַּנְּקוּן
וַיִּתְפַּנְּקוּן בְּתַר טַעֲוֹת עַמִּמָּא
וַיִּפְלְחוּן לַהּוֹן וַיִּרְגְּזוּן קֳדָמִי
וַיִּשְׁנוּן יֵת קִימִי:
- וַיְהִי אֲרִי יַעֲרֶעַן וַיִּתְּהוֹן בִּישָׁן
סִגְיָאן וַעֲקָן וַתִּיב תּוֹשְׁבַחְתָּא
הָדָא קֳדָמוּהִי לְסִיחִיד אֲרִי לֹא
תִתְנַשֵּׁי מִפֶּם בְּנִיהוֹן אֲרִי גְלִי
קֳדָמִי יִצְרָהוֹן דְּאֵנוּן עֲבָדִין
יֻמָּא דִּין עַד לֹא אֶעֱלִנֹן
לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית:
- וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:
- וְהָיָה אִפִּי בּוֹ בְּיוֹם־הַהוּא
וְעִזְבֹתִים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם
וְהָיָה לֹאֲכָל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת
רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם־הַהוּא
הֲלֹא עַל־כֵּן־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי
מִצָּאוֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:
- וְאֵנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם
הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה
כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
- וְעַתָּה כְּתוּבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
שִׁמְמָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־
לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵּי
יִשְׂרָאֵל:
- כִּי־אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָיו זִכַּת חֻלְבִּי
וְדָבֶשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה
אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעִבְדוּם
וְנִאֲצוּנִי וְהִפָּר אֶת־בְּרִיתִי:
- וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֵן אֹתוֹ רָעוֹת
רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַנְתָּה הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח
מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעֵתִי אֶת־
יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם
בְּטָרִם אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי:
- וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(17) והסתרת פני. כמו שאני רואה בצרמס:
(19) את השירה הזאת. הַזִּינִי הַשְּׁמִיס (לקמן לב, א), עד
הרי זו הצטמחה לישראל שאין תורה משתכח מזרעם לגמרי
(20) ונאצוני. והכניסוני, וכן כל נאצן לשון כעס:
(21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהתריתי צו
בתוכה על כל המוצאות אותו: כי לא תשכח מפי זרעו.
(שם מג):
(שם קלח):

23	And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'	וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָהּ תָּבִיא אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָּהּ עִמָּךְ׃	23
24	And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,	וַיְהִי כִּכְלֹות מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תִּמָּלֵךְ׃	24
25	that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:	וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃	25
26	'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.	לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשָׂמְתָם אֹתוֹ מִצַּד אָרוֹן בְּרִית־ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃	26
27	For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?	כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־ עֲרֻפְךָ תִּקְשָׁה תֵּן בְּעוֹדִנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמֶּרֶס הַיּוֹם עַם־ יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי׃	27
28	Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.	תִּקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שִׁבְטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאֲדָבָרָהּ בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעֱיִדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־ הָאָרֶץ׃	מפטיר 28

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, לפי שנאמר עשה לך (במדבר י, ז), ולא כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו (ס"א) (26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלך: מצד ארון ברית (יום מותו), לקיים מה שנאמר, ואין שלטון ציוס הענת ה'. נחלקו זו חכמי ישראל בצנא צנא (יד); יש מהם (קהלת ח, ט): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. אומרים דף היה צולט מן הארון מבחוץ ויש היה מונח, ויש אומרים מנד הלוחות היה מונח בתוך הארון: (לעיל ל, יט), החם לישראל אמר, אצל לשמים ולארץ לא אמר, (28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותם היום בחוצרות ועשיו צל לומר האזינו השמים וגו':

For I know that after my death ye
will in any wise deal corruptly, and
turn aside from the way which I
have commanded you; and evil will
befall you in the end of days;
because ye will do that which is evil
in the sight of the LORD, to provoke
Him through the work of your
hands.'

כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי-
הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסָרְתֶם מִן-
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם
וְקִלַּאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה
יָדֵיכֶם:

And Moses spoke in the ears of all
the assembly of Israel the words of
this song, until they were finished:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ כָּל־קֶהֱלָא
יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת עַד תִּמָּלֵם: (פ)

This is the Haftara for the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur. Customs vary for what is read. All begin with Hosea 14:2 – 10. Some add Micah 7:18–20 when this Shabbat coincides with Vayelech and Joel 2:15 – 27 when it coincides with Ha'azinu. Others always read the passage from Micah, or the passage from Joel, or both.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 158.

Give ear, ye heavens, and I will
speak; And let the earth hear the
words of my mouth.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבַּרְהָ
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

My doctrine shall drop as the rain,
My speech shall distil as the dew;
As the small rain upon the tender grass,
And as the showers upon the herb.

יַעְרֹף כַּמָּטָר לְקַחִי תִגֵּל פֶּטֶל
אִמְרָתִי כַשְׂעִירִם עַל־דָּשָׁא
וְכַרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:
יִבְסֹם כַּמָּטָר אֹלֶפְנִי יִתְקַבֵּל
כַּטֵּלָא מִימְרֵי כְרוּחִי מִטָּרָא
דְּנִשְׁבִּין עַל דְּחָאָה וְכַרְסִיסִי
מִלְקוּשָׁא דְעַל עֵשֶׂבָא:

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר ויעזב יִשְׂרָאֵל אֶת ה' פֶּל יָמֵי יְהוֹשֻעַ (יהושע כד, לא), מכאן שמלמידו של אדם חביב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי: (1) האזינו השמים. שאני מתרחם צהם בישראל, ומהיואתם עדים בדבר שכן אמרתי להם שאחם תהיו עדים, וכן ושמע הארץ. ולמה העיד צהם שמים וארץ, אמר משה, אני צער ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הצרית מי צא ומכחישם, לפיכך העיד צהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצואו העדים ויתנו שכרם, הַגָּפָן תִּפְּן פְּרִיָהּ וְהָאֶרֶץ תִּפְּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמַיִם יִתְּנוּ טַלָם (זכריה ח, יז), ואם יתחייבו, תהיה צהם יד העדים תחלה, וְעַל אֶת הַשָּׂמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֶרֶץ לֹא תִפְּן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וְאֶצְדָּקָם מִהָרָה (שם) על ידי האומות:

(2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שתעידו שאני אומר בפניכם תורה שנחתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן ירעפון דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יערפו טל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש עוצים לצריות (ס"א יש עוצים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כתרגומו פְּרוּחִי מִטָּרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שירה כחן נקרא רביב, כמה דאם אמר לָקָה קָשָׁת (צראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ן. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

3	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבֹהֱ גִדְל לֹא־לְהִינֹי: אֲרִי בִשְׁמֵא דִי אֶנָּה מַצְלִי הָבֹהֱ רְבוּתָא קֳדָם אֱלֹהֵנָא:	3
4	תְּקִיפָא דְשְׁלָמִין עֹבְדֹהִי אֲרִי כָל אוֹרְחָתִיהָ דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימָנָא דִּמֵּן קִדְמוֹהִי עֹלָא לֹא נָפִיק מִן קֳדָם דְּזָכָא וְקָשִׁיט הוּא:	לוי
5	חֲבִילוֹ לְהוֹן לֹא לִיה בְּנֵינָא דְפִלְחוֹ לְטַעֲנוֹתָא דִּרְאָ דְאִשְׁנִי עֹבְדֹהִי וְאִשְׁתַּנִּי:	5
6	הָא קֳדָם יְיָ אַתּוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקָבִילוּ אוֹרְיָתָא וְלֹא חֲכִימוּ הִלָּא הוּא אֲבוּךְ אַתָּה דִּילִיָּה הוּא עָבִדְךָ וְאַתְקַנְךָ:	6
7	אֲדַכֵּר יוֹמִין דִּמֵּן עָלְמָא אֶסְתַּכַּל בִּשְׁנֵי דֶר וְדֶר שְׁאֵל אֲבוּךְ וִיחִי לְךָ סִבְךָ וְיִימְרוּן לְךָ:	שני
8	בְּאַחְסָנָא עֲלָאָה עַמִּמָּיָא בְּפִרְשֻׁתִּיהָ בְּנֵי אֲנָשָׁא קִיִּים תְּחוּמֵי עַמִּמָּיָא לְמִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	8

(3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי תצאו אל הארץ (ויקרא כג, י), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הצווגדל לאלהינו וזכרו שמו (יוםא לו), מכאן אמרו, שעוין צרוך שם כבוד מלכותו אתר צרכה שצמקדש (תענית טז):

(4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם צדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לנדיקים דקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר דקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, נדיק מפי הצדיקים, וישר הוא וראוי להצדיקו:

(5) שחת לו וגו'. כתרגמו פצילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקוס ומעוקל, כמו ואת כל הישקה יעקשו (מכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקושות: ופתלתל. אנטורטייליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן הציבות הכפולות, כמו

(6) ה' לה' תגמלו זאת. לשון תימה, וכי לפניו אתם מעניצין, שיש צידו להפרע מכס ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך צקן הסלעים וצארץ חזקה, שמקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויבנך. אחרי כן כלל מיני בסיס ופן. מכס כהנים, מכס נביאים, ומכס מלכים, כך שהכל תלוי בו:

(7) זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציק עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא נחתם לבצקם על שעצר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באלהיה אבי אבי רכב ישראל (מלכים ב, ז, יב): וקנך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

9	For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.	כִּי חֶלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶלֶק אֲרֵי חוֹלָקָא דִּי עַמִּיהּ יַעֲקֹב עַד אַחֲסִנְתִּיהּ:	9
10	He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.	יִמְצְאוּהוּ בְּאַרְצָא מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלְל יִשְׁמֵן יִסְבְּכְנֵהוּ יִבְוַנְהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ: סוֹפִיק צְרָכִיהוֹן בְּאַרְעַ מִדְבָּרָא וּבֵית צְהֻנָּא אַתְר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סְחוּר סְחוּר לְשִׁכְנִיתִיהּ אֶלִּיפְנוֹן פְּתֻגְמִי אוֹרִיתִיהּ נִטְרָנוֹן כְּכַבֵּת עֵינֵהוֹן:	10
11	As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—	כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחַף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאֲהוּ עַל-אַבְרָתּוֹ: כְּנֹשֶׁרָא דְּמַחֲיֵשׁ לְקִנְיָהּ עַל בְּנוֹתֶיהּ מִתְחַפֵּף פְּרִיס גְּדֻפּוֹתֶיהּ מִקְבִּילֵהוֹן מְנַטִּילֵהוֹן עַל תְּקוּף אֲבָרוֹתֶיהּ:	11
12	The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְהוָה בְּיָדוֹ יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֱלֹהִים נֶכְרִ: יְיָ בְּלַחְדֵּיהוֹן עֲתִיד לְאַשְׁרִיחֵהוֹן בְּעֻלְמָא דְּהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְסִיִּם קְדָמוֹתֶיהּ פּוֹלְחֵן טַעֲנוֹן:	ע"כ צחול

שהמאור יואל הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו, יספיקהו כל זרכו צמדצר, כמו ומצא להם (צמדצר יא, כז), לא ומצא לנו דקר (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אשכנזן סחור סחור לשכנשה, אוהל מועד צאמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות: (11) כנשר יעיר קנו. נהגס צרחמים וצחמלה, כנשר הזה, רחמי על בני ואינו נכנס לקנו פחאוס, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לצחצחה, כדי שיעורו בניו ויהא בהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו: על גוזליו ירחף. אינו מכזיב עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקצ"ה שדי לא מצאנהו שגיא כח (איוב לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מסיני צאצורח משעיר למו הופיע מהר פארן וקסה מרצצת קדש (לקמן לג, ז), אלוה מסימן יצוא (צחקוקג, ג) וזרוח רביעית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליעלן ממקום למקום, אינו נוטלן צרגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגזיה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן צרגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטצ סיכנס החץ ציולא יכנס צבני, אף הקצ"ה, ואשא אקתם על כנפיי נשרים (שמות יט, ד), כשנסעו מנרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים בהם חצים ואצני בליטראות, מיד וישע מלאך האלהים וגו' ויצא בין מנה מנרים וגו' (שם יד, יט-כ):

(8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקצ"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעצירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצא גבולות עמים, קיימם ולא אצדס: למספר בני ישראל. כשציל מספר בני ישראל שעחדין לזאת מצני שס, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון: (9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבוש ציניהם, ועמיד לזאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי בצבות, המשולש בשלש זכיות, זכות אבי זכות אביו וזכותו, הרי ג', כחצל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא וצניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק: (10) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקצלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן (לקמן לג, ז). ובתהו ילל ישמן. ארץ זיה ושוממה, מקום יללת תניינים וזנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נצא למדצרות מקום זיה ושמוון, כענין שנאמר לקח אחר צמדצר (ירמיה ז, ז): יסבבנהו. שם סבצס והקיפס צעננים, וסבצס צדגלים לארבע רוחות, וסבצס צחצחה ההר שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צחורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין

13	He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;	יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ' במותי) וְקָן אֲשֶׁרֵינוּן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶץ אֲכִילֵנוּן בִּנְתֵי שְׂנְאֵיהוֹן יִהְיֶה לְהוֹן בִּנְתֵי שְׁלִישֵׁי קְרוֹיִן וְנִכְסֵי יִתְבִּי פֶרֶכִין תִּקְיִין:	שְׁלִישִׁי יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ' במותי) וְקָן אֲשֶׁרֵינוּן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶץ אֲכִילֵנוּן בִּנְתֵי שְׂנְאֵיהוֹן יִהְיֶה לְהוֹן בִּנְתֵי שְׁלִישֵׁי קְרוֹיִן וְנִכְסֵי יִתְבִּי פֶרֶכִין תִּקְיִין:
14	Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.	יִהְיֶה לְהוֹן בִּנְתֵי מִלְכֵיהוֹן וְשְׁלִישֵׁיהוֹן עִם עוֹתֵר רִבְרִיֵיהוֹן וְתִקְיִיֵיהוֹן עִמָּא דְאֶרְעֵהוֹן אַחֲסִנְתֵיהוֹן עִם בִּנְתֵי חִילֵיהוֹן וּמִשְׁרֵי־תֵהוֹן וְדָם גְּבִרֵיהוֹן אֶתְאֲשֵׁד כְּמִיָּא:	חֲמָאֵת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם- חֵלֶב כְּרִים וְאֵילִים בְּנֵי-כֶשֶׁן וְעֵתוּדִים עִם-חֵלֶב כְּלִיֹּת חֲטָה וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה-חֲמָר:
15	But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation.	עֵתֵר יִשְׂרָאֵל וּבָעַט אֶצְלָה תְּקוּף קָנָא נִכְסִין שֶׁבַק פּוֹלְחֵן אֱלֹהָא דְעִבְדֵיהּ אֲרֵיז קָדָם תִּקְיָא פֶרֶכִיהּ:	וַיִּשְׁמָן יִשְׂרָוֶן וַיִּבְעֹט שְׁמֹנֶת עֵבֶית כְּשִׁית וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֶה עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוֹר יִשְׁעָהוּ:
16	They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him.	אֶקְנִיאוּ קְדְמוֹהִי בְּפוֹלְחָן טֵעָן בְּתוֹעֵבָתָא אֲרֵיזוּ קְדְמוֹהִי:	יִקְנֵאוּהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבָתָם וַיִּכְעִסְהוּ:

(12) ה' בדד. ה' דדד וְצַטַח נהגס צמדצר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגויים להראות כחו ולהלחם עמם. ורצונו דרשוהו על העמיד (ספרי ט"ו), וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עמיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות (ספרי ט"ז): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שְׁקָלִים לְנוֹז ולתצול מכל פירות הארצות: וינקחו דבש מסלע. מעשה צאחד שאמר לזנו צסיכני, הצא לי קליעות מן החצית, הלך ומצא הדבש קף על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לתוכה ותהא מעלה קליעות מתוכה (ספרי ט"ז): במותי ארץ. לשון גבוה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאנו דבוק לתיבה שלאחריו נקוד תלמיש, וכשהוא דבוק נקוד תלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂה צֶקֶר צְרָאִים וְעֲשֶׂה צֶקֶר רָעִי וּמָאָה לָאֵן (מלכים א' ה, ג): עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השננים,

שנאמר וְאֶחָלִים קָרִים מֵאֵלָן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיְהִי לָקֶס שְׁלֹמֹה וְגו' (מלכים א' ה, ז): ודם עגב תשתה חמר. צימי עשרת השננים השתים שְׁמֵיִם קְמִיןִין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי הקלב: וחלב צאן. קלב של אֵלָן, וכשהוא דבוק נקוד קלב, כמו צֶלֶב לָמוֹ: כרים. כשמים ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם עגב. היה שותה יין טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין צלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משוכה צטעס, ווי"ש צלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס, אֲשֶׁרֵינוּן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶץ וגו':

(15) עבית. לשון עוזי: כשית. כמו פָּסִית, לשון פי קפה קָנִי וְצֶלֶב (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מצחוץ, וכן הוא אומר וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלַי קָלָל (שם): כשית. יש לשון קל צלשון כסוי, כמו וְלָקַח קֶלֶן עָרִים (משלי יב, טז), ואם כחז פָּסִית דגוש היה נשמע פָּסִית אֶת אחרים, כמו פִּי־קֶסֶת קָנִי (איוב טו, כז): וינביל צור ישועתו. גנהו וצוהו, כמו שנאמר לְחִירָהֶם אֵל הַיָּבֵל ה' וגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה:

(16) יקנאוהו. הצעירו חמתו וקנאוהו: בתועבות. צמעים תעובים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר צהם תועבה:

17	They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.	וַיִּזְבְּחוּ לַשְׂדִּים לֹא אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שָׁעֲרוּם אֲבֹתֵיכֶם: וַיִּזְבְּחוּ לְשִׁידִין בְּהוֹן בְּהוֹן צִרּוֹף דְּחָלָן דְּלֹא יָדְעוּנִין חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֲתַעְבִּידָא דְּלֹא אֲתַעֲסְקוּ בְּהוֹן אֲבֹתְכֹן:	17
18	Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee.	צוּר יְלִדְךָ תָּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלְךָ: דְּחָלַת תְּקִיפָא דִּי בְרָאָךְ אֲתַנְשִׂיתָא שְׁבַקְתָּא פּוֹלְחָן אֱלֹהָא דְּעַבְדְּךָ:	18
19	And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:	רביעי
20	And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.	וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוּר תַּהֲפֹכֶת הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֵן בָּם: וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוּר תַּהֲפֹכֶת הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֵן בָּם:	20
21	They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.	הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאִנִּי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא- עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֵם: אֲנִין אֲקִנְיָאוּ קִדְמִי בְּלֹא דְחָלָא אֲרִגִּיזוּ קִדְמִי בְּטַעוּתְהוֹן וְאִנָּא אֲקִנְיִנִן בְּלֹא עַם כַּעֲמָא טַפְשָׁא אֲרִגִּיזוּנִין:	21
22	For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.	כִּי-אֵשׁ קִדְתָּה בְּאַפִּי וַתִּיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים: אֲרִי קָדִים תְּקִיף כְּאִישָׁא נָפֶק מִן קִדְמִי בְּרִגְזוֹ שִׁיזִי עַד שְׂאוֹל אֲרַעֲיָתָא אֲסִיף אֲרַעָא וְעַלְלָתָהּ שִׁיזִי עַד סִיפֵי טוּרֵיָא:	22
23	I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֶסְפֶּה עָלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֲכַלֶּה-בָּם: אֲסִיף עֲלֵיהוֹן בִּישוֹן מִכְתָּשִׁי אֲשִׁיזִי בְּהוֹן:	23

(17) לא אלה. כתרומתו דלית בהון צרוף, אילו היה זהם
צרוף לא היה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב
באו. אפילו האומות לא היו רגילים זהם (ספרי שיח), נכרי
שהיה רואה אותם היה אומר, זה זלם יהודי: לא שערות
אבותיכם. לא יראו מהם, לא עמדה שערקס מפניהם, דרך
שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש בספרי (שס).
ויש לפרש עוד, שערות, לשון ופערים וקדושים (ישעיה יג,
כא). שערות הם שדים, לא עשו אצותיכם שערות הללו:
(18) תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אתם
מכעיסין לפניו ומתשישם כחו מלהיטיב לכם (ספרי ש"ט):
אל מחוללך. מוציאך מרחם, לשון יחולל חללות (תהלים
כט, ט), חיל פיו לזה (שם מח, ז):
(20) מה אחריתם. מה תעלה זהם בסופם: כי דור
תהפוכות המה. מהפכין רצוני לנעם: לא אמון בם.

אין גדולי נקרים זהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה:
אמון. לשון ויהי אמן (אסתר ז, ז), נודריתור"ה בלע"ז. דבר
אחר אמון, לשון אמונה כתרומתו, אמרו צניני נעשה ונשמע,
וצענה קלה צטלו הצטחם ועשו העגל:
(21) קנאוני. הצעירו חמת: בלא אל. צדצר שאינו
אלוה: בלא עם. צאומה שאין לה שם, שנאמר הן אֶרֶץ
פְּשָׁדִים וְהָרִים קָדְשִׁים (ישעיה כג, יג), וצעשו הוא אומר
צווי אֶתְּהָא מֵאֵל (עוצדיה ח, ז): בגוי נבל אכעיסם. אלו
הכופרים, וכן הוא אומר אֶתְּהָא קָדְשִׁי וְעַלְלָתָהּ (תהלים
יד, ז):
(22) קדחה. צערה: ותיקד. צכס עד היסוד: ותאכל
ארץ ויבולה. ארצכם ויבולה: ותלהט. ירושלים
המוסדת על ההרים, שנאמר יְרוּשָׁלַם הָרִים קָדְשִׁי לָהּ (שם
קכה, ז):

24	The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מִזִּי רָעַב וּלְחָמִי רָשָׁף וְקָטָב מִרִירִי וְשֹׁן־בְּהֵמַת אֲשֶׁל־חֲבֹם עִם־חַמַּת זֹחֲלֵי עָפָר:	נִפְיָחִי כָפֶן וְאֶכְלִי עוֹף וּכְתִישִׁי רוֹחִיו בִּישׁוֹן וְשֵׁן חַיַּת בָּרָא אֲגִרִי בַּהֹן עִם חַמַּת תַּנִּינִיָּא דְּזֹחֲלִין בַּעֲפָרָא:
25	Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִימָה גַם־בַּחֹר וְגַם־בְּתוֹלָה יִוֹגֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:	מִבְּרָא תִתְּכִיל חֶרֶבָא וּמִתַּנִּינִיָּא חֲרָגַת מוֹתָא אַף עוֹלָמִיָּהוֹן אַף עוֹלָמִיתָהוֹן יִנְקִיהוֹן עִם סְבִיהוֹן:
26	I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מֵאַנּוּשׁ זְכָרָם:	אֲמַרְתִּי יְחוּל רוּגְזִי עָלֵיהוֹן וְאֲשִׁיצִינּוֹן אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דּוּכְרָנְהוֹן:
27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.	לֹא־לִי כַעַס אוֹיֵב אֲגֹדֶר פֶּן־יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ פֶן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ לָמָּה וְלֹא יִהְיֶה פָעַל כָּל־זֹאת:	אֲלוּ לֹא פֻּון רוּגְזָא דְּשִׁנְאָה כְּנִישׁ דְּלָמָא יִתְרַבֵּב בְּעִיל דְּבָבָא דְּלָמָא יִימְרוּן יָדְנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי הָוַת כָּל דָּא:
28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:	אֲרִי עִם מְאֻבְדֵי עֵיצָה אֲנּוֹן וְלִית בַּהֹן סוּכְלָתְנּוּ:

(23) אספה עליהם רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספוי שנה על שנה (ישעיה כט, א), ספות הרה (לעיל כט, יח), עלותיקם ספוי על זמיתם (ירמיה ז, כא). דצר אחר, אספה, אכלה, כמו פן תספספה (בראשית יט, טו): חצי אכלה. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לצרכה היא, חצי פלים והם אינם פלים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נפיתי קפן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על צפרו: מזי. לשון ארמי שער מן, דהוה מהפך צמן, (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר ויגזי רשף יגזיהו עוף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד שמו מרירי (פסחים קיא:): קטב. כריתה, כמו אהי קטבך שאלו (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שכא): חמת זוחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דצר המשפסף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכל חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורה ונמלט מן החרב, חדרי לכו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דצר אחר, ומחדרים אימה, שצבית תהיה אימת דצר, כמו שנאמר כי עלה מות צלונגיו (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דצר

אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחצרות, שנאמר ומספר חצות ירושלים שמתם מנחות לבשת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר חָשֶׁר זקני צית יתקלל עשׂים בחשך איש צדקרי משפיתו (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בלזי אפאה אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מצינו בעזרא, ופסן להם ממלכות ועממים ופסלוקס לפאה (נחמיה ט, כב), להפקר, וכן חצרו מנחם. ויש פותרים אותו כתרגומו, יחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו אלאך (ישעיה מה, ה), אלאמקס צמו פי (איוב טו, ה), והאלף התיכונה אינה ראויה זו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצרייתא השנויה בספרי (שכב), החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי צאפי אפגם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שבעס אויב כנוס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגזלה זו וצאלהיו ולא יתלה הגזלה זו, וזהו שנאמר פן ינכרו צרימו. ינכרו הדבר לתלות גבורתם צנכרי שאין הגדולה שלו. פן ינכרו צרימו. ינכרו הדבר לתלות גבורתם צנכרי שאין הגדולה שלו.

29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרֵיהֶם: אִלּוּ חֲכָמוֹ אִסְתַּכְּלוּ בְּדָא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוֹפָהוֹן:	חמישי
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רִבְבָּהּ אִם-לֹא כִי-צוּרָם מִזְכָּרָם וַיהוָה הִסְגִּירָם: אֵיכָדִין יִרְדֹּף חֵד לְאַלְפָא וּחְרִין יַעֲרִקוּן לְרִבּוֹתָא אַלְחִין תִּקְיַפְהוֹן מִסְרֵנוֹן נִי אֲשִׁלִּימְנוֹן:	30
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים: אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבְעָלֵי דְבִכְנָא הֵווּ דִּינֵנָא:	31
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כִּי-מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדֵּמַת עֲמֻרָה עֲנַבְלָמוֹ עֲנַב־רוֹשׁ אֲשֶׁכֶּלֶת מִדְרֵת לָמוֹ: אֲרִי כְפוּרְעָנוֹת עֲמָא דְסֹדוֹם כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּלְקוּתָהוֹן כְּעֵם עֲמוּרָה מִחֲתָהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חוּין וְתוֹשֶׁלֶמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְוֹתָהוֹן:	32
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֵר: הָא כְמַרְת תַּנִּינָא כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חוּין אֲכֹזְרָאִין:	33
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasures?	הֲלֹא-הוּא כְּמֶס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי: הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלּוֹן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי:	34
35	Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.	לִי נָקָם וְשִׁלְשָׁם לְעֵת תִּמּוּשׁ רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם וְחָשׁ עֲתִידַת לָמוֹ: קְדָמִי פּוּרְעָנוֹתָא וְאֵנָּה אֲשִׁלִּים לְעֵדָן דִּיגִלּוֹן מֵאַרְעָהוֹן אֲרִי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דְּעֲתִיד לְהוֹן:	35

(28) פון יאמרו ידנו רמה וגו'. כי אותו גוי אוצד עזות המה. ואין זהם תצונה. שאלו היו חכמים, ישכילו זאת איכה ירדוף וגו':

(29) יבינו לאחריתם. יתנו לצ להתזון לסוף פורענותם של ישראל:

(30) איכה ירדוף אחד. ממנו אלף מישראל: אם לא כי צורם מכרם וד' הסגירם. מכרם ומסרם צידנו דילצר"ר בלע"ז:

(31) כי לא כצורנו צורם. כלזה היה להם לאויצים להצין, שהם הסגירם ולא להם ולא להיהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא פסלענו סלעם, כל צור שנמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים. ועכשיו אויבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם. (ס"א הרי שצורנו מכרנו להם):

(32) כי מגפן סודם גפנם. מוסצ למעלה, אמרתי בלצי אפאיהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה קדום ועמורה: שדמות. שדה תצואה, כמו וישצמות לא עשה אכל (חצוק ג, יז), צצצמות קדרון (מלכ"ס-צ כג, ד): ענבי רוש. עשזמר: אשכלות מרורות למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס וטש"למת עוצציהו פמקרוהו:

(33) חמת תנינם יינם. כתרגומו הא קמרת תנינא כס פורענותהו, הנה כמרירות נחשים כוס משתה פורענותם: וראש פתנים. כוסם, שהוא אכזר לשון, אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמס עמדי. כתרגומו, כסצוריס הס ששכחתי מעשיהם, כולס גנוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנס ותצואת שדמותם כמס עמדי:

36	For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.	כִּי־יִדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו וּפְנֵי־עֲנֻת עַבְדּוֹהִי צָדִיקָא יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאֶה כִּי־אָזְלָת יָד וְאָפֶס עָצוּר וְעָזוּב: אֲרִי יָדִין יְיָ דִּינָא דְעַמִּיה וּפְנֵי־עֲנֻת עַבְדּוֹהִי צָדִיקָא יִתְפַּרַע אֲרִי גָלִי קַדְמוֹהִי דְּבַעְדָּן דְּתַתְּקַף עַל־יְהוֹן מִחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְטוּלָטְלִין וּשְׁבִיקִין:
37	And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;	וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵיהֶמוּ צוּר חֲסִיו דִּי־הוּ רְחִיצִין בֵּיהּ: וַיֹּמַר אֵן דִּי־חֵלְתָהוֹן תְּקִיפָא דִּי־הוּ רְחִיצִין בֵּיהּ:
38	Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.	אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵיהֶמוּ יֹאכְלוּ וְשָׁתוּ יֵין נְסִיכָם יִקְוֹמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: דְּתַרְב נְכַסְתָּהוֹן הוּוּ אֲכָלִין שִׁתָּן חֲמַר נְסִיחֵהוֹן יִקְוֹמוּן כְּעַן וְיַעֲזֹדוּכֹן יְהוֹן עֲלֵיכֹן לְמַגִּין:
39	See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.	רְאֵנוּ עֵתָה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מִחַיֵּיתִי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל: חִזּו כְּעַן דְּאֵנָּא אֵנָּא הוּא וְלִית אֱלֹהִים בְּרַ מְנִי אֵנָּא מְמִית וּמְחִי מְחִינָא וְאֵף מְסִינָא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיב:
40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאֶמְרֵתִי חִי אֲנִכִּי לְעֹלָם: אֲרִי אֲתַקְיִנִּית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֶמְרִית קָיָם אֵנָּא לְעֹלָמִין:

ושע ע"י עושר ומושל שיעצור בהם: עזוב. ע"י עוז. עושר, הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו מפוזרים בנאחם לנצח על האויב, בלשון לע"י מיינטינדר. עזר, הוא הנושע במעצור המושל. עזר, מחזק, כמו ויעצור ירושלים עד החומה (נחמיה ג, ח), ח"י לא עצה עיר פהלה (ירמיה מט, כה). עזר, מייטונדיר. עזר, אינפורציר:

(37) ואמר. הקצ"ה עליהם: אי אלהימו. עצודת אלילים שעצדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והשנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה: (38) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפנייהם ושותין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אלות הזור יהיה לכם מחסה ומסתור:

(39) ראו עתה. הבינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושע, ומן המשוועה שאושיעכם ואין מושה צדי: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מציל. הפושעים צי:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עמי בשבועה: ואמרת חי אנכי. לשון שבועה הוא, (כמו פי אפי נאס ה' אס לא נאשר דצקסם צאנזי (במדבר יד, כח), אף כאן] אני נשבע חי אנכי:

(35) לי נקם ושלם. עמי נכון ומוזמן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלם, והוא מגזרת והדצר אין צהס (ירמיה ה, יג), כמו והדצור. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם, פשפסם וכות אצותם שהם סמוכין עלי: כי קרוב יום אידם. כשארצה להביא עליהם יום אידם, קרוב ומוזמן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדות למו. ומהר יבאו העתידות להם: וחש. כמו ימהר יחיש (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, והנה כי יבאו עליך כל הדצרים האלה הפקרה והקללה וגו' (לעיל ל, א) וצ"ה ה' אלהיך את שבוך וגו' (שם ג):

(36) כי ידיו ה' עמו. כשישפוט אותם ציפורין הללו האמורים עליהם, כמו פי צם ידיו עמים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו פי תבאו אל הקרץ (ויקרא כה, ז), כשיבאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקצ"ה על עצדו לשון ולרחם עליהם: ויתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוקת מאד עליהם, ואפס בהם עזר ועוז: עצור.

<p>41 If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.</p>	<p>אם על חד תרין כחיוזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פורענותא לשנאי ולבעלי דבכי אשלים:</p>	<p>41 אם־שנותי ברק חרבי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלים:</p>
<p>42 I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'</p>	<p>ארני גררי מדמא וחרבי תקטיל בעממיא מדם קטילין ושבן לאעדאה כתרין מריש שנאה ובעיל דבכא:</p>	<p>42 אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב:</p>
<p>43 Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.</p>	<p>שבחו עממיא עמיה ארי פורענות עבדוהי צדיקיא יתפרע ופורענותא יתיב לשנאוהי וכפר על ארעיה ועל עמיה:</p>	<p>43 תרגינו גוים עמו כי דם־עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: (פ)</p>

(41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנ את להז שנאמר כאן צרק חרבי ותאחז צמשפט ידי, והמשפט הזה לשון חרבי, כמו למען יהיה לה צרק (יחזקאל כא, טו) פלנדור: פורענות הוא צלע"ז יושטיאל"ה: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויזי שהרעו לכם, אשר אני קלפתי מעט והמטה עזרו לקרעה (זכריה א, טו). נקם: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק בה ולנקום נקם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויז, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל:

(42) אשכיר חצי מדם. האויז: וחרבי תאכל בשר. נקם: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ס"א חללי דם) ישראל ושציה ששצו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויז, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל:

חציו ויש צידו להשיבן כאילו אוחזן צידו, שהרי צרק הוא חלו,

44	And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נֹון וַאֲתָא מֹשֶׁה וּמִלִּיל יֵת כָּל פְּתָגְמֵי תוֹשַׁבְחָתָא הָדָא קֹדֶם עָמָא הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּר נֹון:	שביעי
45	And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,	וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:	45
46	he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמּוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:	46

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישצחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שדבקו בהקצ"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו וצדקתו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעותם: ונקם ישיב לצדקו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מַכְרִים לַשְּׁמֵמָה תִּהְיֶה וְאֵדוֹם לַמִּדְבָּר שְׁמֵמָה תִּהְיֶה מִתְּמַם בְּנֵי יִהוּדָה (יואל ד, יט), ואומר מִתְּמַם אֶחָד יַעֲקֹב וגו' (עובדיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רלוי ופיוס, כמו לַקְפָּרָה פָּקִי (בראשית לז, כא), לַחֲקִיעִיָּה לְרֹאשִׁיָּה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר קִרְעֵה' אֶרֶץ (תהלים פה, ז), צמה רצית ארצך, שָׂבַף שְׂבִית יַעֲקֹב (שם). צפנים אחרים היא נדרשת בספרי (שכו), ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רבי יהודה דורשה כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד ענות המה, אוצדו תורתי שהיא להם ענה נכונה. ואין צהם תצונה, להתצונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלך מהם, אם לא כי זורם מכרם. כי לא כזורנו זורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורבי נחמיה דורשה כלפי האומות עובדי אלילים, כי גוי אוצד ענות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויבינו פלילים: כי מגופן סדום גפנם. של אומות עובדי אלילים: ומשדמות עמורה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדולה צי: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לולי כעס אויב אגור על ישראל, להרעילם ולהמריסם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לָבְנֵי: חמת תבניים יינם. מוכן להשקותם על מה שעשו להם: כמוס עמדי. אותו הכוס שנאמר פִּי כוֹס צִיד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תִּקְמָקָה רָגְלִי (ישעיה כו, ו):

כי ידין ה' עמו. כלשון זה משמש כי ידין כלשון דהא, ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריב את ריבם מיד עושקיהם, כי יראה כי אזלת יד וגו': ואמר אי אלהימו. האויב יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו:), כענין שנאמר וְתָקָא אִיָּצְתִּי וְתִכְסָּה בִּישָׁה הָאֲמָרָה חֲלִי חֲלִי ה' אֵלֵהֶם (מכילת ז, י): ראו עתה כי אני וגו'. אז יגלה הקצ"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כי אני אני הוא, מאתי צאת עליהם הרעה, ומאתי תצא עליהם הטובה: ואין מדי מצייל. מי שיניל אתכם מן הרעה אשר אצא עליכם: כי אשא אל שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה: ידי. מקום שכינתי, כמו איש על ידו (במדבר ז, יז), והיה בידי להפרע מכס, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממחר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך צדק ודס שהוא הולך למות ממחר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע צמותם: אם שנותי ברק חרבי. הרבה אם יש שאינם תלויין, כשאשנן ברק חרבי ותאחז צמפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה:

(44) הוא והושע בן נון. שבת של דיון גיהתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:), העמידו לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להריס ראש, ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא וזה דעתו עלי, שאע"פ שניתנה לו גְּדָלָה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

47	For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.	כִּי לֹא־דָבָר רֶק הוּא מַלְכֶם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבְדָבָר הַזֶּה תִּאָרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)	47
48	And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעָצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּכָרֶן יוֹמָא הַדִּין לְמִימָר:	מפטי
49	'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;	עֲלֵה אֶל־הָרֹם הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר־נֶבֹז אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָהּ: סָק לְטוֹרָא דְעֵבְרָאִי הַדִּין לְטוֹרָא דְנֶבֹז דְּבְאֶרְעָא דְּמוֹאָב דְּעַל אֶפִי יְרִיחוֹ וְחֹזִי יֵת אֶרְעָא דְכְנַעַן דְּאֲנָא יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְסָנָא:	49
50	and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.	וּמָת בְּהָרֹם אֲשֶׁר אֵתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֶאֱסַף אֶל־עַמִּיךָ כְּאֲשֶׁר־מָת אַהֲרֹן אֶחָיֶךָ בְּהָרֹם הַהוּא וַיֶּאֱסַף אֶל־עַמִּיו: וּמֹת בְּטוֹרָא דְאֵת סָלִיק לְתַמָּן וְאֶת־כְּנִישָׁא לְעַמְּךָ כְּמָא דְמִית אַהֲרֹן אֶחָדֶךָ בְּהוֹר טוֹרָא וְאֶת־כְּנִישָׁא לְעַמִּיהּ:	50

וקרדומות ומצקעין את התיבה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו
בחצי היום וכל מי שיש צידו כח למחות יצא וימחה, במצרים
נאמר צֶעֱקָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיָה ה' (שמות יב, נא), לפי שהיו
מצרים אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו
מניחין אותן לנאת, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין
והורגין בהם, אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי
שיש בו כח למחות יצא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר
בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, בכך וכך אם אנו
מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים,
וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגזינו לנו את השליו,
והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין
אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכו':

(50) כאשר מות אהרן אחיך. באותה מיתה שראית
וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו
לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה בנו כצבדו, אל משה, אהרן
אחי, עֲלֵה למטה, ועלה, פשוט ידיך, ופשוט, פשוט רגליך,
ופשוט, עזום עיניך, ועזם, קמוץ פיך, וקמוץ והלך לו, אמר
משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(46) שימו לבבכם. צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו
מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בן אָדָם רָאָה צְעִינֶיךָ
וּבְאִזְנֶיךָ שָׁמַע וְשִׁים לִפְךָ וגו' (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל
וחומר, ומה חבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה,
צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין, דברי תורה
שהן כהררין התלויין בשערה על אחת כמה וכמה:

(47) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגיעים
בה, כי הרבה שבר תלוי בה, כי היא חייכם. דבר אחר, אין
לך דבר ריקן בחורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שבר, תדע לך
שכן אמרו וְאֶחָדֶךָ לֹטֵן תִּמְנָע (בראשית לו, כב), וְתִמְנָע הַיֶּסֶד
פִּילָגֶשׁ וגו' (שם ז, יג), לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה,
הלואי והיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שזכו של אברהם
שהיו שלטונים ומלכים מתארים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה
מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח צֶעֱקָם הַיּוֹם הַזֶּה
בָּא נח וגו' (שם ז, יג), במראית אורו של יוס, לפי שהיו
בני דורו אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו
מניחין אותו ליכנס בתיבה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין

<p>51 Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.</p>	<p>51 עַל־אֲשֶׁר מַעַלְתֶּם בִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִיַּמֵּי מֵרִיבַת קָדֵשׁ מִדְּבַר־צִין עַל־אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>52 For thou shalt see the land afar off; but thou shalt not go thither into the land which I give the children of Israel.'</p>	<p>52 כִּי מִמָּוֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תֵּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 186. This Haftara is only read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara for Shabbat Shuva on page 184.

<p>XXXIII And this is the blessing wherewith Moses the man of God blessed the children of Israel before his death.</p>	<p>וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:</p>
<p>2 And he said: The LORD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִתֵּר פָּאֵרָן וְאֵתָה מִרְבַּבַּת קָדֵשׁ מִיַּמֵּינוֹ (כ) אַשְׁדָּת [ק' אֵשׁ דָּת] לָמוֹ:</p>
<p>3 Yea, He loveth the peoples, All His holy ones—they are in Thy hand; And they sit down at Thy feet, Receiving of Thy words.</p>	<p>3 אֵף חֲבַב עַמִּים כָּל־קִדְּשָׁיו בְּיָדְךָ וְהֵם יִתְּבוּ לְרַגְלֶךָ יֵשָׁא מִדְּבַר־תִּיךָ:</p>

(51) על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול צי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם ודברתם אל הסלע (צמדצר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם וזה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות צורא, אלו לא כל שכן: (52) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי אם לא תראה עכשיו לא תראה עוד בחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חציבה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה: (1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתו (ספרי שמצ), שאם לא עכשיו אימתי: (2) ויאמר ה' מסיני בא. פסח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח צרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבת שפתח צו יש צו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שתחול עליהם צרכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר, כחתן היואל להקביל פני כלה, שנאמר לקראת האלהים (שמות יט, יז) למדנו שאלו כנגדם: וזרח משעיר למו. שפתח לצני עשו שיקבלו את התורה ולא ראו (ספרי שמג): הופיע. להם: מדר פארן. שהלך שם ופתח לצני ישמעאל שיקבלו ולא ראו (שם): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך צר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כחוצה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלחות כח יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרומה, שנתנה להם מתוך האש:

4	Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.	תֹּרָה צִוֵּה-לָנוּ מֹשֶׁה מִוְרֶשֶׁה קִהְלֹת יַעֲקֹב:	אֲוִרִיתָא יְהִי לָנָא מֹשֶׁה מִסְרָה יְרוּתָא לְכַנְשֵׁת יַעֲקֹב:
5	And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.	נִתְּי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסַּף רָאשֵׁי עַם יַחַד שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל:	וְהָיָה בִישְׂרָאֵל מֶלֶךְאֲתַכְנֹשׁוּת רִישֵׁי עַמָּא כְּחֻדָּא שְׁבֹטֵי דִישְׂרָאֵל:
6	Let Reuben live, and not die In that his men become few.	יְחִי רְאוּבֵן וְאַל-יָמָת וְיִהְיִי מִתִּיּוֹ מִסְפָּר: (ו)	יִיחִי רְאוּבֵן בְּחַי עַלְמָא וּמוֹתָא תִּנְיָנָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אֲחִיסְנַתְהוֹן בְּמִנְיַנְהוֹן:
7	And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.	וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמוֹ תִבְיָאנוּ יְדֵי רֵב לֹא וְעֹזר מִצָּרָיו תִּהְיֶה: (ז)	וְדָא לַיהוּדָה נֹאמֶר קִבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דִּיהוּדָה בְּמִפְקִיָּה לְקִרְבָּא וּלְעִמִּיָּה תְּתִיבְנִיָּה בְּשִׁלְם יְדוּתֵי יַעֲבֹדָן לִיָּה פּוֹרְעֵנוּתָא מִשְׁנֵאוּתֶיהָ וְסָעִיד מִבְּעִיל דְּבִבָּא הָיִי לִיָּה:

(3) אף חובב עמים. גם חזה יתירה חזצ את השצטים, כל אחד ואחד קרוי עס, שהרי צנימין לצדו היה עמיד להוולד כשאמר הקצ"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקיה מן (צראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הנדקיס גנוזות אחר, כענין שנאמר, וְהִקְטַח נֶפֶשׁ חַיִּי לְרוּחָהּ צָרוּר הַפִּיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ (שמואל-א כה, כט): והם תבו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגלך צניי, תכו לשון פועלו, והתווכו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: מדברתיך. המ"ס צו קרוצ ליסוד, כמו וַיִּשְׁמַע אֵת הַקּוֹל מִצָּר אֱלֹי (במדבר ז, פט), וַאֲשַׁמַּע אֵת מִצָּר אֱלִי (יחזקאל ז, ב), כמו ממדצר אלי, אף זה מדצרותיך, מה שהיית מדצר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש צלע"ו, ואונקלוס חרגס שהיו נוסעים על פי דצריך, והמ"ס צו שמוש משמשת לשון מן. דצר אחר, אף חזצ עמים, אף צשעת צצתן של אומות העולם, שהראית להם פנים שחקות ומסרת את ישראל בידם: כל קדושיו בידך. כל נדיקיהם וטוציהם דצקו צך ולא משו מאחריר, ואחש שומרים: והם תכו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת ללך: ישא מדברותיך. מקצלין גזרותיך ודמותיך צשמחה. ואלה דצריהם:

(4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזונה ולא נעצונה:

(5) וידי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. ככל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו פִּי תִשָּׂא אֵת רֹאשׁ (שמות ל, יב), ראזין אלו

שאצרכס. דצר אחר, צהתאסף. צהתאסף יחד צאגודה אחת ושלוס צנייהס, הוא מלכס, ולא כשש מחלוקת צנייהס: (6) ידי ראובן. צעולס הזה: ואל ימות. לעולס הצא. שלא יזכר לו מעשה צלהס: וידי מתיו מספר. נמנין צמנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וַיִּצְבֹּצֵב אֵת צִלְהָה, וַיְהִי צָנִי יַעֲקֹב שְׁנִים עָשָׂר (צראשית לה, כב), שלא יצא מן המנין:

(7) וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני שצניהס הודו על קלקול צצידס שנאמר אֲשֶׁר תִּקְמִים יָגִידוּ וְגו' (איוב טו, יח) לֶקֶס לְצִדָּם וְגו' וְלֹא עָבַר זָר בְּחוּכָם (שס יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צצא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל צמדצר, היו עצמות יהודה מתגלגלין צארוֹן, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וְקָטַחְתִּי לְאָצִי כָּל הַיָּמִים (צראשית מד, כב), אמר משה, מי גרס לראובן שיודה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלוס מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידיו רב לו. יריצו ריצו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וְה' עָזְרוֹ (דצרי הימית-י, יח, לא). דצר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמו צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מִקְּחָל צָנִי יְהוּדָה נְחֻלַּת צָנִי שְׁמַעוֹן (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה צפני עצמו, שהיה צלצו עליו על מה שעשה צשטים, כ"ב צאגדת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):

8	And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;	וּלְלֹוֹי אָמַר תּוֹמִיךָ וְאוּרִיךָ אֲלִבִּישָׁתָא לְגִבֹּר דְּאַשְׁתַּכַּח חֲסִידָךְ קְדָמְךָ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסִּיתָא וְהָיָה שְׁלֵם בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מִצִּוְתָא וְאַשְׁתַּכַּח מִהֵימֵן:	וּלְלֹוֹי אָמַר תּוֹמִיךָ וְאוּרִיךָ לְאַיֶּשׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בַּמֶּסֶה תְּרִיבָהוּ עַל־מִי מְרִיבָה:	שני
9	Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.	הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:	הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:	9
10	They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar.	כָּשְׁרֵינוּ אֵלֶינוּ דִּילְפֹּנוּ דִּינְךָ לִיעֲקֹב וְאוּרִיתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין קְדָמְךָ וְגִמִּיר לְרַעְנָא עַל מִדְבַּחְךָ:	יִוְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁימוּ קִטּוֹרֶת בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבִּיחֶךָ:	10
11	Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.	בְּרִיךְ יי נַכְסוֹתָיו וְקוֹרְבָן יְדוּהִי קַבִּיל בְּרַעְנָא תַּבְרַח חֲרָצָא דְּשִׁנְאוּתָיו וְדִבְעָלֵי דְבָבוּהִי דְלֹא יִקְמוּן:	בְּרִיךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעַל יָדָיו תַּרְצָה מִחֵץ מִתְנַיִם קִמְיו וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוֹמוּן: (ס)	11
12	Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.	לְבִנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּי יִשְׂרָאֵל לְרוּחָצָן עֲלוּתָיו יְהִי מְגִין עֲלוּתָיו כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעִיהָ תִּשְׁרִי שְׁכִינְתָּא:	לְבִנְיָמִן אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לְבִטַּח עָלָיו חֶפֶץ עָלָיו כָּל־ חַיִּים וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: (ס)	12

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכניה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלונו עס שאר המלניס: תריביו וגר. כתרגומו. דבר אחר תריביו על מי מריבה, נספקספ לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שמעו גא המרים (במדבר כ, י) אהרן ומרים מה עשו: (9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל ואמרתי מי לה' אֵלִי (שמות לז, כו), נאספו אלי כל בני לוי, ונאמרו להרוג את אחי אמו והוא מִי־יִשְׂרָאֵל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אֵלִי ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשפט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר כָּל־בְּנֵי לְוִי (שם): כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם

(8) שולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם, והם היו מולין ומלין את בניהם, (ס"א) אותם שולדו במדבר, שישראל לא מלו את בניהם והם היו מולין): (10) יורו משפטיך. ראויין אלו לכך: וכליל. עולה (יומא כו): (11) מחץ מתנאים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנאים, כענין שנאמר וּמִתְנַיִם קִמְיו (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היוונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר בדרך חילו ופועל ידי תרצה: ומשנאיו מן יקומו. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

13	And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרָכָא מִן קֳדָם יי אֲרֻעִיה עֲבָדָא מְגִדִּין מִטְּלָא דְשָׁמַיָא מְלֵעִילָא וּמִמְבוּעֵי עֵינָוִן וּתְהוֹמִין דְּנִגְדִין מִמַּעַמְקֵי אֲרֻעָא מְקֻרַע:	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרָכָת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:	שלישי
14	And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,	עֲבָדָא מְגִדִּין וְעַלְלָן מִיבּוּל שְׁמֶשׁא עֲבָדָא מְגִדִּין מִרִישׁ יָרַח בִּירַח:	וּמִמְּגֵד תְּבוּאוֹת שֶׁשֶׁשׁ וּמִמְּגֵד גֶּרֶשׁ יִרְחִים:	14
15	And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,	וּמִרִישׁ טוֹרֵיָא בְּכִירֵיָא וּמִטּוֹב רָמָן דְּלֹא פֶסֶקִין:	וּמִמְּגֵד הַרְרֵי־קֶדֶם וּמִמְּגֵד גְּבְעוֹת עוֹלָם:	15
16	And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.	וּמִטּוֹב אֲרֻעָא וּמִלְּאָה רְעִי לִיהַ דְּשִׁכְנִיתִיה בְּשָׁמַיָא וְעַל מִנְּשָׁה אֲתִגְלִי בְּאַסְנָא יִיתֵן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא בְּרִישָׁא דְאַחֵיהּ:	וּמִמְּגֵד אֶרֶץ וּמִלְּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנָּה תְּבוּאוֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נְזִיר אֲחִיו:	16
17	His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.	רָבָא דְּבִנְהֵי זֵינָא לִיהַ וּגְבוּרָן אֲתַעֲבִידָא לִיהַ מִן קֳדָם דְּתוֹקְפָא וְרוּמָא דִּילִיהַ בְּגִבּוּרְתִּיה עִמְמָיָא יִקְטִיל כְּחָדָא עַד סִיפֵי אֲרֻעָא וְאַנּוּן רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפֵרַיִם וְאַנּוּן אֲלֵפִיָּא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:	בְּכוֹר שׁוֹרֹו הַדֶּר לוֹ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו בָּהֶם עֲמִים יִנְגַח יַחְדּוֹ אֲפֹס־אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֲפֵרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)	ע"כ צחול

(12) לבנימן אמר. לפי שצרכת לוי צעודת הקרצנות, ושל בנימין צננין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר וימאס צֹאֶקֶל יוֹסֵף וגו' (שם עה, סז), ולפי שצית עולמים חצי משילה, לכך הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצחרה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטס (יומא לא), ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (וצחים נד:), אמרי נחמי ציה פורתא משום דכחצי וצין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו: (13) מברכת ה' ארצו. שלא היתה נחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים וקֶסֶק: ומתהוים. שהתהוים עולה ומלחלח אותה מלמטה. אחת מוצא בכל השבטים צרכתו של משה מעין צרכתו של יעקב: (14) ומגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מבשלתן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש: (15) ומראש הררי קדם. ומצורכת מראשית צישול הפירות, שהרריה מקדימין לצכר צישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואינן פוסקות מעורר הגשמים: (16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מצורכת מרצונו ונחת רוחו של הקצ"ה, הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שנמקרא: תבואתה. צרכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו במכירתו:

18	And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.	וּלְזְבוּלוֹן אָמַר חֲדַי זְבוּלוֹן בְּמִפְקָדָה לְאַחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ וַיִּשְׁשַׁכֶּר בְּמוֹהֲקָה לְמַעַבְד זְמַנֵּי מוֹעֲדֵיָא בִּירוּשָׁלַם:	וּלְזְבוּלוֹן אָמַר שְׂמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתָהּ וַיִּשְׁשַׁכֶּר בְּאַחֲלֵיהּ: רביעי
19	They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.	שְׁבִטֵיָא דִּישְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְפַּנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסוּן נִכְסֵת קוּדְשִׁין לְרַעְוָא אַרְי נִכְסֵי עַמְמֵיָא יִכְלוּן וְסִימָן דְּמַטְמָרן בְּחָלָא מִתַּגְלִין לְהוֹן:	עַמִּים הֶרֶץ-יִקְרְאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי-צֶדֶק כִּי שִׁפְעַי יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)
20	And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.	וּלְגָד אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גָּד כְּלִיָּא שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶפְרַיִם עַם מַלְכִּין:	וּלְגָד אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גָּד כְּלִיָּא שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶפְרַיִם עַם מַלְכִּין:

(17) בכור שורו. יש צכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אני בכור אֶתְנֶהוּ (תהלים פט, כח), וכן צני בכרי אֶתְרָל (שמות ד, כז): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִסְתָּה מִהוֹדֶף עָלָיו (צמדצ כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כחו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויפיק קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחווה בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נִחַלְתָּ צָבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרצצות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון צמדיו, שנאמר וְנִצַּח וְלָמַנְעַ צֶקֶקְרָק וְגו' (שופטים ח, י):

(18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שצרך באחרונה, וזבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגזירם, לפי שהיו חלשים שצכל השבטים, הם הם שהולך יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֶה אֶחָיו לָקַח תַּמָּשָׁה אֲנָשִׁים (בראשית מז, ז), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולן ויששכר עשו שותפות, וזבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא צפוניות, ומשחקר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צמורה, לפיכך הקדים וזבולן ליששכר, שחוררת של יששכר על ידי וזבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הנלחם בצאתך לסחורה: ויששכר. הנלחם בישיבת אהליך לתורה לישב ולעבד שנים ולקצוץ חדשים כמו שנאמר וּמִצָּנִי יִשְׁשַׁכֶּר

יודעי צינה לעתים ראשיהם מאתים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדרות היו עוסקים בכך. ועל פי קציעות עתהם ועזריהם:

(19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אספה ע"י קריאה היא, ושם יזכו צֶקֶקְרָאִים וצחי זדק: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק צמורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, קרית וחלזון וזכוכית לצנה היוצאים מן היס ומן החול, וצחלקן של יששכר וזבולן היה, כמ"ש צמסכת מגילה (ו), וזבולן עס חרף נפשו למוות (שופטים ה, יח), משום דקפאלי על מרומי שָׁרָה (ס), שהיה מתרעם וזבולן על חלקו, לאחי נתן שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַצִּיָּת (מלכים א ו, ט), וְסָפֵן צֶקֶקְרָא (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל ציורי (ס"א צכוי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של וזבולן, תגרי אומות העולם באים אל ארזו, והוא עומד על הסָפֵר, והם אומרים, הואיל וננטערנו עד כאן, לך עד ירושלים ונראה מה יראה של אומה זו ומה מעשה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזכו וצחי זדק: כי שפע ימים יינקו. וזבולן ויששכר, הם נותן להם ממון בשפע:

(20) ברוך מרחיב גד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לקָפֵר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לקָפֵר צריכים להיות גזורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו כיכרין, חותכים הראש עם הזרוע צמכה אחת:

<p>21 And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel.</p>	<p>וַיִּרְא רִאשִׁית לּוֹ כִּי־שָׁם חֶלֶקֶת מִחֶקֶק סָפוֹן וַיֵּתֶא רִאשֵׁי עַם צִדְקַת יְהוָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל: (ס)</p> <p>וַאֲתִקְבֵּל בְּקִדְמִיתָא דִּילִיָּה אַרְי תַּמֶּן בְּאַחְסִנְתִּיה מִשָּׁה סִפְרָא רְבָא דִּישְׂרָאֵל קְבִיר הוּא נִפְק וְעָאֵל בְּרִישׁ עֲמָא זְכוֹן קָדָם יי עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>21 וַיִּרְא רִאשִׁית לּוֹ כִּי־שָׁם חֶלֶקֶת מִחֶקֶק סָפוֹן וַיֵּתֶא רִאשֵׁי עַם צִדְקַת יְהוָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>
<p>22 And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.</p>	<p>וַלְדֹן אֲמַר דִּן תִּקְיָה כְּגוֹר אַרְיִן אֶרְעִיה שְׁתִּינָא מִן נַחְלִינָא דִּנְגְדִין מִן מַתָּנָן:</p>	<p>חמישי וַלְדֹן אֲמַר דִּן גֹּיֹר אַרְיָה יִזְנֹק מִן־תַּבְשָׁן:</p>
<p>23 And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.</p>	<p>וּלְנַפְתָּלִי אֲמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רַעְוָא וּמְלִי בְרָכָן מִן קָדָם יי מַעְרַב יָם גְּיִסֶר וְדְרוֹמוּהִי יִירָת:</p>	<p>23 וּלְנַפְתָּלִי אֲמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רַצֹּן וּמְלָא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: (ס)</p>
<p>24 And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.</p>	<p>וּלְאַשֵׁר אֲמַר בְּרִיךְ מִבְּרַכַּת בְּנֵי אֲשֵׁר יְהִי רַעְוָא לְאַחֵוֹהִי וַיִּתְּרֵבָא בְּתַפְנוּקֵי מֶלֶכִּין:</p>	<p>24 וּלְאַשֵׁר אֲמַר בְּרִיךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אֶחָיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן רַגְלֹו:</p>
<p>25 Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be.</p>	<p>תִּקְיָה כְּבָרְזִלָא וּכְנֹחָשָׁא בֵּית מוֹתְבָךְ וּכְיוֹמֵי עוֹלָמוֹתְךָ תִּקְפָּךְ:</p>	<p>25 בְּרָזֶל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָךְ וּכְיָמֶיךָ דְּבִקְאָךְ:</p>

שנטל דדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּלֶךְ גִּבְיֵי דִן מִהָם וַיַּעֲלוּ צִיָּי דִן וַיִּלְחֲמֻהוּ עִם לָשָׁם וְגו' (ס), ילא גבולס מכל אוחו הרוח שהתחילו לנחול בו: (23) שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חָקֵס דדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון זווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, יְדַעָה, סָלַסָה, לָקַחָה, אף כאן ירשה לשון זווי, ובמסורת הגדולה מזינו באלפא ביתא לשון זווי דטעמיהון מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השבטים שנחצרך צבנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן ואֶנְפִיקֵינוֹן וצָקָלְאוֹת, והם מרצין לו בתצואה. דבר אחר, יהי רצוני אחיו, שהיו צנתינו גאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוּא אֶצִּי צִרְיָת, שהיו צנתינו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגליו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסטים אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיתא במנחות (פה):

(21) וירא ראשית לו. ראה ליעול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם ננחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל זריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִצְרָתוֹ (לקמן לד, ו): ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלוצין כבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר וְאֶתְּסַע פְּעָדָיו מִלִּפְנֵי הָאִיִּקִּס וְגו' (לעיל ג, יח): צדקת ה' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחתם לעצור את הירדן עד שכבוש וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. נדקת ה' עשה. על משה אומר:

(22) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: יזנק מן הבשן. כתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשָׁם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָא לָשָׁם דִּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד וחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרח של ארץ ישראל, ובא מהנפון לדרום ופָּלָה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה

26	There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.	אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֹךָ וּבְגִבּוֹתָיו שְׁחָקִים: לִית אֱלֹה אֱלֹה אֱלֹהֶיךָ דִּשְׁכִּנְתִּיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךָ וּתְקַפִּיה בְּשָׁמַיָא שְׁמִיָא:	26
27	The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'	מְעֻנָּה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת זֶרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֹּׁמֵד: מְדוּר אֱלֹהֶיךָ דְּמִלְקָדְמִין דְּבִמְיָרִיה אֲתַעְבִּיד עֲלֵיךָ וְתִרְיָךְ מִן קִדְמָךְ שְׁנֵאָה וַאֲמַר שִׂיָּצִי:	שש
28	And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.	וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טֹל: וּשְׂרָא יִשְׂרָאֵל לְרוּחָן בְּלַחֲוִדִּיהוֹן כְּעֵין בְּרַכְתָּא דְּכִרְיָכְנוֹן יַעֲקֹב אֲבִיהוֹן בְּאֶרֶע עֲבָדָא עֲבִיר וְחִמַּר אֶף שְׁמִיָא דְעֵלְוִיהוֹן יִשְׁמְשׁוּנוֹן בְּטִלָּא:	28
29	Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.	אֲשֶׁרִיךְ (בספרי תימן אֲשֶׁרִיךְ בְּאֶלְיָךְ גְּדוּלָּה) יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשָׁע בִּיהוָה מִגֵּן עֶזְרֶךָ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶיךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: (ס) טוֹבֵךְ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתֶךָ עֲמָא דְפִוּרְקָנִיה מִן קֹדֶם יי תְּקוּף בְּסַעֲדָךָ וּדְמִן קִדְמוֹתֵי נִצְחִן גְּבִרְתֶּךָ וַיִּתְּכֵדְבוֹן סְנָאֵךְ לָךְ וְאַתָּה עַל פְּרֻקַּת צוּרֵי מְלָכִיהוֹן תִּדְרֹךְ:	29

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדצר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם וישיבים זערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס זה כאלו היא סגורה צמנועלים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצם נעולה זהרים שחוצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימך דבאך. וכימך שהם טוֹבִים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורייך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וזים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימך דבאך, וכימך שהם טוֹבִים לך כמנין ימך, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דוצאות כסף וזהב לארץ ישראל, שהתא מצורכת צפירות וכל הארצות מחפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קָלָה מהם שהם מזיבות אותם לארצם:

(26) אין כאל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל ככל אלהי העמים, ולא כצורך נורם: רוכב שמים. הוא אותו אלוהי שצורך, וצגאותו הוא רוכב שחקים:

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וצירר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל צעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגזרתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגבורה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו צעורך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יצמות יג):

(28) בשח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גופו ותחת תלבוטו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישבי יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו וְעֵינוּ קָעִין הַבָּלֵל (במדבר יא, ז), כעין הצרכה שצרכם יעקב, לא כדד שאמר ירמיה צָדָד יִשְׁצָפִי (ירמיה טו, יז), אלא כעין הצטחה שהצטיחם יעקב, וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם (בראשית מח, כא): יערפו. יטיפו: אף שמיז יערפו טל. אף צרכו של יחזק נוספת על צרכו של יעקב, וְיָשָׁן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו' (שם כז, כח):

(29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הצרכות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קָלָל דבר הכל שלכם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך זה אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך: ויכחשו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מִאֲרָץ קְחוּקָה מֵאֵד צֹאוּ עֲצָדֶיךָ וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במותימו תדרוך. כענין שנאמר שִׁמּוֹ אֶת רְגְלֵיכֶם עַל צֹאֲרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה (שם י, כד):

XXXIV

And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;

וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל-הָר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיֵּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן:

שביעי

and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;

וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

2

and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.

וְאֶת-הַנֶּגֶב וְאֶת-הַכֶּכֶר בְּקַעַת יְרִיחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צֹעַר:

3

And the LORD said unto him: "This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither."

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנֶנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

4

So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD.

וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל-פִּי יְהוָה:

5

And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day.

וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִזֶּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא-יָדָע אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

6

(1) מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, שיחיו המתים:

(3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שגאמר ויעלו צנצנצ ויצא עד קצרון (במדבר יג, כה): ואת הכבר. הראה שלמה יואק כלי בית המקדש, שגאמר צנצנצ הירדן וינקס המלך צמעצה החדמה (מלכים א' ז, מו):

(4) לאמר לזרעך אתננה הראיתיך. כדי שתלך ותאמר לאברהם ליעקב, שזוהי שגשג לכה הקצה קיימה, וזהו לאמר, לכה הראיתיך, אזל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתרצה אותם נטועים וקצועים זה, ותלך ותגיד להם:

(5) וימת שם משה. אפשר משה מת וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מאלך ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקצה אומר, ומשה כותב צדמע (צבא צהר טו): על פי ה'. צנצנצקה (שם):

7	And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated.	וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהֳתָה עֵינָיו וְלֹא־נָס לָחָה: וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה כַּד מִית לֹא כָהֳת עֵינָיו וְלֹא שָׁנָא זֵיו יִקְרָא דְאַפּוֹהִי:
8	And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended.	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיֵּתְמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה: וּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב תְּלָתִין יוֹמִין וּשְׁלִימוּ יוֹמֵי בְּכִיתָא אֲבֵלָא דְּמֹשֶׁה:
9	And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.	וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן אֶתְמָלִי רוּחַ חָכְמָה אֲרִי סָמַךְ מֹשֶׁה יֵת יְדוּהִי עָלּוּהִי וְקִבְּלִי מִנִּיה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֵא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:
10	And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;	וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים: וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דְּאַתְגְּלִי לִיה יְיָ אַפִּין בְּאַפִּין:
11	in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;	לְכָל־הָאֲתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ: לְכָל אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא דְּשִׁלְחִיה יְיָ לְמַעֲבַד בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדוּהִי וּלְכָל אֶרְעִיה:
12	and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.	וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל: וּלְכָל יָדָא תְּקִיפָתָא וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא דְּעַבְד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18 on page 181. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

(6) ויקבור אותו. הקצ"ה כצדודו (סוטה יד). רבי שלום ונותן שלום בין איש לרעהו וצין איש לזעלה, נאמר כל ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלושה צית יִשְׁרָאֵל (במדבר כ, כט), זכרים ונקבות: אחין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי (10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לצו גס בו נזר יצא אמו (במדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו ומדבר אליו בכל עת שרואה, כענין שנאמר ועָשָׂה אֵלָה אֵל ה' והשיאו אוֹסֶס עוֹן אֲשֶׁמָה (ויקרא כב, טז), וכי אחרים משיאים (שמות לב, ל), עמדי וְאֲשֶׁמָה מה יֵלֶה ה' לָכֶם (במדבר ט, ח): אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קברו (12) ולכל היד החזקה. שקבל את התורה בלוחות היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שם), צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגזירות שצמדבר וזה אחד מן הדברים שנזכרו צערב שבת בין השמשות (אבות הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר וְאֲשֶׁר לָכֶם לְעֵינֵיכֶם (דברים ט, יז), (7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. והסכימה דעת הקצ"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, לח) וישר כחך ששצרת (שבת פז): (8) בני ישראל. הזכרים, אלז צאהרן, מתוך שהיה רודף

חזק חזק ונתחזק

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְאֶרֶץ מִתְחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתְחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָדָם פֶּקֶד עֵינֵי אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֹתָהּ וּבִנְיָהּ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי-עָבַד הֵינִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְיִצְאָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדֹּד
אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְּךָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן וְאֵרִיכְךָ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטִב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשֶּׁת רֵעֶךָ (ס) וְלֹא תִתְּאוּף בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאִמָּתוֹ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרָתִי
וּכְרִבִּיבִים עַל־יַעֲשֹׁב:
הִבּוּ גִדְל לֹאֲלֵהִינוּ:
כִּי כָל-דֹּרְכָיו מִשְׁפָּט
צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא:
דֹּר עֲקָשׁ וּפְתִלְתֵּל:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
יַעֲרֹף כְּמָטָר לִקְחֵי
כְּשֹׁעִירָם עַל־יָדְשָׁא
כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
הַצִּוֹר תָּמִים פִּעֲלֹ
אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עֹול
שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִיו מוֹמָם

ה לִיְהוָה תִּגְמְלוּ-זֹאת
 הֲלוֹא-הוּא אֲבִיךָ קִנְיָה
 זְכֹר יְמֹת עוֹלָם
 שָׁאַל אֲבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ
 בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם
 יִצְבַּב גְּבֻלַּת עַמִּים
 כִּי חָלַק יְהוָה עִמּוֹ
 יִמְצְאֵהוּ בָּאָרֶץ מִדְּבָר
 יִסְבְּכֶנּוּהוּ יִבּוֹנְנֶהוּ
 כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ
 יַפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ
 יִהְיֶה בְּדָד יִנְחֶנּוּ
 יִרְכְּבֵהוּ עַל- (כ' במוות) [ק' בַּמָּתִי] אֶרֶץ
 וַיִּנָּקֵהוּ דָּבֶשׁ מִסֹּלֶעַ
 חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן
 וְאֵילִים בְּנֵי-בָשָׁן וְעֵתוּדִים
 וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתַּה-חֲמֹר:
 שְׂמֵנֶת עֲבִית כִּשְׂיֹת
 וַיִּנָּבֵל צֹר יִשְׁעָתוּ:
 בַּתוֹעֵבָת יִכְעִסְהוּ:
 אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם
 לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:
 וַתִּשְׁכַּח אֵל מַחֲלָלָה:
 מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
 אֲרָאָה מָה אַחֲרֵיתָם
 בָּנִים לֹא-אֱמָן בָּם:
 כַּעֲסוֹנִי בַּהֲבִלֵיהֶם
 בָּגוּי נָבֵל אֲכַעִיסָם:
 וַתִּיָּקֶד עַד-שָׂאוֹל תַּחֲתֵית
 וַתִּלָּהֵט מוֹסְדֵי הָרִים:
 חֲצִי אֲכַלֶּה-בָּם:
 וְקָטַב מִדִּירֵי
 עַם-חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרַיִם:

עַם נָבֵל וְלֹא חָכָם
 הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנַנְנֶה:
 בֵּינוּ שָׁנוֹת דֹּר-דֹּר
 זִמְנִיָּה וַיֹּאמְרוּ לָהּ:
 בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם
 לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יַעֲקֹב חָבֵל נִחֲלָתוֹ:
 וּבִתָּהּ יִלַּל יִשְׁמֹן
 יִצְרָנָהּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:
 עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹק
 יִשְׁאַחֵהוּ עַל-אֲבֹתָיו:
 וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶד:
 וַיֹּאכַל תְּנוּבָת שָׂדֵי
 וַיִּשְׁמֹן מִחֲלָמִישׁ צֹר:
 עַם-חֲלָב כָּרִים
 עַם-חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה
 וַיִּשְׁמֹן יִשְׁרוּן וַיִּבְעֹט
 וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ
 יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים
 יִזְבַּחַו לַשָּׁדִים לֹא אֱלֹהֵי
 חֲדָשִׁים מִקְרָב בָּאוּ
 צֹר יִלְדֶּךָ תִּשִּׁי
 וַיִּרָא יְהוָה וַיִּנְאֹץ
 וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם
 כִּי דֹר תַּחֲפֹכֶת הִמָּה
 הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל
 וְאֲנִי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא-עֵם
 כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאִפִּי
 וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה
 אֲסִפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת
 מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף
 וְשֹׁן-בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח-בָּם
 מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב

וּמַחְדָּרִים אִמָּה
 יוֹנֵק עִם-אִשׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־יִתֶּה מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן-יִנְכְּרוּ צָרִימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת:
 וְאִין פֶּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנְסוּ רִבְבָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִבְיִנוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדַּמַּת עֲמֶרָה
 אֲשֶׁר־לֹת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פִּתְנִים אַכְזֹר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתָי:
 לַעֲת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם
 וְחֹשׁ עֲתֶדֶת לָמוֹ:
 וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם
 וְאַפֶּס עֲצוּר וְעֶזֶב:
 צוּר חֲסִיו בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאִנִּי אֶרְפָּא
 כִּי-אֲשֶׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי
 אִם-שְׁנוּתִי בִּרְק חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקֵם לְצָרִי
 אֲשֶׁפִיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקֵם יִשִּׁיב לְצָרָיו

גַּם-בְּחֹר' גַּם-בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לִוְלִי כַּעַס אוֹיֵב אֶגּוּר
 פֶּן-יֹאמְרוּ יִדְּנוּ רָמָה
 כִּי-גֹוִי אֶבֶד עֲצוֹת הַמָּה
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלָּה
 אִם-לֹא כִי-צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם
 כִּי-מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם
 עֲנִבְמוּ עֲנִב־רוּשׁ
 חֲמַת תַּנִּינִם יִינָם
 הֲלֹא-הוּא כָּמֶס עֲמָדִי
 לִי נָקֵם וְשָׁלֵם
 כִּי קְרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי-יִדִּין יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי-אֲזִלַּת יָד
 וְאָמַר אִי אֶלְהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם
 רָצוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעֵלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם-עֲבָדָיו יִקְוֹם
 וְכִפֹּר אֲדַמְתּוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרת דברים

The Haftara is Isaiah 1:1 – 1:27. This is the Third Haftara of Rebuke.

I:1	חֲזֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל- יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:	The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.
2	שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:	Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.
3	יָדַע שׁוֹר קִנְיָהּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:	The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.
4	הָיוּ גֹי חַטָּא עַם כְּבֹד עָוֹן זָרַע מְרֵעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֹאצָּו אֶת- קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲרָיו:	Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.
5	עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ לְחָלִי וְכָל-לֵבב דָּוִי:	On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;
6	מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מָתָם פָּצַע וַחֲבוּרָה וּמָכָה טָרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ וְלֹא רִפְּקָה בַשֶּׁמֶן:	From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.
7	אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שָׂרָפוֹת אֵשׁ אֲדַמְתֶּכֶם לְנֹגְדֶכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים:	Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.
8	וְנוֹתָרָה בַת-צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:	And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.
9	לִוְלִי יְהוָה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כְּסֹדֶם הָיִינוּ לַעֲמָרָה דְּמִינוּ: (פ)	Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.
10	שִׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קִצִּינִי סֹדֶם הֶאֱזִינִי תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמָּרָה:	Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.
11	לְמַה-לִּי רַב-זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי עֹלֹת אֵילִים וַחֲלֵב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חִפְּצָתִי:	To what purpose is the multitude of your sacrifices unto Me? Saith the LORD; I am full of the burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts; And I delight not in the blood Of bullocks, or of lambs, or of he-goats.

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם
רָמַס חֲצָרַי:

12 When ye come to appear before Me, Who hath
required this at your hand, To trample My courts?

לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שָׁוָא קִטְרַת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וּשְׁבַת קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוּכַל אֲנִי וְעֲצֻרָה:

13 Bring no more vain oblations; It is an offering of
abomination unto Me; New moon and sabbath, the
holding of convocations— I cannot endure iniquity
along with the solemn assembly.

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׁנָא נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נֶשֶׂא:

14 Your new moons and your appointed seasons My soul
hateth; They are a burden unto Me; I am weary to bear
them.

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֶעֱלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מִלֵּאוּ:

15 And when ye spread forth your hands, I will hide
Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers,
I will not hear; Your hands are full of blood.

רַחֲצוּ הַנְּפוֹ הִסִּירוּ רָע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגֵּד
עֵינַי חֲדָלוּ הָרָע:

16 Wash you, make you clean, Put away the evil of your
doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

לִמְדוּ הֵיטֵב דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ
שִׁפְטוֹ יָתוֹם רִיבוֹ אֶלְמָנָה: (ס)

17 Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed,
Judge the fatherless, plead for the widow.

לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ
חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג וּלְבִינוֹ אִם־יֵאָדִימוּ
כְּתוֹלָע כְּצֹמֶר יִהְיוּ:

18 Come now, and let us reason together, Saith the
LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as
white as snow; Though they be red like crimson, They
shall be as wool.

אִם־תֵּאָבֹו וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

19 If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of
the land;

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמָרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

20 But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with
the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

אֵיכָה הִיָּתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּנָה מִלְּאֲתִי
מִשְׁפָּט צָדִק יֵלִין בָּהּ וְעֵתָה מִרְצָחִים:

21 How is the faithful city Become a harlot! She that was
full of justice, Righteousness lodged in her, But now
murderers.

כֶּסֶף הָיָה לְסִיגִים סָבֵאף מְהוּל בַּמַּיִם:

22 Thy silver is become dross, Thy wine mixed with water.

שָׂרֵיךָ סוֹרְרִים וְחֲבֵרֵי גִנְבִים כָּלֹו אֶתְב
שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֵמָנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹוא אֲלֵיהֶם: (ס)

23 Thy princes are rebellious, And companions of thieves;
Every one loveth bribes, And followeth after rewards;
They judge not the fatherless, Neither doth the cause
of the widow come unto them.

לָכֵן נֹאֵם הָאֱדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֱבִיר
יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:

24 Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The
Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine
adversaries, And avenge Me of Mine enemies;

וְאֶשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאַצְרֹף כֶּבֶר סִיגֶיךָ
וְאַסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ:

25 And I will turn My hand upon thee, And purge away
thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;

וְאֶשְׁיבָהּ שְׁפִטָּיֶיהָ כְּבִרְאשֻׁנָּה וְיַעֲצִינָהּ
כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לָהּ עִיר
הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּנָה:

26

And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.

צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשׁוֹבֶיהָ בְּצֶדֶקָה:

27

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפסרת ואתחנן

The Haftara is Isaiah 40:1 – 40:26. This is the First Haftara of Consolation.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם:

XL:1

Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.

דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וּקְרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי
מָלְאָה צָבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקַחַהּ
מִיַּד יְהוָה כָּפָלִים בְּכָל-חַטָּאתֶיהָ: (ס)

2

Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD's hand double for all her sins.

קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פָּנוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ
בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאֵלֵהֶינוּ:

3

Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.

כָּל-גֵּיא יִנָּשָׂא וְכָל-הָר וּגְבָעָה יִשְׁפָּלוּ
וְהָיָה הָעֻקֵּב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבָקָעָה:

4

Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;

וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי
כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

5

And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'

קוֹל אֹמֵר קִרָּא וְאֹמֵר מָה אֶקְרָא כָּל-
הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסִדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:

6

Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רִיחַ יְהוָה נִשְׁבָּה
כִּי אֶכֶן חֲצִיר הָעֵם:

7

The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ וְדִבְרֵ-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם
לְעוֹלָם: (ס)

8

The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר-גִּבְעָה עָלִי-לָךְ מִבְּשֻׁרַת צִיּוֹן
הָרִימִי בְּכַח קוֹלְךָ מִבְּשֻׁרַת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל-תִּירְאִי אֹמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

9

O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנֵי יְהוָה בְּחֹזֶק יָבוֹא וְזִרְעוֹ מִשְׁלָה
לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

10

Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כִּרְעָה עֲדָרוֹ יִרְעֶה בְּזֶרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהָל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכְּנֹן
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנָיִם:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי־תִכְּנֹן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעֵץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֶרֶח
מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דַּעַת וַיְדַרְךְ תְּבוּנוֹת
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזֵנִים
נִחְשְׁבוּ הֵן אֵיִים כְּדָק יִשּׁוּל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וְלִבְנֹן אֵין דִּי בַּעַר וְחִיתוֹ אֵין דִּי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדּוֹ מֵאַפָּס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ־
לֹ:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל־מִי תִדְמִינוּ אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לֹ:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסַּךְ חָרָשׁ וְצִרְף בְּזִתָּב יִרְקַעֵנִי
וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוּרָף:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחָר
חָרָשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ־לֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הֲלֹא תִדְעוּ הֲלֹא תִשְׁמְעוּ הֲלֹא הֵגַד
מֶרֶאשׁ לָכֶם הֲלֹא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הִישָׁב עַל־חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבִּיהָ כַּחַגְבִּים
הַנוֹמָה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחם כְּאַהֲל
לִשְׁבֶּת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לָאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתֵהוּ
עֲשָׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל־נִטְעוּ אֶף בַּל־זָרְעוּ אֶף בַּל־שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם־נִשָּׁף בָּהֶם וַיִּכָּשׁוּ וַיִּסְעֲרָה
בִּקְשׁ תִּשָּׂאֵם: (ס)

וְאַל־מִי תִדְמִינִי וְאַשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ:

שְׂאוּ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹל־שֵׁם
יִקְרָא מְרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִפְעָר: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce
hath their stock taken root in the earth; When He
bloweth upon them, they wither, And the whirlwind
taketh them away as stubble.

25 To whom then will ye liken Me, that I should be
equal? Saith the Holy One.

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created
these? He that bringeth out their host by number, He
calleth them all by name; By the greatness of His
might, and for that He is strong in power, Not one
faileth.

הפטרות עקב

The Haftara is Isaiah 49:14 – 51:3. This is the Second Haftara of Consolation.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וְאֵדְנִי שְׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the
Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָהּ מִרְחֹם בֶּן־בִּטְנָהּ גַּם־
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחְנָה וְאֵנֹכִי לֹא אֲשַׁכַּח:

15 Can a woman forget her sucking child, That she
should not have compassion on the son of her womb?
Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל־כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My
hands; Thy walls are continually before Me.

מִהָרִי בְנִיךָ מִהָרְסִיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמָּוֶה
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that
made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָל־שֵׁם נִקְבְּצוּ בְּאוֹר־
לֵךְ חִי־אֲנִי נֹאם־יְהוָה כִּי כָל־שֵׁם כְּעַדִּי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּפְלָה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these
gather themselves together, and come to thee. As I live,
saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with
them all as with an ornament, And gird thyself with
them, like a bride.

כִּי חֲרִבְתִּיךָ וְשִׁמְמֹתֶיךָ וְאֶרֶץ הָרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוֹ מִבְּלָעִיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be
too strait for the inhabitants, And they that swallowed
thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאַזְנוֹיךָ בְּנֵי שְׂכָלֶיךָ צֹר־לִי
הַמָּקוֹם גֹּשֶׁה־לִּי וְאַשְׁבָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in thine
ears: 'The place is too strait for me; Give place to me
that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ מִי יִלְד־לִי אֶת־אֱלֹהִים וְאֲנִי
שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גְּלוּהָ וְסוֹרָה וְאַלֹהִים מִי
גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבָדִי אֱלֹהִים אִיפֹה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten
me these, Seeing I have been bereaved of my children,
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?
And who hath brought up these? Behold, I was left
alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהֵבִיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתִיךָ עַל-כַּתֶּף תִּנְשָׂאנָה:

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיְּנִיקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְר רִגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וַיִּדְעֵתָ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ
קִיָּי: (ס)

הִיָּקַח מִגְבוּר מַלְקוֹת וְאִם-שָׁבִי צָדִיק
יִמָּלֵט: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקָּח
וּמַלְקוֹת עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי
אֲרִיב וְאֶת-בְּנֵיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

וְהֵאכְלֵתִי אֶת-מוֹנֵיךָ אֶת-בָּשָׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וַיִּדְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לֹו הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבִפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אֲמַכֶּם:

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
הִקְצֹוֹר קִצְרָה יָדַי מִפְּדוּת וְאִם-אֵין-כִּי
כָח לְהַצִּיל הֵן בְּגַעַרְתִּי אֲחֲרִיב יָם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דָּגָתָם מֵאֵין מַיִם
וְתָמַת בַּצָּמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
פְּסוּתָם: (פ)

אֲדֹנָי יְהוֹה נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת-יָעַף דְּבַר יַעִיר בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר
יַעִיר לִי אֲזֵן לִשְׁמֹעַ פִּלְמוּדִים:

אֲדֹנָי יְהוֹה פָּתַח-לִי אָזְנוֹ וְאֲנִכִּי לֹא מָרִיתִי
אֲחֹר לֹא נִסּוּגְתִּי:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My hand to the nations, And set up Mine ensign to the peoples, And they shall bring thy sons in their bosom, And thy daughters shall be carried upon their shoulders.

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their queens thy nursing mothers; They shall bow down to thee with their face to the earth, And lick the dust of thy feet; And thou shalt know that I am the LORD, For they shall not be ashamed that wait for Me.

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the captives of the victorious be delivered?

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the mighty shall be taken away, And the prey of the terrible shall be delivered; And I will contend with him that contendeth with thee, And I will save thy children.

26 And I will feed them that oppress thee with their own flesh; And they shall be drunken with their own blood, as with sweet wine; And all flesh shall know that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer, the Mighty One of Jacob.

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your mother's divorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And for your transgressions was your mother put away.

2 Wherefore, when I came, was there no man? When I called, was there none to answer? Is My hand shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become foul, because there is no water, And die for thirst.

3 I clothe the heavens with blackness, And I make sackcloth their covering.

4 The Lord GOD hath given me The tongue of them that are taught, That I should know how to sustain with words him that is weary; He wakeneth morning by morning, He wakeneth mine ear To hear as they that are taught.

5 The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not rebellious, Neither turned away backward.

גוֹי נָתַתִּי לְמַכִּים וּלְחַנִּי לְמַרְטִים פָּנֵי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכָּל־מוֹת וְרָק:

6 I gave my back to the smiters, And my checks to them
that plucked off the hair; I hid not my face from
shame and spitting.

וְאֲדֹנִי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי
עַל־כֵּן שָׁמַתִּי פָנֵי כַח־לְמִישׁ וְאִדַּע כִּי־לֹא
אֲבוֹשׁ:

7 For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

קָרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי־יָרִיב אֹתִי נִעְמְדָה יַחַד
מִי־בָעַל מִשְׁפָּטִי יִגֹּשׁ אֵלַי:

8 He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

הֵן אֲדֹנִי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי מִי־הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
הֵן כָּל־כַּפְּגָד יִבְלֹו עָשׂ יֵאָכְלֻם: (ס)

9 Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

מִי בָכֶם יִרְאֵה יְהוָה שְׁמַע בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
הִלְךְ חֹשְׁכִים וְאֵין נֹגֵה לֹו יִבְטַח בְּשֵׁם
יְהוָה וְיִשָּׁעַן בְּאֱלֹהָיו: (ס)

10 Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

הֵן כָּל־כֶּם קִדְחִי אֵשׁ מֵאֲזִרֵי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאוּר אֲשֶׁכֶם וּבְזִיקוֹת בַּעֲרֹתֶם
מִיָּדִי הִיתָה־נָּאת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכְּבוּן: (ס)

11 Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

שְׁמַעוּ אֵלַי רְדָפִי צֶדֶק מִבִּקְשֵׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל־צִוֵּר חֲצִבְתֶּם וְאֶל־מִקְבַּת בּוֹר
נִקְרְתֶּם:

LI:1 Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dug.

הַבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אָבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
תַּחֲוֹל לָכֶם כִּי־אַחַד קָרָאתִיו וְאַבְרָכָהוּ
וְאַרְבָּהוּ:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah that
bore you; For when he was but one I called him, And I
blessed him, and made him many.

כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־חֲרֻבֹתֶיהָ
וַיִּשְׁם מִדְּבָרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כִּגְן־יְהוָה
שִׂשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמָּצָא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל
זִמְרָה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath
comforted all her waste places, And hath made her
wilderness like Eden, And her desert like the garden of
the LORD; Joy and gladness shall be found therein,
Thanksgiving, and the voice of melody.

הפטרות ראה

*The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5. This is the Third Haftara of Consolation. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 189.
Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special
Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.*

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבִנָיִךְ וַיִּסְדֵּתִיךָ בַּסַּפִּירִים:

LIV:11 O thou afflicted, tossed with tempest, and not comforted, behold, I will set thy stones in fair colours, And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִי כְּדָכָד שְׁמֹשֹׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלֶךָ לְאַבְנֵי-חֹפֶץ:

12 And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל-בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

13 And all thy children shall be taught of the LORD; and great shall be the peace of thy children.

בַּצְדָּקָה תִּפְוֹנָנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק פִּי-לֹא
תִירָאִי וּמִמְחָתָה כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלַיךָ:

14 In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּזֵר יִגְוֹר אָפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֶתָּה עָלֶיךָ
יָפֹל:

15 Behold, they may gather together, but not by Me; Whosoever shall gather together against thee shall fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנֹכִי בְרָאתִי חֶרֶשׁ נֶפֶחַ
בָּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
בְרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16 Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-
לְשׁוֹן תִּקּוּם-אֶתָּה לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נִחַלַת עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נָא-
יְהוָה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הוּא כָל-צִמָּא לָכוּ לָמִים וְאִשֶּׁר אֵין-לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָצְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּא-
כֶּסֶף וּבְלוּא מִחִיר גֵּין וְחָלָב:

LV:1 Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִּשְׁקְלוּ-כֶּסֶף בְּלוּא-לֶחֶם וַיִּגִּיעְכֶּם
בְּלוּא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאֶכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Hearken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֶסֶדִי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֻמִּים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַ תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֵלֶיךָ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרות שופטים

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12. This is the Fourth Haftara of Consolation.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וַתִּירָאִי
מֵאֲנָשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם הַצָּרִיר יִנָּתֵן:

LI:12

I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֹשֶׂה נֹטֶה שָׁמַיִם וְיָסַד
אֶרֶץ וַתִּפְחַד תָּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמַּצִּיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת
הַמַּצִּיק:

13

And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִתָּר צֶעֶה לְהִפָּתַח וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14

He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הַיָּם וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15

For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בִּפִּיךָ וּבִצֶּל יָדִי כִסִּיתִיךָ
לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִי־סֹד אֶרֶץ וְלֹא־אֶמַר לְצִיּוֹן
עַמִּי־אֶתָּה: (ס)

16

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הַתַּעֲוֹרָרִי הַתַּעֲוֹרָרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיָּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־
קִבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17

Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אֵין־מְנַתֵּל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאֵין
מַחְזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָה:

18

There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.

שְׁתֵּים הִנֵּה קִרְאֲתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׂד
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶיךָ:

19

These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?

בָּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת
כְּתוּא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעֵרַת
אֱלֹהֶיךָ:

20

Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֵּן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא
מִיּוֹן: (פ)

21

Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָיִךְ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יִרְיֵב עִמּוֹ
הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה
אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לִשְׁתוֹתָה עוֹד:

22

Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;

וּשְׁמַתִּיהָ בְּיַד-מוֹלִיךְ אֲשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשָׁךְ
שְׁחִי וְנִעְבְּרָה וְנַשִּׁימִי כְּאֶרֶץ גִּדְּךָ וְכַחוּץ
לְעֹבְרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׂי עֹד צִיּוֹן לְבָשִׂי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֶתָךְ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא
יוֹסִיף יְבֹא-בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For henceforth there shall no more come into thee The uncircumcised and the unclean.

הַתְּנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)
הַתַּפְתְּחִי [ק' הַתַּפְתְּחִי] מוֹסְרֵי צִנּוֹרְךָ
שְׁבִיָּה בַת-צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck, O captive daughter of Zion.

כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought; And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֱדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְדּוּ-עָמִי
בְּרָאשְׁנָה לְגֹר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפְסֵי עֲשָׂקוֹ:

4 For thus saith the Lord GOD: My people went down aforetime into Egypt to sojourn there; And the Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה-לִּי-פֹה נְאֻם-יְהוָה כִּי-לָקַח עָמִי
חֲנֹם מִשְׁלֹו יְהִלִּילוּ נְאֻם-יְהוָה וְתִמִּיד
כָּל-הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאָץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing that My people is taken away for nought? They that rule over them do howl, saith the LORD, And My name continually all the day is blasphemed.

לִכֵּן יֵדַע עָמִי שְׁמִי לִכֵּן בֵּינוֹם הַהוּא כִּי-
אֲנִי-הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore they shall know in that day That I, even He that spoke, behold, here I am.

מַה-נָּאוּ עַל-הַהָרִים רַגְלֵי מַבְשֵׁר מִשְׁמִיעַ
שְׁלוֹם מַבְשֵׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר
לְצִיּוֹן מִלֶּךְ אֱלֹהֶיךָ:

7 How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְּנֶיךָ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8 Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

פִּצְּחוּ רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי-נָחַם
יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9 Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חָשַׁף יְהוָה אֶת-זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל-
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל-אַפְסֵי-אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10 The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סוּרוּ סוּרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל-תִּגְעוּ צֵאוּ
מִתּוֹכָהּ הַבְּרוּ נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11 Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בְחַפְזוֹן תֵּצֵאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן
כִּי־הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפְּכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12 For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפטרת כי תצא

The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10. This is the Fifth Haftara of Consolation. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.

רְנֵי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחֵי רִנָּה וְצַהֲלֵי
לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי
בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1 Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הִרְחִיבֵנוּ מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירִיעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְשׁוּ אֶל־תַּחֲשֵׁכֵי הָאָרֶץ
מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּחִיךְ חֲזָקִי:

2 Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְיָרֵעַ גּוֹיִם יְיָשׁ
וְעָרִים נִשְׁמֹת יוֹשִׁיבוּ:

3 For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אֵל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבוּשִׁי וְאֵל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תַחֲפִירִי כִּי בָשֶׁת עַל־וִמָּךְ תִּשְׁכַּחִי
וְחִרְפַּת אֶלְמְנוּתְךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4 Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ
קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא:

5 For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.

כִּי־כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ
יְהוָה וְאִשָּׁה נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ:

6 For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.

בְּרֵגע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים
אֶקְבֹּץךָ:

7 For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.

בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנִי רָגע מְמוֹךְ
וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ
יְהוָה: (ס)

8 In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

כִּי־מִי נָח נָצַח לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִעֵבֶר
מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף
עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר־כָּבֵד:

9 For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.

כִּי הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוָטֶינָה
וְחֶסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּט אֲמַר מֶרְחֶמֶךָ יְהוָה: (ס)

10 For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22. This is the Sixth Haftara of Consolation.

קוֹמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה
עָלֶיךָ זָרַח:

LX:1 Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה־אֶרֶץ וְעֶרְפָּל
לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ
יִרְאֶה:

2 For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ וְרָחֶךָ:

3 And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.

שְׂאֵי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָל־מְקַבְּצֵי בָאוֹ־
לְךָ בְּנוֹת מֶרְחֹק יָבֹאוּ וּבָנוֹתֶיךָ עַל־צֶדֶד
תֵּאֱמָנָה:

4 Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.

אִז תִּרְאִי וְנִתְרַתְּ וּפָתַד וּרְחֹב לִבְבְּךָ כִּי־
יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמָּוֶן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:

5 Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שְׂפֹעַת גַּמְלִים תִּכְסֶּה בְּכָרִי מִדִּין וְעִפָּה
כָּל־מְשַׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה וְיִשְׂאוּ
וּתְהַלֵּלְתָּ יְהוָה יְבָשָׁרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל־צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיוֹת
יִשְׁרְתוּנֶךָ יַעֲלוּ עַל־רָצוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית
תִּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי־אֵלֶּה כְּעָב תַּעֲוִפֶינָה וְכִיוֹנִים אֶל־
אֲרֻבֵּיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי־לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֶנְיֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁיטָה
לְהָבִיא בְּנוֹת מֶרְחֹק כְּסָפָם וְזָהָבָם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
פִּאֲרָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנוּ בְנֵי־נֹכַר חֻמֹּתֶיךָ וּמְלִכֵיהֶם יִשְׁרְתוּנֶךָ
כִּי בְקֶצְפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרַצוֹנִי רַחֲמֹתֶיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

וּפְתָחוּ שַׁעְרֶיךָ תָמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא
יִסְגְּרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוּגִים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי־הַגּוֹי וְהַמְּמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תְּדַהֵר
וּתְאֲשׁוּר יִחָדּוּ לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלִי אֲכַבֵּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהַלְכוּ אֵלֶיךָ שָׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיָּה וְהַשְׁתַּחֲוּוּ
עַל־כַּפְּפוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מְנַאֲצֶיךָ וְקִרְאוּ לְךָ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הָיִיתָךְ עֲזוּבָה וְשִׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר
וְשִׁמְתִּיךָ לְגִזְיוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וְיִנָּקֶה חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מַלְכִּים תִּינָקֶה
וְיִדְעַתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

תַּחַת הִנָּחֶשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל
אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעִצִּים נָחֶשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִּי פְקֻדָתְךָ שָׁלוֹם
וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה:

17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.

לֹא־יִשְׁמָע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶיךָ שָׂד וְשָׂבָר
בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמָתֶיךָ וּשַׁעְרֶיךָ
תִּהְיֶה:

18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.

לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם
וְלַלַּיְלָה תִּהְיֶה לֹא־יָאִיר לְךָ וְהַיָּה־לְךָ יְהוָה
לְאוֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרָתְךָ:

19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.

לֹא־יָבֹא עוֹד שֶׁמֶשׁ וְיָרַח לֹא יִאָּסֵף כִּי
יְהוָה יִהְיֶה־לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלוֹם יָמֶי
אָבְדֶיךָ:

20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.

וְעַמְּךָ כָּל־צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ
נֶצֶד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי
לְתַפְאֲרָה:

21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.

הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי
יְהוָה בְּעֵתָהּ אַחֲשָׁנָה: (ס)

22

The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.

הפטרת נצבים

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9. This is the Seventh (and final) Haftara of Consolation, and is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגְלַנְּךָ נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי
הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי-יֹשֻׁעַ מָעִיל צְדָקָה יַעֲמִנִי
כַּחֲתָן יִכְתֹּנ פָּאֵר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיהָ:

LXI:10

I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ
תִּצְמִיחַ כֶּן אֲדֹנָי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה
וְתִהְיֶה נִגַּד כָּל-הַגּוֹיִם:

11

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.

לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם
לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְּנֹגֶה צְדָקָהּ וּשְׁוַעֲתָהּ
כָּל-פֶּיֶד יִבְרָר:

LXII:1

For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.

וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָתְךָ וְכָל-מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings thy glory; And thou shalt be called by a new name, Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִיתָ עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד-יְהוָה (כ')
וּצִנּוֹר [ק' וְצִנּוֹר] מְלִיכָה בְּכַף-אֱלֹהֶיךָ:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of the LORD, And a royal diadem in the open hand of thy God.

לֹא-יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצְךָ לֹא-
יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֲפָצִי-
כָּה וּלְאַרְצְךָ בְּעוֹלָה כִּי-חֲפָץ יִהְיֶה בְּךָ
וְאַרְצְךָ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither shall thy land any more be termed Desolate; But thou shalt be called, My delight is in her, And thy land, Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy land shall be espoused.

כִּי-יִבְעַל בַּחֹרֶב בְּתוֹלָה יִבְעֻלוּךָ בְּנֵיךָ
וּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל-כָּלָה יֵשִׁישׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל-חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שָׁמָרִים
כָּל-חַיּוֹם וְכָל-לַיְלָה תָּמִיד לֹא יִחַשּׁוּ
הַמִּזְכָּרִים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem, They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye that are the LORD's remembrancers, Take ye no rest,

וְאַל-תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד-יִכּוֹנֵן וְעַד-יֵשִׁים
אֶת-יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאֶרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דִּגְלֶיךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאֹיְבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְנֵי־נֹכַר תִּירוּשֶׁךָ אֲשֶׁר יִגְעֶתָ בּוֹ:

כִּי מֵאֲסָפוֹ יֹאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתּוּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשֵׁי: (ס)

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בִשְׁעָרִים פָּנוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלוּ
סֹלוּ הַמִּסְלָה סִקְלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ גֶס־עַל־
הָעַמִּים:

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְצָה הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שָׂכְרוּ אֹתוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵינוּ:

וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלֵךְ
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

מִי־זֶהוּ בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה
זֶה הַדּוֹר בְּלָבוּשׁוֹ צִעָה בָּרָב כַּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

מִדּוֹעַ אָדָם לְלָבוּשֶׁךָ וּבִגְדֶיךָ כְּדֶרֶךְ בָּגָת:

פּוֹרְקוּ דְרָכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ
אֹתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאַרְמָסִם בְּחִמָּתִי וְזוֹ
נִצָּחֶם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלָבוּשִׁי אֶגָּאֲלָתִי:

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵּי בָּאָה:

וְאֶבִּיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ
וְתוֹשַׁע לִי זֶרְעִי וְחִמָּתִי הִיא סִמְכָתִנִּי:

וְאֶבּוֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכָּרֶם בְּחִמָּתִי
וְאֶזְרִיד לְאָרֶץ נִצָּחֶם: (ס)

חֲסִדֵּי יְהוָה וְאֶזְכֹּר תַּחֲלֹת יְהוָה כְּעֹל כָּל
אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־גִּמְלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers shall
not drink thy wine, For which thou hast laboured;

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink it
In the courts of My sanctuary.

Go through, go through the gates, Clear ye the way of
the people; Cast up, cast up the highway, Gather out
the stones; Lift up an ensign over the peoples.

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

And they shall call them 'The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.'

LXIII:1 'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned
garments from Bozrah? This that is glorious in his
apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I
that speak in victory, mighty to save.'

2 'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like
his that treadeth in the winevat?'—

3 'I have trodden the winepress alone, and of the
peoples there was no man with Me; yea, I trod them in
Mine anger, and trampled them in My fury; and their
lifeblood is dashed against My garments, and I have
stained all My raiment.

4 For the day of vengeance that was in My heart, and My
year of redemption are come.

5 And I looked, and there was none to help, and I
beheld in astonishment, and there was none to
uphold; therefore Mine own arm brought salvation
unto Me, And My fury, it upheld Me.

6 And I trod down the peoples in Mine anger, and made
them drunk with My fury, and I poured out their
lifeblood on the earth.'

7 I will make mention of the mercies of the LORD, and
the praises of the LORD, according to all that the
LORD hath bestowed on us; and the great goodness
toward the house of Israel, which He hath bestowed
on them according to His compassions, and according
to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי-עַמִּי הֲמָה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8 For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל-צָרָתָם (כִּי לֹא) [ק' לֵו] צָר וּמְלָאָה
פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הָיָה
גֹּאֲלָם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם:

9 In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old.

הפטרת שובה

The Haftara is Hosea 14:2 – 14:10 & Micah 7:18 – 7:20. This is the Haftara for the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur. Customs vary for what is read. All begin with Hosea 14:2 – 10. Some add Micah 7:18–20 when this Shabbat coincides with Vayelech and Joel 2:15 – 27 when it coincides with Ha'azinu. Others always read the passage from Micah, or the passage from Joel, or both.

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ
בְּעֹנֶךָ:

XIV:2 Return, O Israel, unto the LORD thy God; For thou hast stumbled in thine iniquity.

קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וּשׁוּבוּ אֶל-יְהוָה אֱמַרוּ
אֵלָיו כָּל-תְּשׁוּאָה עוֹן וְקַח-טוֹב וְנִשְׁלַמָּה
פָּרִים שְׁפִתֵינוּ:

3 Take with you words, And return unto the LORD; Say unto Him: 'Forgive all iniquity, And accept that which is good; So will we render for bullocks the offering of our lips.

אֲשׁוּרוֹ לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל-סוֹס לֹא נִרְכָּב
וְלֹא-נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לַמַּעֲשֶׂה יִדְּגֵנוּ
אֲשֶׁר-בָּךְ יִרְחַם יְתוֹם:

4 Asshur shall not save us; We will not ride upon horses; Neither will we call any more the work of our hands our gods; For in Thee the fatherless findeth mercy.'

אֲרַפֵּא מְשׁוֹבְתָם אֶהְבֶּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי
מִמֶּנּוּ:

5 I will heal their backsliding, I will love them freely; For Mine anger is turned away from him.

אֶהְיֶה כַּטֹּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה וְיִהְיֶה
שָׁרְשׁוֹ כַּלְבָּנוֹן:

6 I will be as the dew unto Israel; He shall blossom as the lily, And cast forth his roots as Lebanon.

יִלְכּוּ וְנִקְוֹתָיו וַיְהִי כְזֵית הוֹדוֹ וְרִיחֵה לּוֹ
כַּלְבָּנוֹן:

7 His branches shall spread, And his beauty shall be as the olive-tree, And his fragrance as Lebanon.

יִשְׁבּוּ יֹשְׁבֵי בְצֻלּוֹ יַחֲזִי דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַּגֶּפֶן
זָכְרוּ כִּי־ן לְבָנוֹן:

8 They that dwell under his shadow shall again Make corn to grow, And shall blossom as the vine; The scent thereof shall be as the wine of Lebanon.

אֶפְרַיִם מַה-לִּי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עֲנִיתִי
וְאֲשׁוּרְנוּ אֲנִי כַּבְרֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פְרִיָה
נִמְצָא:

9 Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cypress-tree; From Me is thy fruit found.

מִי חָכָם וַיֵּבֶן אֱלֹה נִבּוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׁרָאִים
דִּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים
יִכָּשְׁלוּ בָּם:

10 Whoso is wise, let him understand these things,
Whoso is prudent, let him know them. For the ways
of the LORD are right, And the just do walk in them;
But transgressors do stumble therein.

מִי־אֵל כְּמוֹד נִשָּׂא עֹן וְעִבֵּר עַל־פֶּשַׁע
לְשֹׂאֲרֵית נִחְלָתוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אַפּוֹ כִּי־
חֲפֵץ חֶסֶד הוּא:

VII:18 Who is a God like unto Thee, that pardoneth the
iniquity, And passeth by the transgression of the
remnant of His heritage? He retaineth not His anger
for ever, Because He delighteth in mercy.

יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכָּשֶׁשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ
בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאוֹתָם:

19 He will again have compassion upon us; He will
subdue our iniquities; And Thou wilt cast all their sins
into the depths of the sea.

תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתְּרָנוּ מִימֵי קֶדֶם:

20 Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to
Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from
the days of old.

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קִדְשׁוּ־צִוּם קִרְאוּ
עֲצָרָה:

II:15 Blow the horn in Zion, Sanctify a fast, call a solemn
assembly;

אֲסֹפוּ־עָם קִדְשׁוּ קָהָל קִבְּצוּ זָקֵנִים אֲסֹפוּ
עוֹלָלִים וַיָּגִי שְׂדֵי־יָצָא חֲתָן מִחֲדָרוֹ
וּכְלָה מִחֻפָּתָהּ:

16 Gather the people, Sanctify the congregation,
Assemble the elders, Gather the children, And those
that suck the breasts; Let the bridegroom go forth
from his chamber, And the bride out of her pavilion.

בֵּין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ יִכְבּוּ הַכֹּהֲנִים
מִשְׁרְתֵי יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חוּסָה יְהוָה עַל־
עַמּוֹךְ וְאַל־תִּתֵּן נִחְלָתְךָ לְחִרְפָּה לְמַשְׁלַל־
בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בְּעַמִּים אֵיךְ
אֱלֹהֵיהֶם:

17 Let the priests, the ministers of the LORD, Weep
between the porch and the altar, And let them say:
'Spare thy people, O LORD, And give not Thy heritage
to reproach, That the nations should make them a
byword: Wherefore should they say among the
peoples: Where is their God?'

וַיִּקְנֵא יְהוָה לְאַרְצוֹ וַיִּחַמַּל עַל־עַמּוֹ:

18 Then was the LORD jealous for His land, And had pity
on His people.

וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הִנְנִי שֹׁלַח לָכֶם
אֶת־הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׁבַעְתֶּם
אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶן אֶתְכֶם עוֹד חֲרֻפָּה בְּגוֹיִם:

19 And the LORD answered and said unto His people:
'Behold, I will send you corn, and wine, and oil, And
ye shall be satisfied therewith; And I will no more
make you a reproach among the nations;

וְאֶת־הַצֹּפוֹנִי אֲרִיתִיק מֵעֲלִיכֶם וְהִדַּחְתִּיוֹ
אֶל־אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה אֶת־פָּנָיו אֶל־הַיָּם
הַקִּדְמֹנִי וְסָפוּ אֶל־הַיָּם הָאֲחֵרֹן וְעָלָה
בָּאֲשׁוֹ וְתַעַל צַחְנָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת:

20 But I will remove far off from you the northern one,
And will drive him into a land barren and desolate,
With his face toward the eastern sea, And his hinder
part toward the western sea; that his foulness may
come up, and his ill savour may come up, because he
hath done great things.'

אֶל־תִּירָאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמָחִי כִּי־הִגְדִּיל
יְהוָה לַעֲשׂוֹת:

21 Fear not, O land, be glad and rejoice; for the LORD
hath done great things.

אֶל־תִּירְאוּ בַּהֲמוֹת שָׂדֵי כִּי דָשְׂאוּ נָאוֹת
מִדְּבַר כִּי־עֵץ נָשָׂא פִּרְיוֹ תֵּאֱנֶה וְגִפֶּן נָתַן
חֵילָם:

22 Be not afraid, ye beasts of the field; for the pastures of the wilderness do spring, for the tree beareth its fruit, the fig-tree and the vine do yield their strength.

וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
כִּי־נָתַן לָכֶם אֶת־הַמּוֹרָה לְצִדְקָה וַיּוֹרֵד
לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בְּרֵאשׁוֹן:

23 Be glad then, ye children of Zion, and rejoice in the LORD your God; For He giveth you the former rain in just measure, And He causeth to come down for you the rain, the former rain and the latter rain, at the first.

וּמִלְאוּ חֲגֵרֹנוֹת בָּרֶ וְהִשְׁקוּ הַקִּבֵּים
תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר:

24 And the floors shall be full of corn, and the vats shall overflow with wine and oil.

וְשִׁלַּמְתִּי לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל
הָאֲרֶבֶה הַיֵּלֶק וְהַחֲסִיל וְהַגִּזְמֹם חֵילִי
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי בָכֶם:

25 And I will restore to you the years that the locust hath eaten, the canker-worm, and the caterpillar, and the palmer-worm, My great army which I sent among you.

וְאָכַלְתֶּם אָכּוֹל וְשָׂבֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־
שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם
לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:

26 And ye shall eat in plenty and be satisfied, and shall praise the name of the LORD your God, that hath dealt wondrously with you; and My people shall never be ashamed.

וַיֵּדְעוּתָם כִּי בִקְרֵב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאָנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי
לְעוֹלָם: (פ)

27 And ye shall know that I am in the midst of Israel, and that I am the LORD your God, and there is none else; and My people shall never be ashamed.

הפטרת האזינו

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftara is only read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara for Shabbat Shuva on page 184.

וַיִּדְבֹר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל־
אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל:

XXII:1 And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלִטִי־לִי:

2 and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחֻסֶּה־בּוֹ מִגֹּדִי וְקִרְן וְשֹׁעִי
מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעִי מִחֲמַס תִּשְׁעֵנִי:

3 The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מִהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבֵי אֲנֹשֶׁעַ:

4 Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְפְּנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נִחַלִי בְלִיעַל
יִבְעֲתֵנִי:

5 For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבִלֵי שְׂאוֹל סָבְנוּ קִדְמוֹנִי מִקְשֵׁי מוֹת:	6	The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.
בְּצַר־לִי אָקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכָלוֹ קוֹלִי וְשׁוֹעֲתִי בְּאָזְנוֹי:	7	In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.
(כ' ותגעש) [ק' ויתגעש] ותרעש הארץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְּגַעְשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ:	8	Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.
עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גִּחְלִים בָּעֲרוֹ מִמֶּנּוּ:	9	Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.
וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:	10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.
וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיִּעָף וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ:	11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.
וַיַּשֵּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָפוֹת חֲשֶׁרֶת־מַיִם עָבֵי שָׁחֳקִים:	12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.
מִנְּגִדָה נִגְדּוּ בָּעֵרוֹ גִּחְלֵי־אֵשׁ:	13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.
יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:	14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.
וַיִּשְׁלַח חֲצִיצִים וַיִּפְּצֵם בָּרָק (כ' ויהמם) [ק' ויהם]:	15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.
וַיֵּרָא אֲפָקֵי יָם וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תְּבֵל בְּגַעַרְתִּי יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אָפּוֹ:	16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.
יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקְחֵנִי וַיִּמְשְׁנֵי מַמִּים רַבִּים:	17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;
וַיִּצִילֵנִי מֵאֹיְבֵי עֹז מִשְׁנֹאֵי כִי אֲמָצוּ מִמֶּנִּי:	18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.
יִקְדְּמוּנִי בַּיּוֹם אִידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעֹן לִי:	19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.
וַיֵּצֵא לְמִדְבָּר אֹתִי וַיַּחֲלִצֵנִי כִי־חָפֵץ בִּי:	20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.
וַיִּמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּכֹר יְדֵי יוֹשִׁיב לִי:	21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.
כִּי שָׁמַרְתִּי דִרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאֱלֹהֵי:	22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.

כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדִי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנָּה:	23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.
וְאֵהִיָּה תָמִים לוֹ וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כַצְדִּיקָתִי כְּכָרִי לִנְגִיד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם־גִּבּוֹר תִּתָּמַם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם־נָכָר תִּתְכַּבֵּר וְעִם־עָקֹשׁ תִּתְחַל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת־עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי־אַתָּה יְיָ יְהוָה וַיְהִי וַיְהִי חֹשֶׁךְ:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בָכָה אֲרוּץ גִּדּוּד בְּאַלְהֵי אֲדָלָג־שׁוֹר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי־אֵל מִבִּלְעָדִי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבִּלְעָדִי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מְעוֹזִי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים (כ' דרכו) [ק' דרכי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מְשׁוּהָ (כ' רגליו) [ק' רגלי] כְּאַיִלוֹת וְעָל בְּמַתִּי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מִלְמַד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִתַּת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זַרְעָתִי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן־לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וְעֲנִתָּה תְרַבֵּנִי:	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תִּרְחִיב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעְדּוֹ קָרַסְלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֲרִדְפָּה אֹיְבֵי וְאֶשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־כְּלוֹתָם:	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקּוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַחַת רַגְלִי:	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.

40	ותַּזְרֵנִי חֵיל לַמִּלְחָמָה תִּכְרִיעַ קָמִי תַּחְתָּנִי:	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
41	וְאֵיבֵי תַּתָּה לִי עָרַף מִשְׁנְאֵי וְאַצְמִיתֵם:	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
42	יִשְׁעוּ וְאִין מִשִּׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם:	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
43	וְאַשְׁחַקֵם כַּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת אֲדָקֵם אֲרָקֵם:	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.
44	וְתַפְלִטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יָדַעְתִּי יַעֲבֹדֵנִי:	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
45	בְּנֵי נָכָר יִתְכַחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמוֹעַ אֲזִן וְיִשְׁמְעוּ לִי:	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
46	בְּנֵי נָכָר יִבָּלֻ וְיִחַגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
47	חַי־יְהוָה וּבָרְכוּךָ צוּרִי וַיְרֹם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation;
48	הָאֵל הַנֶּתֵּן נִקְמַת לִי וּמָרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
49	וּמוֹצִיאֵי מֵאִיבֵי וּמִקְמִי תִרְוַמְנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
50	עַל־כֵּן אֲזַדְּךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמְּרָה:	Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.
51	(כ' מַגְדִּיל) [ק' מַגְדּוֹל] יִשׁוּעוֹת מִלְּכּוֹ וְעִשָׂה־חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־ עוֹלָם: (פ)	A tower of salvation is He to His king; And showeth mercy to His anointed, To David and to his seed, for evermore.

הפטרת וזאת הברכה

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18.

I:1	וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן מִשְׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר:	Now it came to pass after the death of Moses the servant of the LORD, that the LORD spoke unto Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:
-----	---	--

מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְךָ בּוֹ
לָכֶם נִתְּנָהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:

מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר
הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים
וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה
גְּבוּלְכֶם:

לֹא־יִתְנַצֵּב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךָ לֹא
אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעְזֹבְךָ:

חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אִתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת
לָהֶם:

רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֶּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר
מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל בְּכָל־
אֲשֶׁר תֵּלֵךְ:

לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ
בּוֹ יוֹמָם וּלְלֵילָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אָז תִּצְלִיחַ אֶת־
דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכִּיל:

הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־
תַּחַת כִּי עִמָּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תֵּלֵךְ: (פ)

וַיֵּצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שָׂטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:

עֲבְרִי בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַיִּצְווּ אֶת־הָעָם
לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בַעֲדוֹ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא
לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over this Jordan, thou, and all this people, unto the land which I do give to them, even to the children of Israel.

3 Every place that the sole of your foot shall tread upon, to you have I given it, as I spoke unto Moses.

4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto the great river, the river Euphrates, all the land of the Hittites, and unto the Great Sea toward the going down of the sun, shall be your border.

5 There shall not any man be able to stand before thee all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause this people to inherit the land which I swore unto their fathers to give them.

7 Only be strong and very courageous, to observe to do according to all the law, which Moses My servant commanded thee; turn not from it to the right hand or to the left, that thou mayest have good success whithersoever thou goest.

8 This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success.

9 Have not I commanded thee? Be strong and of good courage; be not affrighted, neither be thou dismayed: for the LORD thy God is with thee whithersoever thou goest.

10 Then Joshua commanded the officers of the people, saying:

11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'

וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

זָכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְרוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי
הַחֵיל וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם:

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
וְיָרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לְאָרֶץ
יְרֻשָּׁתְכֶם וְיָרְשִׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ
הַשָּׁמֶשׁ:

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.'

וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְנִאֲלֶה כָל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ בָּנוּ בִלְוָה:

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

כָּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כֵּן נִשְׁמָע
אֵלֶיךָ רַק יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה:

17 According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמָע
אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ וְיָמָת רַק
חֲזָק וְאַמֵּץ: (פ)

18 Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

הפטרת שבת שובה

This is the Haftara for the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur. Customs vary for what is read. All begin with Hosea 14:2 – 10. Some add Micah 7:18 – 20 when this Shabbat coincides with Vayelech and Joel 2:15 – 27 when it coincides with Ha'azinu. Others always read the passage from Micah, or the passage from Joel, or both.

שׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ
בְּעֹנֶיךָ:

XIV:2

Return, O Israel, unto the LORD thy God; For thou hast stumbled in thine iniquity.

קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וּשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמַרְוּ
אֵלָיו כֹּל־חַטָּאת עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמְתָּ
פָּרִים שְׁפָתֵינוּ:

3

Take with you words, And return unto the LORD; Say unto Him: 'Forgive all iniquity, And accept that which is good; So will we render for bullocks the offering of our lips.

אֲשׁוּרוֹ לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב
וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעַשְׂתָּ יְדֵינוּ
אֲשֶׁר־בָּךְ יִרְחַם יְתוֹם:

4

Asshur shall not save us; We will not ride upon horses; Neither will we call any more the work of our hands our gods; For in Thee the fatherless findeth mercy.'

אֲרַפֵּא מְשׁוֹכְתָם אֲהַבֵּם נִדְּבָה כִּי שָׁב אִפִּי
מִמֶּנּוּ:

5

I will heal their backsliding, I will love them freely; For Mine anger is turned away from him.

אֶהְיֶה כְּטֹל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה וְיִדָּ
שָׁרְשָׁיו כִּלְבָּנוֹן:

6

I will be as the dew unto Israel; He shall blossom as the lily, And cast forth his roots as Lebanon.

יִלְכֹּל וְיִנְקוּתָיו וְיִתִּי כִנֹּת הַזֵּיף וְרִיחַ לוֹ
כִּלְבָּנוֹן:

7

His branches shall spread, And his beauty shall be as the olive-tree, And his fragrance as Lebanon.

יִשְׁכְּלוּ יֹשְׁבֵי בְצֻלּוֹ יִחִיו דָּגֵן וַיִּפְרְחוּ כִגְלֵן
זָכְרוּ כִּי־יֵין לְבָנוֹן:

8

They that dwell under his shadow shall again Make corn to grow, And shall blossom as the vine; The scent thereof shall be as the wine of Lebanon.

אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עֲנִיתִי
וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כִבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִרְיָהּ
נִמְצָא:

9

Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cypress-tree; From Me is thy fruit found.

מִי חָכָם וַיֵּבֶן אֱלֹה נִבּוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׁׁרִים
דְּרָכָי יְהוָה וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָּם וּפֹשְׁעִים
יִכָּשְׁלוּ בָּם:

10

Whoso is wise, let him understand these things, Whoso is prudent, let him know them. For the ways of the LORD are right, And the just do walk in them; But transgressors do stumble therein.

Micah 7:18 – 20, read by some every occurrence of Shabbat Shuva, or on Parshat Vayelech only:

מִ־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע
לִשְׂאֵרִית נִחַלְתָּ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אָפּוֹ כִּי־
חַפֵּץ חַסֵּד הוּא:

VII:18

Who is a God like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכַּפֵּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ
בְּמַצְלֹת יָם כֹּל־חַטָּאוֹתָם:

19

He will again have compassion upon us; He will subdue our iniquities; And Thou wilt cast all their sins into the depths of the sea.

תִּתֵּן אֱמֶת לַיַּעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתְּחִינוּ מִיְמֵי קֶדֶם:

20 Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Joel 2:15 – 27, read by some every occurrence of Shabbat Shuva, or on Parshat Ha'azinu only:

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קִדְשׁוּ צוֹם קִרְאוּ
עֲצֵרָה:

II:15 Blow the horn in Zion, Sanctify a fast, call a solemn assembly;

אֲסֹפוּ־עָם קִדְשׁוּ קָהָל קִבְצוּ זָקֵנִים אֲסֹפוּ
עוֹלָלִים וַיְנַקֵּי שָׂדִים יֵצֵא חַתָּן מִחֻדְרוֹ
וּכְלָה מִחֻפְתָּהּ:

16 Gather the people, Sanctify the congregation, Assemble the elders, Gather the children, And those that suck the breasts; Let the bridegroom go forth from his chamber, And the bride out of her pavilion.

בֵּין הָאוֹלָם וּלְמִזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים
מִשְׁרָתִי יִהְיֶה וַיֹּאמְרוּ חֲסֹסָה יְהוָה עַל־
עַמּוּךָ וְאַל־תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחִרְפָּה לְמַשָּׁל־
בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בְּעַמִּים אֵיחָה
אֱלֹהֵיהֶם:

17 Let the priests, the ministers of the LORD, Weep between the porch and the altar, And let them say: 'Spare thy people, O LORD, And give not Thy heritage to reproach, That the nations should make them a byword: Wherefore should they say among the peoples: Where is their God?'

וַיִּקְנָא יְהוָה לָאָרֶץ וַיַּחֲמֹל עַל־עַמּוּ:

18 Then was the LORD jealous for His land, And had pity on His people.

וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוּ הִנְנִי שֹׁלַח לָכֶם
אֶת־חֲדָגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׁבַעְתֶּם
אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶן אֶתְכֶם עוֹד חֲרֻפָּה בְּגוֹיִם:

19 And the LORD answered and said unto His people: 'Behold, I will send you corn, and wine, and oil, And ye shall be satisfied therewith; And I will no more make you a reproach among the nations;

וְאֶת־הַצִּפּוֹנִי אֲרַחֵק מֵעֲלֵיכֶם וְהַדְחִיתִיו
אֶל־אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה אֶת־פָּנָיו אֶל־הַיָּם
הַקִּדְמֹנִי וּסְפוּ אֶל־הַיָּם הָאֲחֵרִיו וְעָלָה
בָּאֵשׁ וְתַעַל צַחְחָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת:

20 But I will remove far off from you the northern one, And will drive him into a land barren and desolate, With his face toward the eastern sea, And his hinder part toward the western sea; that his foulness may come up, and his ill savour may come up, because he hath done great things.'

אֶל־תִּירָאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמָחִי כִּי־הִגְדִּיל
יְהוָה לַעֲשׂוֹת:

21 Fear not, O land, be glad and rejoice; for the LORD hath done great things.

אֶל־תִּירָאוּ בְּהֵמֹת שָׂדֵי כִּי דָשְׁאוּ נֵאוֹת
מִדְבָּר כִּי־עֵץ נִשְׂא פִרְיוֹ תֹאנֶה וַגֶּפֶן נָתַן
חֵילָם:

22 Be not afraid, ye beasts of the field; for the pastures of the wilderness do spring, for the tree beareth its fruit, the fig-tree and the vine do yield their strength.

וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וּשְׂמְחוּ בִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
כִּי־נָתַן לָכֶם אֶת־הַמּוֹרָה לְצִדְקָה וַיּוֹרֵד
לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בְּרִאשׁוֹן:

23 Be glad then, ye children of Zion, and rejoice in the LORD your God; For He giveth you the former rain in just measure, And He causeth to come down for you the rain, the former rain and the latter rain, at the first.

וּמִלָּאוּ הַגִּרְנוֹת בָּר וַהֲשִׁיקוּ הַיִּקְבִּים
תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר:

24 And the floors shall be full of corn, and the vats shall overflow with wine and oil.

וּשְׁלַמְתִּי לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל
הָאֲרָבָה הַיֵּלֶק וְהַחֲסִיל וְהַגִּזְמֹם חִילִי
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי בָכֶם:

25 And I will restore to you the years that the locust hath eaten, the canker-worm, and the caterpillar, and the palmer-worm, My great army which I sent among you.

וְאָכַלְתֶּם אֱכֹל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־
שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם
לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:

26 And ye shall eat in plenty and be satisfied, and shall praise the name of the LORD your God, that hath dealt wondrously with you; and My people shall never be ashamed.

וַיֵּדְעוּתָם כִּי בִקְרֵב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאָנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי
לְעוֹלָם: (פ)

27 And ye shall know that I am in the midst of Israel, and that I am the LORD your God, and there is none else; and My people shall never be ashamed.

הפסרת האזינו

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftara is only read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara for Shabbat Shuva on page 184.

וַיִּדְבֹר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל־
אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל:

XXII:1 And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלִטִי־לִי:

2 and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחֻסָּה־בּוֹ מִגָּדִי וְקֶרֶן יִשְׁעִי
מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעִי מִחֲמַס תִּשְׁעֵנִי:

3 The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מִהֲלָל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבֵי אֲנִשֶּׁע:

4 Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְפָּנִי מִשִּׁבְרֵי־מוֹת נַחֲלִי בַלְיַעַל
יִבְעֲתָנִי:

5 For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבָלֵי שָׂאוֹל סָבְנוּ קִדְמֹנִי מִקְשֵׁי מוֹת:

6 The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.

בְּצָר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא
וַיִּשְׁמַע מִהִיכָלֹו קוֹלִי וַיִּשְׁוּעַתִּי בְּאָזְנוֹ:

7 In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

(כ' וּתְגַעַשׁ) [ק' וַיִּתְגַּעַשׁ] וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ
מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגַּעַשׁוּ כִּי־חָרָה
לוֹ:

8 Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.

עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גִּחְלִים
בָּעָרוֹ מִמֶּנּוּ:

9 Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.

וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:	10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.
וַיִּרְכַּב עַל-כְּרוּב וַיַּעֲף וַיֵּרָא עַל-כַּנְפֵי-רוּחַ:	11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.
וַיַּשֶּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָפוֹת חֹשֶׁרֶת-מַיִם עָבֵי שָׁחֳקִים:	12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.
מִנְהָ נִגְדּוּ בָּעָרוּ גִחְלֵי-אֵשׁ:	13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.
יָרַעַם מִן-שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:	14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.
וַיִּשְׁלַח חֲצִיצִים וַיִּפְּצֵם בָּרָק (כ' וַיַּחֲמֵם) [ק' וַיַּהֲרִיב]:	15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.
וַיִּרְאֻ אַפְקֵי יָם וַיִּגְלוּ מַסְדּוֹת תִּבְלָל בְּגַעֲרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אָפוֹ:	16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.
יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקְחֵנִי יִמְשְׁנֵי מַמִּים רַבִּים:	17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;
יִצִּילֵנִי מֵאִיְבִי עַז מִשְׁנְאֵי כִי אֲמָצוּ מִמֶּנִּי:	18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.
יִקְדָּמֵנִי בְּיוֹם אִיְדִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעֵן לִי:	19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.
וַיֹּצֵא לְמִרְחָב אֶתִּי יַחֲלֹצֵנִי כִי-חֲחַץ בִּי:	20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.
וַיִּמְלֵנִי יְהוָה כְּצַדִּיקְתִּי כְּכֹר יָדַי וַיֵּשֶׁב לִי:	21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.
כִּי שָׁמַרְתִּי דִרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאֱלֹהֵי:	22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.
כִּי כָל-מִשְׁפָּטוֹ לִנְגִדִי וְחֻקֹּתָיו לֹא-אֶסּוּר מִמֶּנִּה:	23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.
וְאֶהְיֶה תָמִים לוֹ וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיֵּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצַדִּיקְתִּי כְּבָרִי לִנְגִיד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם-חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם-גִּבּוֹר תִּתְמַם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,

עם-נָבֵר תִּתְבָּר וְעם-עֶקֶשׁ תִּתְפַּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת-עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל-רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי-אַתָּה יְיָרִי יְהוָה וְיְהוָה יְגִית חֹשֶׁכִי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בָכָה אֲרוּץ גָּדוֹד בְּאֱלֹהֵי אֲדָלְג־שׁוּר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי-אֵל מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי צִוֵּר מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מְעוֹזֵי חַיִּל וַיִּתֵּר תָּמִים (כ' דרכו) [ק' דרכי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מְשֻׁנָּה (כ' רגליו) [ק' רגלי] כְּאַיִלּוֹת וְעַל בְּמַתִּי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מִלְמַד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִתַּחַת קֶשֶׁת-נְחוֹשֶׁת זָרַעְתִּי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן-לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתָּךְ תִּרְבֵּנִי:	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תִּרְחִיב צַעְדֵי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעְדּוֹ קִרְסָלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֲרִדָּפָה אֹיְבֵי וְאֲשָׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד-כְּלוֹתָם:	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֲכַלֵּם וְאֲמַחֲצֵם וְלֹא יִקְוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלִי:	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.
וַתִּזְרְנֵנִי חַיִּל לַמִּלְחָמָה תִּכְרִיעַ קִמִּי תַחְתָּנִי:	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
וְאֹיְבֵי תַתָּה לִי עָרַף מִשְׁנְאֵי וְאֲצַמִּיתָם:	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ אֶל-יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאֲשַׁחֲקֵם כַּעֲפַר-אָרֶץ כְּשִׁיט-חוֹצוֹת אֲדָקֵם אֲרָקֵם:	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.

וְתַפְּלִטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יָדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי:	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
בְּנֵי נָכָר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוּעַ אֲזֶן יִשְׁמְעוּ לִי:	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נָכָר יִבָּלֹו וַיִּחַגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חַי־יְהוָה וּבָרְכוּךָ צוּרִי וַיְרֶם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation;
הָאֵל הַנֶּתֵּן נִקְמָת לִי וּמָרִיד עַמִּים תַּחֲתָנִי:	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבֵי וּמִקְדָּמִי תִרְוַמְנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
עַל־כֵּן אֲזַדֶּה יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר:	50	Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.
(כ' מגדיל) [ק' מגדול] יְשׁוּעוֹת מַלְכוּ וַעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־ עוֹלָם: (פ)	51	A tower of salvation is He to His king; And showeth mercy to His anointed, To David and to his seed, for evermore.

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיט שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:	XXVIII:9	And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.
עֹלֶת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד וְנִסְכָּה: (פ)	10	This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.
וּבִרְאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:	11	And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;
וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:	12	and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעִשְׂרֵן עֶשְׂרוֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עָלָה רֵיחַ נִיחַח אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13 and a several tenth part of fine flour mingled with oil
for a meal-offering unto every lamb; for a
burnt-offering of a sweet savour, an offering made by
fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהֵין יְהִיָּה לַפָּר וּשְׁלִישֶׁת
הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַהֵין לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14 And their drink-offerings shall be half a hin of wine
for a bullock, and the third part of a hin for the ram,
and the fourth part of a hin for a lamb. This is the
burnt-offering of every new moon throughout the
months of the year.

וְשֶׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15 And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it
shall be offered beside the continual burnt-offering,
and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Mafkir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftara is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ תַּחֲתִי
רִגְלִי אֵי-יָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-יָה
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1 Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and
the earth is My footstool; where is the house that ye
may build unto Me? And where is the place that may
be My resting-place?

וְאֵת-כָּל-אֱלֹהֵי יָדַי עָשִׂתָּה וַיְהִיו כָּל-אֱלֹהֵי
נֶאֱמַר-יְהוָה וְאֵל-יָה אֲבִישׁ אֶל-עֲנִי
וְנִבְה-רוּחַ וְחָרָד עַל-דְּבָרִי:

2 For all these things hath My hand made, and so all
these things came to be, saith the LORD; but on this
man will I look, even on him that is poor and of a
contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט תְּשׁוּר מִכָּה-אִישׁ זֹבֵחַ תִּשָּׂה עֶרְפָּה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דָם-תְּחִיר מִזֶּכֶר לִבְנֵה
מִבְרָךְ אֲנִי גַם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקִוְצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

3 He that killeth an ox is as if he slew a man; he that
sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that
offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood;
he that maketh a memorial-offering of frankincense, as
if he blessed an idol; according as they have chosen
their own ways, and their soul delighteth in their
abominations;

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגִּוְרֹתָם
אֶבְיֹא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

4 Even so I will choose their mockings, And will bring
their fears upon them; Because when I called, none did
answer; When I spoke, they did not hear, But they did
that which was evil in Mine eyes, And chose that in
which I delighted not.

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרִי
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנְאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

5 Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His
word: Your brethren that hate you, that cast you out
for My name's sake, have said: 'Let the LORD be
glorified, That we may gaze upon your joy', But they
shall be ashamed.

קוֹל שֹׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

6 Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from
the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to
His enemies.

בְּטָרֶם תַּחֲוִיל יִלְדָּה בְּטָרֶם יָבֹוא תֶּבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:	7	Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.
מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה הַיּוֹחֵל אַרְץ בְּנוֹם אֶחָד אִם־יִנְלַד גּוֹי פַּעַם אַחַת כִּי־תֵלֵךְ גַּם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֶיהָ:	8	Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.
הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אֹמֶר אֱלֹהֶיךָ: (ס)	9	Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.
שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וּגִילוּ בָּהּ כָּל־אֲהֻבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:	10	Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;
לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ: (ס)	11	That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.
כִּי־כֵן אֹמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֲלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֶתֶם עַל־צֵד' תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשָּׁעֲשְׂעוּ:	12	For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.
כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִּנְחַמֶּנּוּ כֵן אֲנִכִּי אֲנַחֲמֶכֶם וּבִירְוִשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:	13	As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.
וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לִבְכֶּם וְעִצְמוֹתֵיכֶם כִּדְּשָׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יַד־יְהוָה אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)	14	And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.
כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹוא וְכִסּוּפָה מִרְכָּבָתוֹ לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וּגְעָרָתוֹ בְּלֶהֱבִיאֵשׁ:	15	For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.
כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:	16	For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.
הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר (כ' אַחַד) [ק' אַחַת] בַּתּוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶבְרָר יַחְדָּו יִסְפוּ נֶאֱמַר יְהוָה:	17	They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לִקְבֹּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשָׁנוֹת וַיָּבֹאוּ וַיֵּרְאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִי בָהֶם אוֹת וּשְׁלַחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְתֻבַּל וְיָוָן
הַבְּל וַיִּגָּן הָאֵלִים הִרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבֹּרִים
וּבַפָּרָדִים וּבַפְּרָכוֹת עַל הַר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמִד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבָת
בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אָמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיָה דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבָת בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹא כָל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftara for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשָׁבְךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וּשְׁלֹשֶׁת תָּרֵד מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ
אֶצֶל הָאֵבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה אוֹרֶה
לְשַׁלַּח־לִי לְמִטָּרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנָּעַר לְךָ מֵצָא
אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַר אֶמֶר לְנָעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דָּבָר חַיִּי־יִהְיֶה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם־כֹּה אֶמֶר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְתִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יִהְיֶה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יִהְיֶה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ') (על) [ק' אֶל־] הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיָּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם כַּפְּעַם
אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקֶם יְהוֹנָתָן וַיָּשֶׁב אַבְנֵר
מִצֵּד שָׁאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דִבֶּר שָׁאוּל מֵאוֹמָה בְּיוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֵּרָה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָּא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיִּים
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִּי אֲחִי וְעַתָּה
אִם־מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה
אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיִּחַר-אַף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן-נִעוּת הַמִּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי-בָחַר
אַתָּה לְבֶן-יִשִׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרֹנֹת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל-הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן-יִשִׁי תִי
עַל-הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן-מָוֶת
הוא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מִיָּה עֲשֵׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׂאוּל אֶת-הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיָּדַע
יְהוֹנָתָן כִּי-כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת-דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלֶחַן בְּחַר־אָף
וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַהוּא הַשְּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל-דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנָעָרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת-הַחֲצִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא-יָרֶה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד-מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מְהֵרָה חֲוֹשָׁה
אֶל-תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֹט נָעַר יְהוֹנָתָן אֶת-כֹּ'
הַחֲצִי) [ק' תַּחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל-אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא-יָדָע מֵאוֹמֶה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת-הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת-כִּלָּיו אֶל-הַנָּעַר אֲשֶׁר-לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱרָ בָּא וַדָּוִד קָם מֵאַצֵּל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל
לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41

And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42

And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'